

אוצר

סיק רח אור ג

הפוסקים

אולם ע"י בעבודת השם סימן י' דע"ז ד' שחשש בלוחו נידון מחמת שעמדו מרחוק, וע"פ הדבר שמואל וכשמש לדקדק ה"ל. ד. אם מהני ראיית המיתה בלידה, ע"י לעיל סעי' כ"ב ס"ק קע"ב, וס"ק קע"ב אור ג.

ה. נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אם חשובים בראויה שמת ודאי. בקול שחל [שנשאת אר"י] סי' י', בנידון שאמר הגמסל"ת שהוא היה שם כשהרגו את פלוני וראה שהרגו הכה אותו מכה אחת וגפלו מיד לארץ ונשאר שם כאן דומם ולאח"כ כשראה הרואה שהוא רואה לעמוד בכחו עוד הכאה ואמר לו אם אני מניחך חי אתה מוסרי למלכות, בכן מוכרח אני להמיתך שלא תמיתני, כתב [דרכ"ה טור ד'] דבר עיינת שפיר בעדותו לא העיד שהמית אותו רק שראה שהכה אותו ואמר לו בלשון ה"ל, ועבד ח"ש דגוס ולא עבד כדאיתא בח"מ [סימן שפ"ח סעי' ח' דרמ"א ע"ש] גבי האל דאמר אלך ואמסור, ואח"כ שם רגלים לדבר שראה שהכה אותו אחר שאמר לו כן, אעפ"כ [יש לחוש] שמה הפליר בו כ"כ עד שלא הרג אותו.

ועי"ע שם, שכן לענין עדות אחרת בגמסל"ת אמר שראה איך שפלוגי נכרג ע"י גולגוס, כי היה עומד תחת איין ומשם ראה שגזן לקח עץ עב כ"ו והכה לפלוגי מאחוריו ואח"כ לקחוהו הגזן שהוא עס עוד גזן והשליכוהו לחפירה משום שסברו שכבר מת, ואח"כ ראה שכאשר ראה פלוגי ליטש מעט חזרו הגולגוס והכוחו חמש מכות ונשמע קול של שצירת העלמות כמו קול של קליפת האילן והיו מכים כל עתם מוחו לחתיכות ואח"כ השליכוהו לתוך הים, ובתב שם דגס צוה ליכא בוכה שמת, דאע"פ שהגוי אמר שראה איך שנהרג, דלמא [אמרין] [אמר] דדמי כ"ו, דכחיל והגוי לא היה חלל משברגו אותו רק שעמד מנגד, לכן כששמע הכהות שהוכה בראשו סבר שמת, וגם מה שאמר שהגזן הכה את מוחו לחתיכות, אמר כן לפי אומדנה, ויכול להיות שלא נחלל רוב עתם בגלגלו כ"ו, ויכול להיות שטעם עלמו מת עד שהלכו הגולגוס משם. אולם ע"י שצד יעקב סי' י"ג שהשיב ג"כ בלוחה עובדא ובתב ד' היתר ע"פ העדות ה"ל.

ובדברי חיים [לכר"מ מלאני] ח"ב סי' נ"ב, בנידון שהעיד העד שהיהוה במלחמה ראה שפגע כדור בפלוגי צמלחו ותיקף נפל לאחוריו והי' נראה לו שהוא מת, ואינו יכול להגיד כך בזוהרות מפני שלא משש באצורו ותיקף בוכה לבדו משם, רק לפי [מראה] עיניו הוא נשאר מת בזדא, כי דאין לסמוך ע"ז כלל להיות, כיון שצמלחו אמר שאינו יודע בצירור שמת, אלא שכתב בסוף החשובה דנראה שילא ע"י מחזקת ח"א ע"ש.

ועי' בגונחות אשר ח"ב בחשו' סי' י"ז, שכן בנידון שהעיד "ער וואר שחן גאנץ פערשטערט" [היינו, שכבר נתקשה לגמרי], ובתב במסקנא דמכין דלפי אומד דעתנו מי שהוא "געשטערט" הוא מת, וגם לא שמענו דמי שיש בו רוח חיים שיהא "געשטערט" רק אפשר צעת קור גדול אצל זולת זה לא שמענו, ובנידון המלוי בכל יום הוב לא ראינו ראי, לכן הוב דינו כמשאלים שצדיעבד לא חלא, דהרי כתב ה"ב"ש בסעי' ע"ו ס"ק נ' דכל היכא דאיכא ראי' ואומדנה שמת דמי לעצב במשאלים שצדיעבד לא חלא, והיינו אפילו כשאין הוכחה שזדא מת, דכא כתב הרמ"א בסעי' י"ז דכל שאומר דבר שמשמעותו שזדא מת הוב כמו שאמר קברתיו, ואפילו לכתחילה חנשא, כ"ו, וע"ש בסוף החשובה, דאחרי שכתב שאפשר לרף בנידון מה שלא הרגיש העד [כשצדק אותו כאשר ראהו צפעס הראשונה] שום דפיקות בלבו וצדופק, וגם מה שעברה שנה שלא נשמע מחיותו שום דבר, סיים מעתה הי' נראה שיש להקל צ"ד שחנשא לכתחילה, אמנם חלילה לי לסמוך על דברי מכין ששם רק דימוי מילתא למילתא

עוף הפורה צים נראה משם, ח"כ כל שאנו מחזיקים שהעדים שאמרו שראו מתים לא משקרי, ודאי ראו צעיניהם שהם נפו על פני המים צפיטו ידים ורגלים בלי נודד כנף כמתים ממש, וכל שפך על פני המים בחכונה הזאת הכירו מת בזדא מכלי שום ספק כ"ו, ואף ששמש לדקדק סי' ג', בנידון שהעיד שראה מושכב על פני המים צרחוק ממנו ט"ו אמות בקירוב, ולמראה עיניו הי' דומה למת ולא ראה בו שום חנוטה, לא מלא מקום להחירה משום שלא יכול העד להבחין מרחוק אם הי' חי או מת ממש ע"ש, והסכימו שם עמו כמה רבנים לאיסורא ע"ש, מ"מ נראה שם בצירור דע"כ לא החמירו חלא משום דבנידונם העד בעלמו לא אמר שזדא מת חלא [אמר] שהי' נראה צעיניו מושגל ועצב כמה, וגם יש שם אומדנה דמוכה שלא הי' מת כ"ו, ועוד שהעד הי' צהול להליל עלמו כמבואר שם, משא"כ בעד העומד מחוץ לים משופה צדעתו ומציע ורואה במאורעות הטבעיים, כל שגורר ואומר שכבר מת, כמו צ"ד, ודאי אין לחוש שנדמה לו שמת, חלא אמרין שראה שטעב ועלה ופך ע"פ המים בלי שטי' בדרך המתים ממש, וכמבואר בחשו' מהר"א ששון סי' א' צ"ג, שכשראהו טעב ואח"כ ראהו ק"פ ע"פ המים לא נשאר עוד ספק על המיתה כ"ו, ונראה מדברי מהר"א ששון שם, דאפי' אם נימא דלענין הכרת הגוף [שזהו פלוגי] יש להקל בין מקום קרוב למקום רחוק, מ"מ לענין [הכרת] גוף המיתה אין להקל בין זה לזה, ואפי' ראוהו ממקום רחוק שהוא ק"פ ע"פ המים ואינו שט בדרך השטים מהני, וגם מהמצי"ע ח"א סי' ס' וח"ב סי' מ"ט נראה שצ"ק ע"פ המים אין שום ספק על גוף המיתה אפי' כשראהו מרחוק, דהרי אפי' כשראהו מספינה אחרת ולא פירש שהי' קרוב לו לא חש המצי"ע להסתפק בזה ע"ש כ"ו, והוכיף, דשמש לדקדק שם נראה דסובר דגם הדבר שמואל [שהוצא לעיל] שבי' מי יוכל להבחין מרחוק כ"ו, לא כתב כן חלא צמלא גוף ק"פ מרחוק [ולא ראה שהי' עובע מקודם], אצל צראהו טועב וראהו ק"פ בנידון מהר"א ששון ה"ל, מודה דהוי הצנחה גמורה שמת, ומה גם כשראהו צעת עביטה ממש שטעב צמים וירד ועלה ופך ע"פ המים בדרך המתים כ"ו.

ועי"ז סיים בנידון, דמעתה אין לחוש להא שמקום ראייתו הי' רחוק ולא קרוב ממש, כיון שאפי' עוף הפורה נראה וניכר משם צדא עובה, וכיון שראו לפי ע"פ המים חו' אין מקום לחיותם כלל כ"ו, ומה גם דאין קיומין צעמפ"ע דיש לנו לחנות שראו משם שאחרים עלעלו אותם ולכן אע"פ שהם עומדים מרחוק אין לספק בזה כלל, וכמו שהקילו רבותינו צעמפ"ע [לענין חששות אחרות], וגם יש לרף צ"ד את העדות האחרת מפי הגוי שסופר גם הוא ככל דברי הגוים ה"ל, אצל לא אמר שהי' במקום רחוק, ומסתמא ודאי לא חיישין כלל, והגם שעדותו היכה ע"י שאלה מ"מ מהני לצירוף כ"ו.

ובעין דברים אלו כתב בלוחו נידון גם צעור אשר ח"א סימן כ"ד דע"ה ע"א, והוכיף דבפרט צ"ד דקיימין באיסור דרבנן, פשיטא דמכין שאמרו שראו שחנקו ומתו, חו' לא צדיקין אצתרייהו משום דהשגא דדדמי אינו חלא מחורה ספק ובדברין חלוקין לקולא, משא"כ בנידון דהבני משה דמיירי שם באיסורא דאורייתא, וגם צמ"ש צדכר שמואל ה"ל, הוב מלכד שבלוחו בנידון חלקו עליו מרבני דורו ואחד מהם הוא הבאר עשק בסימן ע"ט, נראה דגם הדבר שמואל לא נאמרו דבריו חלא דוקא היכא דדא הי' מקום רחוק והשגש דדדמי הוא קרוב לודא, ובשגם עדיין לא ילאת האשה הכי' מאיסור חורה, והי"ל ספק דאורייתא, וכמו שמדויק בדבריו שם כ"ו, וגם השמש לדקדק ה"ל מיירי בגוהא שעדיין לא ילאת מאיסור חורה כ"ו, משא"כ צ"ד כ"ו.

באר הגולה

ואין בו ספק כיצד ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהם
אין מעידין עליו

ה. גרייטל ס"ד דף קכ"ה
ע"ה וכת"ק

שמה

אוצר

ס"ק רלה אות ה — ס"ק רמב אות ב הפוסקים

וע"ה צאהל אברהם [לכר"א שאג] סי' נ"ב שכתב במידון ה"ל,
דמ"ה בעד שהי' "גאון פערשטערט" כזה כמו מה כי ודעתי
נוטה דכזה בקצרתיו כי. וגם בסימן י"ז ס"ד כתב דעדות ה"ל
אין זה שום ספק כי ודאי מה וא"כ א"כ שלא נגע בו הנה כמו
קצרתיו כי ע"ה.
וע"ה בהשמועה לאח"כ כרך ג' במהדורה שני' סוס"ק סי' הרכב
נידונים שדנו בזה הפוסקים אם כוונת העדים הוא לעדות
צרורה שמה.

רמא. ונמרים וכיוצא בהם. בגמ' לא נזכר אלא גוב אריות,
וכ"כ בר"ף רמ"ה ועור, אלא שהרמב"ם וכפ"י
הוסיפו "נמרים וכיוצא בהם". וכי בדפוקי תשובה ס"ק ר"פ ד"ל
דכוחהם הוא למכין. דעמאל גוב אריות הוא משום דהוא
הוא [ובכ"ס ר"מ אות א'], א"כ ה"ה בנמרים דחפירות דהנה
דומיא דאריות, וכר"ף ובר"ה והעור נקטו כלשון הגמ', ומ"מ
ידדו בזה לדיואל. ובחסדי דוד לתוספתא פ"ד כ"ו כתב דהא דתני
תנא אריות היינו לרבותא, וכ"ה שחר חיות דגריעי.

רמב. אין מעידין עליו. א. הא דאין מעידין בזה, האם
הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא
כשנשאת. [ויש בזה ג' דעות: י"א דאינו אלא מדרבנן, וכן
כשנשאת לא תלא, וכמו במש"ל; וי"א דהוא מדאורייתא, וכן
אפילו כשנשאת תלא; וי"א דא"כ דאינו אלא מדרבנן, מ"מ בזה
החמירו דאפילו כשנשאת תלא. ומכיון שיסוד המחלוקת ה"ל הוא
בעיקר ע"פ דברי הרמב"ם רבינו ירוחם והריב"ש כפי מה שביארום
האחרונים, לכן בעמדנו בתחלה את דברי הראשונים ה"ל, ואת
הדיונים בדעתם, ואח"כ את דברי המכריעים בזה להלכה].

ב. בדעת הריב"ש. הריב"ש בסי' שצ"ט וסי' ש"פ [כשדן בענין
עדות. אחר ג"י שצ"ט כ"ו, אם תלא כשנשאת],
כתב דכל בני דקתני בזה במתניתין [ובצרייתא*] אין מעידין,
משמע משלשן אין מעידין שאין כאן עדות כלל ואם נשאת תלא,
דומיא דמה דתני דאין מעידין עד שתלא נפשו ואפילו מגיד דדינא
דאורייתא קאמר שאין מעידין עליו כלל ואם נשאת תלא לפי
שלא כאן עדות מיתה וכי' [ובמבואר צא"ה"פ צ"ט ל"א], וכן
חי אובלת בו דמוקמינן לה בגמרא ממקום שאין הנפש יולאה בו,
ג"כ אין מעידין כלל שהרי חי הוא ואין סופו למות, וכ"ה בזה
דח"ר נפל לצור ** אריות אין מעידין, שאם נשאת תלא, דהרי
אין כאן חי אובלת בו כלל וכמו שפירש"י שגוב אריות רחב ואינו
עומד עליהם ולפעמים שאינם רעצים ואין אובלים אותו וכי'.

וע"ה במראות הצובאות ס"ק פ"ו דס"ה עור ג' בהגה"ה שכתב
דנראה דהריב"ש דס"ל דכל בני דקתני בזה. אין
מעידין כגון מגיד או ללוב אפילו כשנשאת תלא [מדאורייתא],
לעמ"י אזיל ש"י שם להבין דהנה תנא דר"א בן פרטא שביטין
כ"ה ע"כ [וע"ה צא"ה"פ צ"ט ל"ד ול"ו] אפילו כשנשאת
תלא מדאורייתא משום דא"כ דרובן למיתה ורובא וחזקה רובא
עדיף מ"מ הכא שאני כיון דאיכא תרי חזקי נגד רובא, חזקה חיים
של בעל וחזקה אשת איש של האשה. וכ"כ שם בסי"ק קט"ו דל"ה
ר"ש עור ד'. [וכן תפסו עוד הרבה אחרונים דעת הריב"ש היא
שכל בני דקתני בזה אין מעידין כשנשאת תלא מדאורייתא, ובמבואר
דצריהם שצא"ה"ה בזה. גם בחיים של שלום ח"כ סי' ה' כתב

כ"ו. וע"ה צאהל אברהם [לכר"א שאג] סי' נ"ב שכתב במידון ה"ל,
דמ"ה בעד שהי' "גאון פערשטערט" כזה כמו מה כי ודעתי
נוטה דכזה בקצרתיו כי. וגם בסימן י"ז ס"ד כתב דעדות ה"ל
אין זה שום ספק כי ודאי מה וא"כ א"כ שלא נגע בו הנה כמו
קצרתיו כי ע"ה.

וע"ה בהשמועה לאח"כ כרך ג' במהדורה שני' סוס"ק סי' הרכב
נידונים שדנו בזה הפוסקים אם כוונת העדים הוא לעדות
צרורה שמה.

רלט. ואין בו ספק. אם מהני כשיש תרי רוצי למיתה, יבואר
א"כ צא"ה"פ צ"ט ל"ב. וע"ה צ"ט ע"ו ס"ק
קכ"ג מאות ט' וכלה"ה (דף ק"מ עור ד') במחלוקת הפוסקים אי
מתירין צטיגוה ע"י ס"ס.

רמ. שנפל לגוב וכי'. א. במעם החילוק מחפירת נחשים
שבסמך, ומה הדין כשהגוב חי צר, או שראו
שמצא אריות, או ראו שנפל עליהם.

ברש"י יצמות קכ"א ע"כ (וכי' ד צ"ט וצ"ט) פי' שגוב
אריות ליכא נמימר אגב איללא מזקי לי' כדאמרין בחפירות
נחשים ועקרבים, משום שגוב אריות רחב הוא ואינו עומד עליהם.
וכי' ע"י צפריה דל"ל שדרך גוב אריות שהוא רחב ודרך צור
של נחשים שהוא צר, דל"כ ה"ל [לתנא] לחלק הכי בגוב אריות
[עלמין].

וכי' צא"ה"פ ע"ה ס"ק קכ"ה שפירוש רש"י נראה שאם אירע
שאותו גוב אריות היה לר מעידין עליו, דזיל צר טעמא,
ושכן מוכח מהפרישה [ה"ל], אלא דמימא על הפוסקים שלא
אשתמיט. חד מינייהו לכתוב [לכר"א] חילוק זה וכי'. ובמאירו
ביצמות שם ובצרכות ל"ג ע"ה כתב להדיא כע"ז דאם היה הצור
מלא אריות עד שנפל עליהם מעידין עליו, כמו שמעידין בנפל
לחפירה מלאה נחשים ועקרבים, אלא שסתם אריות עומדים במקום
רחב.

ובע"ז כי גם צערוך השלחן ס"ק ר"ט שאם ראו שנפל ע"ג
האריות מעידין עליו, דודאי הרגובו, ולנוסח לא חיישין
[כמבואר להבין ס"ק רמ"ג אות א'].

ב. אם מעידין כשהגוב עמוק ואינו יכול לעלות משם
בעצמו. כי צא"ה"פ צ"ט ל"ב ס"ק ק"ג דגוב אריות מיירי [אף]
שאין יכול לעלות משם, כמ"ה המ"מ בזה הרש"ה צ"ט וס"ה בנפל
לתוך כבשן האש דמעידין עליו דמיירי דאי אפשר לו לעלות ממנו
כגון שהוא עמוק. וכ"כ בצפ"ר ליוני ח"א סי' ל"ד, בתוך דצרי,
דרישא מיירי דומיא דסיפא, והוסיף דמלכד זה הלא איתא בזה
צ"ק ג' ע"ה (צ"ה"ה) שסתם צור עמוק הרבה, ומכ"ה גוב
אריות שדרך להיות עמוק שלא יצרח. [נראה דכוונתם היא דאף
בגומא שאינו יכול לעלות משם צלמו, מ"מ חיישין שמה אחרים
העלוקה, וכן נראה במאירו יצמות קכ"א ע"ה שכתב שנפל לגוב
אריות אין מעידים שמה צא"ה"ה שעה אינם רעצים ועד שלא הזקוקו
עלם או בעל וכו'.

ג. כשנפלו רבים לגוב אריות. ע"ה בקונ"ה תק"ע להר"ל מייזלש
אות ק"ט, שצטערת שלמה (על תק"ע) דייק מדקתני
"נפלו" לגוב אריות, כלשון יחיד, וכו"ה קתני במש"ל, דצ"ה
רבים שנפלו לשם לא גזרו וכי', [ובמובן דהיינו להשוות דאין מעידין
גוב אריות הוא רק מדרבנן, המוצאת בסי"ק רמ"ג אות א—ה].

(*) כ"ה בריב"ש סי' תק"ה. (**) כ"ה הלשון בתוספתא.

אצט

ס"ק: למב אות ב--ב

הפוסקים

תורה ממש, ואח"כ הוסיף הרמ"ה דה"ה בכל הדברים דאם נשאלת
לח תלח כדוגמא דמשאל"ס, ג"כ ממדין אותה.

ובספרו העמק שאלה סימן קנ"ט השיג באופן אחר על הכ"ש,
וכתב דמה שסיים הכ"ש למדברי רי"ו משמע דלא
כריז"ש, זהו משום שהציג שם מהכ"י שם רי"ו דבכל הני
"דחני" אין מעידין המורה בהם היתר ממדין אותו אפילו היכא
דלא חל, אולם במח"כ הכ"ש עושה הדפוס נזדמנה לפניו, דכ"י
[שלפנינו] היתה צה"ל בכל מה "שאמרו" אין מעידין וכו' ***
והכוונה הו' לדברי הפוסקים בכלל, ויש בהם דלא חל, דהיינו
צריך דלא איפשעא שפסק צה"ר המצ"ס דלא חל וכו'.

ובשורת הרא"ם סימן ל"ח (ד"ה השורש ה"א) הביא מ"ש ר"יו שם להלן, לאחר שהביא הדין דמשאלים דיעבד לא תלא, כתב בשם הרמ"ה צו"ל וכן הדין גמי לכל אותן שאמרו שנפלו למקום סכנה דאי משחבי שם א"א שלא ימות אפילו דיכול להיות דברם. והלך לו ולא ראינו אותו ועדיין חי הוא וקו"ל דלא תגשא אשתו, [היינו] דוקא לכתחלה אבל אם נשאת אין מו"ל"אין אותה ע"ל, וכי דמבואר צוה דר"יו בשם הרמ"ה ס"ל שצנעל לגוב אריות וצנעל צו העוף אוכל בו הוי כמשאלים דמדאורייתא שרי ורצון החמירו שלא תגשא לכתחלה ע"ש. [וע"י להלן אות ה'] וגם מוהר"י נג"ח בחשבותיו שצו"ת רש"ש סו"ב (שלא צקשר לדברי הרמ"ה) שגוב אריות מיקרי מקום סכנה דאי משחבי שם א"א שלא ימות. וכן מבואר בשאלות דוד סי' ז' דר"י דדברי ר"יו ה"ל הם דלא כר"י"ש. וצמטה יוסף ח"צ סי' א' דף ע' עור ג' כ"ב כוונת ה"י, דמ"ש ה"י [צדף ל"ח ע"ב, וכדוהובא לעיל בהערה] דמר"יו בשם הרמ"ה נראה שחולק על הריב"ש, החכוון גם לדברי ר"יו ה"ל ע"ש. גם באצור יעקב סי' ב' דכ"ו עור ד' כתב דה"י החכוון לדברי ר"יו ה"ל. וכ"כ צמומר חיים סי' מ"ד דק"ג עור ד' ע"ש.

גם במרה"צ כוס"ק קיי"ז פ"י בפשיטות דדבריו ר"י"ו ה"ל דר"ל כגון כנפל לגבו חריות, [או כללוב ****], או כנפל לכבשן האש ותוך יורה רוחתה כמקום שיכול לעלות משם [דצחיו יכול, מותרת להנשא אפי' לכתחלה], דאי משתבי שם ח"א שלא ימות ח"א דחיישין דילמא ברח וכתך לו, ככל חלו כשנשאת לא ח"א. וע"ש וכס"ק קל"ד דקיי"ג עור צ' שבי' דנראה דר"י"ו ס"ל דלא צעון במשאל"ם שישהר עליו כדי שתלא נפשו [ודלא כרמ"א בסע' ל"ד], ח"א דמכיון דאי משתבי שם במים ח"א שיחא, לכן ח"ע"פ שלא שיה עליו ואפשר שיחא משם, דיעבד לא ח"א, ולכן סובר ר"י"ו דה"כ דדברים ה"ל לא ח"א [ח"ע"פ שלא שיה עליו]. וכ"כ בספרו חגודת ארז ס"י ל' אות א' ואות י"ח ע"ש.

אולם במסדר אליהו רבה דל"ד עור א' חמה על הרח"ס, וי' דלדרכה מדברי רי"י בשם הרמ"ה ה"ל יו' רח"י גמורה שגזר אריות וכו' כשנשאת חלף, דהרי דקדק הרמ"ה לומר שנפלו למקום סכנה דהי השתחי שם א"א שלא ימות אפי' דיכול להיות דבר וכלך לו וכו', ומצאנו מה דדוקא כגון עישנו עלינו בית, והענין

היכא דלא תצא משמע ולבאתם הדברים דקתני בהם אין מעדיין יש מזה
 שלא תצא. וכן מבואר בהעמק שאלה דלהלן. מיהו ממה שפי' המשיב דבר
 בדברי הרמ"ה. כדחובא בפנים. נראה דתפס דמ"ש הרמ"ה אפי' היכא דלא
 תצא. לא קאי על הדברים דקתני בהם אין מעדיין. אלא ר"ל דאפי' בשאר
 דברים שבהם אינה אסורה אלא לכתחלה. ג"כ מניין אותו

***) וברבינו ירוחם [ד' קסוט] איתא „שאמרני.
 ***)) מדבריו בסוס"ק קט"ו. וכ' שם אבל במגוייד אפשר לומר דס"ל
 ראשון בדיעבד תצא מיתה מדרבנן וצ"ע.

כתב דממ"ש הריב"ש דזכרנו כי אפילו כשנשאת תלך משמע ודאי לאסורה מדאורייתא].

ובחזון איש להכע"ז [תשי"ח] סי' ל"א אות י' מבוחר דמפרש
דמ"ט הריב"ש שצנפל לגוב אריות וכן צחי' אובלת צו
ממקום שאין הכסף יולאכ הוי ספק מן החורב, טעמו הוא לאו
משום דיש שתי חזקות נגד הרוב, (דהרי מ"ט הריב"ש שס' להלן
דבתלתא דר"א בן פרעה אם נשאת תלם כיון דאיכא שתי חזקות
נגד הרוב, אינו תלם מדרבנן כו'), תלם טעמו הוא משום שאין
בכאן רוב למיחא, דדילמא אינם רעבים ע"ש. [ולפ"י] יולא דבשאר
הדברים דקתני צבו אין מעידין, ואיכא צבו רוב למיחא, חף דלהריב"ש
תלם כנשאת, מ"מ איכא אסורה תלם מדרבנן. גם צבאר יאחק
סי' י"ח עקף י' הביא מהריב"ש שצנפל לגוב אריות אם נשאת תלם
משום דכל זמן שאין החיוב אובלת צו לא הוי תלם ספק השקול
ולא שייך שם רוב למיחא. וכן מבוחר בשאלת דוד סימן ז' שהו"ד
להלן אות ה'. [וע"ש] צאות הני"ל דיש מי שפירש בדעת הריב"ש,
דגם צנפל לגוב אריות איכא אסורה תלם מדרבנן.]

ג. בדעת רבינו ירוחם בשם הר"ם.ה. צ"ש ספ' ל"ד ס"ק ק"ב
אחרי שהציו מהרי"ש דככל אלו דחני צמחני חין
מעידין אם נשאת חלל וכו' וכן צנפל לגזב אריות חלל, כתב
להצ"ו * כתב צנפ' רי"ו [נחצ' כ"ג ח"ג שכתב צנפ' הרמ"ה]
דככל בני דחני חין מעידין המורה צהם היתר מנדין חותו אפילו
ליכא דלל חלל משמע לא כריז"ש דהלל לריז"ש בכל בני חלל.

ובבאר יצחק סי' י"ח ענף י' חפס בפשיטות ע"פ הכ"ס ה"ל
לר"י צנפל לגוב אריות לא תלא, וכי דסברתו ה"ל דשייך
צ"ב רוב ואין זה ספק השקול והיו בחזקת מת מחמת האריות.
[ע"י צו"ת הרדב"ז ח"א סימן רנ"ח ובח"ד סימן אלף שד"ס
(רע"ג) שכתב ג"כ שצנפל לגוב אריות ובמגויד וצנפל ובחי'
אוכלת זו יש רוב למיתה, אלא שלא דן שם לענין דיוק שאם
נשאת לא תלא. גם בסדר אלי רבה דט"ז ג' כתב צו"ת שצנפל
לגוב אריות ומגויד וצנפל וחי' אוכלת זו ונפל למשאלים, בכל
אלו אוכל רוב למיתה, ומיעוטא דמיעוטא הוא דניחולין].

ובמשיב דבר סימן כ"ח כתב למח שכוונת ה"ש מר"י בשם הרמ"ה ללא כריז"ש, לא ציאר יפה הוכחתו ** , ונראה דקשה לי להב"ש מאי קמ"ל הרמ"ה שמגדן בכל הני דקתני דכו חין מעידין, פשיעא, דהרי מבין דכנשאת חלא ש"מ ומדאורייתא הוא כמ"ש הכריז"ש, אי"ב ודאי שמגדן חותי, חלא ודאי דהרמ"ה ס"ל דבכל הני חס נשאת לא חלא, וקמ"ל שפיר דלא רק במשאלים מגדן חותי, במפורש בגמ', חלא ה"ה בכל הני, כך נראה בכוונת ה"ש, אבל באמת חין זו הוכחה, משום ד"ל דהרמ"ה ס"ל דאע"פ דחלא [כריז"ש], מ"מ אינו חלא מדרבנן, וקמ"ל שפיר דלא נימא להיפך דדוקא במשאלים מגדן חותי משום דדדיעבד לא חלא והוי בעיקרו דרבנן, אבל הני דדדיעבד חלא הוי ברבנן שפיקרו דאורייתא ואין מגדן בזה במ"ש הר"ן בפרק מקום שנהגו [דף נ"ב ע"א] ע"ש, קמ"ל דהוי כחיסור

(*) זהו ברה"נ ניסת ע"י שהעידו עליו במשאל"ס ברה"נ ל"ז ע"ב ברפ"ס ווארשא תרמ"ב, ולא הוזכר שם דמשמע מזה דלא כריב"ש, ונראה דסיוס זה הוא של הב"ש וכדמבואר במשיב דבר והעמק שאלה דלהלן, ויש להוסיף. דגם בב"י עצמו ברה"נ ומ"ש או נשאת ע"פ אשה ואח"כ בא עד כשר וכו', ברה"נ ל"ח ע"ב, כתב דמ"ש הריב"ש דבכל מקום שאמרו אין מעדין אם נשאת חצא, נראה מדברי רי"ז בשם הרמ"ה שהוא חולק בדברי. מיהו לא פ"י שם הב"י לאיזה דברי רי"ז כוונתו. ועי' בזה להלן בקטע ובשורת הרא"ם. (**) לכאורה נראה דהוכחת הב"ש היא דממה שסיים הרמ"ה אפי'

אוצר

סיק רמב"א אות ג-ד

הפוסקים

עם משאלים, משמע דמגוייד ולולב [וגוז אריות] דין אחד להם עם משאלים לחומרא דרבנן הם וכשנשאלה לא תלא וכו' וכ"כ שם בסי' ה' ובספרו קהלת יעקב סי' י"ד ע"ש. גם בשאלת דוד סי' ז' דע"ז ד' כתב שברמב"ם גירושין ודנחות מצוה שכל בני דתני בפרק בתרא דיבמות אין מעידין אינו חלל מדרבנן ולכתחלה, והוסף ולכן לא הביא הרמב"ם את הכך דר"א בן פרמא [שצניגין כ"ה ע"ב] לא בהל' גירושין שם ולא בהל' נחלות, והביאם רק בפ"ו גירושין, משום שהם אכורים מספק חורה, משא"כ הכך.

גם בשו"ת הרא"ם סי' ל"ח דל"ע ע"א כ"כ בחוך דבריו, דהרמב"ם בהל' נחלות סובר שגפול לגוב אריות וצלוץ והעוף אוכל בו מדאורייתא שריא כמו במשאלים ורק מדרבנן לא תנשא לכתחלה, וכמ"ש שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת ע"ש. [כנראה דמדויק כך מלשון "החמירו", וכו' דאי דין חורה הוא אין חילוק בין איסור כרת לשאר דברים, וכמו שמדויק מהרמב"ם ה"ל הגוז"ק בסי' כ"ט לענין סימנים ע"ש. (ועי"ע להלן מה שהוצא מהגוז"ק במקו"א)]. ועי' בעור חו"מ סי' רפ"ד שצדעקין דברי הרמב"ם כתב להדיא שלא החמירו "החמרים" בדברים אלו אלא וכו'.

גם במשפט צדק ח"א סי' ע' דמ"ז ד', ובדרכי יוסף סי' ס"ג דקס"ה עור ז', ובדברי חיים [להר"י איוערבאך] סי' ח' דפ"ח ע"א, ובעזרת ישראל סי' י"ג, ובתשו' הר"י איוערבאך חז"ד פרעמישלא שבסוף ספר קצ זהב דפ"ב עור ז', ובאגן שמואל בסוף סעי' ל"ד, כתבו דמהרמב"ם ה"ל נחלות ה"ל משמע דכל הדברים שם שם קיימא רק באיסור דרבנן, וכן תפסו בפשיטות בעמק שאלה סי' נ"ה ובחזון איש סי' נ"ב סוף אות ז'. (אצל כל הפוסקים ה"ל לא נחתו שם לדיוק מהרמב"ם ה"ל אם תלא כשנשאלה או לא, ועי' מה שזן בזה בחן טוב סי' ל"א חקירה ד').

ובמשיבת נפש [הראשון] סי' כ"ו דכ"ע עור ז' הוסף בזה דהגם דהרמב"ם שם כתב דבעינן גם אחד זכרו ** לא כ"י כך חלל משום הורדה לנחלה [אצל לענין להשיא אשתו ס"ל דאפי' בלא אחד זכרו אינה אסורה חלל מדרבנן וכשנשאלה לא תלא], וכדמוכח ממ"ש שם אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה כו', הרי דקרי לדברים אלו [מלך עולם] שחזקתן למיתה.

אולם בתשו' מוהר"ח מוואלאוין שצוקנ"ע ענף ע"ן אבות סי' ד' אות י"ט כתב דיש להסתפק בדעת הרמב"ם ה"ל אם מה דכ"ל שכל בני אינו חלל חומרא דרבנן [וכשנשאלה לא תלא], היינו משום דכל בני ים רוצה למיתה, וזהו לז' סג', או דעמנו הוא משום דיש כאן חרי רוצה למיתה, דצאד זכרו ים ג"כ רוצה למיתה כמ"ש הר"א מוורדין שא"ס ה"י ח' ה"י ב"א לציחו וכו' ע"ש. ובצרות יעקב סי' י' כתב צאמת ד"ל דהרמב"ם ס"ל כר"ב"ש, ומה ש"י דלא החמירו חכמים חלל מפני איסור כרת, היינו משום דהרמב"ם נקט שם גם שצד זכרו דהוי רוצה, דאילו ה"י ח' ה"י ב"א או ה"י נשמע ממנו וכו', וכי"ע מודו בזה דלא הוי חלל חומרא דאשת איש. גם צמלות כהונה סי' י' כתב, כדי לתקן את הריב"ש, דע"כ מה שהרמב"ם בהל' נחלות סובר שצלוץ [ושאר בדברים] כשנשאלה לא

והעובדא דההוא גברא דאחלי נורא בי גנאי, וכן צנפל לכבשן האש וליוורה מליאה שמן ולחפירות נחשים ועקרבים צגוונא דיכול לעלות משם, דכלל אלו במקום מסוכן, ואי אפשר צמליות שישאר שם והוא עודנו חי, אלא עיקר הספק הוא שמה יאח משם ויגל, בזה אמר דכמו שצנפל למשאלים שעמדו עליו כשיעור שחלל נפשו, אפי"פ דאפשר להסתפק שיהא במקום רחוק, אפי"פ כשנשאלה לא תלא, ה"י צכל הדברים ה"ל, אצל צנפל לגוב אריות לא שייך לומר דאי אשתהי שם ח"א שלא ימות דהרי עיקר טעמא דאין מעידין בזה הוא דהמקום רחב [ואינו עומד עליהם], וא"כ מה לי אשתהי מה לי לא אשתהי, וגם צלוץ וחי אוכלת בו אינם ענין לכאן וכו', צאופן דמדברי הרמ"ה מוכח בהדיא שצגוב אריות וכו' כשנשאלה תלא.

ובע"ז כ' צמשיב דבר סי' כ"ה ד"ה ונ"מ, בדברי ר"י צם הרמ"ה ה"ל מצוה דדוקא צמשאלים [וכדומה] דא"א לחיות אפי"פ יאח משם צדך פלא, מש"ה כשנשאלה לא תלא, משא"כ צנפל לגוב אריות דאמרין שגילול צמקומו מהאריות צדך פלא, וכן צלוץ דאמרין שמה מטרונה עצרה עליו ופדחתו ויגל צמקומו וכו', דאם אירע לו הפלא צמקום הלה, שוב צמה שיהא משם אינו פלא, מש"ה כשנשאלה תלא מדרבנן ע"ש.

[וצ"ל צדעת הרא"ם והסוברים כמובן, דלפי מה שהוסף רש"י צעטם שאין מעידין צנפל לגוב אריות דהיינו משום שמה לא היו האריות רעזים, לפי"ז נחשב הגוב למקום סכנה דאי משתרי שם ח"א שלא ימות, משום דאם ישהה שם שיעור כדי שיהיו רעזים, אי אפשר שלא יאכלוהו].

ד. בדעת הרמב"ם [הפור והשו"ע]. כ' הרמב"ם צפ"ו דנחלות ה"ג: מי שצבע צמשאלים וצאו עדים וכו' אפי"פ שאין משיאין את אשתו לכתחלה הרי הוורשין נוחלין על פיהם, וכן אם צאו עדים שראוהו שגפול לגוב אריות ונמרים או שראוהו צלוץ והעוף אוכל בו או שנדקר וכו' יורדין לנחלה צעדות זו אפי"פ שאין משיאין את אשתו, שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אצל לענין ממון אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה והעידו שראו אותן הדברים ואצד זכרו ואח"כ נשמע שמה הרי אלו נוחלין על פיהם. [והוצאו דברי הרמב"ם להלכה צעור חו"מ סי' רפ"ד וצו"ע שם צס"ד ד'].

וב' במשכנות יעקב * סי' ע' דבדברי הרמב"ם ה"ל מצוה שמפרש כל המשנה דאין מעידין חלל על פרטוף פנים וכו' אפי' ראובן מגוייד ולולב וכו' [ובצרייתא דאין מעידין צנפל לגוב אריות] דהוי רק חומרא דרבנן [לכתחלה] באיסור אשת איש ומדאורייתא כולוה צחוקת מה, וכ' דכן משמע גם מדבריו צפ"ג גירושין ה"ו—י"ח ש"י שא"ס העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את אשתו שאין מעידין על האדם שמה חלל כשראוהו שמה ודאי ואין צו ספק כיצד ראובן שגפול לים אפי' טבע בים הגדול אין מעידין עליו שמה וכו' ראובן שגפול לגוב אריות ונמרים וכיוצא בזה אין מעידין עליו וכו' ראובן צלוץ והעוף אוכל בו אפי"פ שדקרוהו או ירו בו חלים אינו מעיד עליו שמה, הרי שכולל כל הדברים שרובן למיתה וצמד כלל

(*) תשו' זו נדפסה גם בנדוע בשערין תניינא סו"י מ"ב, אלא שבטעות לא צוין שם שהיא של בעל משכנות יעקב, וכמו שהערנו באוצה"פ כרך ה' דף ק"ד ע"ש.

(**) ובמ"ש הרמב"ם דבעינן גם דגשע שמה, ע"י בבי' בטור שם דהוא לאו דוקא, וגם בלי זה יורדין לנחלה. (ובפרשה ובסמ"ע איתא דכל שאבד זכרו מסתמא יצא עליו הקול שמה צ"ש. ובס"ז סי' דבעינן או נאבד

זכרו או נשמע שמה ע"ש). אולם בב"ח כתב דהוא דוקא ואין יורדים לנחלה בלי שמועה שמה. ובחדושי הר"מ ליבמות בדף ק"ט טור ד' כתב גם לענין הא דמבואר ברמב"ם ה"ל דמותרת להנשא מדאורייתא, שאפשר דהיינו משום דיש גם שמועה שמה. אבל במצות כהונה סי' י' מבואר דליכא למימר הכי, משום אפי"פ הרמב"ם שגשע שמה התכונן בזה לקול בעלמא כמ"ש הלח"ם [שם בחל' א'], ולא מהני מידי לענין להשיא אשתו. וצ"ע ביות רענן דלהלן.

אוצר

סיק רמב"א ד

הפוסקים

מזה דס"ל דכלל הני דקתני אין מעידין*, אפי"פ שאין זה אלא מדרבנן, מ"מ החמירו בהם גם לענין דיעבד ועשה"ש כשל חורה דאפי"פ כשנשאת תלך, דלא דמו למשאלים דשם ההלכה היא מיעוטא דלא שכיח כלל, וגם מה שאין משיאין שם לפתחלה אינו אלא חומרא יתירה, משא"כ בכל אינך, ונראה שהרמב"ם הוליד כן משינוי הלשון שבמס' יבמות, דבבבבכו קתני אין מעידין, וגבי משאלים לא קתני כן אלא אשתו אסורה, ותו שבגמ' לא הוזכר הא דכשנשאת לא תלך אלא כמשאלים לבד, גם בס"ק קל"ז דק"ט עור ז' כתב דהרמב"ם ס"ל דכלל הני דקתני אין מעידין, אפי"פ שרובן נמיתה, אפי"פ תלך מדרבנן משום דהוא מיעוטא דשכיח וכדחילקו כן החוס' בצבורות ז' ע"ב להדיא, ועוד דכיון שחכמים החמירו בהם משום ספק איסור לאוריתא דנים שתלך כמו בשל חורה, כמ"ש הש"ך צו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס אות י"ז גבי גביות של עכו"ם ע"ש.

וב"ב במשיב דבר סי' כ"ח, וכן בספרו העמק שאלה סי' קצ"ט, ושם הוסיף למוכח כך גם מדלא בייל הרמב"ם כל הני גווי צבא אחת, אלא פשיטא דמחילה ז' דאפי"פ שהחמירו במשאלים לפתחלה, מ"מ יורדין לנחלה עפ"י, ואח"כ הוסיף הרמב"ם דאפי"פ בהני גווי שאין משיאין אפי"פ דיעבד, מ"מ אין זה אלא משום חומר עריות, אבל לנחלה מורידין. וב"ב בשא"י מוה"ר יעקב שמחה רעכפיש שצאגודת ארז מדרבי סי' י"א דמ"ט עור ז', ובעטרת טובי בקונט' תק"ט דף ז' ג'.

ויש מי שכתב דעת הרמב"ם, דאפי"פ דרך מדרבנן אין מעידין בגזר אריות וכו', מ"מ כשנשאת תלך. בסדר אליהו רבה דל"ג ג' מסיק דליכא לפרש ברמב"ם ה"ל נחלות שבגזר אריות וכו' מכיון שהזקקה למיתה אין איסורם אלא מדרבנן דומיא דמשאלים וכשנשאת לא תלך, וכמו שפי' הרא"ם [הנ"ל], דהלא בפ"ג גירושין חזין שרק לענין הצעות דלא איפשעו בגמ' כגון עד אחד בקטטה ובמלחמה ובהזיקה היא מלחמה צו"ר הרמב"ם צהדיא דכשנשאת לא תלך, אבל בדברים שהזקקה למיתה לא כתב אלא אין מעידין סתם וכו', לכן נראה דהרמב"ם ס"ל שבגזר אריות וכו' אפי"פ כשנשאת תלך משום שיש בהם ספק איסור לאוריתא, ומה שבי' שלא החמירו בדברים אלו וכו' [דמשמע מזה שאינם אסורים אלא מדרבנן], כוונתו דגם כשיש ספק איסור לאוריתא, מ"מ אינו אסור אלא מדרבנן, כמ"ש הרמב"ם בצמח מקומות דהא דקו"ל ספיקא לאוריתא לחומרא היינו מדבריהם, ולפי"ז דברי הרמב"ם מדוקדקים צמ"ש דין מי שצבע במשאלים לעצמו, ולא כלל אותו עם הדברים שבי' אח"כ, מפני שבמשאלים לית לתא דאיסורא לאוריתא כלל משום דהנילוים ע"י מחילה של דגים וכו' הם מיעוטא דמיעוטא ולא שכיח וכו', גם מהר"ש הלוי חלק חו"מ סי' ל"א הוכיח מהרמב"ם בפ"ג גירושין שבגזר אריות וללוב וכיוצא אפי"פ כשנשאת תלך [אלא שלא פי' להדיא דהיינו מדרבנן] ע"ש.

לא תלך, היינו משום דאבד זכרו ג"כ, ומתני' לא מיירי בהכי וכן מבואר בדברי הגו"ב"ק סי' מ"ו ע"ש.

ובזית רענן ח"ב סי' ל"א אות א' כ"כ בפשיטות, דמהרמב"ם ה"ל מוכח דמה שבי' בדברים ה"ל יורדין לנחלה וכשנשאת לא תלך, היינו דוקא כשאבד זכרו, וגם שמעו צו שמת דהיינו ע"ש קול, אבל בלי זה אין יורדין לנחלה ואפי"פ כשנשאת תלך, והיינו מדאוריתא דברי הרמב"ם בפ"י גירושין ה"ב פוסק לכלל גמור דכל חששא דרבנן אם נשאת לא תלך, [ואין לומר דמ"ש הרמב"ם שם היינו דוקא היכא דח"ל אסרו משום גזירה, אבל לא במקום דח"ל חששו לאיסור לאוריתא צחותו דבר עצמו (ובמ"ש הפוסקים דמהאי טעמא החמירו בספק גביות של עכו"ם), משום דמדברי ה"ב"ש צמ"ק קמ"ב סי' ד' מבואר דלדעת הרמב"ם אין חילוק בזה: מקונט' עלי זית (לכן המחבר) שצבוק הספר] ע"ש. וצחות ח' שם הוסיף, דאפי"פ אם יומא דמה שהלריך הרמב"ם ששמעו צו שמת, היינו רק לענין הוכחה לנחלה, אבל לענין דלא תלך כשנשאת סגי צמח שאבד זכרו (דהיינו שכבר עברו איזה שנים ולא נשמע ממנו כלל), משום דהא דאשכ דיוקא ומינסבא מרעא לחזקה א"א, אבל עכ"פ היכא דלא אבד זכרו, תלך מדאוריתא לדעת הרמב"ם, וכמו שסובר הרשב"ש.

[גם במהר"מ פאדווא סי' כ"ה, ובמרחשת ח"ב סי' ו' אות ז', מבואר דפירשו דמ"ש הרמב"ם דכלל הני איכא רק איסורא דרבנן, היינו משום שגם אבד זכרו ע"ש].

ויש שכתבו דעת הרמב"ם, דאפי"פ דרך מדרבנן אין מעידין בגזר אריות וכו', מ"מ כשנשאת תלך. בסדר אליהו רבה דל"ג ג' מסיק דליכא לפרש ברמב"ם ה"ל נחלות שבגזר אריות וכו' מכיון שהזקקה למיתה אין איסורם אלא מדרבנן דומיא דמשאלים וכשנשאת לא תלך, וכמו שפי' הרא"ם [הנ"ל], דהלא בפ"ג גירושין חזין שרק לענין הצעות דלא איפשעו בגמ' כגון עד אחד בקטטה ובמלחמה ובהזיקה היא מלחמה צו"ר הרמב"ם צהדיא דכשנשאת לא תלך, אבל בדברים שהזקקה למיתה לא כתב אלא אין מעידין סתם וכו', לכן נראה דהרמב"ם ס"ל שבגזר אריות וכו' אפי"פ כשנשאת תלך משום שיש בהם ספק איסור לאוריתא, ומה שבי' שלא החמירו בדברים אלו וכו' [דמשמע מזה שאינם אסורים אלא מדרבנן], כוונתו דגם כשיש ספק איסור לאוריתא, מ"מ אינו אסור אלא מדרבנן, כמ"ש הרמב"ם בצמח מקומות דהא דקו"ל ספיקא לאוריתא לחומרא היינו מדבריהם, ולפי"ז דברי הרמב"ם מדוקדקים צמ"ש דין מי שצבע במשאלים לעצמו, ולא כלל אותו עם הדברים שבי' אח"כ, מפני שבמשאלים לית לתא דאיסורא לאוריתא כלל משום דהנילוים ע"י מחילה של דגים וכו' הם מיעוטא דמיעוטא ולא שכיח וכו', גם מהר"ש הלוי חלק חו"מ סי' ל"א הוכיח מהרמב"ם בפ"ג גירושין שבגזר אריות וללוב וכיוצא אפי"פ כשנשאת תלך [אלא שלא פי' להדיא דהיינו מדרבנן] ע"ש.

ובמהר"צ ס"ק פ"ו דס"ז ד' אם כי שחמה על הסא"ר צמ"ש דהרמב"ם קאחי עלה משום ספיקא לאוריתא לחומרא, דא"כ למה ז' הרמב"ם שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור "כרת", הלא ספיקא לאוריתא לחומרא הוא בכל התורה כולה בין באיסור כרת בין באיסור לאו, וכי דהרמב"ם ס"ל דהי' דין להחירה להנשא [אפי"פ מדרבנן] משום דחזקתן למיתה, דהיינו שיש בהם רוב למיתה, ורובא עדיף מחזקה, ותו דליכא גם חזקה דדיוקא ומנסא דמרעא לחזקה א"א, ורק משום חומר איסור כרת החמירו כאלו וכו', מ"מ לעולם דעת הרמב"ם כי ג"כ דס"ל דאפי"פ כשנשאת תלך, שכן נראה מדיוק לשון הרמב"ם, ממ"ש במשאלים שאין משיאין את אשתו, "לפתחלה", ובצבא השנית גבי גזר אריות וכו' חזר וכתב שאין משיאין את אשתו, והשמיט תיבת לפתחלה, נראה

(*) וע"ש מה שבי' דלענין סימנים בינונים י"ל דס"ל להרמב"ם דכשנשאת לא תצא, הגם דקתני אין מעידין אפי"פ שיש סימנים בגופו, משום דאם סימנים לאוריתא מיירי המשנה הוו בסימנים גרועים ולא בסימנים בינונים.

אוצר

ס"ק רמב אור ד-ה

הפוסקים

יש להוכיח מהרמב"ם בפ"י דנחלות שגבול אריות ולגזר וחי' אוכלת זו כשנשאת תלך כו' [כמבואר לעיל אות ד'], אבל מש"כ הרמב"ם דאיתא עדות מדאורייתא, צמח"כ אישחמיתא לשון הרמב"ם הכ"ל ש' דמורידין עפ"י לנחלה דחזקה מת הוא [דמוכה מזה דמה שאין משיאין אשתו עפ"י אינו אלא מדרבנן], וגם ממה דאיתא בירושלמי גיטין פ"ג ה"ד דמי שגררתו חי נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים מוכח דהא צחי' אוכלת זו חזקה מת הוא ** וכן צ"ב דקתני אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטא, ודאי דכשנשאת תלך, אע"ג דללישנא קמא דבכורות מ"ו ע"ב אינו אלא מדרבנן, וכן צ"ב דקתני אין מעידין אע"פ שיש סימנים סובר הרמב"ם הכ"ל כלי"ק דבכורות שרק משום חומר עריות אין משיאין עפ"י ואפי' כשנשאת תלך, וכל זה דלא כריב"ש ש' דכל היכא דקתני אין מעידין היינו מדאורייתא, אלא ודאי דאע"ג דמדאורייתא מותרת להנשא, מ"מ משום חומר עריות החמירו בדברים הללו דאפי' כשנשאת תלך, ולא דמי למשאל"ס, ואין למדין דרבנן זמ"ז וכו', ומה שריב"ש מדמה כל הני דכשנשאת תלך להני תלחא דר"א בן פרטא [שגביטין כ"ח ע"ב] שנותנין עליהם חומרי חיים [מדאורייתא] וחומרי מתים, לא דמי כלל, דשאני הכס דאע"ג דרובן לאבד, מ"מ יש שם מיעוט המלוו שאינם אבודים, לכן חיישין מדאורייתא דסמכין המיעוט לחזקה, משא"כ בכל הני דהוי רוב גמור למיתא אינו אלא מדרבנן משום חומר דא"ל כמ"ש הרמב"ם ***.

ובכ"ב בספרו העמק שאלה סי' קנ"ע דנראה ברור כריב"ש צמ"ש דכל היכא דקתני אין מעידין אפי' כשנשאת תלך, ומש"כ הצ"ש צמ"ק ק"צ דמדברי ר"י משמע דלא כריב"ש, טעות הדפוס נדמנה לפניו וכו' [כמבואר לעיל אות ג'], וגם בלשון הרמב"ם בפ"י דנחלות מבואר שגבול אריות וכו' אפי' כשנשאת תלך [כמבואר לעיל אות ד'], אבל מה שהניח הרמב"ם ליסוד דכל מקום דאמרין כשנשאת תלך ע"כ דהוא ספק דאורייתא, זהו דלא כתוס' יצמות דל"ז ע"ב וברמב"ם הכ"ל דמבואר שם דמשום חומר עריות תלך מדרבנן. [וע"ש מה ש' לבאר בפלוגתא הרמב"ם ובריב"ש הכ"ל]. ובמרכ"ל

אריות, א"כ הרי אינם יודעים החקירות [דהרי לא ראו שהאריות אכלוהו], ובטלה עדותם מן התורה, ולכן קתני בהם לשון אין מעידין דהיינו דהפסול הוא מצד שאין כאן עדות וכו'ל, וממילא דאפי' כשנשאת תצא, ולא דמי למשאל"ס, אע"פ דגם התם אינם יכולים להעיד סתם שמת, כיון דאסורה מדרבנן לכתחלה וצריכים לפרש שנפל למשאל"ס, מ"מ התם לא בטלה עדותם, כיון דבשעה שראו ראו כל מה שאפשר להם לראות, שנפל למשאל"ס ושהו עד שתצא נפשו, ולכן לא הוי חצי דבר, וכמ"ש התוס' בב"ב פ' חזקת הבתים לענין ג' שני חזקה דמכיון דראו כל העדות שעל שנה בבירור לא הוי חצי דבר ע"ש, ושוב לענין דינא סמכין במשאל"ס שפיר מדאורייתא על רוב נטבעים למיתה, ואינה אסורה אלא מדרבנן, ולכן קתני שם רק בלשון אשתו אסורה ולא בלשון אין מעידין, דהרי שם אין ריעותא מצד העדות, ושפיר אמרינן דכשנשאת לא תצא, משא"כ בנפל לגוב אריות שלא ראו דבר ברור מה שאפשר להם או לראות, הוי חצי דבר ע"ש. וע"י באוצה"פ בסע"ג ס"ק ל"ז אות ל"ד במחלוקת הפוסקים אם שייך בעדות אשה פסול דחצי דבר.

(**) ובאוצה"פ להלן הובא שגם במשכנות יעקב הוכיח כע"ז מהא דגררתו חי ע"ש. וע"ש מה שדחה להוכיח זו בס' עונג התורה. (***) מיהו בהשמטה שבסוף סי' זה העיר דאע"ג שהוכיח לעיל מהרמב"ם דלא כריב"ש, ובאמת גם בתוס' יצמות דל"ז ע"ב מבואר כן, מ"מ בתוס' גיטין כ"ח ע"ב וברא"ש שם מוכח דסבירי כריב"ש דכל היכא דאמרין כשנשאת תצא, הוא בכלל נותנין עליו חומרי חיים [מדאורייתא] לכל דבר ע"ש.

וכל גירושין שנפול לגוב אריות ולגזר ומגוייד תלך מדאורייתא ע"ש. [ולפי פירושם הכ"ל, ולא דשמעין ברמב"ם ה' נחלות רבותא שלא הוזכרה כריב"ש, דגם בגוונא שמלכד מה שנפל לגוב אריות או שגלגל כו' היכא אומדנא שמת ממנו שנאבד זכרו אח"כ, מ"מ תלך מדאורייתא].

ה. דעות האחרונים בזה. בעדות זיכוסף [לכרי' אלמושינין] ח"צ צמ"ש אחרונה כתב (צדק"ז טור ז') דלא מלאנו מי שחלוק על כריב"ש דכ"ל דאין מעידין משמע דאין כאן עדות כלל [מדאורייתא] וכשנשאת תלך, ופי' שם דגם דעת הרמב"ם בפ"י דנחלות ובפ"י דגירושין הוי שנפול לגוב אריות ולגזר וכו' תלך מדאורייתא [וכמבואר לעיל אות ד' ע"ש]. *

וע"י במהר"ח"ש קוט"ד דנ"ה ד' ש' בפשיטות, לענין גוסס [כמבואר בסע"ג ל"א], דאם נשאת תלך, עפ"י"ש כריב"ש דכל הני דקתני זהו אין מעידין אם נשאת תלך. וכן דנ"ז ע"א, כשדן לענין גוסס ולגזר ומגוייד וחי' אוכלת זו [המבוארים בסע"ג הכ"ל], כתב דכל הני דאין מעידין עליו אם נשאת תלך. [ונראה פשוט דכ"ה לענין נפל לגוב אריות. מיהו מהר"ח"ש לא פי' אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. וע"ש דנ"ג, כשדן לענין מה דקתני אין מעידין אחר ג"י, כי דמשמע מהריב"ש דכשנשאת תלך אפי' אם נימא שרק מדרבנן אין מעידין. וכע"ז כי בחדושי הרי"מ ליצמות צדק"י"ע ג', ד"ל דכריב"ש סובר דמכיון דמה דקתני אין מעידין כו' ואפי' מגוייד, ודאי דהוא מדאורייתא כמו שהוכיח שם, וא"כ כשנשאת תלך, מסתמא דגם שאר הדברים דקתני צ"ב אין מעידין, עכ"פ הדין שזכר צ"ב דכשנשאת תלך, והיינו או משום דגם צ"ב אין מעידין מדאורייתא, או שגם דרבנן החמירו חכמים דכשנשאת תלך ע"ש].

ויש מהאחרונים שסוברים דאע"פ דאם נשאת תלך, מ"מ אין להיסור אלא מדרבנן. צמח"כ דבר סי' כ"ח כתב דנראה כריב"ש צמ"ש דכל היכא דקתני אין מעידין משמעו שאין תועלת בעדות ואפי' כשנשאת תלך, וכמו שהוכיח מהג"מ דמגויד וכו', וכן

(*) וע"י בחדושי הרי"מ ליצמות ברך קי"ח טור ג' שיצא לידון בדבר החדש, ומבואר שם דיש מקום לומר בנפל לגוב אריות (וכן במגיד וצלוב), דאע"פ דמעיקר הדין היתה מותרת מדאורייתא כיון דיש בזה רוב למיתה, מ"מ כיון דמדרבנן אסורה עכ"פ לכתחלה וא"כ אין העדים רשאים להעיד סתמא שמת אלא צריכים לפרש שנפל לגוב אריות, ע"ז נפסלת העדות מדאורייתא משום חצי דבר, ולכן אפי' כשנשאת תצא, והוא עפ"י"ש התוס' בחולין י"א ע"ב בתירוצם השני בשם ר"ת דאע"פ דאם לא שאלו להעדים אם שלם הרג או טריפה הרג, מהני עדותם, מ"מ אם שאלו להם ע"ז ואינם יודעים להשיב עדותם בטלה ע"ש, ונראה דסברת ר"ת היא דדוקא כשמעידים סתם שהרג מהני עדותם, משום דלכתחלה לא צריך לחקור אם שלם הרג או טריפה, וכיון דעדותם טובה, שוב לענין דינא אזלינן אחר הרוב דלא ה' טריפה, מגזירה הכתוב דכלל הדינים הולכים אחר הרוב אע"פ שרוב אינו מברר בוודאות שהוא כך, אבל אם שאלו להם ואינם יודעים, הוי עדותם עדות שאינה ברורה, ולא מהני הרוב לקרוא לעדותם עדות ברורה, דהלא הרוב אינו עושה ידיעתם לוודאי, ולסמוך על עדותם בצירוף עם הרוב אי אפשר משום שעדותם לא הוי אלא חצי דבר, ועפ"י יתישב שפיר מה דמצינו שינוי בלשון, דגבי משאל"ס קתני אשתו אסורה, ואילו גבי גוב אריות ומגויד וצלוב וכו' קתני אין מעידין, וגם מאי דקשה למה רק במשאל"ס אמרינן נגמ' דכשנשאת לא תצא, ואילו בכל הנ"ל לא אמרינן הכי, והיינו משום דבגוב אריות וכו' כיון דעכ"פ החמירו בהם רבנן דאסורה לכתחלה, א"כ שוב אין רשאים להעיד סתם שמת, דהרי היו מתירים אותה, ובאמת אסורה להנשא, וע"כ צריכים להעיד בפירוש שנפל לגוב

אוצר

סי' קמב אות ה

הפוסקים

ובמסא"ר דל"ג אחר שביאר בהרמב"ם צפ"ז דנחלות וצפ"ג גירושין
סי' ל כשנשאת חלה אשה חסורה חלה אשה חסורה חלה מדרבנן,
משום דכח ספיקא דאורייתא, [וכדלעיל אות ד' ע"ש], כי דגם
הריב"ש שבי' דאין מעידין היינו מדאורייתא ר"ל דיש בו ספק איסור
דאורייתא, אבל צמח אינה חסורה חלה מדבריהם, ומש"כ שם
דבמשאלים אינה חסורה חלה מדרבנן, ר"ל דבמשאלים לית נחל
דאיסורא דאורייתא כלל, דמדאורייתא שרי משום דהנילוס ממשאלים
הם מיעוטא דמיעוטא כמ"ש הריב"ש שם, ופ"י, ומש"כ הרא"ם
בח"א סי' ל"ח דר"י צ"ס הרמ"ה כי צדוק שגזר אריות וכו'
כשנשאת לא חלה, תמוה, דלדרכה משם מוכח דכל בני אפי'
כשנשאת חלה [כמבואר לעיל אות ג' ע"ש].

אולם בחש"י מוכ"ר נתן נגהר שצו"ת רש"ש סי' רס"א כתב
בפשיטות דנראה שגפול לגזר אריות ומגוייד ולגזר וכו'
חולקת זו כשנשאת לא חלה, מפני שאותה שעה נפלו למקום סנה
ואי אשתכח שם אי אפשר שנה ימות חלה דמישינן שמה צרה באותה
שעה והלך לו, לכן לכתחלה לא תנשא וכשנשאת לא חלה כמו
במשאלים. [ולא הזכיר את ר"י צ"ס הרמ"ה שבי' כע"ז, ולא את
הריב"ש שבי' דאפי' כשנשאת חלה].

ובמשיבת נפש [הראשון] סי' כ"ז דכ"ע טור צ' כתב דמש"כ
הריב"ש בפשיטות שגזר אריות אפי' כשנשאת חלה,
אין ספק שנתנו ממנו דברי הרמב"ם צפ"ז דנחלות וכו', ודוק עומר
דהריב"ש מחלק בין אבד זכרו [שהזכר שם צמח"ס] ללא אבד
זכרו, דמהריב"ש משמע שאין כאן עדות כלל, וגם [גמ"ר] דלא כי
שם הרמב"ם אבד זכרו חלה משום נחלה [כמבואר לעיל אות ד' ע"ש]
וכו', ומה שזכר הריב"ש מהגמ' במגיד דהיכא דקתני דאין
מעידין היינו מדאורייתא יש לדחות וכו'***, ומש"כ הריב"ש [שם]
להלן, לענין תלחא דר"א בן פרעה שגזעין כ"ח ע"כ] דיש כאן
צ' חזקות חזקה א"ל וחזקה חי, כבר כתבו החוס' [בכתובות כ"ב
ע"כ] דחזקה דייקא ומנסבא מרעא לחזקה א"ל וכו'.

ובמשכנות יעקב סי' ע' אחרי שבי' דמדברי הרמב"ם מבואר
שגזר אריות ומגוייד ולגזר וכו' חומרא דרבנן הוא
וכשנשאת לא חלה [וכמבואר לעיל בזה ד'], כי דנראה להצ"ח
ראי' נכונה לדעתו מדאיתא בגיטין כ"ח ע"כ דר"א בן פרעה העיד
על עיר שצבוע כרקס ויואל ליהרג וספיקה שאצור צ"ס שנותנים
עליהם חומרי חיים וחומרי מתים, ואיתא ע"ז בירושלמי שם שהוספו
עליהם את שטעפו וכו' ושנפלו עליו מפולת ושגרתו חי, ובדל"י
דעיקר רבותא הוא להשמיטנו דגם בהנך המסוכנים יותר נותנים
עליהם חומרי חיים ולא מחזקין להו צדלתי מת, והנה נמה הולכר
להוסיף דמי שגרתו חי נותנים עליו חומרי חיים, הלא גדולה מזו
קתני דאפי' צללו וחי חולקת זו שאינו יכול להשמיט מחלוצה
אם לא ע"י דמטרוניתא עברה עליו כמ"ש בירושלמי [פ"ט] דיבמות
ה"ג] וגם גפול לגזר אריות מחזקין לי צמח"ס, ולא"כ כ"ח צמי'
שגרתו חי דכלתו קרובה יותר דשמה רדפו אנשים והללוהו או
הוא

דברי הריב"ש.

(*) ובדברי חיים [להר"י אויערבאך] סי' ד' הביא מש"כ בשו"ת
מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקצ"א לענין משאלים דלא פלוג רבנן כלל בין
היכא דאיכא סלעים וטרשים בין דליכא וכזאת וכזאת החמירו רבנן בגפול
לגזר אריות וכו', וכ' בתוך דבריו דחזינו מזה דס"ל שבגפול לגזר אריות
אינו אלא חשש דרבנן, וכ"כ בס"י ד'.

(**) גם בדברי חיים [להר"י אויערבאך] סי' ד' ו' ובמעמק שאלה סי'
מ"ה ובחדושי הר"ם ליבמות בדין ק"ט טור ג', כתבו דהוכחה זאת אפשר
לדחות ע"ש.

ובמרה"צ סי' קמ"ו כתב דמ"ש הריב"ש דכל בני דקתני דאין
מעידין היינו מדאורייתא, לע"ג מגמ' ערוכה דכזרות
מ"ו ע"כ דאיתא שם [בלישנא קמא] דהא דקתני אין מעידין חלה
על פרנף פנים עם החוטם וכן הא דקתני פדחת בנה פרנף
פנים וכו' אין מעידין עד שיכיו שניהם עם החוטם, היינו משום
דבעדות אשה אחמירו רבנן*, וגם צמח"ס פ"ז דנחלות מבואר
להדיא שגזר אריות ולגזר וכו' אינם חלה מדרבנן [וכמבואר נע"ג
אות ד'] וכו', גם ממ"ש החוס' [בדין ק"כ ע"ש] שיש להקל בצמח
ג"י מוכח דס"ל דמה שאין מעידין לאחר ג"י אינו חלה מדרבנן,
[וצמ"ס פ"ו דס"ח טור צ' בהגה"ה כתב דגם מהמרדכי סוף יבמות
והגהות מיימוניות פ"ג מה"י גירושין שהוכיחו מכל בני דקתני צה"ס
אין מעידין דהחמירו בעדות אשה בנחלתה ע"ש, משמע להדיא
דסברי שאינם חלה חומרא דרבנן]**, ומה שזכר הריב"ש
מסוגיא דמגיד יש נהשיז וכו', וגסתלקו כל טענות הריב"ש בזה.
ולענין אם חלה כשנשאת, הביא שם חוקקי דיעות מצלי והכריע
צניעה, וכי דמהרמב"ם ה"ל מוכח דאפי' שאינם חלה מדרבנן
מ"מ חלה [וכמבואר לעיל אות ד'], הולס דצדרי ר"י צ"ס הרמ"ה
מבואר דאפי' הנך דקתני צה"ס אין מעידין איכא צה"ס דהא חלה
[וכמבואר לעיל אות ג'] וכן מוכח מהחוס' יבמות, ממ"ש בדק"כ
ע"כ דצ"ח למימרא, "דחק"ן אין מעידין על הכוסם, [וכנראה דקטנו
דכא דקתני אין מעידין עד שחלה נפשו אחי לאפוקי גוסס], וכחצו
בדק"ח ע"א דצ"ח ולא, שגוסס כשנשאת לא חלה. [ועי"ע בידון
דעת החוס' גוסס, באול"ס צמ"ס ל"א]. ובסוס"ק קי"ז אחר
שביאר צמח"ס שזכר ר"י צ"ס הרמ"ה שגזר אריות וכדומה לא חלה,
דכח משום דס"ל במשאלים דלא צעין שבה עניו כדי שחלה נפשו
[וכדלעיל אות ג'], כי דהרשב"א, שהוצא [להלכה] צמח"ס צמ"ס
ל"ד, דסובר במשאלים דאפי' כשנשאת חלה אם לא שבו עליו כדי
שחלה נפשו, ע"כ פלוג על דברי ר"י צ"ס הרמ"ה, דלדברי הרשב"א
כ"ש בגזר אריות וכו' שיש לחוש דילמא צרה והלך לו, דאפי'
כשנשאת חלה.

ובתש"י הרא"ם [מרגליות] סי' י"א ד"ד טור צ' כתב דמש"כ
הריב"ש דכל בני דקתני צה"ס אין מעידין היינו מדאורייתא,
זכו דוקא לשיטתו דס"ל דבספק ג"י חולקין לחומרא דהוי ספיקא
דאורייתא, ולכן כי דגם בשאר הדברים דקתני אין מעידין היינו
מדאורייתא, דומיא דהא דקתני דאין מעידין חלה עד ג"י, אבל
לדין שפסקה הוראה להקל בצמח"ס [ע"י צמח"ס באול"ס צמ"ס
כ"ז], אי"כ אדרבה י"ל להיפך דמכיון דהא דאין מעידין חלה עד
ג"י היינו מדרבנן, אי"כ ה"ה שאר הדברים ה"ל הם מדרבנן,
ומלכד זה יש לשדות נרגא דצדרי הריב"ש מצבורות מ"ו ע"כ וכו'
[וכדקשה במרה"ל דלעיל, וע"ש בהערה]. גם צמ"ס י"ד ד"ט
טור צ' הקשה על הריב"ש מגמ' דכזרות, והוסיף דדוקא לחלק
בין מה דקתני אין מעידין על המגיד וכדומה, ובין מה דקתני
אין מעידין "חלה" על פרנף פנים עם החוטם.

(*) וכן הקשה בתש"י הרא"ם [מרגליות] דלהלן ע"ש. ובצ"צ
[החדש] סי' נ"ח דצ"א טור ד' כתב דיש לישב תמיהה זו ולומר דהריב"ש
ס"ל בל"ב דכזרות. וכ"כ בס"י ס"ג ע"ש. וכ"כ במצות כהונה סי' י' ובאבן
שמואל בסעי' ל"ד ע"ש. גם בעמק שאלה סי' מ"ה ומ"ו כ"כ והוסיף דנראה
דהרמב"ם בפ"ז דנחלות וטוש"ע חו"מ סי' רפ"ד שכתבו שבגזר אריות
ובצלוב והעוף אוכל בו וכו' היינו רק חומרא דרבנן, סברי כל"ק דבכזרות.
וכ"כ בס' העמק שאלה סי' קנ"ט ע"ש. ובמשכנות יעקב סי' ט' (בד"ה ומ"ש)
פי' אליבא דהרמב"ם דגם בל"ב דבכזרות כוונת הגמ' היא דאינו אלא
חומרא דרבנן ע"ש. ועי"ע בזית דענין תק"ע סי' א' אות ה' מה שבי' בתירוצו

אוצר

ס"ק רמב"א אות ה—י

הפוסקים

מדינה וכ"ל, כי התנה סתמא אין מעידין, לומר דהיינו אפי' להעיד על היבם שנפל לגוב אריות וכדומה, אפי' דאין ביבמה לשוק אלא איסור לאו בעלמא, משא"כ במשאלים דמדינה מותרת לנשא ורק משום חומר איסור ערוה ואיסור כרת החמירו בזה, י"ל דלא החמירו אלא באיסור אלא אבל לא באיסור יבמה לשוק, ולכן קתני תנא אשתו אסורה להורות דוקא אשתו אסורה אבל יבמתו מותרת, ועדיין ל"ע בזה, וגם ל"ע דבתוס' יומא דנ"ה ע"ב דנ"ה והחנן משמע דגם איסור ביבמה לשוק הוא בכלל חומר איסור דא"א [ולפי' יש להחמיר במשאלים גם ביבמה לשוק], ובתוס' יבמות דל"ו ע"ב ד"ה הו' משמע להיפך דאפי' במה דקתני אין מעידין לא החמירו אלא בא"א משום דהיא איסור ערוה ולא באיסור יבמה לשוק, וכמו שנראה מדברי הרמב"ם ה"ל, וכבר פלפלו המחברים אם איסור יבמה לשוק נכלל באיסור ערוה, ולי"ע.

ובנוב"ה ס"י ס"ו, שדן לענין יבם הרוב שאין בו ע"ע כ"ה סימנים אמלעיים, הביא שכתב השולח ר"ה לסמוך על מש"כ הרמב"ם ה"ל שלל החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת, דמשמע מזה דביבמה לשוק שאינו אלא איסור לאו לא החמירו, [דברי הרמב"ם מבואר דמייירי גם לענין סימנים אמלעיים ע"ש], והשיג עליו שאינו מוכרח מדברי הרמב"ם, [משום דה"ל] שזה כתב זאת אלא לומר דבממון כגון להוריד ביורשים לנחלה לא החמירו בזה, אבל לענין איסור אם יש לחלק בין איסור כרת לאיסור לאו עדיין הדבר לריק תלמוד, דזוהי מחלוקת אמוראים ביבמות ק"י ע"ה וכו' ע"ש.

ועי' בדברי הג"ר אלי' ראגאלער שהובאו בנתיבות השלום ח"ב בפתיחה סוף דף ג', דמבואר שם שחפס נפשימות דבני דברים דקתני בהל' לשון אין מעידין, ולא כדקתני במשאלים לשון אשתו אסורה, אין מעידין עניהם כלל ואפי' לענין יבמה לשוק ואחות אשתו וכדומה. וכן מבואר בספרו יד אליהו ס"י ע"ה אות ה' כ"ה. [מיהו לא פי' אם מייירי גם להסוברים דהא דלא מעידין בזהם לענין איסור אשת איש אינו אלא מדרבנן].

ז. יש שכתבו דמה שאין מעידין נפול לגוב אריות מייירי רק בגזווא' שלא היה שם חצט של עשרה עפחים. עי' באוה"פ להלן בסעי' ל"ב, צענין אם יש להחזיר כשיש חרי רוצי למיתה, שהובא שם מהבאר יתחק ס"י י"ח סוף ענף ו', דעפ"מ שהעלה שם דכשיש חרי רוצי מותרת, כתב (בחד תירוצא) דלפי' ל"ל אליבא דרבינו ירוחם הסובר שנפול לגוב אריות כשנשאת לא תנא משום דליכא רובא דמתים מחמת האריות [כמבואר לעיל אות ג'], דמה שאין מעידין נפול לגוב אריות מייירי רק בצאופן דלא שייך צי רובא למיתה מחמת ע"ס הנפילה, כגון שהי' מחגלגל בשופיע דלא ה"י צו חצט של עשרה עפחים, דאלי"כ היו יכולים להעיד עליו כיון שיש צו חרי רוצי למיתה, מחמת האריות ומחמת ע"ס הנפילה, דכרי ודאי שמקרקע הגוב יש יותר מעשרה עפחים עד למעלה כו'. [ובצברית יעקב ס"י ע"ז כתב דה"ל דמה שאין מעידין נפול לגוב אריות מייירי כשהיו שם ספוגין של זמר כדאיתא בצ"ק כ' ע"ב [שצאופן כזה ליכא חצטה] ע"ש].

אולם ע"ש לעיל, שהובא מספר יוניו ח"א ס"י ל"ד דנ"ו ע"א, דמהא שאין מעידין נפול לגוב אריות מוכח או דאיהו מותרת אף כשיש חרי רוצי למיתה, או שצנפילת עשרה עפחים ליכא רובא למיתה כו', וכוסיף שם בדנ"ע ע"א דליכא לאוקמי דמייירי שהיו בגוב מדריגות [ונתגלגל עליהן בצאופן דליכא חצט של י' עפחים], דאין סתמו הצריייתא וכו' ולא פירשו שום זכר דמייירי בכהי ולא חשו לעיגון האשה, וגם דמלשון נפל משמע ודאי כפשוטו שנפל בדרך נפילה, דאלי"כ ה"ל למימר נתגלגל או איגדר ע"ש. שמה

הוא עלמו נשמע מצין שיני' וצרת, אלא ודאי דכל הני דקתני בזה דאין מעידין היינו רק מדרבנן, וכדין משאלים, ולכן הולכנו שפיר צירושלמי גיטין להוסיף דמי' שגררתו חי' כיון דעדיין הלכתו קרובה, אכתי ספק חי' הוא מדאורייתא כהנהו תלחא דר"ה בן פרטא. [גם במשיב דבר לעיל הוכיח כע"ז מהא שגררתו חי' ע"ש, ובס' עונג התורה אות ל"א דף ע"ו השיג על ראיות המשכני', דה"ל דהירושלמי גיטין משמיענו שפיר שבחי' גוררתו נותנין עליו חומרי חיים אפי' כשחופסת צו במקום שהנפש יולאח צנפילתו, אפי' דכשחי' חוכלת במקום הזה מעידין עליו].

ובשאלת דוד ס"י ז' דע"ו עור ד' כתב דמה דסובר הריב"ש שנפול לגוב אריות הוי ספק תורה כיון דאפשר שאינם רעצים ולא אכלוהו, זה נסתר מדאיתא צירושלמי [פ"ט"ז ה"ג] צעטס דאין מעידין בזה דהוא משום שמה נעשה לו גם כדניאל, דנסברה זו בודאי לא הוי אלא ספק דרבנן, [גם בשמ"ח קהלת יעקב ס"י ע"י דנ"ה גם י"ש, ובצברית יעקב ס"י י"ז דכ"ע ג', כתבו דנראה דהירושלמי אינו אלא חומרא דרבנן, דמדאורייתא ודאי לא שייך למיחס למעשה נסים], ואף שהצבלי אינו סובר טעם דגם [כמבואר להלן ס"ק רמ"ג אות א'], מ"מ לענין דינא לא נחלקו בגוב אריות ומורה הצבלי דלא הוי אלא ספק דרבנן, ולא דמי נפל לגוב אריות לגררתו חי' [דאיתא צירושלמי גיטין פ"ג ה"ד דכשחי' גוררתו נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים], דשאני הכס שחי' יחידה גוררתו, ומכיון שגור לא התחילה להציל צו יוכל להגלל ממנה ע"י שיבואו אנשים לעזרו או איזו סיבה אחרת, משא"כ נפול לגוב אריות שיש שם הרבה אריות וגם דמשמע שהגוב הוא צור עמוק, שא"א לו להגלל מהם וכו', וגם ברמב"ם פ"ג דגירושין ופ"ז דנחלות מבואר דכל הנך דקתני בפרק בתרא דיבמות דאין מעידין אינו אלא מדרבנן ולכתחלה [כמבואר לעיל אות ד'], וגם ר"י צעטס הרמ"ה חולק על הריב"ש [כמבואר לעיל אות ג'].

ו. אם מהני עדות שנפל לגוב אריות לענין איסור יבמה לשוק ואחות אשתו. [להסוברים דהא דלא מהני לענין איסור אשת איש היינו מדרבנן]. עי' בתשו' מוהרי"ש רעבהיים שצאגודת ארזוב מדברי ס"י י"א דמ"ט עור ז' שבי' דמתי"ש ברמב"ם צפ"ז דנחלות ה"ג [לענין משאלים וגוב אריות וכו'] שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת, ה"י נראה לכאורה דבאיסור לאו לא מחמירין בדברים אלו, ונפקא מינה דכשהעידו בדברים אלו על היבם מותרת יבמתו לשוק, ועכ"פ דיעבד לא תנא, דכיון דאין צו אלא איסור לאו בעלמא אזלין בזה הרוב, אלא דאם נימא דכלל הדברים האלו הוי [ההלכה] מיעוטא דשכית, אפשר דנימא בזה סמוך מיעוטא לחזקה כמו דהחמירו רבנן בכל איסורי לאוין מטעם סמוך מיעוטא לחזקה כמ"ש החו"ס בצכורות כ' ע"ב ד"ה חלב פוער ע"ש, ובהה"ר ריב"ש ס"י שעי"ט כתב דבדמי דקתני בלשון אין מעידין משמע שאין שם עדות כלל ואפי' כשנשאת תנא, ומשוי"כ במשאלים לא קתני אין מעידין אלא אשתו אסורה, להורות שרק לכתחלה אסורה אבל דיעבד לא תנא, ואף דבמש"כ שם דבדמי דתנא היינו מדאורייתא משום דיש בזה שתי חזקות ע"ש, מבואר ברמב"ם ה"ל דלא כותי', דכרי כ' דאין זה אלא מדרבנן דהחמירו משום חומר איסור כרת, אבל מ"מ י"ל מטעם אחר כריב"ש דכשנשאת תנא, משום דבדמי לא הוי מיעוט שאינו מלוי ואסורה מדינא דאמרינן בזה מדרבנן סמוך מיעוטא לחזקה, ולכן אפי' כשנשאת תנא, ורק במשאלים דהוי מיעוט שאינו מלוי ומדינא לא אמרינן בזה סמוך מיעוטא לחזקה ואפי' להשיאה לכתחלה, אלא דרבנן החמירו בזה משום חומר איסור א"א, לכן לא החמירו בזה לענין דיעבד, ולפי' י"ל ג"כ דבדמי דקתני אין מעידין דאסורה

פתחי תשובה

באר היטב

(*) ע"ד הבנימין ואב ע"י להלן ס"ק רמ"ח אות א'.

ס"ק. רמ"ג — רמ"ד אות ב'

אוצר

רמג. שמה לא היו רעבים. א. טעם זה ליתא בגמ', ומקורו
ברש"י דף קכ"א ע"ב ד"ה אגב חיללך, ובחוס' שם
ד"ה אין מזכירין, וע"ש בחוס' ובח"מ ס"ק נ"ו ובצ"ש ס"ק ל"א
(וה"ו דקילור בצב"ט ס"ק ל"ד), המבואר בדבריהם דאף שזירושנמי
[פס"ז דיצמות ה"ג] אחת צעט דין זה, דחיישין שנעשה לו גם
בדניאל, מ"מ אליבא דהצבלי ליכא למימר הכי, משום דליחא בצבלי
שם שצנפל לתוך כבשן האש מעידין עליו, דלא כמ"ש זירושנמי שם
דגם צזה אין מעידין עליו משום דחיישין שנעשה לו גם כהנני
מישאל ועזרי' [ויבואר בחלוה"פ ס"י ל' ע"ש], ומוכה מזה דהצבלי
סובר דלא חיישין לגם. ובעני ארזים ס"ק קכ"ג הוסיף דהכי מוכח
גם מהא דליחא בצבלי שם שצנפל לחפירה נחשים ועקרבין מעידין
עליו, והוא דלא כמ"ש זירושנמי שם דגם צזה אין מעידין משום
דחיישין לגם [ויבואר להבן ס"ק רמ"ה אות א' בהערה ע"ש].
ובערוך השלחן ס"ק ר"ע, לפי מה שהביא מהתוס' כ"ל וממהרש"א
שם, מבואר דמה שבי' זירושנמי דחיישין לגם בדניאל היינו משום
דס"ל צהא דתנן [ביצמות קכ"א ע"א] דר"מ אוסר צנפל למשיל"ם
ואמר מעשה בלחך וכו', דטעמו הוא דמזכירין מעשה נסים, ולכן
מפרש זירושנמי צהא דאין מעידין צנפל לגזב אריות דהוא משום
דחיישין לגם, ואחי אליבא דר"מ, חלל לפי המבואר בצבלי צדקכ"א
ע"ב לרנכ"ט אין מזכירין מעשה נסים וטעמא דר"מ הוא משום
דכיפין ע"ג כיפין הוו ע"ש; צמ"כ ל"ל לפי"ז דמה שאין מעידין
צנפל לגזב אריות אינו משום חששא דגם, אלא משום שמא לא
היו רעבים. ועי"ז בחות ב'.

ב. כשידעו שהיו רעבים. צעו ארזים ס"ק קכ"ג כחז דלפי
הטעם דשמה לא היו רעבים, ולא חיישין לנס
כדניאל [כמבואר בזהו ח"י], אם נפל מיד עוד אחד לשם וראינו
שאכלוהו, מעידין אף על הראשון דכרי צרור שהם רעבים.
ובאפי זוטרי ס"ק קנ"א כחז דלפי הטעם ה"ל משמע שאם
ראינו שהאריות שואגים לערוף עוף דנוכר מזה שהיו
רעבים, מעידין עליו, דזיל צהר טעמא, אלא שחמור דלא אשתמיט
שום פוסק לכתוב [לכדיא] דבר זה, שהי להם לצרר דצריכה,
וצר מן דין הכנה גופי דמשגיב בין גוז אריות לחפירת נחשים
ועקרבים, לפלוג באריות גופייהו דפעמים שמעידין עליו.

ובס' חסדי דוד [ליוורנו תקל"ו] בתוספתא יצמות פ"ד, ר"י כתב דאם נשתכח שם אדם סביבות הצור יום או יומים וראה שלא עלה, נראה דודאי מעיד עליו *, דתו ליכא למימר שמה לא היו רעבים, ולמעשה נסים לא חייסין לרצון דר"מ ביצמות

רמז. ולא אכלוהו. א. בברית יעקב סי' ע"ז מקשה אהא
 דאמרין שמה לא היו רעבים ולא אכלוהו, הלא
 איתא בצ"ק ע"ז ע"ב שארי אורחא לברוג ולהלניש ולמלא טרף
 בשביל חוריו, [א"כ למה לא נימא שאע"פ שלא היו רעבים, מ"מ
 הברוגו בשביל להלניש], וכחז דאפשר לומר דהיינו רק בשבארי צא
 אל ערפו, אבל כשנפל אדם לגוב של אריות במקום שגורותיו נמאזים
 שם, צנומא דא אינו טורף כשאינו רעב, משום דזידו לדרוס ולאכול
 כשיהי' רעב, או לערוף כשירצה לתת לגורותיו, ושמה צין כך צרם
 האדם והלך לו.

ב. כשראו ששלטו בו האריות. כ' במרחל: ס"ק קי"ז דמנ"ט
הש"ע שמה לא היו רעבים ולא אכלוהו, משמע דאם
ראו ששלטו בו האריות, מעדין עליו, והא דתנן ביצמות ק"ב ע"א
שאם ראו ח"י אוכלת בו אין מעדין עליו, (ואע"פ שהרמז"ם צ"י"ג
דגירושין ה"ח והש"ע צ"ט ל"א גרסי "והעוף" אוכל בו, מ"מ
הלא כ' הרמז"ם צ"פ שם הכ"ט והש"ע צסוס"י קמ"ח שצגררתן

(*) ועי' במטה יוסף ח"ב סי' א' דף ע"א סוף ב' שכי' דלפי הטעם דשם לא היו רעבים, אם שהה עליו שיעור שיחיו רעבים (דהיינו קרוב לששה שעות שהוא שיעור עיכול המאכל) אם נשאת לא תצא, אבל לכתחלה לא תנשא משום דאיכא למיחש שמא ברח. ודבריו תמוזים דלמה לא תנשא לכתחלה, הלא העד ששהה עליו ראה שלא יצא משם. מיהו בדבריו שם בדף ע' סוף ג' יש משמעות דמיירי בגוונא דאפשר לחשוש שיצא מהגוב דרך מחילה, מבלי שהעד ששהה עליו יראנו דאז דומה למשאלים, ע"ש.

(*) ה"ש מיירי בגוב אריות וכבשן האש, ומבואר שם דקיי"ל דלא כירושלמי בפס"ז דיבמות ה"ג שחושש לנס כדניאל וכחמ"ו, וכדאינא לעיל ס"ק רמ"ב אות א' ולהלן בסע' ל' ע"ש. ואמנם גם בחפירת נחשים ועקרבים אינא בירוש' שם דגם לת"ק דריב"ב, "אין" מעידין. [גם האין בסי' תשד"ם גרס כן בירוש']. ובעצי אריות ס"ק ככ"ב הסביר דהת"ק שבירוש' ס"ל דחיישינן לנס כיוסף, ומה שקשה מאי איכא לדינא בין ת"ק לריב"ב י"ל דאיכא בינייהו כשנמצא אח"כ בחפירה אדם נשוח שמת ונשתנית צורתו ע"ש. אולם בפני משה ובקרבת העדה שם הגיהו דצ"ל בדברי הת"ק, "מעידין". גם בקרן אורה ליבמות קכ"א הגיה כן בירוש' ע"ש. ובשערי עזרה באילת אהבים ס"ק מ"ג הוכיח כהגהה זו, דאל"כ במאי פליגי ת"ק וריב"ב, דאם

נחשים ועקרבים מעידין עליו

מפני

פתחי תשובה

והנהגון תליסר וצ"ח קהלת יעקב מהגאון מקארלין כולם רצו להוכיח מהא דסעיף ג' דלא אמרי' היינו האי שאנר, לכאורה אינו מוכן ד"ל דספרת היינו האי שאנר היינו האי שמואל הוא רק היכא שמואל שלם כמו שאנר משא"כ כהא דפ"ג שפ"ל דלא ליה שום התנגדות לספרת היינו האי דאנר מוכח מה שלא נמא' שלם כמו שאנר, דשמואל נהני' עשר ככרות ונקשרות וכן שני כיסוי' מקושרים דרוב הככרות והכיסוי' שבעולם אינם מקושרים אמרינן הני אחריני יניחו דלילו היו הם בעולם וי' החיר הקשרים וכן בגזלות מקושרים אי' לאו האי סברא דעבדי דמנחמי הוי אמרי' דממלא' אתו שאין מקושרים משא"כ הא' נפול ליה חס' שלם והעלו רגל אחד אף' אי אמרי' דהוא רגל של אחד הרי גם האחר היה הרגל מקושר לגוף וע"כ שנתהוה חיות סיוה ליה אי"כ לעולם י"ל היינו האי שאנר והוא מלוחו חס' בעצמו שפ"ל ליה רק ע"י קנה נפרד הרגל אי' דלא אמרינן כלל היינו האי שאנר ונכונים דברי הגדולים הג"ל וכל זה פשוט:

מהגאון תליסר וצ"ח קהלת יעקב מהגאון מקארלין כולם רצו להוכיח מהא דסעיף ג' דלא אמרי' היינו האי שאנר, לכאורה אינו מוכן ד"ל דספרת היינו האי שאנר היינו האי שמואל הוא רק היכא שמואל שלם כמו שאנר משא"כ כהא דפ"ג שפ"ל דלא ליה שום התנגדות לספרת היינו האי דאנר מוכח מה שלא נמא' שלם כמו שאנר, דשמואל נהני' עשר ככרות ונקשרות וכן שני כיסוי' מקושרים דרוב הככרות והכיסוי' שבעולם אינם מקושרים אמרינן הני אחריני יניחו דלילו היו הם בעולם וי' החיר הקשרים וכן בגזלות מקושרים אי' לאו האי סברא דעבדי דמנחמי הוי אמרי' דממלא' אתו שאין מקושרים משא"כ הא' נפול ליה חס' שלם והעלו רגל אחד אף' אי אמרי' דהוא רגל של אחד הרי גם האחר היה הרגל מקושר לגוף וע"כ שנתהוה חיות סיוה ליה אי"כ לעולם י"ל היינו האי שאנר והוא מלוחו חס' בעצמו שפ"ל ליה רק ע"י קנה נפרד הרגל אי' דלא אמרינן כלל היינו האי שאנר ונכונים דברי הגדולים הג"ל וכל זה פשוט:

הפוסקים

סיק רמה — רמז

אוצר

הצרייחא לפרש דמייירי במלאה, היינו משום דצרייחא לא נחפשא בטעם דמפני שדוחקן, והוא מדברי הגמ'.

ג. אם בעינן שהחפירה תהי' עמוקה. בסדר אלי' רבה ל"ד ע"א, אחרי שבי' דהא דמעידין נפול לכבשן האש וליוורא מליחא שמן [שכסע' ל'] היינו דוקא כשאי אפשר לו לעלות משם, כי דנראה שגם הא דמעידין נפול לחפירת נחשים ועקרבים היינו דוקא כשא"א לו לעלות משם, וכ"כ בקו"ע למוהר"ל דהא דמעידין נפול לחפירת נ"ע, בודאי מייירי באופן שא"י (להעלות) [לעלות] משם כמ"ש הכ"מ בשם הרשב"א גבי נפל לחור כבשן האש. [ודצרייחא בלתי מוצינס, איך השוו חפירה נ"ע לכבשן האש, דהלא שאני כבשן האש שהנפול שם אינו נשקף חיקף, אלא כששוכה שם חיות נ"ע, לכן אין מעידין עליו אם יכול לעלות משם, משא"כ בחפירה נ"ע מה מועיל הא שיכול לעלות משם, הלא חיקף כשנפול עליוס הוא דוחקן ומסתגר דאנר אינא נושכים אותו מיד, וכן נראה במאורי יצמות קב"א ע"א ממ"ש שחפירה נ"ע מעידין עליו אפי' שלא שבו שם דאנר אינא מזקי לי ע"ש. ואולי סברי דאפי' ששכחו חיקף, מ"מ י"ל שעלה ונילל ע"י רפואות, ורק כשאנו יכול לעלות עד שיעלוהו אחרים, ביני לביני לא יוכל לחיות כמ"ש מרבי' דלהבן ס"ק רמ"ז אות ז' ע"ש].

ד. בדין המקומות שבהם ארם הנחשים ועקרבים אינו מביא. כי בפני משם ס"ק קו"ג דלכאורה קשה למה לא מחלק הרמב"ם לענין הא דמעידין כשנפול לחפירת נחשים ועקרבים, בין מקומות שהנ"ע ממייתם בנשיכתם למקומות שנושכים ואינם ממייתם, כמו שמחלק בפ"ו דתפלה ה"ע דהא דמפסיק תפלתו כשהגיעו אליו נ"ע, היינו דוקא במקומות שדרכם להמית ולא במקומות שאין דרכם להמית, ואין לפרש דמש"כ הרמב"ם שם שיש מקומות שאין ממייתן, ר"ל שאין נושכים כלל, אבל באמת הארם שלהם ממיית, ולומר לפי"ז דהבא כיון דודאי נושכים אנר אינא, אי"כ ממילא הם ממייתם בנשיכתם, זה אינו, משום דממ"ש הרמב"ם בפ"ו דשבת הכ"ה שחשים ועקרבים אפי' שאינם ממייתם הואיל ונושכים מותר ללודם בשבת, מוכח להדיא דבמקום שאין ממייתן, אפי' שנושכים אין חרסם ממיית, ואפשר לומר, דדוקא לענין תפלה בוארך הרמב"ם להשמיטנו החילוק בין המקומות, כדי שלא נאמר דאפי' במקום שאין ממייתן מפסיק תפלתו כיון דאפי' יש לו לנר ע"י נשיכתם, אבל צ"ד לא בוארך להשמיטנו את זה, משום דמילא דפשיטא הוא שבמקומות שאין ממייתן אין מעידין עליו להשיא אשתו, וליכא שום רבותא בזה.

רמז. נחשים ועקרבים. צרש"י צרכות ל"ג ע"א פי' "ואז זה לא זה". וצ"ח הלל בסע' זה כתב שרש"י הוכיח לפרש כך משום דאלי"כ ליחא לקושיה הגמ' שמקשה שם מצרייחא זו

ע"ש. [ועי' צשו"ת מצעל הכניח סי' כ"ח (דס"ח ע"ב) שבי' צה"ד, דמה דאמרינן בגמ' דלדידי' גמי אחרתים ניסא, אינו גם ממש שהוא שינוי הטעם ככבשן האש, דהרי ליחא בגמ' שצנפל לכבשן האש מעידין. עליו ואין מזכירין מעשה ניסא, אלא דמקרי' גם בלשון בני אדם וגם בלשון חכמים כעל הנסים דפורים וכלשון השו"ע או"ח סוס"י רי"ע כו'. וכ"כ בערוך השלחן סע' רי"ב].

ב. אם בעינן שהחפירה תהי' מלאה. צצרייחא ביצמות קב"א ע"א ובצרכות ל"ג ע"א ליחא לחפירה "מלאה" נחשים ועקרבים. וכ"כ בחוספתא יצמות פי"ד. וכ"כ הרא"ש רבינו ירוחם והטור. ופי' מהרש"ש בקו"ע ד"ד טור ז' דמלאה היינו מלאה בשעתה [ולא בגובהה]. וכי' שם דהא דנקט התנא מלאה היינו משום דהרי טעמא דמעידין עליו הוא משום שצומד עליהם ודוחקם, והוא דוקא כשהיה מלאה, דאלי"כ אינו צומד עליהם והוא כגוב אריות דמתוך שהוא רחב אינו צומד עליהם.

וכן מבואר במאורי צרכות שם במש"כ שכל שהמקום רחב להם, בין באריות ובין בנחשים ועקרבים אין מעידין עליו, וכל שהמקום צר להם עד שהוא נופל עליהם, צו וצו מעידין עליו, אלא שמן הסתם אריות צומדים במקום רחב ולפיכך החליטו לומר בהם אין מעידין עליו, ונחשים ועקרבים מתכנסים במקום צר ולפיכך החליטו לומר בהם מעידין עליו. וכן מבואר דצצרייחא ביצמות שם ע"ש. וכ"כ צבית משה בסע' זה דמכיון דטעם החילוק בין גוב אריות לחפירה נ"ע הוא דגוב אריות רחב הוא אצל חפירה נ"ע לרהי' היא [כמ"ש רש"י, וכדכונא צצרייחא בפ"ו ד"ד], לפי"ז היכא דנפל לחפירה נ"ע שאינה מלאה אין מעידין עליו, דמכיון דאוינה מלאה הרי אינה מקום צר. והוכיח, דנראה דחפירה נ"ע כשאוינה מלאה גרעה עפי מגוב אריות, דאף' שצנפל לגוב אריות יורדים לנחלה כמ"ש הרמב"ם בפ"ו דנחלות ה"ג, מ"מ צנפל לחפירה נ"ע כשאוינה מלאה אפי' לנחלה אין יורדים ע"ש.

גם מהר"ל מפרגא בספרו גור ארי' צפ"ר וישב ל"ז כ"ב כתב דממה דקתני [בחוספתא] נפל לצור "מלאה" נחשים ועקרבים מעידין עליו, משמע דצרייחא מלאה אין מעידין עליו, והסביר דהיינו משום שאם יש שם נחשים ועקרבים מטעים וכול הוא להמית אותם, מה שאי אפשר במלאה, ע"ש.

ובחזון יחזקאל לחוספתא, בהשמיטת ומלואים, כי צמה שהשמיט הרמב"ם [והשו"ע] דצעינן מלאה, ד"ל דמכיון שבי' צשמיכות "חפירה" נחשים ועקרבים, שהחפירה נקראת על שם, מסתמא היא מלאה מהם. [ונראה לומר עוד, דהרמב"ם והשו"ע לא בוארכו לפרש דמייירי במלאה, משום דידעינן זאת ממילא ממה שכתבו הטעם דמפני שדוחקן כשצומד עליהם מזיקין אותם, דהרי טעם זה אינו שייך אלא במלאה וכמ"ש הרא"ש דלעיל, ומה שהוצרכה

באר הגולה

ו' גרייתא ס' ע"ג וכת"ק

מפני שעל ידי שדוחקן כשעומד עליהם מזיקין אותו:

ל' נפל (קבט) לתוך כבשן (צה) האש

או

באר היטב

(צה) האש. המגיד בשם הרשב"א כתב דוקא נפל לתוך הכבשן שהוא עמוק וא"י לעלות ומשם אכל אם נפל לתוך המדורה י"ל שמה יאכל. אי"כ חף לתוך המדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף עכ"ל פ"י"ג מה"ג. ונ"ל דל"יירי ששהה קצת כדי שישרפו רגליו ויכוונו כדי שלא יוכל לזוז משם דל"י"כ פשיטא וכ"כ כנה"ג דף מ"ז ע"א:

הפוסקים

ס"ק רמז — רמח אות א'

בחגיגה שם שאין לו תרופה לפי שרפואתו של זה קשה לחצירו וש"ל חצירו קשה לזה, ומש"כ צעוק תרתי שמלאה נחשים וגם עקרבס *** ואולי מיירי כשאי אפשר לו לעלות מהחפירה מעלמו עד שיעלוכו אחרים וצ"י צ"י מסתמא לא יוכל לחיות [ע"י בזה לעיל ס"ק רמ"ה אות ג'], וי"ע.

וע"ש באוצה"פ ס"ק קע"ח מעור אחרונים שכתבו, לענין נשיכת נחש שצט"י כ"ג, שמשום הנשיכה לבד אין להחיר כיון דיש רפואה לנשיכת נחש.

אולם ע"ש באוצה"פ מהישרש יעקב ליצמות קכ"ב ע"א שכי' בזה דמעידין בנפל לחפירה נ"ע, ד"ל דאף דמשום חומר איסור אשת איש חיישין אף למיעוטא דלא שכיח, כמ"ש החוס' בצכורות כ' ע"ב וברא"ש שם, מ"מ לא חיישין כאן שמה נתרפא, אע"פ דנשיכת נחש יש לה רפואה לפעמים כמבואר בשבת ק"ט ע"ב ובצ"ז כ"ז ע"ב וברש"י בחצות י' ע"א צד"ה לא חיי [רש"י מיירי לענין עקרב], משום דרפואה דנשיכת נחש אינה מלוי אפי' לאחר מחלף ולא חיישין לה, ובעין מש"כ הכ"מ בפ"ט דתרומות כ"ב.

ועי"ע במשפט צדק ח"ג סי' ל"ה סוף דף ק"ד שכי', לענין נשיכת נחש שצט"י כ"ג, דאף דצ"ז כ"ז ע"ב צעודא דבן דמא שהכישו נחש וצא יעקב איש כפר סכניא לרפואתו מבואר דיש רפואה לנשיכת נחש, מ"מ לא חיישין לזה, משום דצקללת רבתי [פרש"י ח' אות כ"ג] איתא שצא לרפואתו "בשם עשו" [צקל"ר לפנינו איתא "בשם פלוני", ובחוס' ע"ז שם ד"ה שאני הוצא מירושלמי "בשם רב"י] דכ"י איסור, ולא חיישין שיעשה איסור להתרפא. [ותירונו לא שייך אלא בגמ' כ"ל, ולא צ"א שצ"א המקומות צ"ס דמוכח משם שיש רפואה לנשיכת נחש ועקרב]. [ובצ"ז ל' הוצא מהלפנת פענח שכי' לחוש שששים רק עד אחד שגפל לחפירה נחשים ועקרבס חיישין בלחמא שנתרפא, ורק בשני עדים לא חיישין לכך ע"ש, אולם מסתימות כל הפוסקים לא משמע הכ"י].

סעיף ז' רמח. נפל לתוך כבשן האש. א' עכ"ה"ג אות ו' שכן איתא בגרייתא צצצלי יצמות קכ"א ע"ב נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו. [ומה שכי' "וכת"ק", קאי רק על יורה דלהלן]. ופסקו כן רמ"ק הרמב"ם הרא"ש והעור. ועי' בח"מ ס"ק כ"ו וצ"ז ס"ק ל"א וצ"ז ס"ק ל"ד שכתבו דהיינו דלא כירושלמי, שהוצא בחוס' שם ד"ה אין מזכירין, דאיתא בתם צפ"ט

ובאפי' זוטרי ס"ק קנ"א הוכיח שיש רפואה לנשיכת נחש ועקרב משבת ע"ז ע"ב ע"ש.

(*) עי' לעיל ס"ק רמ"ז שהובא מרש"י בברכות ל"ג ע"א דאן נחשים או עקרבס קאמר.

פתחי תשובה

(קבט) לתוך כבשן האש. עכ"ל ועי' צת"ר נ"ג חיינא סי' כ"ט על דבר שגגה שלא נודע מבעלה מחלומה שום הכרה רק בשעת השריפה הגדולה וכבר איתא שגגה בפת הג' עלה הא"ש לעליה להציל דמיון ושוב לא נודע דבר מליחתו רק מלאו שם אחר החיפוש עצמות נדרשו ברפואה ואמרו כי הם עצמות אדם צדל"י וגם עצמות הללו אם ינטלו מן הדי' אי אפשר שיהיה והאריך בזה

א"צ

על רצ ששה שאמר שצנח כרוך על עקבו אינו מפסיק מתפלתו ובעקרב מפסיק, וה"ד צצ"ד טוב ס"ק ק"ז ע"ש.

גם בשיטה מקובצת לצרכות שם איתא דנחשים או עקרבס קאמר, דל"כ תיפוק ל"י משום עקרבס.

ועי' להלן ס"ק רמ"ז אות ב' מהמרה"ל סקפ"ב שכי' צהר פירושא דהכוננה היא לנחשים ועקרבס צוח, דצ"אחד לבד אין מעידין עליו משום שאפשר לו להתרפא, אבל נשך משיבה אין לו רפואה.

רמז. שעי' שדוחקן וכו' מזיקין אותו. א' טעם זה נאמר ביצמות קכ"א ע"ב כדי להסביר בזה למח לא חייש הכחא שמה חצר הוא, כדחייש ריב"ב. [ובצרכות ל"ג ע"א משמע דגם מבלי חששא דחצר צעוק לעצם זה כדי לדעת צוודלות שהנחשים נשפכו ע"ש]. ובעני ארזים ס"ק קכ"ב מבואר דלפ"י מעידין אפי' בגוונא דירעין צדל"י שא"ש זה חצר הוא ע"ש.

וב' במרה"צ ס"ק קי"ז דלכאורה מה דאמרין חגב אילנא מזקי ל"י היינו דוקא כשנפל שם פתאום, ומשום דמזקי ל"י מיד כשדוחקן קודם שהיה לו שבות ללחוש, אבל כשידע שיפלוכו נחש אין מעידין עליו, משום דיש לחשוש שמה לחש בזה לפני שהפלוכו נחש, אבל צרינו ירוחם נכ"מ ח"ג איתא דחגב אילנא מזקי ל"י ולא יועיל מה שהוא חצר ע"ש * [ולפ"י אפי' כשידע שיפלוכו, מ"מ אין לחשוש שמה לחש מקודם, משום דאין כלחש מועיל כיון דדוחקן, ויש לבוכיה [כר"י] דכא דמעידין בנפל לחפירה נ"ע מיירי אפי' כשידע שיפלוכו נחש, דל"כ מ"ע דריב"ב דחייש שמה חצר הוא.

ב' עי' במרה"צ ס' כ"ג ס"ק פ"ב [והוצא חלק מדבריו צפ"ח שם ס"ק ל"ב] שהקשה אה"א דמעידין בנפל לחפירה נחשים ועקרבס, אמאי לא חיישין דאחרי שנישך עשו לו רפואה ונתרפא, דהרי בשבת ק"ט ע"ב איתא שיש רפואה לנשיכת נחש, וגם לנשיכת עקרב יש רפואה כדאיתא צצ"ז כ"ה ע"ב ובחגיגה כ' ע"א **, ואין לומר דלא חיישין לזה משום דמיתתו ממכרת לבוא ורפואתו אינה מלוי, דהלא איתא שם דכרפואה לנשיכת עקרב הוא מים חמים, וזכו דבר המלוי, ודוחק לומר שכתפואה האמורה בגמ' כ"ל אינה אלא לחיי שעה, דסתמא אמרו שם, וי"ל דקיס לכו לחז"ל דשנופל לחפירה מלאה נחשים ועקרבס כיון שהוא נישך בנשיכות הרבה אין מועילה לו שום רפואה, או דנחשים ועקרבס [צ"ח] הוה כמו זיכורא ועקרבא דאיתא

(*) בר"י איתא בזה"ל: ואע"פ דיכול להיות דשמה חצר הוא ולא יזיקו אותו הנחשים, מ"מ משום הדוחק שהוא דוחק אותם א"א שלא יזיקוהו ובלבדש בס"י זה איתא שעי' שדוחקן מכישין אותו ואין מועיל לו חברתו. (** יש להעיר דגם בשבת שם איתא דיש רפואה לנשיכת עקרב ע"ש.

פתחי תשובה

ע"ש וכבר כתבתי גם"ק הקודם בשם הגאון מליסא' גמ' הקלה יעקב שמאכיס' לרעת
הג"ה. אך הנו"צ כלן לשיטתיה בנו"צ קמא סי' מ"ו שגראה דעתו אם מסככות עם
הב"ש וכו' שכתבתי שם בשמו. מיבוי י"ל הדיון שהזכיר הג"ה ונמ' הקלה יעקב
ששם צנפל ללש' מיירי צלופן דלא שכיח שיצואו אגסיס. לתוך המדורה אצל כדון של
ההנו"צ כקן דשריפת בית עם כדוש י"ל דשכיח שיצואו גם אחרים להציל או לנגוד
וע"ה הרכוש וז"ע. שגו"ת הקלה יעקב מהגאון מקארלין סי' ה' שנשאל על
ועובדל כעין דרון של הצו"צ כקן והעלה שם להחריף האגס' חלם יסכימו עמו על"ש
אך כפי הנראה לא ראה דברי הנו"צ הג"ה ועת"ש לקחן סג"ה סי' קע"ג:

למקור דברי חכמי ברדאי שרצו למצוא חזון היתורים הא' מטעם היינו הא' לחנך כו' ועוד מטעם דכל היכא לייכא רובא דעלמא חללי' בחר קורבנא וח"כ בשריפת אש ולא שכי' ציבואו אנשים מעלמא למקום המסוכן חללי' בחר קורבנא וכיון שלא נאסר חזני' היות שום אדם רק זה ודאי הוא נשקר ועוד מטעם כהן נחנאל כהן היה והוא ז"ל דחה דבריהם וסיים ולכן קשה צניני' להחריף אשה זו ואם נחנאל כ"ס מתירים לחיני' מוחא בדם ע"י. ולבאוריה היינו הדיון שהוזכר בצ"ל לעיל סעיף כ"ט ס"ק ז"א בפסל לא' היכול ללאת חמס וחס"כ נחנאל כ"ס עמוצ שמתקלו בזה הכ"ס והב"ש שדעת הכ"ס לחמרי' והו' שגשגר והב"ש כתב דנצטקי' ל"ב לא משמע כ"ס

הפוסקים

ס"ק רמח א"ג

אוצר

[צפתי] דיבמות ה"ג] נפל לכבשן האש אין מעידין עליו אומר
אני נעשו לו נסים כחנני מישאל ועזרי. וכ"כ בהגהות מיימוני על
דברי הרמב"ם ה"ל, דהיינו דלא כירושלמי*.

גפּל לגוב אריות, וס״ק רמ״ה אות א׳ (צבערע), לענון נפל לחפירה
נחשים ועקרבֿים, ולבֿן ס״ק רמ״א (צבערע), לענון נפל ליוֹרה
לוחמת].

ב. כשנפלו שנים לכבשן האש ואחד מהם ניצל בנם, אם חיישינו שגם השני ניצל בנם, עי' צסט' כ"ט ס"ק רמ"ב אות א'.

וזהנה צצה"ט שם מוצא שצנימין זאב סי כ"ה פסק כירושלמי.
 אולם לא מלאו כן צנימין זאב שם, ואדרבה מלאו
 שם סי כ"א וכ"ו כתב הצנימין זאב דאין אתלמודא דידן סמכין
 דלא חיישין למעשה נסים. וכבר תמה בן צעלי אחרים ס"ק קכ"ה.
 גם צכס"ג הגה"ט אוח שע"ט הציא צענין ופל לכצן האש
 מצנימין זאב סי (כ"ה) [כ"א, או כ"ו] דלא קי"ל כירושלמי
 צמקוס שהתלמוד שלנו חונק עליו. וגם צאצור ועקב סי י"ח, חש"י
 צנו מוה"ר אליקום, כתב צדק"ט טור ז' דכל גדולי הפוסקים פסקו
 כתלמוד דידן דלא חיישין לנס וכמ"ש הצנימין זאב צסי כ"א.

ג. ה' במקום שאינו יכול לצאת משם ונפלה שם אש, אם דמי לנפל לתוך כבשן האש. כלל הכסף ח"ב בתשובות רח"ט גאטניווי ס"ד ד' דע"ד ד', צידון ספינה שנשרפה וכו' בתוכה אדם אסור בשלשלות של צדק, כחז דמכיון דקו"ל שנפל לחפירת נחשים או לכבשן האש או ליורה מלחמה יין ושמן מעידים עליו, דאש"פ שלא ראו את המיתב ממנו אלא שראו רק מעשה שממנו נמשך שזודאי ימות סגי בזה, וכתבו הרמב"ם [פ"ג דגירושין ה"א] והשו"ע בס"פ ל' דללו דוקא בחופנים הנז', אלא ה"ה בכל כיוצא בזה מדברים שא"ל שיהי' אלא ימות מיד בזמן קרוב מעידים עליו, א"כ צ"ד נמי מכיון דהאש צערה בספינה והיא ממולא נשרפת וכוללת כולם והאדם ה' בתוכה וזודאי עתיד הוא להשקף ולמות

וּבִשְׁשָׁנָה פְּתִיזָה דִּבְמוֹת סִי יִיג דְּלֵא קוּיִל בִּירוּשָׁי דְּמוֹשׁ
לָנֶם כְּחַנְיָ מִישָׁאֵל וְעִזְרָי, אֵלֶּה תִּלְמוּדָא דִּידָן עִיקַר דְּסִיל
אִין מַזְכִּירִין מַעֲשֵׂה נָסִים. וְכִי כְּסֹדֶר אֵלֵּי רַבֵּי דִּמְיוֹ ד' ע"ש.
וְעִינֵי צִנְיָן אֵם חִישִׁינָן לָנֶם, לְעִיל סִיק רַמְיָג אֹתָא אֵל, לְעִנָּן

וכן מהא דאיתא במתני' יבמות קכ"א ע"א שבניטלה רגלו במקום שנעשה טריפה משיאין את אשתו [לאחר י"ב חודש]. ולא חיישינן התם שנעשה לו גס כאיוב שכתוב בו יפלה כליותי ולא יחמול. מוכח שיש חילוק בין גס לגס ע"ש. [ועי"ע להלן אות ד' במה שהובא מהעצי ארזים בס"ק הנ"ל].

(*) ויש שכתבו שהירושלמי אינו חולק כלל על הבבלי. בב"ח על הסור כתב דמה שהקשו התוס' [הג"ח] דבירושלמי איתא איפכא מהבבלי, יתיישב עממשי"כ הרשב"א [המובא לקמן אות ד' ע"ש] דהא דאיתא בבבלי שבנפל לכבשן האש מעדין עליו, מיירי דוקא בכבשן עמוק שאי אפשר לו לעלות ממנו אבל באינו עמוק אין מעדין ע"ש. [דעפ"י י"ל דהירושלמי מודה להבבלי שבכבשן עמוק מעדין, ומה שכ' דאין מעדין, מיירי רק בכבשן שאינו עמוק, שגם הבבלי מודה בזה]. ובחשובותיו בס' ע"ב כתב דוחי- כוונת התוס' עצמם במ"ש הדירוש' דחושש לנס כחמ"ו ר"ל שנפל באש וברח לו מן האש בשום ענין, ע"ש. גם בשירי קרבן בירוש' שם משוה כר את הירוש' לבבלי.

ובבאבני משפט בסע' כ"ט אות מ"ז תירץ באופן אחר את דברי הבה"ה
דלא חיישינן לנס אלא כשכבר אירע נס כזה בעולם וכו', ואצל חמ"ו
לא ה"ל הכבשן עמוק, והנס ה"ל רק שהאש לא שלטה בהם, לכן בכבשן עמוק
שלאחר שנשחך הכבשן הלכו לשם ולא ראו שם שום אדם, שנשמר
לומר שה"ל שם נס שפרח משם באין רואה, לא חיישינן כך מכיון שלא
מצאנו שאירע נס כזה ע"ש. וכע"ז תירץ במלאת אבן בסע' כ"ט, שבכבשן
עמוק לא חיישינן לנס מכיון שאינו מפורש בכתוב אצל חמ"ו שה"ל הכבשן
עמוק, והירוש' מיירי רק בכבשן שאינו עמוק ומשמיענו דאף דה"ל לנו לומר
שצמקו רגליו ולא יכל לעלות ונשרף, מ"מ חיישינן לנס כחמ"ו כיון דמפורש
בכתוב שאצלם לא ה"ל שום נזק בגופם ע"ש.

ובח"מ ס"ק נ"ו תמה על ה"ח איך לא שייך נס בכל מקום, [היינו]
דאליבא דהירוש' דחייש לנס, יש לחוש לנס גם בכבשן עמוק. וכן תמה
בארץ צבי ס"ק ק"ג. וביד אהרן ח"א הגהב"י אות תרי"ט הקשה על ה"ח.
דמ"ש הירוש' להדיא דחיישינן לנס „כחנני" מישאל ועזריי", מוכרח דס"ל
דאפי' בכבשן עמוק אין מעידין, דהרי אצל חמ"ו ה"י מקום שא"א להם
לברוח ממנו בשום צד. גם בצל הכסף ח"ב סי' ד' דע"ד ד' בתשו' רח"ש
גאסיניי, מקשה כן, והוסיף דאם הירוש' מירי בכבשן שאינו עמוק, למה
צריך לחששא דנס. בלא נס נמי אפשר לחשוש שעלה. ויצא משם.

מיתו במרה"צ ט"ק ק"ח מבואר דגם הב"ח מודה להח"מ דמה שכ' הירוש' ,שמא נעשה לו נס כחמ"ו" שייך אפי' בכבשן עמוק, וכוונת הב"ח היא לתרץ רק את הסתירה שבצטט הברייתא שבירוש' דתני בה דאין מעדין בכבשן האש, להא דתני בברייתא שבבבלי דמעדין בכבשן האש, דהא דאיתא בירוש' ,שמא נעשה לו נס כחמ"ו" אינו מלשון הברייתא, אלא הם דברי הירוש' ,דלפי שיטתו דלר"מ [שבצנזין נפל למשיל"ס] חיישינן לנס, מוקים לה בכבשן עמוק וכו"מ דחשש לנס, אבל אליבא דהבבלי דסובר דאף לר"מ לא חיישינן לנס, צ"ל דהא דתני בברייתא שבירוש' דאין מעדין מיירי באינו עמוק, דאז חיישינן שעלה וברח משם שלא בדרך נס, אבל בכבשן עמוק מעדין כדאיתא בברייתא שבבבלי ע"ש, ועי"ע מ"ש בזה בעמודי אש [להרא"ש מאישישאק] בדכ"ח ובדפ"ג, ובבת עמי פ"ב ס' א'.

אולם בעצי ארזים ס"ק קכ"ג כתב דמה שהקשה הח"מ על הב"ח לא קשה מידי, משום דודאי יש לחלק בין נס לנס, דדוקא בנסל בתוך המדורה [שאינה עמוקה] איכא למיחש שניצל אע"פ שאינו יכול לברוח ולהמלט משם רק ע"י נס, כדאיתא בברייתא דעישנו עלינו בית [יבמות קט"ו ע"א] דאמרינן כי היכי דלדידך וכו' לדידי' נמי אתרחיש ניסא, משום דהנס אינו כ"כ כנגד הטבע, אבל שנחשוב בכבשן עמוק שהי' מוטל בתוך האש ולא נשרף, ודאי לא היישינו לזה, כיון שהוא נס כנגד הטבע, דאל"כ אין לדבר סוף דאפי' כשמעיד עליו שמת בבירור נחשוש שנעשה לו נס [שחור לתחי'] כמו ע"י אליהו ואלישע וכעובדא דאנטונינוס בפי' דע"ז.

אוצר

סיק רמח אורח ג-ד

הפוסקים

בצית ולא ילא כשקראו אותו וימלט על נפשו, אלא שסוים
דלא עבדין זה עובדא לכתחלה ע"ש.

ועי' בשערי דיעה [ח"ב] סי' קי"ד, בתשו' זן המחבר, שזן
בנידון אנשים שהיו צרכת ופחיתות נחמדה שם שריפה
גדולה מחמת שבתחלה נשבר הקרון שהיו בחוכו ונתהפכו [כל]
הקרונוט ונפלו למקום עמוק וכרגע אחז האש ממכות הקיטור
בקורות שנשברו ונפלו על האנשים, והעד אמר שלא היו צבת
האנשים הכס להגלל כי ישו רחוק מהפחת צמלזשים כצדים וכל
הקרון והקורות נפלו עליהם וחיכו פרצה האש, וכחז דמה שהרצ
מסעאניסלאב דימא את זאת לנפל לתוך כבשן האש, ל"ע עובדא דלא
דמי כלל, דהרי צי"ד נפלה האש אח"כ ואפשר שכבר ניללו מקודם,
ואע"ג שהוא ג"כ רחוק מדרך הטבע, עכ"פ לא דמי לנפל לתוך
כבשן האש, דגם לענין לחוש למעשי נסים אין הנושאים שוים צוב,
ובדאשכחן חילוקים הרבה צוב צבצני וצירושלמי, וכה"ג אמרינן
צצ"מ ק"ו ע"ה נהי דלניסא רצא לא חזינא לניסא זוטא חזינא
ע"ש, גם צכנ"ג הגה"ע אורח חכ"ע כתב בנידון שהעיד העד
שקודם השריפה הכניס את פלוגי לצית האסורים וסגר הדלת
בעדו ובתוך כך פרצה השריפה ונשרפה חקרת צית האסורים וכל
מה שבתוכה [ולא נשארה אלא חומת הצית *] והוא מגדל צבוב
מאד וחומותיו חזקות ואין צבן חלון פתוח ופשט האש סביב
המגדל וכו' אע"פ שאבד זכרו אין מעידין עליו ע"ש, וה"ז לגמרי
נגד הדין של הרב מסעאניסלאב וכו'. [וש להעיר, דהכנה"ג הג"ל
כתב את זה בשם הר"ש חקאן הלוי צהשי צכנ"י, מצני להביא
את נימוקו, ולכאורה דבריו הם כמילתא צלי עעמא]. ועי' מ"ש
צעמק שאלה סי' ס"ג בנידון הני"ל.

ד. נפל למדורה אם מעידין עליו. עי' צה"ע סי' ס"ק ל"ה
שהביא מהב"מ פ"ג דגירושין [ה"י] בשם הרשב"א
[צחושיו ליצמות קב"ה ע"ב] דדוקא צנפל לתוך הכבשן שהוא
עמוק ואינו יכול לעלות משם מעידין עליו, אבל נפל לתוך המדורה
[שהיא אינה עמוקה] אין מעידין עליו, דשמה ולא משם, אי נמי
אף לתוך המדורה וכו' ששכה עליו כדי שיערף ** והו"ד המ"מ
גם צח"מ סי' נ"ז וצ"ש סי' ל"ב. גם הריטב"א כתב דדוקא נקט
התנא כבשן ולא נקט דליקה מפני שהכבשן עמוק ואינו יכול לעלות
ממנו, דאילו לתוך דליקה אין מעידין עליו אלא"כ שכה שם כדי
שיערף. וכ"כ הנמוקי, והי"ש פט"ז סי' י"ג. גם רבינו ירוחם
צנתיב כ"ג חלק ג' [דקנ"ד עור ד' צדפוס קאפוסט] כתב דמה
דמעידין כבשן האש מיירי דוקא צחינו יכול ללאת משם.

[ועי' להלן סי' רמ"ט אורח צ' צדצרי המלאת אבן, שזן אי צעיין
שנדע דגם ע"י אחר אי אפשר הי' לו לעלות מהכבשן].

ובפעם הרשב"א, כתב הצ"ח צפירושו דנראה דהרשב"א הוכרח
לחלק כך כדי לתרץ צזה את הצרייתות דצבצני וצירושלמי
דסחרן אהדדי, דצבצני קחני שננפל לכבשן האש מעידין עליו,
וצירושלמי קחני דאין מעידין, וכדכקשו החוס' ביצמות קב"ה
ע"ב ע"ש, דלפ"ז נוחא, דהצבני מיירי דוקא צנפל למקום עמוק
[והצירושלמי מיירי דוקא צחינו עמוק]. וצחשבותיו צסי' ע"ב

כתב

(*) מכנה"ג.

(**) עי' בגור ארי' יהודא ה"ד סי' כ"ו שכ' בתוך דבריו דהא
דמעידין צנפל לתוך כבשן האש, בע"כ מיירי בשעה שם עד שעה שראוי
להשרף, דאל"כ הלא קי"ל בעוף שנפל לאש דיש בדיקה [כדאיתא ביו"ד
סי' ג"ב סע' ה'] ע"ש. ודבריו צ"ע. דהלא הרשב"א כ' להדיא שבכבשן
מעידין אפי' כשלא שהה עליו כדי שיערף, ובשעה מעידין אפי' במדורה.
ומה שהכריח זאת מעוף שנפל לאש, בלחי מובן כלל, דאטו בעוף איתמר
נפל לכבשן, הלא "נפל לאור" איתמר, ומיירי במדורה.

ולמות, לכן אע"פ שלא ראו שערף ולא שבו שם כדי שיערף, מ"מ
מעידים עליו, ואע"פ שכ' הניי וכן הרב המגיד בשם הרשב"א
דדוקא כבשן שהוא עמוק מעידים, אבל צנפל לתוך דליקה אין
מעידים אלא"כ שכה שם כדי שיערף [ובדיתבאר להלן אורח ד'].
מ"מ צי"ד מכיון שהי' אסור צבצני צרזל רגליו אסורות צנחששים
עד שלא יוכל לצרות מהספינה החולה, אין לך למקו רגליו גדול
מזה ודמי לנפל ליורה או לכבשן ואינו יכול לעלות משם ע"ש.

ובמנחת יצחק [להרי"ו ווייס] ח"א סי' ל"ט, בנידון שהעידו
שהיו צימד עם פלוגי שהי' מונה חולה צצית החולים,
וידיו ורגליו היו קרושות מהכפור, וכשפרצה השריפה צצית החולים
צדחו הם משם וראו צצית החולים נשרף לגמרי, ואיך חי לא נשאר
שם, ופלוגי נשאר צע"כ שם כי לא הי' יכול לצרות מחמת שרגליו
וידיו היו קרושות, כי נד היתר עפימ"ש הרשב"א דאפי' כשנפל
למדורה [שהינה עמוקה] מעידין עליו כששכה עליו כדי שיערף,
לפימ"ש הבה"ע סי' ל"ה בשם הכנה"ג דמיירי דשכה קאת כדי
שיערפו רגליו ויכונוו כדי שלא יוכל לזוז משם [ובמובא להלן אורח
ו' ע"ש], דלפ"ז גם צי"ד כיון שנחלו רגליו צאופן שלא יוכל ללכת,
היו צכלל נחכוולו רגליו דמעידין עליו כו', ועי' צשו"ת מהר"ש
[ענגיל] ח"ג סי' ל"ה [המובא להלן אורח ע"ז ע"ש], שכ' דמכיון
שבנידונו אמר הגוי שצשעה שילה מצצית שנפלה צו השריפה,
כבר לא הי' אפשר ללאת דרך הפתח והולרך לעלות על החומה
ולתפיל א"ע למטה, ופלוגי נשאר צצית הכוא כי הי' זולע על ירכו
ולא הי' יכול לעלות על החומה, לכן הוי בגדר מיעוט דלא שכיח
שהאיש הכוא שהי' זולע על ירכו יעלה על החומה ויפיל א"ע
למטה, א"כ גם אם לא הי' נמצא שם גוף שרוף, ג"כ היתר הוכחה
להחיר ע"ש, ונראה דצי"ד שהיו רגליו וידיו קרושות עדיף דליכא
אפי' מיעוט שאינו מאוי שיגלל, אלא ע"י נם, ולניסא לא חיישינן
כמ"ש הצי"ש סי' ק"ל.

ובשו"ת רמ"ץ סי' י' בנידון שאחד נכנס לחדר וסגר אחריו את
הדלת, והדלת האחרית של החדר היתה חסומה מצפנים
צמטעלים שונים צאופן שלא הי' צאפשר שיפנה לצדו צמשך הזמן
הקצר את המטעלים כדי לפתוח הדלת וללאת דרך שם, ופרצה
שריפה צחדר, וצשעה השריפה דפקו מצחון על הדלת הקדמית
לפתוח אותה ולא יכלו כי היתה סגורה מצפנים, כתב צאות י"א
נד היתר דמכיון שנודע מזה צעליל שלא הי' יכול לצרות ממקום
השריפה, הרי זה דומה לנפל לתוך כבשן האש דמעידין עליו, ולחוש
שמה פתח [מקודם] את הדלת הקדמית וילא לתוך ואח"כ צא איש
אחר לשם להליל וסגר הדלת מצפנים, צודאי דזהו חשש רחוק וכו'.
גם באבן יקרה מהדו"ת סי' ל"ז כתב נד היתר צנידונו, דמכיון
שהגוי אמר שסגר [מצחון] את הדלת צעדס קודם השריפה,
צודאי הוי דינו כמו נפל לתוך כבשן אש עמוק שאינו יכול ללאת
ממנו.

ובשאלת דוד סי' י', בנידון שהאש הקיפה את תח"הספינה
שפלוגי הי' צו עד אשר לא יכלו המלילים להכנס
לחוכו, וכשנעק משם שילוחו אמרו לו שילה כי כבר פתחו את
הדלת, ולא יכל למוא הדלת מפני העשן הגדול שמיילא את כל
החא, והאש הלכה וגדלה עד שהמלילים צרחו מפני ירחחם לנפסם
וגם את קולו לא שמעו עוד, כי דכמעט יכולים לדמות את זה
לנפל לכבשן האש דמעידין עליו, דהרי גם כאן כיון שהקיפה האש
את החא וצחמלא עשן לא יוכל לצרות, ועכ"פ צרור צלא שום ספק
דיותר מחומרה דרצנן אין צוב ע"ש.

ולחלן אורח י', הוצא מהצ"ח סי' ג"ה, שזיד להחיר צנידונו
אפי' אילו לא נמצא שם אח"כ צברה חרובה, כיון שהעידו
שהאש אכלה צצית פנים ואחרו ומכל סביציו ועדיין הי' צעלה

אוצר

סיק רמח אורח ד-ה

הפוסקים

וכדליתא בב"ק כ"א ע"ב דבעד סמוך פטור ממיתה דה"ל לו לבנות [כדפי' רש"י שם].

ובאפי' זוטרי ס"ק קנ"ב כתב דלפי"מ הרשב"א שנופל לתוך המדורה אין מעידין עליו משום דשמה ילא משם ויגלו, ה"כ אם ראו שנופל דליקה צדית וגשפו כל סולמות הצדית באופן שמי שיצב בעלי ח"א לו לרדת למטה להגלל, מ"מ אין מעידין עליו, משום דלמלא הפיל ענמו מהחלון לארץ והיו שם כרים ובסחות ויגלו.

ה. מה שאין מעידין בנפל למדורה, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא בשנשאת. בשו"ת מהרי"מ פאדווא ס"י כ"ה דכ"א ע"א כתב דיש לחקור צמ"ש במ"מ צמ"ש הרשב"א שנופל לתוך מדורה אין מעידין עליו, אם הוא חשש דאורייתא, או מדרבנן בעלמא הוא ודינו כמו נטבע במשחנים דאם נשאת לא תלא וכו', ומסתברא דהרשב"א ס"ל דאינו חלל איסורא דרבנן [משום] דרובן למיתה דכרי דכרי הרשב"א נוצעים ממה דליתא בירושלמי נפל לכבשן האש אין מעידין עליו שמה נעשה לו גם כהנני מישאל ועזרי' וכמ"ס הב"ח וכו' [וכמבואר לעיל אות ד' ע"ש], ומעתה צודאי נראה דהוא רק חומרה דרבנן, ומדאורייתא נפקה מאיסורא, מדקרי ל"י בירושלמי "גם כחמ"י", ואף שאין הפירוש שנעשה לו גם ממש כמו חמ"י שלא שלטה בהם אור, חלל רק דוגמה הנם של חמ"י שנופל לאש וצרה, מ"מ מדממה בירושלמי דבר זה לנש חמ"י, משמע דעכ"פ רובן למיתה, ורק בדרך נס ילא מהאש וצרה, וכרי מבואר ברמב"ם פ"ז דנחלות ה"ג דאפי' צנפל לגוב אריות, דלא תליא במעשה נסים וכדפרש"י דיכול להיות דאינם רעצים, הוי רובן למיתה ורק דרבנן החמירו בזה [ע"י צוה לעיל ס"ק רמ"ב אות ד'], וה"כ כ"ש דדיוא דנפל לאש היכא דיכול ללאת משם דתליא במעשה נסים וכנ"ל, עכ"פ הוי רובן למיתה. [ולפ"ז יולא דאינו חלל מדרבנן, ואם נשאת לא תלא, כמ"ס מהרי"מ פאדווא בתחלת דבריו].

גם באבן שמואל אות שפ"ה כתב דלפי הב"ח הכ"ל יולא דגם בכבשן שאינו עמוק מותרת מדאורייתא, דעכ"פ איכא רובא למיתה דהא בירושלמי קרי ל"י גם ולא גרע מנפל למשחלים ע"ש. [אבל לא דן לענין אם תלא כשנשאת. וגם בסוגה בשו"מ ואין יקרה דלהלן לא דנו בזה. וע"י לעיל ס"ק רמ"ב אות ה'], לענין נפל לגוב אריות וכו', שיש שכתבו דאע"פ דאינה חסורה חלל מדרבנן, מ"מ החמירו דאפי' כשנשאת תלא. [וכן בסוגה בשו"מ בזה"ש ס"י ז', אחר שהביא מהרמב"ם פ"ז דנחלות הכ"ל ושכן איתא [בטור וגם] בשו"ע חו"מ ס"י רפ"ד סעי' ד', וכתב דמשמע מזה דחד דיוא הם אותם הדברים שאין מעידין עליהם עם דין דמשחלים, דילא צמ"ס מאיסור תורה חלל דרבנן החמירו בזה, כתב דלפ"ז ה"כ צנפל לאש [וה"י יכול לעלות משם: מדבריו הקודמים] ג"כ לא גרע מכל אותם הדברים שאין מעידין בזה כדמוכח בצרייתא דיבמות קכ"א ע"א וברמב"ם פ"יג דגירושין ה"יז ועו"ש אה"ע"ו סעי' ע"ש, וזה נכלל ברמב"ם דנחלות הכ"ל צמ"ס וכיוצא בזה, ע"ש. וגם באבן יקרה מהדו"ת ס"י ל"ו דל"ה ג' כתב בצו"ד דנראה שנופל לתוך המדורה במקום שיכול ללאת משם, צודאי לא גרע מנטבע במשחלים דחיישין ג"כ שילא, ואעפ"כ כתבו שם הפוסקים דמדאורייתא ילאה מחזקת ח"א.

ובמסמח יוסף ח"ב ס"י א' דף ע' ג' הביא מ"ש רבינו ירוחם [בנתיב כ"ג ח"ג] צמ"ס הרמ"ה וז"ל פשוט צמ"ס דמשחלים אין מעידין דוקא לכתחלה אבל בדיועבד לא תלא וכן הדין גמי לכל אותם שאמרנו שנופל. במקום סכנה דאי אשתרי שם אי אפשר שלא ימות אפי' דיכול להיות דצרה והלך לו ולא ראינו אותה ועדיין חי הוא וקו"ל דלא תנשא אשתו [היינו] דוקא לכתחלה אבל אם נשאת

אין

כתב דהתוס' עלמס מתכוונים בסוף דצריכה לחילוק זה [כמבואר לעיל אות א' ע"ש].

ובשו"ת מהרי"מ פאדווא ס"י כ"ה דכ"א ע"א הביא מהב"ח, וכתב דכן נכון כל היכא שאפשר לנו להשוות שני התלמודים דלא נפלגו אהדי משוין. והוסיף דעוד נראה דהרשב"א הכריח חילוקו [גם] מהבבלי ענמו, מעובדא דהבוא גברא דחילי נורא צי גנני שציבמות קט"ו ע"א, דאם נימא דכשנופל לאש מעידין עליו אף במקום דיכול לבזוז משם, ח"כ למח החמיר שם ר' חייא בר אבין, וגם רבא למח לא תחיר חלל מטעם שנמלא שם גברא חרוכה, הלא אפי' צי זה מעידין עליו כיון שנופל למקום אש, [אלא ודאי דדוקא בכבשן שהוא עמוק ואינו יכול לעלות משם מעידין עליו, אבל צנפל לתוך המדורה שיכול לעלות משם אין מעידין עליו].

וביד אהרן ח"א בהבב"י אות חרי"ט השיג על הב"ח, דאף אפשר לומר דמכא הירושלמי הוכרח הרשב"א לחלק בין עמוק לאינו עמוק, והלא מ"מ הירושלמי להדיא דאפשר שנעשה לו גם כהנני מישאל ועזרי' מוכרח דהירושלמי ס"ל דאפי' בכבשן עמוק אין מעידין [כמבואר לעיל אות א'], וה"כ מכיון שבכבשן עמוק מוכרח לומר דהבבלי והירושלמי פליגי, ח"כ שוב י"ל דאולי פליגי גם במדורה, וכן נראה שהרשב"א כתב רק "ומסתברא וכו'" ולא הזכיר דכרי בירושלמי כלל. [ובאות א' הכ"ל יש עוד שחמכו עמ"ס הב"ח דהירושלמי מיירי דוקא באינו עמוק, ויש שחילקו את זה ע"ש, אולם הם לא נגעו צמ"ס הב"ח צמ"ס הרשב"א].

ובעצי ארזים ס"ק קכ"ג כתב דמ"ס הב"ח שהרשב"א כתב כן כדי לישב שהירושלמי לא יחילוק על הבבלי, אינו מוכרח, דהלא אכתי נראה דהירושלמי פליגי על הבבלי מ"מ בירושלמי שם שנופל לחפירה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו [כמבואר לעיל ס"ק רמ"ב אות א'], בהערה שמתחת לקו, מיחו ע"ש שיש שבי דמלת "אין" שצירוף הכ"ל היא ע"ס], ונראה דהרשב"א הוכרח לחילוקו כדי לישב צוה שלא תקשי מצרייתא דמעידין צנפל לכבשן האש על מה דהחמיר ר' חייא בר אבין בעובדא דהבוא גברא דחילי נורא צי גנני [וכמ"ס בשו"ת מהרי"מ פאדווא דלעיל בפירושו הבש"י], והרשב"א אזיל לעממי דס"ל דהרשב"א החמיר אפי' כשאין שם ריעותא של מליאת פיסת יד מאיש אחר ואפי' כשאמר האש חזו גברתי כו' [כמבואר להלן אות י' ע"ש], או שהרשב"א הוכרח לחילוקו כדי לישב צוה דלא תקשי מצרייתא דמעידין צנפל לכבשן האש לצרייתא דשיטו עליו צוה [שציבמות שם, ובשו"ע סעי' י"ב ע"ש] דליתא שם דאמרין כי הוי דלדידך אחרות ניסא לדידי' נמי אחרות ניסא כו'.

ובעזרת יהודה ס"י מ"ה כתב דלולא דכרי הב"ח ה"י נראה לומר דכוונה הרשב"א כפשטא, דקשה ל"י מאי שנה "כבשן" דנקטה הגמ' ולמה לא נקטה דליקה או מדורה, ולכן כתב דמחמת סמס כבשן שהוא עמוק [נקטה הגמ' כבשן] חלל לתוך דלוקה אין מעידין. [וכן מבואר ברעב"א ובנמוק"י וביש"ש דלעיל ע"ש. וע"ש בעזרת יהודה מה שבי לדחות את הרא"י שהביא בשו"ת מהרי"מ פאדווא הכ"ל להרשב"א מהעובדא דהבוא גברא, וע"פ דבריו שם חידה גם ראיות העני ארזים לעיל להרשב"א מהא דשיטו עליו צוה ע"ש].

ובשו"ת מהר"ש [עגנון] ח"ג ס"י מ"ד כתב בחוק דבריו דמ"ס הרשב"א דכשנופל לתוך המדורה אין מעידין שמה ילא משם, היינו משום שכל צד דעת עושה כל הפעולות להגלל מאש

אוצר

סיק רמח אהרן ה"ח

הפוסקים

שניול, ה"ה בכל הכך מכיון. דלא עמד עליו כדי שח"י חיישין גם מדאורייתא שניול ואפי' אם נשאת תלך.

ו. בנפל למדורה, כמה צריך לשהות שם כדי להעיד עליו. ע"י זכ"ע ס"ק ל"ה דאחרי שהצ"ח מהכח המגיד בשם הרשב"א דגם צנפל לתוך המדורה מעידין והוא ששהה עליו כדי שיערף, כתב דנראה דמיידי ששהה [רק] קצת כדי שיערפו רגליו ויכולו כדי שלא יוכל לזוז משם דאלי"כ פשיטא, וכ"כ כנה"ג. ומש"כ מהכנה"ג כ"ה בהכנה"י אות חס"א בשם הר"ש חקאן הלוי.

אולם בפני משה ס"ק קי"ד השיג על הכנה"ג והכנה"ע וכתב דמפשטא דלישנא ש"י המ"מ בשם הרשב"א לא משמע כן, דכ"י כתב סתמא "כדי שיערף", ודבר כזה לא ה"י לו לסתום אלא לפרש, ובתמא נראה דאפי' דאיתו יכול לזוז משם אכתי איכא למיחש שמא צא איש אחר והליו כדאיתא הכך חששא ציטמות קטיו ע"א וכו', ולכן נראה דהרשב"א דקדק בלשונו וכתב כדי שיערף, דהיינו כפשוטו כדי שיערף כולו, ומא שהקשו דא"כ פשיטא, נראה די"ל דהגמ' אחא להשמיטנו דאין חוששין שנעשה לו נס כהנ"י מישאל ועזרי, וגם על הכ"י שכתב דין זה צ"ע, ולא מוקים הכי בכוונה הגמ', כדמשמע מלשונו, אין להקשות פשיטא, די"ל דאדרבה הכ"י צא להשמיטנו דלא מהני שריפת רגליו אלא שיערף [סתמא דהיינו] כולו, לכן נראה דליונא דצשהה עליו רק כדי שיערפו רגליו אין מעידין לכ"ע.

וע"י בלשון המאירי ש"י שצנפל לתוך מדורה אין מעידין אלא"כ שבו עד שיעור "שתלא נפשו" שאפשר שילא.

ובדופקי תשובה ס"ק רפ"ג כתב דהא דלא ביארו בזה הפוסקים במכוון כמה הוא שיעור השכירה כמו שביארו לענין שיעור וליאת הנפש במים צמ"י ל"ב, כנראה דהיינו משום דאין לקבוע בזה שיעור קבוע, דהכל תלוי לפי גודל התצער, דכשהאש חזקה מאד נשרף שם בשיעור קטן יותר מאס אין האש חזקה כ"כ.

ז. כשהעיד שנפל למדורה ולא פירש אם שהה עליו, ואין העד לפנינו, או בעמפ"ע. באגודות חז"ל מדברי ס"י י"ג דנ"ה ע"א, אחרי שביאר צמ"י הכ"י [צמ"ק מ"ח] דכשהעיד [עמפ"ע] סתמא שנטבע במים שיש להם סוף ולא פירש ששהה עד שתלא נפשו אזלין לקולא, דטעמו הוא משום דמכיון דצ"ח יכול העד לעמוד על צירור הענין, לכן מסתמא שוכה עליו עד שתלא נפשו, ולא דמי למשאל"ם ע"ש, כתב [צניזין גביית עדות שגשלה ממקום אחר ולא כתוב זה אם המעיד על השריפה שהה עליו] דלפי"ז ממילא גם כשהעיד שראה שנפל לתוך מדורה, ולא פירש אם שהה עליו עד שתלא נפשו, אמרינן דבדואי שהה עליו שיעור זה כדי שידע צירור הענין.

ח. כשהעיד שנפל למדורה ונשרף. ע"י צמ"י מוה"ר יודא נכון שצנחפה בכסף ח"צ ס"י י"ח, ש"י (צד"ו עור

צ"י) דאפשר לומר דמ"ש הרשב"א שצנפל לתוך מדורה אין מעידין עליו אלא אם שהה עליו כדי שיערף, לא כתב כן אלא כשאומר שראה שנפל לתוך מדורה לחוד [ולא אמר שנשרף], אבל כל שהליו הדבר שנשרף כצ"ד [שנצטע שראה שנשרף], ודאי הוא שראה שנשרף עד שתלא נפשו. [ובנידונו הוסיף, ועוד דבאש גדולה כזו [שהספינה נשרפה], כל שראה צדוק מדורה אין שהות וצנחפה ממש תלא נפשו דלא נשאר לו כח להליל עולמו כו'. ובתשובתו השני שם [ונדפסה גם בצמ"י קריית מלך רב ח"צ ס"י כ"ד] הוסיף (צד"ה ד'), ועוד נראה דע"כ לא צעין דשהה, אלא היכא דנפל לאש או שהפילוהו לשם, דאפשר שצרה וילא משם, אבל הכא שלא נפל ולא הפילוהו, אי אמרת שח"י יכול לצרור הכי צורה קודם שסיבצה אוחו האש, אלא ודאי שלא ה"י יכול לצרור מפני שהים לפניו ואינו יודע לשוט ע"ש].

אין מוילאין אותה עכ"ל*, וכתב דנראה דהתכוון בזה לנפל למדורה, דמכיון ש"י [שם בצמ"י] דמאי דאיתא בגמ' דצנפל לתוך כצנן האש מעידין עליו מיידי דוקא כשאיתו יכול לנחת משם, דהיינו שהוא עמוק וכמ"ש המ"מ בשם הרשב"א, לכן כתב [כאן] דכל אוחס שאמרו שנפלו למקום סכנה וכו', דהיינו מדורה [וכיו"צ] דאין מעידין זה אלא"כ שהה שם כדי שיערף אבל אם לא שהה אין מעידין דאפשר שילא משם, מ"מ אם נשאת לא תלא כיון שהוא מקום סכנה האם נשאתה שם א"א שלא ימות. [וע"י להלן בצמ"י] מה שכתב מהמטה יוסף לענין דעת הרי"ש].

גם בסדר אלי' רבה דל"ד ע"א פ"י בדברי ר"י בשם הרמ"ה הג"ל דכוונתו היא כגון נפל לכצנן האש וליוור מליאה שמן ולחפירת נחשים ועקרצים בגוונא דיכול לעלות משם וכו', דצנפל אלו המקום מסוכן, ואי אפשר צמ"יאות שישאר שם והוא עורונו חי, אלא שיש להסתפק שמא ילא משם וניול [כיון שלא שהה עליו כדי שתלא נפשו], בזה אמרו דכמו שצנפל למשאל"ם ועמדו עליו כשיעור שתלא נפשו, אפי' דאפשר [עדיין] להסתפק שילא למקום רחוק, אפי' כשנשאת לא תלא, ה"י בכל הדברים הג"ל.

אולם מהריב"ש ס"י שצ"ע הביא צמ"י יוסף הג"ל צדק ע"א ב' דפליג על דביו ירוחם והרמ"ה וס"ל שצנפל אריות וכצנן האש וניולא בזה אפי' כשנשאת תלא, [דהיינו מד"י הריב"ש דצנפל הכי דקתני בכו במתני' אין מעידין אין כאן עדות כלל ואם נשאת תלא, והובאו דבריו לעיל ס"ק רמ"ז אות ז' ע"ש], דלא דמו למשאל"ם מכיון דאית בזה מיעוטא דשכיה דניוליס. גם בחיים של שלום ח"צ ס"י ה' כתב שצריב"ש הג"ל מצוה שצנפל למדורה וכו' אם נשאת תלא משום דגרע ממשאל"ם, ואסורה מן התורה.

ובמרה"צ ס"ק קל"ד אחרי שהביא דברי ר"י בשם הרמ"ה הג"ל וכתב ג"כ דקאי על נפל לכצנן האש או לתוך יורה רוחתה במקום שיכול לעלות משם ולא שהה עליו עד שתלא נפשו, כתב דמכיון דר"י בשם הרמ"ה למד זאת מדין משאל"ם, מכלל דס"ל שצמ"יאות אפי' שלא שהה עליו עד שח"י אם נשאת לא תלא כיון דאי משכתי שם א"א שלא ימות, וזהו דלא בהרשב"א והריב"ש [שהובאו דבריהם ברמ"ה ס"י ל"ד] דסברי דהא דקיי"ל צמ"יאות דאם נשאת לא תלא היינו דוקא כששהה עליו שיעור שתלא נפשו שאז הללו ע"י מחילה של גדים או גל עורד או בשיטה חחת המים למקום רחוק הוא מיעוטא דמיעוטא דלא שכיה, וא"כ [לדברי הרשב"א והריב"ש] צנפל אינך דאפשר שניול מיד והלך לו דמו למשאל"ם בדלא שהה עליו, דאפי' דיעבד תלא. וכ"כ צמ"ק קי"ז. וכ"כ בצמ"י אגודות חז"ל ס"י ל' אות א' וי"ח ע"ש.

ובשם ארי' ס"י ל' דל"ז ע"א, אחר שהביא מהבני"ק ס"י מ"י שהוכיח מהרמ"ם ס"י דנחלות הג"ל שצנלוצ וצנפל לגוב אריות ובמגויד וילא מחשש איסור תורה כמו צמ"יאות ע"ש, וכתב דלפי"ז ה"ה צנפל לתוך המדורה הוי ג"כ רק מדרבנן כמו הדברים הג"ל, דכל שנפל למקום סכנה ואצד זכרו אמרינן דמסתמא מת שם, כתב דלענין הלכה נראה דאין ראי' מהרמ"ם, דהנה צמ"י ר' צנלאל אשכנזי הוכיח דהרמ"ם ס"ל צמ"יאות דאפי' בלא עמד עליו כדי שתלא נפשו ג"כ לא הוי אלא מדרבנן ואם נשאת לא תלא ע"ש, וא"כ להרמ"ם לשיטתו, ה"ה צנפל לגוב אריות או לאש אף שלא עמד עליו כדי שח"י וילא מאיסור תורה כמו צמ"יאות, וכן מצוה דברי ר"י בשם הרמ"ה וכו' וכמ"ש צמ"יאות ס"ק קל"ד [הג"ל], אבל לדיון דקיי"ל צמ"יאות בהרשב"א והריב"ש ושאר פוסקים דצנין דוקא עמד עליו כדי שח"י, וצ"ל זה חיישין גם מדאורייתא

אוצר

ס"ק רמח אה"כ

הפוסקים

עניני שריפה בשנמצא אח"כ גוף שרוף או עצמות.

מ. מקור דינים אלו ותמצית הדעות בזה. במקור לדינים אלו הוא מטובל דגברא חרובא ציממות קט"ו ח' דגרסין הכס הכוא גברא דשילחי הלולי איתלי נורא צי גנני, אמר להו דזיתכו חזו גבראי חזו גבראי, אהו חזו גברא חרובא דשדי ופסחא דידא דשדיא, סבר רב חייה בר אבין למימר היינו עשינו עלינו צית עשינו עלינו מערה [דאינה לאמנה], אמר רבא מי דמי, הכס לא קאמר חזו גבראי חזו גבראי, ועוד גברא חרובא דשדי ופסחא דידא דשדיא, ורב חייה בר אבין, גברא חרובא דשדי אימא אינה אחרינא אחי לאזלי ואכלתי נורא, ופסחא דידא דשדיא נורא איתליא ואיתיליד צי מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא

והנה הדינים היואלים מסוגיא זו תלויים בפירוש הסוגיא המסתמך לשלש עיקרים: א' פירוש עצם הטובל דא, אם פסחא דידא דשדיא היה אפשר לחלות שהיה מהגוף החרוך (וכגון שבגוף החרוך חסרה פיסת היה, או אפי' כשלא היה ניכר אם חסר) או להיפך שהי' מוכרח שודאי אינה מהגוף החרוך (לפי שנמצא החרוך בשחי ידים). ב' ביאור מחלוקתם של רבא ורבא צ"א, אם רבא התיר מחמת שני הטעמים צידד אמירת חזו גבראי שהאש אוכלתו ומליאת גברא חרובא, או שכל טעם לצד מספיק להתיר, וכן רבא צ"א שאמר אם הוא דוקא משום שנמצא פס יד לחוד ואיכא סיבה לחלות שבשצילה צרה בעלה לעלמא, וכמו שמורה פשטות לשון הגמ' "ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא", או שזה לאו דוקא ואפי' נמצא גברא חרובא לחוד ג"כ אוסר, ג' כלכל כ"מ, כרצא או כרצ חייה בר אבין.

ועפ"י חילוקי הפירושים הבי"ל ישנן שלש שיטות עקריות. להלכה נצמסר בעלה ממקום השריפה ונמצא שם אח"כ גוף שרוף: א' דאפילו כשראו שנאחז האש בצעלה או שהיה בסכנה (דחינו חזו גבראי) וגם מלאו אח"כ גוף חרוך אין להתיר, משום דמפרשין עובדא דגמי בגוונא שהיה אפשר לחלות פסחא דידא וגברא חרובא הכל מאחד והיו כאן שני הטעמים להתיר, ואפי"כ אוסר רבא צ"א, והלכה כדבריו. ב' דבזירוף תרדומתו חזו גבראי ומליאת גברא חרובא יש להתיר, או משום דכלכל כרצא, או משום שאף רבא צ"א לא החמיר אלא מחמת פיסת היד שנמצאה לחוד, דישנה סיבה לחלות שמחמתה צרה בעלה לעלמא, או משום דמפרשין עובדא דגמי שהיה מוכח מפסחא דידא שהיה שם עוד אחר, אבל כשאין הוכחה מאיז אחר גם רבא צ"א מודה. ג' שיש להתיר עפ"י מליאת גוף חרוך לצד כשידענו שבעלה היה צעעת השריפה צלותו מקום אף שלא ידענו שהיה בסכנה, משום דרבא קאמר שני טעמים שעל כל אחד לצד יש להתיר, ורבא צ"א פליג על הטעם הראשון של חזו גבראי אבל בטעם השני גם הוא מודה, ולא אוסר אלא צלותה עובדא מחמת פסחא דידא שיטת סיבה לחלות בה בריחתו, או משום דעובדא דגברא חרובא מיייר שהיתה הוכחה שהיה שם עוד אחר, אבל בלא"ה גם רבא צ"א מודה שיש להתיר ע"י מליאת גוף שרוף לצד. ויש שמזקין עוד יותר זה הטעם חזקה דזהו שאזד זהו שנמצא וכאן נמצא וכאן היה או מטעם קורבא, ועפ"י חילוקי הפירושים הבי"ל יולאים גם הבדלי דינים לענין כשמלכד הגוף החרוך נמצא גם פיסת יד או אצר אחר, לכל חד כדלית ליה.

והנה הרמב"ם בסמ"ג והטור ואחריהם השו"ע לא הביאו לגמרי כך עובדא, ונושאי כליהם לא נתנו שום טעם לזה, ורק במקנת מהאחרונים מלאנו יישובים לזה כל אחד לפי דרכו*, ולכן

(*) ע"י מזה במשפט צדק ח"א סי' ד' וח"ג סי' ל"ה ובשורת יהודה סי' מ"ב ובקהלת יעקב (מקדליו) סי' מ'.

אין לנו צד אלא דברי הפוסקים האחרונים כפי מה שכוחו מסוגיית הגמ' ודברי הראשונים. וראש המדברים צד הוא הצ"ח בתשו' סי' נ"ה ובחבורו על הטור, וכל דברי שאר האחרונים סובבים הולכים על דבריו אם להפריכם או לחזקם, וכמו שיבאר ח"ה בכל צלותיות הצלות.

י. כשידוע שבעלה היה בבית בשעה שפרצה בו השריפה ולא הוחזק שם אחר ואח"כ מצאו שם גוף חרוך או עצמות חרוכים. צ"ח היטות סי' נ"ה הביא עובדא דגברא חרובא ובהריק ציחורא ודינים היואלים ממנה, ובי' דאין לומר דהאי פיסחא דידא מהאי גברא חרובא הוא דהוי, דא"כ מאי דוחקיה דרבא צ"א למימר דהוא גברא איתיליד ציה מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא, הבי"ל אימא דגברא חרובא ופיסחא דידא כולל דאינה אחרינא הוא דאחא לאזליה ואכלתי נורא, והוא גברא דצי גננא עריק ואזיל לעלמא ולית ציה מומא, וגם לרבא קשה דלא איתערק לאדכורי פיסחא דידא, דהא אין ראיה כל עיקר. להיתר מהך פיסחא דידא דשדיא וליכא הכא אלא גברא חרובא גרידא, אלא ודאי דגברא חרובא לא נמצא צו חסרון יד ורגל וא"כ הא פיסחא דידא דאינה אחרינא הוא, וצ"ע חרי גברי הוו דאיתלי צבו נורא וכו', וגם אין ספק דחזו גבראי אין פירושו דכשחא קאמרה הכי לבתר דאשכחתי ניה חרובא ומית, אלא מעיקרא בעודו חי כאשר ראתה שאכלה האש כל סביביו ולא אפשר לו להנצל קראה ואמרה חזו גבראי חזו גבראי, והיה דעתה שיצואו מיד ויראוהו בעודו חי ויכירוהו ויעידו עליו צ"ד, והכי משמע מלשון הגמ' וכו' [וכן הוא ברש"י] ש"י חזו גבראי שהאש אוכלתו מלמא כתב שהאש אכלה אותו משמע דבעודו חי קאמרה ראו שהאש אוכלתו עכשיו, אלא דלפי ששבו ולא באו מיד מלאו גברא חרובא, והשתא קאמר רבא חרי עשמי [להתירא], טעמא קמא כיון שקראה לאנשים שיצואו ויראו את בעלה איך שהאש אוכלתו ולא אפשר לו להנצל, ודאי כיון דמעילל נפשה לאכרוזי חזו גבראי צודאי קושטא קאמרה שלא היה אפשר לבעלה להנצל בשום ענין ובהיות ד"י הגמ' וכו' הריעצ"א בהיות דמאן איכא צי חיואי דכיון דמעילל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה דשכיב לא הוי אמר [כמוצא צלותה"פ סעי' י"ז ס"ק קל"ד אות י"ז], וא"כ הו"ל כהך דפול לבצון האש או ליורה מלאה יין ושמן דמעידים עליו כיון שא"ל לו להנצל משם, ולפי הטעם הזה ודאי אפילו לא מלאו גברא חרובא כל עיקר אי"נ מלאו הרבה חרוכים ואפילו נפקדו מהך גננא הרבה אנשים יותר ממה שנמצאו חרוכים מ"מ ליכא ספיקא צדך אחתא דשריא, וטעמא צתרא קאמר רבא דאפילו לא הוי מעילל נפשה לאכרוזי מחילה ח"ג ח"ג אפי"ה אחתא שריא, דלא דמי לעישנו עליו צית, דהתם כיון דליכא גברא חרובא דמת לפנינו איכא למימר דלא נשרף שום אדם צהאי ציהא ובעלה נמי צרה וניול, אבל הכא כיון דחזין דנשרף צהאי ציהא גברא אית לן למימר דהוא צעל גננא דהוא צדי גנניו שאינו איכו הוא דנשרף, והאי פס ידא דשדיא אפי' חת"ל דצ"ע דאינה אחרינא אחא מעלמא לאזליה ואכלתי נמי נורא ולא נשאר ממנו אלא פס יד, אפי"ה לא תלין לחומרא דילמא תרדומתו אינשי אחריני נינהו דהאי לאזלי ואכלתי נורא ובעל גננא אזל לעלמא, דטפי ניחא לן למיתלי בעל גננא שהיה שם ודאי בגנניו והשני צ"ע דאינה אחרינא דאחא לאזלי, ולא ס"ל לרבא לחוש דלמא כך פס ידא דבעל גננא הוא דאיתיליד ציה מומא ומחמת כיסופא ערק ואזיל לעלמא, דא"כ הו"ל למיחז צאתיה וציתיה ולמיחז ציה אסיא, אלא אי איתא דאיתיליד ציה מומא צחד מהני תרתי צ"ע דאינה אחרינא דאחא לאזלי איתיליד ציה מומא ואזיל לציתיה ואזיל לצי אסיא, וכך גברא חרובא צעל גננא הוא דמית, והיינו דקאמר רבא ועוד גברא חרובא דשדא ופיסחא

אוצר

סי' ק רמח אורח

הפוסקים

למישרי הכא מטעמא קמא ביון דליכא מי שאמר חזו האי גברא שהאש אוכלתו מ"מ יש להחזירה מטעמא דחרא.

עוד כתב ב"ח שם דאי לא דמוסחפינא מחזרינא כו"ל דאפי' היו נמצאים בהאי ביתא גברי חרוכי עוצה נמי שריא כך אחתא, דנראה עיקר דהלכה כרצא, חדא דרצא הוא מרא דתלמודא עפי מרחצ"א, ותו דנראה דרחצ"א הוא תלמודו של רבא ואין הלכה כתלמוד במקום הרב וכו'*, ואפשר דהא קסמכו רי"ף וברא"ש דכתבו בסתמא להך פלוגתא משום דמסתמא ודאי אין הלכה כרחצ"א נגד רבא וכו', והסתא לפי' דהלכה כרצא ולפי העדויות שהבית אכלה זו האש פנים ואחור ומכל סביביו ועדיין היה בעלה צבית ולא יכל שיקראו אותו שיצרת וימלט על נפשו דמי ממש כאילו היה כאן מי שקורא ומכריז חזו האי גברא שהאש אוכלתו, ואשתו שריא לאנסובי אפי' לא אשכחן ביה גברא חרוכה כל עיקר, וכן אפי' נמצאו חרוכי עובי ובעטמא קמא דרצא, אלא מיהו כיון דכ' הנמוקי' דרוב הראשונים פסקו דלא כרצא, לא עבדינן בה עובדא דתחילה היבא דליכא גברא חרוכה לפנינו או היבא דאיכא עפי מחרוך אחד. וסיים דנ"ד איכא גם הוכחה ממעטע שלא הייתה יולדת בהולדה שהיתה אלא בעלה קודם השריפה ונמצאה עכשיו אלא העלמות דדרך הליכתו, דאש"ג שאין זה סי' מובהק מנערף להי עממי דאמרן, ופשיטא לן דאחתא זו שריא אף להי גאונים דפסקי הלכה כרחצ"א.

ועפ"י תשובתו הנ"ל כתב ב"ח בפירושו על העור דאם ראוי לאחד שפול לבדשן האש ואפשר לו לנאת בשום ענין והלך לו בעד משם, ואח"כ מצאו כבדשן עלמות אדם תולין לומר דאיתו שפול לשם ודאי נשרף.

וחב"ש בסק"א אחרי שהביא דברי ב"ח הנ"ל בפירושו על העור ושלפי דבריו גם בנפל לגזב אריות ואח"כ נמצאו שם עלמות אמרינן דאכלו אותו, סיים מיהו דבריו אינם מוכרחים, וכן דבסעי' ל"ב לא משמע כן. ובסקק"ם אחרי שהביא דברי רי"ף בשם הרמ"ה כי דאש"ג דבסעי' ל"ב מצוהר דבנפל למים והעלו רגל אם אין צרגל סימן מובהק אמרינן זה האיש שפול למים והעלו רגל לדרכו ורגל זה מאיש אחר, ל"ל דהא דל"ח כאן שמה היה אדם אחר ונשרף משום דהיא לעקה בעלי נשרף, לכן לא חיישינן אלא היבא שמוכה דהיה שם אחר. וכי צמח"ס פלדוא סי' כ"ה דף כ' דזו היא כוונת ב"ח גם בסק"א צמח"ס דאין דברי ב"ח מוכרחים, שהוא מפרש דברי הרמ"ה דהא דהחזיר היבא שנמצא גברא חרוכה היינו צירוף חזו גבראי ודמשמע פשטות דברי הרמ"ה, וכן מש"כ ב"ח דבסעי' ל"ב לא משמע כן, כוונתו ג"כ אהך דינא של הרש"א דמלך דוקא שכיב צמ"ס שאותו הרגל הוא מהאיש שנעצב ציס, הלא"ה חיישינן דאיתו רגל מאיש אחר הוא והאיש הנעצב נייל וכלך למקום אחר. וכן פירש דברי ב"ח צ"ל [החדש] סי' פ'.

ובעני ארזים סי' קכ"ה חמה על ב"ח דלפי סברתו דנמצא גברא חרוכה יש להחזיר להרמ"ה אפי' כשלא אמרה חזו גבראי, ע"כ דהרש"א חולק ע"ז, שהרי בחידושו הביא ראיה דבנפל לים והעלו רגל אחת [כלא סימן] חיישינן דהוא מאחר מעובדא דגברא חרוכה דחייש רחצ"א שמה אינש אחרינא הוא, ושפטי' לרצא דס"ל דאזלינן לקולא היינו משום דאמרה אחתא חזו גבראי וכו', ואי ס"ל כדעת הרמ"ה א"כ אין ראיה מעובדא הנ"ל כלל, דאדרבא י"ל דהא דחייש רחצ"א הסם לחומרא היינו משום ריעותא דהבוא פס ידא דודאי מאינש אחרינא הוא, אבל דליכא ריעותא לא תלינן צאינש אחרינא, ולולי דברי ב"ח היינו יכולים להשוות

ופיסתא דידא דשדיא, דאפי' אח"ל דלא נשרף מהאי גברא אלא פס יד. לחודא מ"מ ע"כ לאו מצטל גננא הוא וכנ"ל, א"כ האי גברא אינש אחרינא הוא והאי פס יד דבעל גננא הוא דמית ולא נשאר ממנו אלא פס יד, והסתא לפי טעם דחתא מן הדין הוי שרינן כך אחתא בזה עובדא דגננא אש"ג דלא נפקד מהאי גננא אלא בעלה לחוד ואח"ל אם היו נפקדים שני אנשים דפשיטא דשריא, דלא היינו זריכים לתלות כלל צאינש אחרינא דחתא לאזלי, אבל אם היו נפקדים יותר משנים לא הוי שום היתר להך אחתא אפי' לרצא, ורחצ"א פליג עליה [בשני הטעמים], דחייש לחומרא דילמא בעל גננא נשאר חי ומחמת כיסופא ערק ואזיל לעלמא, ואש"ג דקמשיילא נפשה לאכרוזי ח"ג ח"ג חיישינן דילמא קאמרה דדמי ובתר הכי ניזיל דלא נשרף ממנו אלא פס יד לחודא, וע"כ לא פליג רחצ"א עליה דרצא אלא לפי דאשכחן נמי פס יד [שאינו מהגוף החרוך]. וס"ל כיון דבע"כ תרי גברי הוו חיישינן דילמא האי גברא חרוכה אינש אחרינא הוא דחתא לאזלי, אבל אם לא הוי אשכחן אלא גברא חרוכה לחודא לא הוי חיישינן לאינש אחרינא אלא תלינן בהבוא גברא דהוי בגננא, דכלל הוא דלא תלינן צאינש אחרינא אלא היבא דמוכרחין לנו לתלות בו, שזו חששא רחוקה היא שיכנים איש את עצמו לתוך האש להסחכן כדי להזיל את חברו וחברו יזלל והמליך נשרף, [ובסי' ע"ב הוסף הכ"ח עוד דהא דבעל ודאי היה בתוך החופה ואחר הפס ואין ספק מוליד מידי ודאי], והכי איתא להדיא דרצו ירוחם [נכ"ג ח"ג] שכתב בשם הרמ"ה דדוקא בשאיתו פס יד אינו מאיש החרוך כאן אבל אם לא היה שם פס יד אלא האיש החרוך או שיש פס יד ואינו אלא מאיש החרוך שלא מצאו לו כי אם יד אחת אמרינן ודאי האי פס יד מהאיש החרוך הוא, וכיון שאומרת שזה האיש החרוך הוא בעלה ואמרה מתחילה ראו בעלי נאמנת וכן עיקר עכ"ל*, ואש"ג דמסוף דברי הרמ"ה משמע דאפי' בולא אשכחן אלא גברא חרוכה לחודא לא שרינן אלא כשאומרת שזה האיש החרוך הוא בעלה ואמרה נמי מתחילה ראו בעלי, א"א לפרש כך דברי הרמ"ה, דאם אמרה מתחילה ראו בעלי ודאי הוי סגי אפי' ליכא הכא גברא חרוכה כל עיקר כדפרישית, שאם תאמר דבחו גבראי לחודא לא שרינן לה משום דחיישינן דאמרה דדמי כי איכא נמי גברא חרוכה מה מהני דסוף סוף איכא למיחש דאינש אחרינא הוא וחזו גבראי דקאמרה דדמי קאמרה, ובע"כ דבחו גבראי ל"ח דקאמרה דדמי, וא"כ אחאי מלך נמי שתאמר השתא ג"כ שזה האיש החרוך הוא בעלה, א"י האי ואמרה הוי כמו או אמרה ולונו לומר דאפי' ליכא גברא חרוכה לפנינו כל עיקר אפי' כיון שאמרה מתחילה ראו בעלי שהאש אוכלתו וכו' נאמנת וכנ"ל, וכעין זה כתבו בחוס' פרק כל הגע [גיטין דכ"ה א'] אהא דתנן מצאו בחפיסה או גדלוסקמא ומכירו, שפירושו או מכירו, ודכוותה בדוכתי עובי בתלמוד ובפסקי הגאונים ואין זה דוחק כלל, ומ"ס הרמ"ה וכיון שאומרת שזה האיש החרוך הוא בעלה, הוא משום דהכי הוי עובדא דגמי כלומר בזה פשיטא לן דנאמנת, אבל מדינא אפי' לא אמרה כלום נמי שרינן לה, וא"כ צ"ד עפ"י העדויות שלא נפקד איש מאותו בית לא בני ביתו של בעל האבסניא ולא שום אבסנאי שהיה בביתו זולת בעל העגונה, וגם מצאו דרך הליכתו מהחזר למרתק להזיל את רכישו גברא חרוכה עלמות ידים ורגלים וצער אדם שרוף וצגד פשתן דבוק עליו אחתא זו שריא אפי' לרחצ"א, דלא אמר רחצ"א דחיישינן לחומרא אלא"כ איכא הוכחה דפסתא דידא דתרי גברי איתלי בכו נורא וכו', ואש"ג דליכא

(*) ע"י בסדר הדורות תנאים ואמוראים אות ה' שתמה בזה על הב"ח דהא רחב"א היה תלמיד שמואל ורב הונא ואיך אפשר שיהי' תלמיד רבא, ע"ש.

(*) וע"י במאירי יבמות קט"ו א' שהביא פירוש זה בשם גאון ספרד, וסיים דהדברים ברורים.

הפוסקים

סיק רמח אורח י

אוצר

להשוות דברי הרשב"א עם דברי הרמ"ה, והיינו דגם הרשב"א ס"ל כסברת רבי' דדליתא ריעותא תלינן לקולא והיינו משום דאמרה האשה חזו גברא, אבל לדברי רבי' דאפי' בלא אמרה כן נמי דינא הכן, אי"כ ע"כ ל"ל דהרשב"א והרמ"ה פליגי אהדדי, וא"כ איך מיייתי רבי' ראיא מעובדא דגברא חרובא לכבשן האש במקום שהרשב"א חולק ע"ז, וכמדומה שהרשב"א לא ראה דברי הרשב"א ב"ל. ובסיק ק"י' כחז דהרשב"א והרמ"ה לא פליגי, ושגם הרמ"ה לא הסתיר אלא צניעותא שאלמנה חזו גברא.

וכן בכור הבחינה סי' י"ב האריך לבאר דהרמ"ה והרשב"א לא פליגי, ובלא אמירה חזו גברא אין להסיר אפי' להרמ"ה, וצניעותא חזו גברא יש להסיר אפי' להרשב"א, והסביר הדבר דשני הטעמים לריבוי זה לזה, דע"י חזו גברא שראוהו שורף ונראה מחזא"א, וע"י מליצת גוף חרוך אין לחוש לשמא צרה וניול, דהא ודאי אחד נשרף כאן ולא נמלט ותלינן יותר בצעלה, ובע"כ לריבוי שני הטעמים יחד, דמליצת גברא חרובא בלי חזו גברא לא מהני דשמא צעלה צרה וניול זה אחר הוא דחזקא דכאן נמלא וכאן היה לא מהני נגד חזא"א, וכשלא ראוהו שורף לא היתרע חזא"א, וצראוהו שורף לבד בלי מליצת גוף חרוך ליכא כנוכ"ס ואיכא ספק דשמא ניול וכו'.

גם בתפארת יוסף סי' ו' כתב דהא דהסיר רבי' בשם הרמ"ה דליתא הוכחה שהי' שם אחר היינו דוקא כשאמרה חזו גברא, וכמדומה כן בדבריו, ואף שהרשב"א האריך לומר דאפי' בלא אמרה חזו גברא הדין כן, מ"מ מדברי הרשב"א שהוצא דינו בסעי' ל"ב לא משמע כן, שהרי הביא ראי' מעובדא דגברא חרובא דחיישין שמא רגל של אחר הוא, וכי' בהדיא דאפי' רצא דאזיל לקולא היינו משום דאמרה חזו גברא, הרי דבלא אמרה אפי' אי ליכא הוכחה שהי' שם אחר חיישין לאחר כמו דחיישין בסעי' ל"ב, גם הלא הריעב"א פירש שם בגמרא ופסתא דידא דשדיא דהיינו בהכירה שהיא יד צעלה וא"כ ליכא הוכחה דהיה שם איש אחר, [ולפי שיטתו] אף דלעקב חזו גברא ורחמא צעת שהתחילה האש לשלוט בצעלה וגם הכירה ביד שהיא מצעלה אפי' חיישין לאחר [לרחב"א].

ובחמדת שלמה סי' ל"ח הוסיף לתמוה על הרשב"א דמש"כ בדעת הרמ"ה דהו' או קאמר דבנמלא גברא חרובא לחוד או באמרה ראו צעלי לחוד משתריא, קשה לומר כן בדברי הרמ"ה, שלפ"ז יהיה מוכח דאין הלכה בהדיא עובדא כרחב"א [דהא לרחב"א אין להסיר בחזו גברא לחוד אפי' להב"ח], וא"כ מנלן לפסוק כלל כרחב"א כיון דבליז כתבו הראשונים שהיה מהראוי לפסוק כרחב"א, רק דמלשון הרי"ף משמע דפסק כרחב"א, והרי הרי"ף הביא דאפי' באמרה חזו גברא לא מהני לרחב"א, ויותר מזה קשה מלשון רבנו ירוחם עצמו שז' שם תחילה דאש נפלה דליקה צמעתה או צביתו ואמרה אשתו ראו פלוני צעלי מת וראו אדם מושלך חרוך ופסתא דידא לא אמרינן זהו צעלה וכו', ואח"כ הביא דברי הרמ"ה דדוקא שהפס ידא אינו מאיש החרוך וכו', וא"כ מוכח להדיא דרבנו ירוחם ס"ל בדעת הרמ"ה ג"כ. דראו צעלי לחוד לא מהני, וע"כ מוכח דהא דסיים שם הרמ"ה "וכיון שאמרה ראו צעלי" הוא דוקא בהלטרפות מליצת הגברא חרובא, ומה שהקשה הרשב"א דכיון דחזו גברא לחוד לא מהני א"כ אף צניעותא גברא חרובא ג"כ אינו מועיל, י"ל דכיון דחזוין דלרצא חזו גברא לחוד מהני דכולי האי לא אמרינן בדדמיון, א"כ נהי דלרחב"א לא מהני, מ"מ בהלטרפות גברא חרובא שוב לא חיישין לאחר וכו', ומחידושי הרשב"א בעובדא דעסיא שלא העלו ממנו אלא רגל אחת מוכח דס"ל דאפילו בלא פס ידא חיישין לאחר, וגם מחידושי הריעב"א שפי' דפסתא דידא הכירה שהיא מצעלה ע"כ מוכח דגברא חרובא [לא] הי' מונע צעתי ידים, דאלי"כ אין להסתפק כלל

ובמראות הצובאות סקס"ו אחרי שהביא דמהר"י ווייל סי' ע"ט מפרש כהרמ"ה [וכמוצא להלן], סיים, אך מ"מ הרשב"א בחידושי מפרש עובדא דגברא חרובא שלא היה ניכר שאיש אחר היה שם ואפי' חיישין לאחר, וכן משמע מדברי המרדכי והגמ"י כמו שהוכיח מהר"י ווייל גופי' לפני זה [וכמוצא להלן דברי המר"ל]. וגם מלשון הרמ"ה גופי' נראה דחיישין לאחר בכל ענין מדסיים כיון שאמרה ראו צעלי וכו', משמע להדיא משום דאמרה חזו גברא הא לא"ה מודה הרמ"ה דיש לחוש לאחר וכמ"ש בצ"ש ס"ק ק"ס.

ובספרו אגודת אוזב סי' ל' שאלה צי' אות י"ז כי דהרמ"ה לא הסתיר אלא צניעותא חזו גברא והרשב"א פליג גם על זה [וכונתו דברי הרשב"א לא כתב דצניעותא חזו גברא מהני אלא לרצא] וכי' צניעותא מחלוקתם דהרמ"ה וכן הרשב"א כל חד לטעמי' אזיל צ"כ, דברי כי' ר"י' בנתיב כ"ג ח"ג בשם הרמ"ה אהא דקוי"ל דמשתאלי"ם צדיעבד לא חלל, וז"ל: וכן הדין לכל אותן שאמרנו שגפלו למקום סכנה דאי אשתכח שם אי אפשר שלא ימות [ור"ל כגון שגפלו לכבשן האש או לחור יורה רוחתו במקום שיכול לעלות משם] אפי' דיכול להיות דצרה וכללן לו ולא ראינו אותו ועדיין הי' הוא וקוי"ל דלא תנשא אשתו לכתחילה אבל אם נשאת אין מולידין אותה, עכ"ל, הרי דס"ל דכל שנסתכן במקום סכנה שאם הי' משתכח שם א"א שלא ימות רק שיש לחוש שלא נשתכח שם וצרה קודם שתלך נפשו אינה אסורה אלא מדרצקן, ולמד כן מדין משאלי"ם, ומוכח דס"ל גבי משאלי"ם שאפי' לא שבו עליו שיעור שתלך נפשו נמי אינה אסורה אלא מדרצקן, דכיון דאי אשתכח שם א"א שיחיה לכן מדין חורה אין לחוש שאח"כ צרה וניול, ופליג צ"כ על הרשב"א והרי"ף דס"ל דאם לא שבו עליו שיעור שתלך נפשו אסורה מה"ת, ומינה דלהרשב"א שסובר דאפי' צעצע ממש צמאלי"ם רק שלא שבו עליו שיעור שת"י יש לחוש דאולי אח"כ ילא משם וניול ואסורה מה"ת, א"כ ה"ה וכ"ש לכל מקום סכנה שאפשר לחוש שאח"כ צרה וניול ספיקא דאורייתא הוה, וכיון שכן צ"כ עובדא דגברא חרובא שאמר האשה חזו גברא שהאש אוכלתו וכדפרש"י שם, א"כ כבר ידענו שעכ"פ שלט צו האש לאוכלו, רק דהחשש הוא אולי אח"כ צרה משם וניול, א"כ לדעת הרמ"ה אין זה אלא חששא דרצקן, וצדצקן תלינן דזה שאבד הוא שנמלא, ולכן הוקשה להרמ"ה דאמאי לא נתלה בגברא חרובא עם הפסתא דידא דשדיא צעלה של זו שנאבד במקום ההוא, ועל כן הוכרח לפרש דמייירי שהי' ניכר שהפסתא דידא אינו מנוף החרוך אלא מאיש אחר, וא"כ ודאי שגם איש אחר הי' שם ונאבד, ואמטו. להכי יש לחוש דהגברא חרובא הוא איש אחר והפסתא דידא הוא של הצעל, אבל אם לא הי' ניכר שהי' שם איש אחר לא היו חוששים לאיש אחר כיון שאינו אלא חששא דרצקן

אוצר

בי"ק רמח אהרן

הפוסקים

לרצון, וכמו שסיים בטעמו הו"ל והמרה ראו בעלי, ור"ל דהשתא אין כאן אלא השגה דרבנן ודברנן חלין דזה שאבד הוא שנמא, אבל הרשב"א לעומי אביל דס"ל דאפי' בכה"ג שאמרה ראו בעלי שהשג' אוכלתו כיון שאפשר שיהא משם קודם שחלל נפשו וזרה ועדיין הוא חי אבתי ספקא דאורייתא הוה כמו צעצע במשאל"ם ולא שבו עליו שיעור שתי, ואמרו הכי ס"ל דבכל ענין יש לחוב שהבעל הלך לו והחזיקה הוא אינא אחרינא דחתי לאלול.

ובדברי חיים [מלאך] ח"א סי' ל' הביא לשון הרשב"א בחידושו בעובדא דגברא חרוכה, שהכירו יפה בפסחא דידא דשל בעלה היה וכו' ומסתברא דהלכתא כרצא וכו' אבל רוב הראשונים פסקו להחמיר, וכתב דכ"י מפירוש הרשב"א שגם הוא מפרש כהרשב"א מהבבלי ראי' משם לענין נפל לים והעלו רגל אחת דחיישין שמא אחר הוא, והקשו כולם דמה ראי' הא הכס הוי גברא אחרינא, וע"כ שהוא מפרש ג"כ כהרשב"א שהיתה הפס יד ניכרה שהוא מצולה ואפי"ה אסרו לה, ואי קשוי לך מילתא ר"ג ביבמות דקט"ו ז' דלא חיישין לאחר, הכס העם משום דלא שכיח דאיתרמי חרי יתחך ריש גלותא, וכמבואר ברשב"א שם סי' בזה"ל: וי"ל כי להוציא ממון מחזקתו לא אמרינן כנוכ"ה אבל גבי ח"א משום עיגונא דאחתיא הקילו ואמרינן כנוכ"ה משום דחרי יתחך השגה גדולה וכו', ואין כל הנוקמות וכל הדברים שוים צענין זה עכ"ל, וכ"כ גם הרשב"א שם, הרי דדעת הראשונים הרשב"א והרשב"א צפירוש להחמיר ובשאר הפוסקים לא מלינו. הופך דבריהם וא"כ מי יקל ראש נגדם, וגרסה שהב"א לא ראה דברי הרשב"א והרשב"א שלא היו בדפוס בימיו וכו', אלא צנזורו כתב דברי חיים להחיר לפי שהכירו על הנשרף את צנזרו וכדלהלן אהרן ע"י.

ועי' גם בבית הלוי ח"ג סי' י"ד דלחור שביאר דברי הרמ"ה שלא החיר אלא צנזורו חזו גברא כי ג"כ דמהרש"א והרשב"א מוכרח דהם חולקים על הרמ"ה, וס"ל דגם בגמלא רק החרוך לחוד ולא ידענו אם צא לשם אדם אחר אפי"ה חיישין דילמא הבעל צרח והחרוך הוא אחר, ולא מהני גם אמירתה חזו גברא אפי' לרצא אם לא הכירו את הדי, ולרשב"א גם זה לא מהני, גם הביא לשון הנומוק"י: ופסחא דידא דשדיא, דיד אחת חתוכה ומועלת סמוכה לה, וכי דמדבריו מוכח ג"כ שמפרש דלכא חלין דהיוד הוא מהחרוך והרשב"א והרשב"א.

ובחזון איש ח"ע סי' י"ב אהרן ז' אחר שפירש סוגיא דגברא חרוכה כהרשב"א והביא מהפוסקים דקו"ל כרשב"א דחייש לאחרינא, הביא דברי הרמ"ה, וכי דנראה דהרמ"ה פסק כרצא וכמו שבי' הנומוק"י דהיה נראה למפרשים דאין הלכה כרשב"א, והלכך פסק דלא חיישין דניל, אלא דצמכירין שהיה שם איש אחר מורה רצא, אבל אין לפרש דהרמ"ה ס"ל דהלכה כרשב"א אלא דמוקי פלוגתייהו בשניכר דפסחא דידא אינא של גברא חרוכה דא"כ מאי האי דקאמר רצא ועוד וכו' ופסחא דידא דשדיא, וברשב"א ובנומוק"י צדק קב"א צלשלוהו לים והעלו רגל אחת כתבו דצענין סו"מ והביאו ראיה מעובדא דגברא חרוכה דחיישין לאחרינא, ומבואר דס"ל כמו שפירשנו, ובצ"ש סקק"ם העתיק דברי רי"י להלכה, ולמש"כ אין לא קו"ל כהרמ"ה בזה, ואפי' אם הרמ"ה מפרש פלוגתא דרשב"א ורצא בשניכר שהפס יד הוא מאחר ופסק ג"כ כרשב"א, ואין ראיה לפי"ז מרי"ף ורמ"ש [הפוסקים כרשב"א] דפליגי ארמ"ה, מ"מ הרשב"א והרשב"א והנומוק"י ודאי פליגי עליה וסוגיא כותייהו מוכחת נראה דנקטין כותייהו, ולדעתם אפשר דהיה אסורה מן החורה דהאי סכנה הוי כמשאל"ם ולא שבו עליו עד שחלל נפשו, וקרוצ הדבר דנפול לגוב אריות ונמלאו שם ענמות אדם שצ"ש סק"א, וכן ראוהו נללז ולאחר זמן ראוהו

לנצ' על אותה הלליכה שצפ"ת סקק"ל לא עדיף מפלוגתא הרמ"ה והרשב"א וקשה להחיר, אך סיים דאין למסור כלל בזה אלא בכל לפי ראות עיני הדיון [וכמבואר להלן אהרן ע"י].

ובחסד לאברהם [תלומדים] מהדו"ת סי' י"ח צנזורו אחד שוכנס לצינו להליל רכושו צערה שכר שלטה האש בבית והוראים מיחו צידו ולא שמע אליהם, והם לא עמדו לראות מה נעשה בו, ואח"כ מלאו שם גלגול חרוכה, וכשבאה האש לצי"ד ואמרו לה כי להחירה לר"ך שאלת חכמי הדור העיז איש א' וסידר לה קידושין והכניסה לחופה, כי והמעין צדדיו הש"ס והפוסקים יראה דאין מקום להחיר בזה, דבצ"ש בסק"א כי על הב"א דאין דבריו מוכרחים, והמעין צדדיו הב"א יראה כי הם תמוהים צעיק סמיכתו על דברי הרמ"ה, דברי הרמ"ה שם כתב בזה"ל: כיון דהאשה אומרת שזה החרוך הוא בעלה" ובינו דס"ל דהא דאמר בגמ' חזו גברא היינו שהכירה אותו, ובחידושי הרשב"א כתב בזה"ל דרצא דלזיל לקולא הוא משום שאמרה חזו גברא, ואמנם אם היתה האשה נשאת ע"י ת"ח מוצקן שהגיע להוראה היה דיונה דאם נשאת לא חלל, דמי ממש לנפל במשאל"ם ואיך דרובן נמיתה דקיימ"ל אם נשאת לית, אבל צנ"ד שבוטרה ע"י אחד שלא הגיע להוראה פשיטא דאף אם נשאת חלל, וכמ"ש צ"ל סי' מ' [לענין משאל"ם כמבואר בבה"ע סקק"י]. ועי' להלן אהרן ע"י שגם הגאון ר' קאפל כ"ץ שצו"ת הב"א סי' ע"ב פירש הסוגיא לדברי הרמ"ה דעיקר הדין הוא משום שאמרה שחירתו עכשיו לגברא חרוכה שהוא בעלה. וכע"ז כתב צו"ת הרי"ם סוס"י י"א דלא החיר הרמ"ה אלא דוקא כשאמרה שבעלה מת, ומהני [מה שנמא אה"כ גם גברא חרוכה] לסלק חשש צדדמי, אבל צלי אמירתה אסורה גם לרצא, ודברי הב"א תמוהים דצנזרו ירוחם לא משמע כצנזרו, וגם לדבריו דרצא תרתי קאמר ועוד וכו', מ"ל דסגי בחד עעמא, הא הכוס' צפ' הכותב [כתובות דפ"ה ע"ב ד"ה ועוד] פירשו לשון ועוד דצ' בטעמים לריכו.

ובנוב"י תנינא סי' י"ט צתשו להר"ז מרגלוות וכן דודו צנזורן שריפה גדולה ועלה הבעל על העלה להליל את רכושו כשכר אחזר השלכבת צפית הגג ולא נודע מיניחיתו, ואח"כ מלאו שם אחרי החיפוש ענמות ודרשו צרפא"ס ואמרו כי הם ענמות אדם צודאי ושחם יעטלו מן החי ח"א שיהי, השיב על דבריהם שרלו להחיר בזה מכמה טעמים, ולראשונה הרחיב דבריו על הדין שכתבו מכה חוקה דזהו שאבד זהו שנמא ומשום דקיימ"ל כרבי בשדה שנאבד זה קבר [בפסחים דף י' ע"א], ואחרי שדחה את עצם היסוד דאין להביא ראיה מהא דרבי לענין ח"א משום דאף רבי לא קאמר רק לעבר האדם שיש לו חזקה עבהה מקודם אבל להחיר ח"א אדרבא יש כאן חזקה ח"א, [וכמבואר ממנו בחריות באלוה"פ סעי' י"ח סקק"א אהרן ע"י, אולם עי"ש בזה"ל י"ט שהרבה חולקים עליו], כי עוד דמה שכתבתם דבזה גם רשב"ג מודה דלא שכיח כלל שזה יצרה ואחר יבא למקום האש וישאר שם עד שישרף הנה דבר זה גם אני כבר כתבתי צנזור"ק סי' מ"ז, אבל י"ד לפי הנראה צעריפה גדולה כזו שגפול הכל ונעשה גל ולא נמלאו ענמות הללו רק אחר החיפוש, ואם נמלאו צעפר שמסתמא כדי להלקי הגל והעפר היו חופרים ג"כ צקרקע, ח"כ אינא למיחש שהענמות הללו לצד היו שם חפירים צקרקע [מזמן רב] ועתה שלטה בהם האש צעת השריפה, וכל זה אם יוכרו ששלטה בהם האש, אבל אם לא יוכר בענמות שלטת האש פשיטא שיש לחוש שהיו שם מזמן רב ואולי בזה גם רבי מודה, ואמרינן צודאי אדם חי צורח מן האש ומסתמא כשראה שהאש מתגברת צרח ונמלט על נפשו, ואלה הענמות הם ענמות מן המת, ומה שזה החי שנמלט אינו לפניו אמרינן מומא איתליד צי' ומחמת כיסופא ערק וכמו שאמרו

אוצר

סיק רמח אורח

הפוסקים

ואמר רבינו יצחק ב"ר אבא דגם הרשב"א לא פליג על הרמ"ה, ומ"מ מצוי שפיר ראי דבעלו רגל בלא סימן חיישין לאחר, משום דמשים חיישין שמה צעשה ששלשורו היה שם עוד אחר ואחרו ששלשורו הלך לעלמא, שאל"ה לראות במים, ובתחילת דבריו שם כתב דגם רש"י סובר בהרמ"ה, שהרי פירש ופסחת דידא "מאיש אחר", ואל"ה לומר שכוונתו דפסחת דידא לא הוי מבצעל דהרי מריכטא דגמי משמע דפסחת דידא הוי מבצעל ומשום דלחילוד צ"י מומא ברה מחמת כיסופא, וכ"כ האלפסי וברא"ש, אלא נראה ברור דכוונת רש"י לפרש שזו ה"ד לא היתה מהאיש החרוך המונח שם אלא מאיש אחר, כי האיש החרוך יש לו שתי ידיים, ולכן תלין שפס ה"ד הוי מבצעל ואמרין דלחילוד צ"י מוס וערק לעלמא, משא"כ אם לא היה מוכח שפס ה"ד הוי מאיש אחר שלא מהחרוך, כגון שזה החרוך ג"כ חסר יד אחת הוי תלין דרך פס יד הוי מהאיש החרוך וזהו צעלה אפי' לר' חייא בר אבין, ובמ"ש רבנו ירוחם בשם הרמ"ה *.

ובעין זה כי לפרש דברי הרמ"ה נקבלה יעקב [מליסא] סעי' י"ח, גם כתב דמה שהקשה הב"ש על זה מהא דשלשורו למוס והעלו רגל אחת לק"מ. דידוע דהרבה נעצעים ים בים. ובגבעת שאול סי' י"א צידון שהצטל היה יסן בחדר על הכספסל אלל התנור, ואחרי השריפה מלאו שם גוף חרוך, כי ג"כ להחיר עפ"י הרי"ז בשם הרמ"ה דדוקא היכא דמוכח שהיה שם עוד אחר אז חיישין דילמא צעלה ערק, אבל היכא שאינו מוכח לא חיישין לאחר, ושכן משמע מפרש"י [ובג"ל], ולפי"ז כ"ש צ"ד דידוע עפ"י צירור גמור שלא היה שם צעת הה"ד איש אחר חוץ ממנו וצ"ב ולא נפקד מהם איש זולתו אי"כ ודאי דלא תלין בזה, ואף שהב"ש כי דהא דל"ה לאחר הוא דוקא היכא שהאשה אמרה ראו צעלי שנשרף וכוונתו הוי מסעי' ל"ב, אולם הב"ה צ"ב י"ב פסק הלכה למעשה בפשיעות להחיר היכא דמלאו גוף חרוך אף בלא הגדת האשה כלל, והמעשה שאירע שם ה"י צירוד יערסלב והיו שם אנשים למאות ופסק הלכה למעשה להחיר, מכ"ש צ"ד שלא היה שם אחר כג"ל דיש להחיר, ומה שאירע שם הב"ה להחיר מכח סי' המעצב, צ"ד ים יוחר לירופי טעמים ע"פ סי' כלים ומעצבות, ומה שהקשה הב"ש מהא דסעי' ל"ב לק"מ, דהכא בעובדי דבי גנני ע"כ ל"ל דה"י ידוע דבעידן דלחילוד צ"י נורא לא היה שם צחוק הבי גנני שום אינש מעלמא, דאל"כ קשה ל"ל למימר דלמא אינש אחריו אחי לאצולו ה"ל בפשיעות דלמא אינש אחריו הוי צהדי ואכלתי נורא, ומעתה כיון דהשעש הוא רק משום דאינש אחריו אחי לאצולו מש"ה היכא דליכא הוכחה דהפס יד הוא מאיש אחר לא תלין גוף החרוך בזהר כמ"ש הב"ה צ"ב י"ב, והעטם כי שם משום דהשעשא רחוקה הוי שיכנים איש את עלמו לחוך האש להסחכן כדי להציל את חבירו וחבירו יכא ניוול והמליץ יכא נשרף, משא"כ גבי נפל לים דסעי' ל"ב דאל"ה לידע אם לא היה מונח שם כבר מקודם במקום ששליכו המצודא איזה אדם אחר שצטב, ואף אם נצטב במקום אחר רחוק מכאן מ"מ כיון דדרך המים לגלגל הנעצעים אף למקום רחוק מאד אי"כ ודאי דליכא למיחש דלמא הרגל של אחר הוא וכו' וצודאי אילו היה לפני הב"ש תשוב

(*) ועי' גם במהר"א ששון סי' ט' שפירש כן דברי רש"י שהם בהרמ"ה והעיר מפרש"י שמסביב לרי"ף ששם כתוב: ופסחת דידא מאיש אחר הוא. שבא להצילו" וכ' דנראה ודאי שדברים אלה הם מאיזה מפרש שהבין כן ברש"י ומה שכתבתי הוא הנכון. ועי' בסא"ר בקו"צ ד"ד ג' שיישב גם לשון זה לפי שיטת הרמ"ה, אלא שבין מהר"א ששון ובין מהסא"ר נראה דלא נחתי לחילוק הב"ה והשאגת ארי. דלשיטת הרמ"ה יש להחיר אף בלי חוץ גבראי. אולם עי' בתוס' הרא"ש יבמות קט"ו שפירש כחזת רש"י מאיש אחר שלא מבצלה, וכן פירש דברי רש"י באבני גזר סי' ע'.

ואמרנו ציונא בזה בעובדא דגברא חרוכה, ועוד שראוי לומר על העצמות כאן נמלאו וכאן היו [מזמן רב], שוב ראיתי במכתבם שאלו העצמות נמלאו חוץ הקרקע כמו חלי אצבע וא"כ ודאי ים לחוש, ועוד איך בלו אלו העצמות תחת הקרקע כלל אם הם מזה האיש, וכשנשרף ה"י נשרף במקום שנשרף על הקרקע, וה"י רק מוטל עליו אפר מהצית. הנשרף עם הצנים ולצנים אם ה"י צית חומה, אבל מאין יהי עליו קרקע מהאדמה, ועכ"ל שאלו שחפשו אח"כ הטילו עליו עפר ולאו אדעתייכו, אי"כ ה"י איכא למימר שהזינו עפר מכאן ולא נשרף עליו רק כחלי אצבע וכו', בצופן שצ"ד חזיל לי' דההיתר הראשון אשר ריתס לומר היינו הא"י שאבד, ומה שכתבתם בהיתר השני דכל היכא דליכא רוצא דעלמא חלוין בזה קורבא וא"כ צעריפת אש דלא שכיח שיצאו אנשים מעלמא למקום המסוכן ודאי חלוין בזה קורבא, ואמרין שזהו מצני הצית נשרף שהם הקרובים אל החלל, ובין שלא נחסר מצני הצית שום אדם רק זה ודאי שהוא הנשרף דברים אלו הם דברי חימה צעני, חדא דאף אם יביצנא לבו סברתייכו דכאן לא שייך רוצא דעלמא וחלוין בזה קרוב, אע"פ קרוב עדיף מרוב, והלא צ"ה אפי' רוב לא מהני ולכן חסרו צמחלים אף דרובן למיתה, ולומר דמשום קורבא יאכל מהאיסור חורה כמו צמחלים וצאיסור דרבנן שוב נסמך על ההיתר הראשון דאמרין היינו הא"י שנמלא, זה טעות, דאיך לנו יכולים לחלק זה לשני דברים, והלא גם לענין למיחל בזה קורבא לריך עכ"פ שימלא שם מה כדי שנאמר שזהו החסר מן הצית הזה, ועוד דגוף הדבר שיקרא זה קורבא אינו חמה, דהלא לפי ה"ל דחיישין שהעצמות הללו כבר היו קצורים כאן מזמן רב אי"כ גם הם מקרי קרוב, וגם מה שכתבתם דכאן ל"ש למיחל בזה רוצא משום דלא שכיח שיצאו לכאן אחרים, אינו אומר דודאי לאחר שחצה האש צכל פיות הצית לא שכיח, אבל בתחילת השריפה אדרבה שכיח שצאים צוזים לשולל שלל, ושמה בלו שם גם אחרים ונשרפו שם, וההיתר השלישי שכתבתם מעטם כנוכ"ה וא"כ מסתמא וזהו צעלה שה"י דר שם, אינו חמה, דכנוכ"ה שייך היכא שלא זו משם, אבל צ"ד הלא צעשה השריפה ראוהו עומד ברחוב לפני ביתו ואח"כ ראוהו שנכנס שם ולא שייך כאן היה רק מאותה טעה שנכנס, אבל מה שה"י דר שם לא נפקא לן מידו, כיון שעכ"פ ולא משם, ואע"פ אומרים לדבריהם זה הנמלא כאן ה"י קודם שנכנס זה לשם, ובפרט שיש לחוש שהעצמות הללו הם מזמן מרובה שנקצר אדם שם וכו', ולכן קשה צעני להחיר אשה זו, ואם נמלאו שם מתירים אינו מוחה צידם, ועי' בצוה"כ סעי' י"ח סקק"ה אות ל"ב ממהר"ש [ענגל]

ש"י דנמלאו רק עצמות אפשר דלא שייכה החזקה דכנוכ"ה.

אולם הרבה פוסקים החזיקו בדעת הב"ה דכל שאין הוכחה שהיה שם אחר יש להחיר עי"ז שנמלא גברא חרוכה לצד. בשאגת ארי (וקול שחל) סי' צ' ד"י ע"ג כי ג"כ עפ"י הרמ"ה ה"ל דאפי' רחצ"ה לא חשש שצא אחר לשם אלא משום דהיתה הוכחה מפיסת היד שהיה שם אחר לצד מצעלה, אבל היכא דפס היד חסר מהגוף [החרוך] תלין דהכל אחד הוא ואמרין דזהו צעלה ולא תלין בזה, אלא שסוף דברי הרמ"ה צמח"כ ובין שהיה אומרת שזה האיש החרוך הוא צעלה וכו' פירש בצופן אחר, והוא משום דזה ודאי דהא דתלין צעלה ולא בזהר היינו דוקא כשידוע שצעלה היה צצית צעשה שהתחיל לשרף הצית ולא ראינו צו עוד איש אחר, אבל אם לא היה ידוע כלל אם היה שם צעלה צעשה שהתחיל לשרף הצית, אז אף דליכא הוכחה שהיו שם שנים לא תלין שזהו צעלה, ולכן כי הרמ"ה דבענין שחאמר חוץ גברא, שזה מראה שצעלה היה שם, ובלא זה לא היינו תולין צעלה, ואף דגנני היה מיוחד לחתן וכלה מ"מ שמה לא היה שם צעשה שהלית האש,

אוצר

סיק רמח אית י

הפוסקים

שמה היו שם העלמות מלפני הכריפה, ועוד חשש הרבה דאם היו העלמות של אדם זה למאכל היו מונחים תחת הקרקע, ואף שם סיים דאם ימלאו מחירים אחרים לא ימאכל בידם, רק שהוא לא רצה למנות עלמו ממנין המחירים, אבל בניד ניכר צביוור שהעלמות הם שרופים, וגם ידוע צביוור שמקודם לא היו כאן עלמות חרובות, ורק הספק הוא שמה איש אחר צא לשם להליל, וא"כ אמרין כנוכח ומסתמא זה האיש שכלך לשם הוא הגזר חרובא וכמ"ש הנו"צ הנ"ל בעלמו דאפשר דגם הב"ש בחולק על הב"ח מודה בזה, וע"ש שזירף עוד לד היחר מחמת המנין וכמה סיגופים נבקל.

ובשם ארי' סי' י' אם כי שפקק על סבת הנו"צ צמ"כ על הרש"א דכמו דגזר חרובא איכא הוכחה דהיה שם אחר כמו כן בשלשוריו לים והעלו רגל און סהדי דבית יוסם נעצעים רבים, משום דמקום זה עכ"פ לא הוזק שטעב אחר ואף שטעב כבר אכלוהו דגים, מ"מ חזק דעת הב"ח ובי דבאמת דברי הב"ח נראים נכונים וישרים בסברא דאם נמלאו עלמות במקום האש דחזין שמה שם אדם מהיכי תותי יחוש לדינא איש זה נמלט וברח ואיש אחר צא במקומו ושרק, וכרי דעת הרא"ש ביהודי שנתלוה עם נכרי בדרך דל"ה שמה כלך זה ונתלוה אחר כו' [ובדלעיל במהרי"ם פאדוא], ואין להקשות לשיטת הרא"ש מהא דסעי' ל"ב שבעלו רגל דחיישין לחלופי, ד"ל כמ"ש הרמ"ש בנשוא מוצאם צה"ט סק"ז דוקא לתרי חששות ל"ה דחיינו דכלך זה וצא במקומו אחר, אבל לחדא חששא חיישין ע"ש, כן י"ל בזה דנעצב צים בדרך המים להרחיק ולישא אותו למקום אחר, א"כ נשאר רק חדא חששא דאזר זה של אחר הוא ולחדא חששא חיישין שפיר כו', ולפי"ז אין ראיות הב"ש מסעי' ל"ב מוכרחת כלל דאין לדמות אלו הענינים זה לזה, ולדוק דברי הב"ח דלא מלינו דחוששים רק בנפל למדור או לכבשן שאינו עמוק דיכול לברוח דהוי רק חדא חששא שמה צרה, אבל צמלאו עלמות לזריכים לחוש שחי חששות דאחד נכנס במקומו והוא צרה ונמלט י"ל דלא חיישין, ואפי' לדעת הרמב"ם דחושש בכלך עם נכרי לשמא כלך זה ואיש אחר צא במקומו, היינו דוקא בדרך שהוזקו אנשים רבים וחששא קרובה היא, דבכה"ג חיישין גבי גזר חרובא משום שהוזק עוד אדם שם כו', גם האריך שם להוכיח דיש כאן היחר מחמת כאן נמלא וכן היה ומחמת קורבא, וכמוצא דברי האחרונים שצממו.

ובמראות הצובאות ס"ק ס"ו כי דגם מהרי"ו ווייל צמ"ע מפרש בהרמ"ה ועפ"י חש"י הרא"ש הנ"ל, ואמת שמהרי"ו ווייל עלמו בתחילת החשבה יורד להחמיר והביא ראיה מעובדא דגזר חרובא, ובשם הרב ר' פרץ הביא שדחה ראיה זו ולא פירש שם איך ומה, וז"ל: ובהיות עובדא דלתלי נורא צי גננא דחקת ענמך צמנוי דחיקי ליישב הסוגיא בחר עעמא דידך, פשטא דשמעתתא לא משמע הכי, ועוד אי הוי עעמא הא דקאמר ואינש אחרינא אחי לאולוי מעטס דהוי ודאי כמו שכתב א"כ מאי מיייתי במדרכי והגמ"י [סוף יצמות און ל"ה] ראיה דלא מקילים צגוף העדות (פי' מדחזין דהחמירו יותר מדי צהאי עובדא דגזר חרובא) דלמא חסם הוי עעמא משום דהוי ודאי כמו שכתב, עכ"ל מהרי"ו ווייל, ונראה דהרב ר' פרץ היה מפרש האי עובדא כפירוש רבינו ירוחם צמ"ס הרמ"ה שהיה ניכר שהיה שם ודאי אינש אחרינא, וזהו שכתב ובה דקאמר אינש אחרינא אחי לאולוי מעטס דהוי ודאי וכו', ר"ל שניכר שדלוי הי' שם אינש אחרינא, ובחר מהרי"ו ווייל פירוש זה מדברי המדרכי והגמ"י שלמדו מעובדא דגזר חרובא שהחמירו חכמים צגופה של עדות, ולפי פירוש זה אין כאן חומרא כלל, אולם בסוף החשבה שם לך

מהרי"ו

חש"י הב"ח לא היה כותב כן, כי צימיו לא נדפס עדיין חש"י הב"ח. [וע"ש צנעט שאלו סי' ע"ז שחקך שלא להחיר ע"י מליאת גזר חרובא לחוד רק צביוור חמיר חזו גבראי, אולם בסוף החשבה שם כי שצטעב שכתב החש"י עדיין לא ראה חש"י הב"ח, ובסוף דבריו שם העתיק לשון הב"ח מס"י נ"ה, ע"ש].

ובמהרי"ם פאדוא סי' כ"ה צביוור שגפרו כמה חנויות והלכו בעלי החנויות להליל רכושם ולא חזרו ונמלאו עלמות שרופים על יד כל אחת מהחנויות, כי דיש לנו יסוד היחר אף לדעת הפוסקים כרצ"ל עפ"י רבנו ירוחם צמ"ס הרמ"ה וכפי מה שפירש דבריו הב"ח צמ"י נ"ה, ולפי דבריו היה אפשר נהשוות דברי הראשונים דלוחם שפקקו כרצ"ל מפרשים הסוגיא בדאיכא הוכחה מליש אחר, והפוסקים כרצ"ל מפרשים שנמלא גזר חרובא ציד אחת, ושצ פקק מדברי הרש"א בחידושו הנ"ל, והביא מהנו"צ ס"י מ"ו [צביוור ללוב, המוצא להבין ס"ק רנ"ה] שבי מדעת עלמו דהא דחייש רצ"ל לאינש אחרינא ובעלה ערק נעמא הוא משום פסחא דידא דמוכה דע"כ היה שם אדם אחר, ואח"כ הקשה מדברי הרש"א הנ"ל ותיקן דסבת הרש"א דבית און סהדי שמה ספינות נעצפות והיו כמו שידוע שיש שם אנשים אחרים, וכי א"כ לפי דברי הנו"צ אין הכרח דהרש"א והרי"ו פליגי על הרמ"ה, וכיון דדברי הרמ"ה מפורשים להחיר ולא מלינו בהדיא מהראשונים שיחזקו בודאי יש לנו לסמוך עליו, והוכיף עוד דגם מדברי הרא"ש מוכח דסובר בדעת הרמ"ה, שהרי כי בחש"י כלל י"א [הוצא בלוח"פ סעי' י"ז סק"ל אות צי] דעכ"ס שאמר יהודי שהיה עמי מת בדרך וקברתיו משיאין את אשתו, והמ"צ והרי"ז פסקו בהר"ש [כמוצא בלוח"פ שם אות עי' וע"י שם מעור אחרונים שפסקו כן], והע"ז צמק"ה האריך לסתור דברי הרא"ש והקשה עליו מעובדא דגזר חרובא דחיישין לאחר ולא אמרין מסתמא הוא בעלה שהיה שם בתחילה, ונראה דהרא"ש מפרש הסוגיא כפירוש הרמ"ה, א"כ שם שפיר חיישין לאחר כיון דמהפס יד איכא הוכחה שהיה שם אחר שצא להליל, אבל היכא דליכא הוכחה תלין שצו בעלה, וכיון דגם מהרא"ש מוכח דסובר בהרמ"ה, ודברי הרש"א אינש מוכרחים דפליגי עליו הנ"ל, וכן הב"ח צמ"י נ"ה הסכים להחיר, יש לנו לסמוך ע"י, ואף לפי"ס הב"ש צמק"ה לחלוק על הב"ח דנפול לכבשן האש שאינו עמוק שיכול ללחא משם אף הנמלאו שם עלמות אין מעידין עניו, מ"מ צמ"ד אפשר להקל, שהרי כי הנו"צ צמ"י מ"ו על עובדא דידא וז"ל: וכן אפי' להב"ש צמק"ה שחולק על הב"ח וכו' היינו מעטס דאמרין כאן נמלאו וכן היו העלמות מחזן רב קודם שנפל לגזר האריות או לכבשן האש, משא"כ צמ"ד צלוצ שאם אדם אומר שזה אחר הוא, ג"כ לא היה כאן מתחילה רק מחדש ללצ, ואמרין להיפך כאן נמלא וכן היה הראשון שנלצ לפנינו, עכ"ל, וא"כ צעובדא דידן דידוע צביוור גמור שמקודם לא היו שם עלמות כלל רק אח"כ נמלאו חתיכות גופים וקצת מהם היו צלוצ, וקצת מהם לא היה עליהם צמר רק עלמות שלמות כגוף צנין אדם, ורק אלו מסופקים שמה אחר צא לשם להליל, וכיון דידעין צביוור דלוחם האנשים שאנו דנים עליהם כלך כ"א למקום החנות שלו ולא י"א משם ונמלאו אנשים חרובים כ"א צמקומו צמות שלו תלין דאלו הם האנשים שנמלאו הגופים והעלמות שלהם, ואף דמדברי הב"ש צמק"ה משמע דלא ס"ל לחילוק הנו"צ הנ"ל וכו' [וכמוצא להבין אות י"ד], מ"מ יש לסמוך להקל כפי שיטת הנו"צ הנ"ל כיון שכבר בארנו דמדברי הראשונים מוכח שסוברים כן, ואף דבנו"צ סי' נ"ע לא רצה להחיר צעובדא דידא צאיש שעלה לעלה אחר שכבר אחזר השלבת צפונת בגג ואח"כ אחר החיפוש מלאו שם עלמות אדם, המעיין שם יראה דפיקר החשש שלו הי' לפי שלא ניכר שהם עלמות שרופים, ולכן חשש

אוצר

סיק רמח אות י

הפוסקים

מהר"י ווייל להקל ולסייע לדברי הרב ר' פרץ מתשו' הרא"ש כלל כ"א סי' צ"ג עובדי דאבא יודן וכו', ולי' דצמסקנא סבורא לי' למהר"י ווייל דגם הרא"ש מפרש עובדא דגברא חרובא כפירוש הרב ר' פרץ וכמש"ל בשם הרמ"ה. [אלא שהמהר"ל עצמו נאחד מפירושו זה מכה דברי הרשב"א, וגם משום דהרמ"ה עצמו לא התיר אלא בצירוף חזו גבראוי וכמובא ממנו לעיל בזהו זה].

ובבית אפרים סי' י"א נדון שהוצא לעיל בצו"מ סי' י"ט כ"י ד"ט להתיר בזה ממכה עעמים, ולא נלכד אלא להעדיף הואיל וכבר ולא הדבר להתיר מפי הב"מ ה"ל שהורה הלכה למעשה להתיר מדון כזה, והיתר הראשון הוא ע"פ מה שאמרו בפסחים דף י' על ודק ואשכח פלוגתא דרבי ורשב"ג וכו' שאני אומר קבר שאבד הוא קבר שנמלא דברי רבי רשב"ג אומר חבדק כל השדה כולה, והנה הטור א"ח סי' תל"ט פסק שאם לא יועיל לריך לחזור ולדקוק פעם אחרת, ולכאורה משמע דס"ל להלכה כרשב"ג וכמ"ש הב"י שם, אבל אין זה מוכרח שהטור לא יודה בנ"ד, שהרי י"ל דדוקא התם לא אמרינן זהו שאבד זהו שנמלא משום דאפשר לזכר, אבל היכא דא"ל לזכר אפי' רשב"ג מודה דאמרינן זהו שאבד וכו', ואף אם נחפז דברי רשב"ג והטור דפסק כותי' בפשיטות ונאמר [דאף] היכא דלא אפשר [לזכר] לא סמכין לחזקה דזהו שאבד וכו' עדיין י"ל דכל כה"ג דנ"ד אפי' רשב"ג מודה, דה"ל מוצא בנכורות דף כ"ה צ"י דאף רשב"ג לא קאמר אלא היכא דשכיח כגון בשדה דכי היכי דקבר זה איכו קבר זה אחריו, או בצעל מוס למ"ד התם דשכיח דליידי דמנגחי אהדדי נפל זהו מומא, משא"כ בנ"ד דהוי מלתא דל"ש כלל שיבא איש לכאן ותהי' האש שולטת בו ושהנמלא בתוך האש יחי' ניילו וכמ"ש הב"מ ה"ל, ובכה"ג גם רשב"ג מודה שיש להתיר והיינו נמי עטמא דעובדא דגברא חרובא דאי לאו דאיכא פסתא דידא דשידא היינו מתירין אותה, ואחרי שהאריך דלכמה פוסקים עדיין יש לפקפק אם שייך כאן היתר דזהו שאבד זהו שנמלא סיים דאף דבהא אכתי לא פלגינן מספיקא, מ"מ בא חדא מה שיש ללמד להחיות, עוד כ"י שם נ"ד היתר מחמת קורבא לפי מה שהאריך להוכיח דצמקוס דליכא רוב או חזקה כנגד אזלינן בזה קורבא, וה"ל בנ"ד אין כאן רובא דעלמא דלא שכיח שיבא איש אחר להנייל, וגם חזקה דאשה דייקא ומנסבא מרעא לחזא"ל, והא דלא אמרינן הכי בעובדא דגברא חרובא י"ל משום דהא קאמר התם צגמי קסבר רח"ל למימר היינו עושני עלינו בית וכו', והיינו דס"ל דאמרה צדדמי ולא שייך התם דייקא כלל, משא"כ היכא דלא שייך צדדמי שהאשה לא ראתה כלל שהוא בתוך האש שייך לומר דייקא ושזי' יש להתיר מחמת קורבא וכו', וכ"ש לפי האמת דהעיקר כהנך פוסקים דמפרשי דהא דמחמיר רח"ל בעובדא דגברא חרובא הוא משום שיש כאן פס יד לבד מהגברא חרובא השלם בצבריו שאז אנו רואים שאחר היות כאן, הא לא"כ אזלינן בזה קורבא דאורייתא היכא דליכא חזקה נגדה וכו', עוד כ"י שם היתר עפ"י הרמב"ן ועוד פוסקים צסוגיא דעיני מלגני דצמנא צמקומו ממש הוי קרוב ומלוי ועדיף מרובא וכו' ע"ש. [ועי' צבית אפרים סי' מ' שהאריך להוכיח דהרשב"א חולק על הרמ"ה וס"ל דאף רצא לא התיר אלא בצירוף חזו גבראוי, אלא שבי' דהא דפליג רח"ל הוא דוקא בעובדא דגמי דנמלא פסתא דידא ואיכא סיבה צמה לתלות בריחתו ע"ש, אולם כאן לא הזכיר מכל זה כלום וסמך צפשיעות על הב"מ ועל ההיתרים הניל].

ובשווא' ומשיב מהדות"ל ח"ב סי' קל"ג נדון איש שנעדר צעה שנשרפה כל העיר ולא נעדר איש זולתו כ"א צ"י נשים, ומלאו צרחו העיר איש שרוף והכירו שהיה זכר, ומתחת הגוף נמלא חתיכת צג שהיה לצוש צעה השריפה, והעיד א' שהוא

היה אחר צרחו שהוא צעה השריפה והעיד צרח משם, אחר שבי' לדעת הרמ"ה ובצ"ח הניל דשאלין הוכחה שהיה שם אחר אף רח"ל מודה דלא תלינן בזה, וא"כ צנ"ד דנמלא גוף חרוף והכירו שהוא זכר וידענו שלא היה שם רק האיש הניל ושתי נשים פשיטא דיש להקל, ואחר שדחה דברי הב"ש בצמק"ל צמה שהקשה על הב"מ, כ"י עוד דגדולה מזו ר"ה צבית אפרים המוצא בצו"מ סי' י"ט להקל בעגולה שלא נודע מצעלה שום הכרה רק שצעה השריפה שכבר אחזר השלכצח צבית הגג עלה לעליה להניל רכושו ואז לא נודע מאומה ממנו, ואף שהב"י שם לא הסכים להתיר מ"מ סיים לצסוף דאם נמלאו מתירים אינו מוחה צידס, ובנ"ד עדיף יותר שהרי אשה העידה שאמרה לו שנייל נפשו והוא אמר שממנו חציב עליו מגופו וצודאי זהו, ועוד כ"י שם צבית אפרים להתיר מטעם קורבא כיון דליכא רובא דעלמא שיבאוי למקום המסוכן, ומה שהקשה שם הנו"צ דאע"פ קרוב עדיף מרוב וכו' צא"ל אפי' רוב לא מועיל, נראה שקרוב עדיף מרוב היכא דליכא חשש רובא דעלמא, דכל הטעם דלא אזלינן בזה רוב צא"ל הוא משום דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, א"כ זה שייך צרוב דאיכא מיעוט נגדו, אבל בקרוב היכא דליכא רובא דעלמא אין כאן שום מיעוט, וגם מה שדחה שם הנו"צ לענין קורבא, [שאלין להתיר מטעם קרוב משום דחיישינן דהעצמות הם מאדס אחר שהי' מונח שם מקודס מזמן רב וגם הוא קרוב], צנ"ד לא שייך זאת דהא הי' מעבר לרצום והי' יום אידס ציום הקודס ולא ראינו אם נקבר שם איש א"כ ל"ח [שמה מונח שם מקודס], וגם יש להתיר אחרי שמלאו אללו לא רחוק ממנו כמה דברים שהכירו שהם שלו, ואף שהב"ש צס"ק סי' הניה בזה צנ"ע צמנא רק סמוך לו, מ"מ צשריפה גדולה כזו אין לחוש לזה, וגם מעט נשאו החפלים [שאלו ראהו העד חי] לא הי' רק צצע שעה עד שנשרף כל הצבית, ועי"כ נראה צרור שהאשה מותרת להנשא, וע"ש שהצבית משוי"ת פמ"ל ח"ג סי' צ"י שבי' ג"כ דכל דלא שכיח שיבא מרובא דעלמא סמכין לקורבא, ושגם צשו"ת זכרון יוסף הסכים לזה, ושכ"כ צבית אפרים סי' ל"ב צשם שו"ת אור נעלם סי' ל"ז שנדפס שם חצוצה מצעל המגיני שלמה שבי' דכיון שנמלא ההרוג סמוך לעיר פשיטא דאזלינן בזה קורבא דמוכח כיון דליכא רובא כנגדו משום דלא שכיחי שם ארחי ופרחי.

ושם צח"א סי' ר"ב צנידון כעין צבית אפרים הניל, אחר שהצבית מהב"י סי' מ"ו שכבר כתב להסכים דברי הרשב"א עם הרמ"ה ושלפ"ז לא קשה מה שהקשה הב"ש, גם הצבית מהצבית אפרים הניל דצנידון כזה סמכין על קורבא, סיים דהעיקר לוינא דסמכין על הרמ"ה ולא צעינן שחאמר ראו צעלי וכמ"ש הב"מ. [וע"ש צח"צ סי' פ' שהציב צנידון של החסד לאצרכס הניל להתיר עפ"י מה שפירש הסוגיא דגברא חרובא מדעת עצמו כהרמ"ה, אלא שנדחק מאוד וכחצ צסוף דצרי: אך צצביל זה לא הייתי דוחק עצמי למלא היתר, אבל כיון שכבר נישאת צאוסור והגאון ר' שלמה קלוגר החירה, ואף שהטעם אותו צגצ"ע הם לא יראו לחזור צהס, עי"כ נדחקתי למלא אחרי היתר עכ"ל, ולי"ע שדצרינו שם הם נגד שתי החצוצות המוצאים כאן שהתיר צשו"פ עפ"י הרמ"ה אפי' לכתחילה, אמנם אותה חצוצה היא קודמת בצרצה זמן מהתשו' דסי' קל"ג (וצח"א סי' ר"ב לא נזכר החאריך), וגם צהתחלת התשו' שם כתב שהוא יושב צמקוס מרפא והוא מחוסר ספרים].

ובעיין יצחק ח"א סי' ל"ג צנידון איש שישן צבית צעה שהתחיל צבית לישרק והעירו אותו ולא ראה ללאת וחזר לישון ואחר שנשרף כל הצבית נמלא שם עצמות אדם, אחר שבי' דיש להסמוך על השו"ה צבית סי' י"ה הניל שצמנאלי עצמות אמרינן דהוא אותו האיש שאנו

אוצר

סיק רמח אהרן

הפוסקים

שאלו דמים עליו, כי עוד לא נשקל להביא שחולק שם, ויל' דשאלו
התם ללא שייך לומר כאן נמלא כאן ה', דהא אם נמלא כנכ"ה
ויל' דהעלמות הם מזמן רב קודם שנפל זה לכשנן, משא"כ צ"ד
דבוא צבית בודאי לא היו שם עלמות אדם מקודם וכמ"ש הנוצ"ק
סי' מ"ו, וע"כ שפיר יש לשון צ"ד כנכ"ה דזה הוי חזקה אלימחא,
ובדמילוי לשיטת הרמב"ן והרשב"א שהוצא צ"ש ס"ק י"ז דנמלא
הגט במקום הכתיבה אמרין כנכ"ה ודיניין להיתירא, משום
דס"ל דחזקה דכנכ"ה עדיף מרוב, ועל כן אף דיל' דכל דפריש
מרובא דעלמא קא פריש ואין זה הגט שאלו דמים עליו סומכין ענ
הסברא דכנכ"ה להחיר אשתו ע"ז, ולפי שיטת הרמב"ן והרשב"א
דס"ל לפרש בסוגיא דלחאק ר"ג ציצמות דף קט"ו דלכן לא חייש
רצא התם ללחאק אחר דזהו משום החזקה דכנכ"ה דעדיפה מחזקה
א"א ורובא דעלמא, יש מקום לומר דכן היתר רצא גם בצוודא
דגברא חרובא דיל' דלעמא איל' דס"ל שפ"י סברת החזקה
דכנכ"ה סומכין להיתירא, וגם י"ל דזהו סברת רצא צ"מ דף כ"ב
דמקום הוי סימן, משום דגם צ"ד שייך סברת כאן נמלא כאן ה'
מעיקרא על אותו המקום שהונה מחתילה וכו', וע"כ לפי שיטת
הרמב"ן והרשב"א יש לנו לסמוך צ"ד על הצ"ה הנ"ל, ואף גשועה
הרא"ש בגיטין פ"ג סי' ג' דמפרש לעוודא דלחאק ר"ג צ"ד אחר
ודלא כשיטת הרמב"ן והרשב"א הנ"ל, מ"מ אין הכרח שחולק
על הכלל דחזקה כנכ"ה, ובאמת יש לנו היתר אחר לשיטת הרא"ש
שם, דהרי כי הצ"ש צ"מ ס"ק י"ז צ"ש הר"ף והרא"ש והטור שאפי'
הוחזקו שני יוצ"ש אם לא שכיחא שיערות יש להקל אם ידוע
לאותו יוצ"ש הלך בדרך הזה כ"ז שלא נודע שיוצ"ש אחר הלך
בדרך זו וכמ"ש הרא"ש והפסקי הרא"ש בגיטין פ"ג סי' ג', ולפי'
כ"ה צ"ד שבי' ישן צבית צעת שהתחיל לישקף הצית ואף שהעירו
אותו משינתו לא רצה ללחאק רק חזר לישון, וזה הוי ודאי כמו מעלת
אין שיערות מלויות, דהא לא שכיחא חיש כזה דיראה שהתחיל הצית
לישקף ולא ילא החולה, ואיש אחר הרי לא ה' שם, ועדיף מזה, וי"ל
דכנכ"ה אף להחולקים דס"ל דכל זמן דליכא תרתי לטובתא דהיינו
לא הוחזקו ולא שכיחא שיערות מחמרין, מ"מ צכ"ג מודו להיתירא
ואפ"י פלוגתא לא מפשינן וכו', ויש להסביר זה ביתר ביאור, דהא
באמת יש בזה וצ"ד מעלת קורבא, ואף דרוב וקורב הלך אחר
הרוב, מ"מ בזה וצ"ד עדיף קרוב מרובא כיון דהוי מלוי במקומו
ממש, וכמ"ש הסמ"ע בזה בחו"מ סי' רנ"ט, וכן הביא בחבולות
שור סי' ס"ג צ"ש הרשב"א ובר"ן וצ"ש הש"ך צ"ד סי' קכ"ט
סקכ"ז וסק"מ דנמלא בחור הכרם עדיף עפי ממעלת קורבא,
וא"כ ה"ה צ"ד שנמלא העלמות בחור הצית שבי' דר שם וכו'
שם צעת שהתחיל לישקף הצית, א"כ עדיפה זה עפי מרובא
דעלמא, ואף לדברי הפר"ח שחולק בזה וכמו שהוצא בחו"מ שם,
מ"מ י"ל צ"ד שכיון שצעת שהתחיל לישקף הצית והסכנה עלומה
אינו מלוי כלל שיהי' שם איזה איש מרובא דעלמא שילך לבית הזה,
רק זה האיש שאלו דמים עליו נשאר שם ע"פ שינוי הטבע שהעירו
אותו ולא ילא רק חזר ושכב לישון שם, א"כ הלך רוב גמור דאינו
מלוי כלל שאיש מרובא דעלמא ילך לבית הזה צעת שהתחיל לישקף
סותר למא שבי' לנו לזון לכאורה דכל דפריש מרובא דעלמא קא
פריש, וממילא נשאר לנו לכל הפחות מעלת קורבא דמוכה, המוכיח
לנו דזהו האיש הקצוב שאלו דמים עליו, דהרי הוי מלוי וקצוב
צביתו ועדיף ממעלת קורבא, ובאמת דהעיקר כשיטת הפוסקים
דכיון דנמלא במקומו זה עדיף מן הרוב ודלא כהפרי"ה הנ"ל, וכ"ש
בסיוע הלך רובא דאינו מלוי כלל שיהי' איזה איש לבית צעת
שהתחיל לישקף וכו'.

ע"כ בעין יצחק הנ"ל, דיש לנו סמך גדול להיתירא ע"פ דברי
החכ"ל [המוצא בלח"ה פ"ה סק"ק אות ק"ט]

ובסוגה בשושנים סי' ז' אחר שהביא לנידונו מחלוקת הצ"ח
והצ"ש, כי דלר"ך לבאר אם ילאה צ"ד מכלל איסור
דאורייתא, והביא מהנוצ"ק סי' מ"ו דבכל בני דקתני אין מעידין
כמו צראוהו ללוב וגוב אריות ומגוייד ילאה מחשש איסור תורה
כמו במשאל"ם, ושהביא רח"י מדברי הרמב"ם בפ"ו מהל' נחלות
דמשמע מדבריו דבכל אלו החמירו רק מדרבנן, ועפ"י כי הנוצ"ק
בידונו בללוב דבאיסור דרבנן לכ"ע אמרין זהו שאבד זהו
שנמלא, וכי בסוגה בשושנים דלפ"י ה"ה צנפל לאש ג"כ לא גרע
מכל אותם הדברים שאין מעידים עליו כדמוכה צבריתא דיצמות
דקכ"א א' וצ"מ צ"ה פ"ג מה"ג הל' י"ז וצ"מ שפ"י סעי' כ"ט,
זה נכלל בדברי הרמב"ם הנ"ל שכתב וכו"ל צהן, וא"כ צאיסור
דרבנן לכ"ע אמרין היינו הא' שאבד היינו הא' שנמלא וכמ"ש
צ"ד הנ"ל, וגם יש הוכחה להיתירא עפ"י המצ"ע צנאבד יחודי
בדרך ואח"כ נמלא שם הרוב דמדאורייתא תלין שזכו הנאבד
וכו', גם יש ללרף סברת הגאון ר' קופל שהוצא צחשו' הצ"ח
סי' ע"ב דלמא ילך לעלמא ויינה את אשתו צאלמנות חיות וייחס
את צניו, והגם דהצ"ח השיג עליו, אבל צחשו' רצנו חיים כהן
סימן כ"ז הביא מקור לסברא זו מחבולות דכ"ז צ' גבי אומרת
צרי לי וכו', דפרש"י שם צרי לי שאילו היה קיים היה צא וכו'
ועוד נראה ללרף צ"ד לסנוף מה שהיה ישן וכו' [ובמבואר להלן
אות י"ז].

וב"ב נדדי היתר צנידוניהם צשריפה כשנמלא גוף חרור אם
עפ"י שיטת הרמ"ה והצ"ח ואם עפ"י סברת כאן נמלא
וכאן היה לו קורבא, צתורת נתחלל סי' כ"ב, וצ"ח רבינו חיים
כהן סי' כ"ו, וצ"ח הרמ"ן סי' י', ובדרך המלך פ"ג מהל'
גירושין הל' ה', ובקבלת יעקב [מקורין] סי' ח' מוזכר צפ"ח ס"ק
קכ"ט

אוצר

ס"ק רמח אהרן י"ב

הפוסקים

קכ"ט, ובשאלת דוד סי' י', ובאבן יקרה מהדו"ט סי' ל"ו ולי"ט. ועי' צו"ט מהרש"ם ח"ד סי' ס"ז שהאריך הרבה בזה. ועי' עוד באותיות י"א וי"ב.

ויש שכתבו להחיר דוקא כשאין שום סיבה לתלות שמחמתה ברה בעלה לעלמה. בצית שלמה סי' ל"ו אחר שהביא דברי הב"ח, כי דמדברי הרשב"א נראה דאין סובר בהרמ"ה אלא דמירי בגמי שנמלא גברא חרובא בחסרון פס יד באופן שאפשר לומר דהפס יד הוא מהחרוך ואעפ"י ש רשב"א לאיגש אחרינהו ולכן מיימי שפיר הרשב"א ראי' לנידונו [בנפל לים], אלא שא"כ תקשי קושית הב"ח דאמאי לא חיישינן טפי בפשיעות דהך גברא הרוכא וגם הפס יד כולה איגש אחרינהו הוא והבעל ערק בשלימותו, ונראה דס"ל להרשב"א דאילונו יש אמתלה לתלות דמחמת כיסופא אזל לעלמה לא הוי חיישינן לזה רק היינו חומרים כאן הוי כהאן נמלא, אלא דבנפל לים א"ל לעסם זה דהא י"ל בפשיעות דאיתר גלי אשפלוהו למקום רחוק משו"ה שפיר חיישינן דזכו אחר, נמלא דלשיעת הרשב"א אס מלאו גברא חרובא חסר ממנו פס יד וגם מלאו פס יד אפי"ה אזלינן לחומרה, משום דאיכא אמתלה למה ערק, ולפי"ז צ"ל שנמלא החרוך בשלימותו ואין אמתלה למה ערק יש להקל [גם להרשב"א], ואחר שפקפק עוד דאולי גם בכה"ג אין להחיר אלא צליוק חזו גבראי וכוהיה דמלשון הגמי דקאמר "ועוד" גברא חרובא אין ראי' דאבך עעמא לחוד יש להחיר, הביא מחש"י הב"ח סי' ע"ב דהא דתלין בצעל שנערך ולי"ה לאחר הוא מחירי טעמי חדא דחששא רחוקה היא לומר שאיש אחר נכנס בחוך האש להליל את הצע"ב והצע"ב נילל והאחר נערך, ועוד דהצע"ב הוא ודאי שהיה שם והאחר ספק ואין ספק מוליא מידי ודאי, וכי הצית שלמה דהך סברא דאין ספק מוליא מידי ודאי כבר נזכרה בחש"י מהרי"ו ווי"ל סי' ע"ג, והאריך שם בציאור סברת מהרי"ו, ובסוף אות כי' כי דאף שחש"י מהרי"ו במסקנתו נראה שגם הוא לא סמך בנידונו על מה שידוע שהיה באותו הדרך להחיר מטעם זה לצד ולירק עוד סימני כליו וסימני גופו, מ"מ אפשר לומר דבנידון הב"ח וכן צ"ל עדיפה מהך דמהרי"ו משום דחששא רחוקה היא כמ"ש הב"ח ובג"ל, וזה לא שכיח יותר מהך דמהרי"ו, אך אפי"ה לא נימא כן הא צ"ל ג"כ הוי סימן בגופו וגם הכירו בטע"ע חסידות צד שלו, ועי' בנידונו שהאריך עוד בכה"ג דדי היתר. וכעין דברים אלו כתב הר"ר משה חנין צירחון תורה מלין שנה ב' חוברת א' סי' י"א.

גם בעזרת יהודה סי' מ"ב כי דהרשב"א חולק על הרמ"ה אלא שגם לדעת הרשב"א אין לאסור אלא כשיש אמתלה למה ברה, והכרית כן שהרי הרשב"א והנמוקי' כתבו בדעת הר"י שפוסק כרשב"א, ובסוגיא דיתחק ריש גלותא כתבו בדעת הר"י כהרמב"ן דמחיר מטעם כנוכ"ה, אע"כ משום דבעובדא דיתחק ר"ג כשאנו באים לדון שיתחק זה אזיל לעלמה ואותו שהעדים מעידים עליו הוא אחר, אנו לריכס לומר דסיבת הילוכו [לעלמה] היתה לאיזו כונה הנעלמת מאתנו וזה לא אמרינן, משא"כ בעובדא דגברא חרובא שיש לתלות סיבת בריחתו של הבעל וכן סיבת ביאתו של האיש האחר שהוא מחמת ענין המאורע שנחתכו לפנינו הוי כחזקה העשויה להשתנות דלא אמרינן, וגסתרה בזה החזקה דכנוכ"ה, ועפ"י ר"ל דבנידון דדי' שאין אמתלה למה ברה לעלמה ונמלא גוף חרוך יש להחיר מכה החזקה דכנוכ"ה, אלא שפקפק על זה מלד אחר משום דבנידונו לא הוי ידוע אס הוי בעלה במקום השריפה בשעת השריפה ממש רק שהלך לשם וכדלהלן באות י"ב.

יא. וכשידוע רק שלפני השריפה היה בעלה באותו הבית שנשרף. בשדה יתחק ח"א סי' כ"ז בנידון יחודי

וגוי שלנו במחשן ובחמלע הלילה בקשו גויס להכנס לקנות י"ש וטבק שהיה שם ולא הניחום להכנס, וכשנחתקו הגויס משם שמעו קול רעם חזק וראו את המחשן צוער באש, ועל אחד דפק על בית יחודי ואמר לו שהמחשן צוער וצודאי כבר נשרפו שניהם, ואח"כ נמלאו ב' גופים חרוכים באותו מקום ששכבו, אחר שהביא דברי הרמ"ה והב"ח להחיר בנידונו כתב דאף שצ"ל לא ראו את הבעל שם בשעה שנערך הצית רק שהעידו שהיה במחשן קודם שריפת הצית, וא"כ אולי הוי לו אחיז עסק נחוץ וכדומה ומחמת זה אזיל לעלמה, מ"מ נראה דשפיר אמרינן דזה שהיה שם בצית מקודם ונאצד זהו שנערך וכמ"ש המצ"ט והש"ב יעקב בלאחד שהלך בדרך ונמלא אח"כ כרוג באותו דרך דאמרינן זהו שאצד זהו שנמלא וכו' [וכמוצא באוה"פ סעי' י"ז סקק"ה מאות ע"ו ואילך], ואף שצו"ט ס"י מ"ו חולק בזה מ"מ זה דוקא בנהרג במקום שהשיירות מזויות, אבל צ"ל שסמוך קודם השריפה דפקו הערלים לפתוח להם ולא פתח לו, וא"כ לא הוי מזוים שם אנשים אחרים, ועי' דזכו שאצד זהו שנמלא וכו', ואף שדי בזהיר זה לחוד להחיר מ"מ לחוש לדברי הב"ח אמרתי לנרף בזה עוד היתירים וכו'.

יב. וכשידוע רק שבעלה הלך למקום השריפה להציל רבושו אבל לא ידוע אם נכנס לשם ממש. בעזרת יהודה סי' מ"ב בנידון שהבעל הלך לחנותו להליל סחורתו מהשריפה אבל לא הוי ידוע אס נכנס לחנות ממש, ועד אחד העיד שהלך בלויית בעלה ועוד ערס שנכנסו לבית שער החילוק של החנויות עזב את בעלה וחזר לאחוריו ולא ראה שזו ולא ידע מאומה מה נעשה ממנו, ואח"כ נמלאו עצמות חרוכות סמוך לפתח החנות ממש, אחר שדן דכשידוע שהיה במקום השריפה ואח"כ נמלאו עצמות יש להחיר אפי"ה להרשב"א כל שאין לפנינו סיבה לתלות בזה שמחמתה ברה לעלמה וכדלעיל בסוף אות י', כי דצ"ל אכתי אין היתיר עולה יפה, דבעלמה ברהי' דיתחק ר"ג דחשש הוא שיתחק, זה מקורבצא הלך לעלמה ויתחק אחר צא במקומו בזה אמרינן כנוכ"ה, וכו"ה אותה שהיה מקודם במקום הזה ולא נעשו שום חליפין, משא"כ צ"ל שלא ראה אותה העד כלל שנכנס לחנות ועד אותה מקום שליוכו העד ידוע דרבים הלכו לשם ויש מהם שגילונו ויש מהם שצרחו טרם שלמה האש, וא"כ יוכל להיות דגם בעלה לא הלך למקום החנות כלל מעת הפרד העד ממנו וגם הוא הלך למקום אחר, אך כתב דעכ"ז יש לצד להיתר צ"ל לפמש"כ הרא"ש בשיטת הר"י ברהי' דיתחק ר"ג דבלא הוחזקו לא חיישינן כלל לאחרינהו וכמ"ש בחש"י מהרי"ו [סי' ע"ט] דהוא מטעם דאין ספק מוליא מידי ודאי [וכמוצא לעיל בדברי בעין יתחק], וגם צ"ל י"ל מאחר דזה ידוע לנו עכ"פ דבעלה הוי ענין הליכתו למקום חנותו ואחר לא הוחזק לנו בזה צודאי אין ספק מוליא מידי ודאי, ודומה לעכו"ם שנחלטה עם יחודי בדרך [ואח"כ אמר העכו"ם יחודי שנחלטה עמי מה דלי"ה שמא הלך זה ונחלטה אחר, עי' לעיל אות י' בדברי מהרי"מ פאדואה], ולי"ל דס"ל להר"ש ומהרי"ו הא דבמשאלים חיישינן לאחרינהו אף שזה נעצב צודאי, משום דשם יש צודאי עוד נעצבים ולא שייך לומר אין ספק מוליא מידי ודאי, ואף דבנידון תשו' הרא"ש ומהרי"ו אנו דנין מודלות העצר דהיינו משום שידוע לנו שזה היחודי כבר נחלטה עם העכו"ם, משא"כ צ"ל ענין הודלות הוא מהעמיד דאין ספקי שנינו איתו בכלל ודאות, ויתכן שצדאותו ממרחק קאת את האש הגדולה חזר צו וברה למקום אחר, מ"מ המעיין בח"מ סק"ה יראה שאין חילוק בזה [שכתב דיש להחיר בלא שם עירו כשרק ידוע שבעלה הלך למקום שנמלא צו המת]. ובסו"ס מ"ד הוסף דאע"ג דמסובדא דגברא חרובא מוכח דאין

ס"ק רמח אות יב—יז

אולם במהיר"ם פאדוא ס"י כ"ה דף כ' עור ג' אחרי שאל
ג"כ לחלק בן עפ"י הנוצ"י ה"ל דברי ה"ש, כתב דמדברי
ה"ש צסקק"ם לא משמע בן, דאם איתא דס"ל כמ"ש הנוצ"י
דעתו א"כ מה הקשה על הרמ"ה מסע' ל"ב, הלא שאני התם
דכיון דכמה ספירות נטבעו ביום הוי כהחזק שיטתם שם כמה
נטבעים משא"כ צעודא דגברא חרובא דמשמע גברא [טכ"פ
לפי פירוש הרמ"ה] והוי יודעים צירור דמתחילה לא נמצא שם
גברא חרובא [מדקאמר רק דילמא גברא אחרינא אחי לאנלי],
ולמה הולך ה"ש שם לומר דהיתר הוא צביל שלטקא צעלי נשקף,
א"ו משמע דה"ש אינו סובר כמו שהבין הנוצ"י דעתו. וכע"ז
דאם דברי הנוצ"י בכוונת ה"ש צחן עוב סוס"ק קע"ה. [ואמנם
הנוצ"י צ"ח מ"ו וכן כל האחרונים שכתבו דעתם ה"ש הוא
משום

אוצר

סיק רמח אהרן יד-טו

הפוסקים

משום דכשנן אינו צדוק לא הזכירו דברי הב"ש בסקק"ם רק כחצו
בן עפ"י דברי הב"ש בסקק"א, ומכשמן רוקח והעזרת ישראל נראה
להדיא שלא ראו דברי הב"ש בסקק"ם שהרי הם כתבו בהרמ"ה
והרשב"א פליגי ופירשו כוונת הב"ש בסקק"א דאין לפסוק בהרמ"ה
משום דהרשב"א חולק עליו, וברי בסקק"ם מצואר צ"ש להדיא
בהרמ"ה ורשב"א לא פליגי.

אופנים שאף המחמירים באות י' דנו להחירה.

טו. כשראו שכבר נאחזה האש בבעלה, או שראוהו בבית
השריפה כשהכריחה משם היתה בחזקת סכנה.
ע"י לעיל אות י' מהב"ש והענין והכור הבחינה דנמלא גוף חרוך
וגם אמרה חזו גבראי יש להחיר, וע"ש עוד מהחמדת שלמה.
ובעשרת טוביה קודם חק"ע אות ל"ו כפי מה שחפס דאף הרמ"ה
לא החיר חלל צלירוף חזו גבראי, כ"י לישב עפ"י זה
מה שקשה לשיטתו דמה מציא רצא ראי' להחיר מהא דגברא
חרוכא דשדי ופסחא דידא דשדיא הא כיון דהיה מוכה שיהיה כאן
איש אחר שגשפה ממנו פס היד אי"כ מי יומר שהאיש המזיל
צרח ונילל וגשפה ממנו רק פס היד ובעלה נשרף לגמרי, דלמא
להיפך בעלה צרח ונילל והאיש שצא להזיל נשרף לגמרי, אך ביאור
הענין הוא דבאמת זה גופא חשש רחוק שהאיש הצא להזיל יכנס
לחוך האש ותאחז בו האש, דאין דרך בני אדם להכניס עצמם לסכנה,
ועוד כיון שידענו שבעלה כבר אחזה האש ששקפה חזו גבראי
כ"ל בעלה ודאי והאחר ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ולזה
ס"ל לרצא דל"ה שהאחר המזיל נכנס לחוך הבית רק החשש הוא
שמה תחז ידו דרך החלון או דרך הפתח להזיל את בעלה ולהולילו
משם ופלה קורה על ידו ושצרה ידו ושקרה פס היד, שכן דרך
המזילים שריפה לחצו ידם דרך הפתח או החלון להזיל, וכידוע
צעת השריפה נופלים קורות הבית (אצל שהיד תפול מחמת
השריפה והאיש יפול שם זה לא שכיח כלל), וזה היה עשמו של
רצא להחיר, ורשב"א חושש לחשש רחוק דלמא המזיל נכנס לחוך
השריפה להזיל [והוא שגשפה, ופיכת היד היא מבעלה וערק
לעלמא], דכיון שיש ריעותא שהרי היה כאן צע"כ איש אחר
חיישינן גם לחשש רחוק צגוף העדות, [אצל כשאין הוכחה שהיה
שם אחר גם לרשב"א אין לחוש צה"ג]. ועפ"י כ"י שאין הוכחה
מדברי המרדכי והגמ"י שחולקים על הרמ"ה, [מדכביאו ראי'
מעודא דגברא חרוכה שהחמירו בגופה של עדות, וכמו שהוצא
באות י' ממרה"ל צ"ש מהר"י ווייל], דברי מוכה צע"כ מן הגמ'
גופא דגם להרמ"ה דמייירי שהיה איש אחר מ"מ הוא חשש רחוק
שהאחר נשרף ובעלה נשאר חי. [ושפיר מוכה אפי' להרמ"ה דמהמירי
בגופה של עדות]. וע"י לעיל אות י' מהש"י הב"ח ס"י ג"ה שכי'
צנידונו לפני העדות שהבית חכלה צו האש פנים ואחר ומכל
סביביו ועדיין היה בעלה צבית ולא ילא כשקראו לו שיצרה וימלט
על נפשו, דמי מנש כאלו היה כאן מי שקורא ומכריז חזו הא'י
גברא שהאש חולכה. וע"י צש"ת הרמ"ן ס"י י' שכי' עפ"י דברי
הב"ח ה"ל צנידונו [המוצא לעיל אות ג'] יש היתר אפי' להב"ש
דמלריך חזו גבראי. [אולם ע"י צבית שלמה ס"י ל"ו שחמה על
הב"ח צ"ה].

ובכור הבחינה ה"ל ס"י י"ב צנידון איש שגן בחדר צאכסניא
עם אשתו וג' צניו וצילנה צעת שיטתו נפלה שם דליקה,
והלכה האשה לקרא לאנשים להזיל והצטל חזר לחדר להוליא את
צניו, והחדר היה חדר פנימי שלא היתה לו דלת רק לחוך הבית,
ומשרת העיד שהיה שם כל הזמן צבית ולא ראהו ויאל, ואח"כ
נמלא שם ד' גופים שרופים גדול לפי גדלו, אחר שכי' דמנין הגופים
היו רק סניף, וביאר בצרובה דבלי צירוף חזו גבראי אין להחיר

אפי' להרמ"ה וצלירוף חזו גבראי יש להחיר אפי' להרשב"א כל
שאין הוכחה שהיה שם איש אחר, [וכמוצא ממנו לעיל צאות י'],
כ"י דלפ"ז צניד שלא ראוהו שורף אי"כ חזקה דכאן נמלא וכלן
היה לצד לא מהכי נגד חז"א, מיהו להרמ"ן ורשב"א שכתבו
צאכסניא דלחך ריש גלותא דצענוגה הקילו דמהכי כנוכ"ה נגד
חז"א גם כאן מהכי, אך העיקר י"ל כיון שהמשרת העיד שלא
חזר מהחדר הפנימי דרך הבית ודלת אחרת לא היתה להמלט,
וגם מרוב האש שלא היה יכול איש להתקרב שמה אי"כ היתרע
חז"א וכיון דמושלך לפנינו מת אמרינן כנוכ"ה, ומספר ד' גופים
צגדלן מהכי [ג"כ] כס"י חמנעי צאכסניא, והבית מהנוצ"ת ס"י
י"ט [ה"ל צאות י'] דבשריפה דרך שיצואו הרבה אנשים לשם
ולא אמרינן כנוכ"ה, ולא דמי לעודא דלחך ר"ג שאין שם חשש
רק לעוד אחד צ"ש זה, וכחצו דצניד גם חשש זה רחוק, כיון
שבעלה היה בחדר הפנימי ושם איש לא נכנס דרך הבית ודלת
אחרת אינה כדי להכנס לשם, והחלון היה סתום, ואי"כ היה שם
הצטל לצד ולא אחר ואמרינן כנוכ"ה, וגם מה שחשש הכו"ז דמחמת
חזקה דכנוכ"ה יש לנו לומר דעממות אלו מונחים שם מכבר,
זה לא שייך רק בעממות ולא צגוף שלם, ועוד דצ"י גופים המונחים
ל"ה שכולן מכבר, וגם חתיכת הכתונת שנמלחה על הגוף מעידה
שאינו מונח כאן מכבר וכו', וצ"ס החשבה סייס דאם נראה
להחמיר עוד, י"ל לחפש צכפר זה אם לא נאכד שום איש וגם
מרחק חזי פרסה צכפרים אחרים שלא נאכד אחר, דאין דרך
לצא להזיל מאש יותר מחזי פרסה או פרסה. וגם לחקור שמה
צבציבה חזי פרסה או פרסה צאכסניות אם לא נאכד שמה אורח
הגן שמה ואי"כ אין לחוש שאחר נשרף, ואמרינן אלו שנאכד אלו
שנמלא וכו'.

ובפני משה [מקלעוואן] צתש"י ה' שצבוף הספר, כ"י ל' היתר
צנידונו אף להב"ש, לפי מה שאמר העד שהיה צחוך
המדורה וסיבבה אותו האש עד שגשפרו הצגדים, וכפי מה שזכרנו
שם דע"י זה ועוד אומדנות שגשפה יאלה כבר מאיסור תורה,
אי"כ צאיסור דצבן לבו"ע אמרינן אלו שנאכד אלו שנמלא, ויש
להחיר ע"י שנמלא שם גוף חרוך.

ויש שכתבו להחיר צחרתי לעיבותא דהיינו צחזו גבראי וגמלא
גוף חרוך, דוקא כשאין סיבה לחלות שצגלה ערק בעלה
לעלמא. צחת"ם ח"א ס"י ס"ז אחרי שציאר עוצדא דגברא חרוכה
לפי שיטת הרשב"א דמה שהחיר רצא הוא משום דהוי התם חלחא
לעיבותא, שאמרה חזו גבראי וגמלא גוף חרוך. וגם ה"י ניכר
דפסחא דידא היה מבעלה, ורשב"א ס"ל דחיישינן שמה אחד צא
להזיל והוא הנשרף ומבעלה נשרף רק פס היד ומחמת כיסופא
דמומא של הפס יד ערק ואזל לעלמא [וכמוצא להלן אות י"ט],
כ"י דמש"י הולרך רצ"א לומר מחמת כיסופא ערק לעלמא, משום
דלולא כן [דהיינו שלא היה נמלא פס יד כלל רק גברא חרוכה לצד]
היינו אומרים חזקה דכאן נמלא ובכ"י היה, כ"י מהיכי חיתי יסע
ממקומו ויילן לו, וכן הא דהאריך לומר גברא אחרונה אחי לאזיל
ולא אמר צקילור גברא אחרונה הוא, משום דל"ה הוי לן למימר
זה שאכד זה שנמלא, אע"ג דזה לא שייך כ"כ גצי אינשי דמיידי
ממקום למקום, מ"מ הכא אשר חומת אש היתה מסביב לבית מהיכי
חיתי לומר דצא אחר לכאן דאפי' ציושצת צין ההרים אמרינן
דאין רגל רצים מצייה שם כ"ש הכא. ועפ"י כ"י הצת"ם צנידונו
שהיה ידוע שבעלה היה צחוך הבית כשהיתה האש סביבותי משנים
ואחר ולא היה יכול להמלט חלל צדוחק דה"ל כחזו גבראי, וגם
מלאו אח"כ עממות אדם שרופים, אם לא נמלא אחר אחר לחז
שנוכל לחלות שמחמתו ערק לעלמא מחמת כיסופא, איכא חזקה
דכאן נמלא כאן היה וזהו שאכד אלו שנמלא, ומלורף לזה מה
צצ"י

אוצר

ס"ק רמח אורח טו

הפוסקים

דעו נוחה הימנה וגם אין לו עדיין צנים ממנה ולכן יש לחוש שהניחה והלך לו אבל באיש שדר עם אשתו זה כמה שנים בשלש ויש לו כמה בנים ממנה י"ל דגם רחצ"ה מודה דלא חיישין, וגם בנ"ד הרי הלך הצעל להליל חפציו ובחמת הליל הרבה והשליכם לארץ, א"כ אנו רואים שמכר נפשו להליל ממנו עזר אשתו ובניו ואיך יתכן שערק מחמת שנאה וכו'.

ובשו"ת מהר"ש [ענגיל] ח"ג סי' מ"ד השיב ג"כ בזהו נידון של האמרי יושר דיש כאן היתר לכל השיטות, ואחרי שהביא שיטת הרמ"ה כי ג"כ דאף לפמ"ש הרשב"ה דהיכא דלא אמר חזו גבראי גם רצא מחמיר, י"ל דהכא כיון שהיה עכ"פ זמן רב על העליה היו כאילו ראינו שהיה שם צעת שהתחיל לשרוף, וא"כ רצא מקיל צכה"ג ולשיטת הרשב"ה הלכה כרצא, והבוסף עוד, דאף אם נחוש שמא גם צכה"ג הלכה כרצא"ה, מ"מ י"ל דלא החמיר רחצ"ה רק שם שמאלו יד לחוד [והגוף לחוד] א"כ שפיר יש לחוש שמא היד היא מצעלה ומחמת כיסופא ערק ואזיל לעלמא, דאף ש"ל דהיד היא מהגוף השרוף והוא משל צעלה, עכ"פ כבר אחי מוכרה לומר שנפלה ממנו היד, וא"כ שוב י"ל דמחמת כיסופא עריק, אבל כשאין רואין פס יד חסרה ואם נאמר שהשרוף הוא צעלה לא נפלה ממנו היד, וא"כ אף אם נאמר דצרה מ"מ עכ"פ היה גופו שלם (דכיון דלא נמלא צו מוס אין לנו להחזיק ריעותא שנמלא צו מוס) וא"כ שוב לא חיישין שמא צרה, וכמו כן י"ל לשיטת הריטב"ה שפירש דהיה ניכר דפס היד הוא מצעלה ומשמע דכשאין מכירין אין להתיר וחוששין שגם היד וגם הגוף השרוף הם מאחר, אך בחמת י"ל ג"כ כנ"ל, דדוקא שם דאף אם נראה להתיר אנו מוכרחים עכ"פ לומר שנפלה ממנו היד לפי מיתתו, וא"כ שוב יש לחוש שאחר שנפרפה ידו צרה מחמת כיסופא, אלא שרצא מחיר צזה מעטס דאמרין דכמו דהיד היא של הצעל כ"נ הגוף השרוף הוא של הצעל, ורחצ"ה חושש כנ"ל. אבל אם נמלא רק גוף עם צ' ידיים גם לדודי אין לחוש שמא הוא אחר, דלמה היה לו לצרחה, וכיון דהוא היה ודאי במקום האש ע"כ דהוא נשרף, ובסוף התשובה הבוסף שימתינו עוד עם ההיתר עד שיעצרו יצ"ח מזמן השריפה דאחר יצ"ח יש סניף להתיר וכו'.

ושם צס"י ל"ה צעדות גמסל"ת שהוא וצעל העגונה נשאר באחרונים צבית שנפל צו השריפה, והעד עלה על חומה גבוהה ומשם על הגג וקפץ לארץ על השלג, וצעל העגונה נשאר צבית לצדו כי היה זולע על ירכו ולא היה יכול לעלות על החומה וצעל נשרף, ואח"כ מלאו שלד שרף במקום שהניחו לצעלה, כי דכיון דידענו עכ"פ שהאיש הזה היה במקום הדליקה, וצעת שהניחו הגוי שם כבר היתה האש צוערת סביב הצבית, א"כ גם אם לא היה נמלא שמה איש שרף היה ג"כ ספק שמא נשרף האיש שנשאר ונעשה אפר, דעכ"פ איתרע ח"ה שלו כמו צנפל עליו הגל דפסחים דף ל"א ועפ"י דברי החוס' שם, ושם כשמלאו שם אח"כ איש שרף מת יותר יש לנו לומר שמה האיש שכבר נולד לנו ספק בחזקת חיים שלו מלומר שנשרף איש אחר שהיה לו חזקת חיים ברור רגע לפני שצא לצבית, וא"כ לא מצע"י לשיטת הרמ"ה דבמקום שאין הוכחה שהיה שם אחר מחירין פשיטא דהכא שרי, אך אף לשיטת הרשב"ה דכל זמן שלא ראינו שהתחיל האש לשנוע צו לא מהני, וגם לפי הריטב"ה דמייירי שהכירו היד צעצ"ע שהיא מצעלה ואפ"ה חייש רחצ"ה, עכ"פ י"ל דדוקא התם שמאלו יד שרופה ויש צמה לחלות דצרה מחמת כיסופא, אבל אם נמלא רק גוף שרוף היינו חולין בצעלה שהיה במקום זה, גם יפה כתב הרב השולח דכיון שצעשה שילא הגוי משם כבר א"ה היה ללאת דרך הדלת רק דרך החומה, וא"כ צעלה שהיה זולע על ירכו קשה מאוד

שבנ"ד עברו רק ד' שבושות מחמתו צעור אהבה עזב צין הזוג, א"כ אי לית צ"י מומא מהיכי תיתי יערוק לעלמא, ולומר דילמא איתליד צ"י מומא ולאנחנו לא נדע זה לא נזכר צ"ה כי אם כשיש לפנינו פס ידא, אבל מספק לא חיישין למומא דדוקמא לגופא אחזקתו או חי או שרוף צלי מוס. וע"י עוד להלן אות י"ע. וכ"כ להתיר עפ"י החת"ס הנ"ל צמחת אלעזר סי' ס"ז ע"ש.

ובאמרי יושר ח"צ סי' ע"י צנידון שצלה הצעל לעליה להליל חפציו כששלט האש צבית הסמוכים, ושהה שם עד שחזרה האש צבית הצבית, וכשראו שהוא מחממה עלה אחריו אחד לעליה ולא יכול לראות מאומה מחמת העשן, רק צמיתות חפס גוף אדם מת ומשכו ברגלים על הארץ אבל לא ידע מי הוא, ותיכף הגבירה האש והניחו וצרה, ואח"כ נמלאו שם עלמות אדם, הביא מקודם דברי הצ"ח צחצורו על העור דאם נפל לאש שאפשר לו ללאת משם ואח"כ נמלאו עלמות אדם חולין בודאי שזה שנפל נשרף, וביאר דאף שבנצ"ה"ק סי' מ"י אינו מסכים עם הצ"ח היינו צעלמות ש"ל שמקודם לכן היו שם ולא שייך לומר כאן נמלאו וכאן היו אבל הכא נמלא אדם מת על העליה שזה בודאי לא היה שם מקודם שפיר אמרין כנ"כ, וגם בנצ"ה"ק סי' נ"ט שהחמיר עובא, עיקר טעמו משום שמאלו העלמות שמונחים צעור ויתכן שמונחים מקודם משא"כ בנ"ד שנמלא גוף מת, ושם הביא מהרשב"ה צחצורו צחצורו שחולק על הרמ"ה ושאל רצא דמיקל הוא רק באומרת חזו גבראי, וכבר דהפירוש של חזו גבראי היינו שבצירור היה שם צעת התחלת האש ולא צרה תיכף משם, ולכך צהבוא דנטע צים לא אמרין היינו שא"כ, משום דאימר גלי אשפלוהו למרחוק וכו' כמו צלא חזו גבראי לרצא וכו', והן הן דברי הצ"ח צס"י נ"ה דכיון שהיה הצעל צאחו מקום כשכבר אחזה האש היו כחזו גבראי.

ועפ"י הנ"ל סיכס את ההיתר צנדון וי' דצענין זה ישן שלם שיטות ובנ"ד יש להתיר לכולם, אי שיטת רבנו ירוחם צס"ה הרמ"ה דבגמ' מייירי שהיה ניכר דהפס יד אינה של החרוך וגם אינו ניכר שהיה של הצעל, וצכה"ג הוא דאוסר רחצ"ה, וכשמלאו גוף חרוך ואין הכרה שהיה שם אחר גם רחצ"ה מיקל עכ"פ כשאמר חזו גבראי [אפי' כשלא נאמר כהצ"ח דהרמ"ה או חי קאמר, ע"י לע"י אות י"], ולשיטה זו ודאי יש להקל בנ"ד, כי מה שצעלה היה שם צצירור צעליה ושהה שם היו כאמרה חזו גבראי, צ' שיטת הרשב"ה דצצירור דצצירור חרובא איירי שאין הוכחה שהיה שם איש אחר ואין הוכחה שפס היד הוא מהצעל [וגם רצא לא קחיר צזה רק צצירור חזו גבראי], וא"כ בנ"ד לרצא יש להקל דהוי כחזו גבראי, ועפומש"כ החת"ס סופר [סי' ס"ז] דאם לא נפרש כהרמ"ה אין הכרה לפסוק כרצ"ה, ואצ"י העזרי שצא"ז פסק כרצא וגם כתב שם דמהר"ף ומר"ה אין הכרה כמאן פסקו, רק בא"ז החמיר כרצ"ה וע"כ טעמו משום דסובר כשנוי"א קמא דצבורות דתחילת עדות החמירו, וכבר כתב צצ"ע הרב דעת הר"ה להקל בתחילת עדות ג"כ, וגם היש"ש פסק כרצא, ג' שיטת הריטב"ה וגורסת בא"ז צסוף תשובתו דצצירור דצצירור חרובא היה ניכר שהיה של הצעל, ולדידכו יש מקום להחמיר בנ"ד, דאפי' אם נסמוך על רצא הרי לא הוקל רק צניכר צצירור שזו פס ידו של הצעל ובנ"ד אין ניכר כלל, אך גם לפי שיטתם י"ל דעת החומרא היא דכאילו ניכר כלל יש לחוש שהצעל ערק לעלמא אף צלי הטעם דמחמת כיסופא ש"ל דמחמת שהיתה צצלו אינו שנאה ערק, ורק צניכר שזו היא פס ידו של הצעל אין חוששין שמא ערק, דכיון שכבר נאחו צאור ונחלשה ידו מסתמא נשרף לגמרי, אצ"י עכ"פ אין הכרה לחוש לזה רק כמו צהבוא עובדא דאיתנו נורא צצליה היולא, דאפשר כיון שזה מקרוב דר עם אשתו אולי אין

אוצר

סיק רמח אורח טו—טז

הפוסקים

מה שנמצא החשבונות שלו בחור הארנקי בביסו, ובכ"ג י"ל דלכ"ע ל"ח לשאלה וכו'.

גם במהרי"ם פאדוא סי' כ"ה כ' ל' היתר עפ"י סי' חמנעי לפי מה שהוכיח דהא דכ' הרשב"א דנפול לכנשן האש שיכול ללכת משם דאין מעידין עליו אינו אלא מדרבנן [וכמוצא לעיל אות ה'] וכיון דהוי רק איסור דרבנן יכולים לסמוך על סי' חמנעי כמו במשאל"ם [ע"י באוה"פ סעי' כ"ד ס"ק קפ"ח אות ק"ז—ק"ח], ובג"ד שפסקו דעת השריפה שנים עשר אנשים וגו' ונמצאו גופים ועלמות חרוכים במספר הזה, סי' המנין הוי עכ"פ כסי' חמנעי וכו'. וכ"כ ל' היתר מחמת סי' המנין דחשיב כסי' חמנעי ועפ"י העטם ה"ל, בעזרת ישראל סי' י"ג. ונחיים של שלום ח"כ סי' ה' אחרי שכתב ג"כ ל' היתר כ"ל, הוסיף דאף דלשיטת הריב"ש בסי' ע"ט כל בני דאין מעידין עליהם כגון ללזב ונפל לגזב חריות או למדורה אפי' אם נשאת תלם ומדחל משמע ודאי שבוזר דלאו מדרבנן הוא אלא מן החורה, וא"כ שוב אין לסמוך בג"ד אסימן מנין, אך מחש"י ר' אברהם בן המ"צ שב"ח החדשות סי' ס"ה למדתי דכי אמרינן בנפל למדורה אם נשאת תלם, דוקא כשלא ראו עוד שום דבר ולא ידענו מה נעשה בו, משא"כ כשנמצא אח"כ גברא חרוכה והספק הוא אם זהו הוא או אחר וכעבודת דגמי, אפי' לרשב"א אין האשה אסורה אלא מדרבנן, וא"כ מהני סי' מנין, ומאורף לז' דעת הכ"ח בחצורו ובחשבוניותו וכו', אלא דעל דעתי לחוד לא מלאני לצי להחיר, דהרי מהרשב"א בחידושו משמע דפליג על הרמ"ה וכו', ועוד דמשעמיות הסוגיא נראה דלא כהרמ"ה דמשמע דפסחת דידא הוי למעליותא, ואילו לשיטת הרמ"ה גריעותא הוא וכו', משא"כ בג"ד שיש להחיר האשה מעממא דאמין.

ובחמדת שלמה סי' ל"ח צידדו שני אנשים שלנו במלון על העליה, ובחמנע הלילה נפלה שם דליקה ואח"כ נמצאו שני גופים שרופים, אחר שביאר דאין להחיר בג"ד עפ"י הרי"ז בשם הרמ"ה, משום דהרמ"ה אינו מחיר אלא בהערפות מה שאמר חזו גברא [וכמוצא לעיל באות י'], כי דיש מקום להחיר בג"ד עפ"י מש"כ החכם לצי בסי' קל"ד [וכוצא באוה"פ סעי' י"ח סק"ג אות ק"ע] דאם ידענו שבעלה היה במקום דלא שכחו לשם שיירות ואח"כ נמצא שם מת והובר ע"י סי' חמנעי שהיה צעלה, יש להחיר, משום דלא הוחזק לן אחר בסי' כזה והוי לא שכחו שיירות ולא הוחזקו, וה"כ בג"ד הוי מקום שאין השיירות מנויות דהרי לא שכחו שאנשים אחרים יבסו לבית צילה וכ"כ לאחר שהכערה ללכז יתבה, וסי' המנין שנחסרו שני אנשים ונמצאו שנים הוי עכ"פ סי' חמנעי וחשיב ע"י ללא הוחזקו. [אולם ע"י באוה"פ סעי' י"ז ס"ק קל"ח אות כ"ו דכמה אחרונים ס"ל דשריפה לא שייך סי' מנין באנשים]. וכ"כ ל' היתר בסי' חמנעי עפ"י הח"ל בעמק שאלה סי' ס"ד.

ובבית שלמה [מסקאלא] סי' ל"ו אות ז' וחי' כ' ל' היתר בסי' חמנעי, גם מטעם קרוב ומאוי. דהא קיי"ל דקורבא דאורייתא כדילפינן בב"ב דף כ"ג ב' מעגלה ערופה, וא"כ כאן שידענו שהבעל ה' במקום השריפה ועתה נמצא לפנינו איש שרוף ואינו מסופקים אם השרוף הוא הבעל שהי' כאן או איש אחר דלתי מעלמא, הית לן למיז בחר קורבא לומר דהבעל הוא שנשרף, אמנם הא מצוהר בב"ב דף כ"ג ב' דאמר ר"ח רוב וקרוב כוללן אחר קרוב, וכי' שם בתוס' דאפי' בקורבא דמוכח רובא עדיף והכי קיי"ל, אי"כ גם כאן י"ל דאזלינן בחר רובא דעלמא ואין זה הבעל, וכמוצא שם בסוגיא דאף בחר רובא דעלמא אזלינן וכו', אמנם בג"ד כיון דלא שכחו כלל שאחרים יבואו למקום השריפה וכ"ל, שוב אין כאן רובא דעלמא, והי"ל כיושבת בין ההרים דאמרינן בב"ב שם דלא שייך ב' רובא דעלמא

מאוד שוכל לעלות על החומה ולהפיל את עלמו למטה, והוי בגדר מיעוט דלא שכחו שיהא דרך החומה, וראי' דהגוי עלה על החומה וכו' לא ה' יכול לעלות, וא"כ אף להנצ"י [חמנע סי' י"ט] שמחמיר בנמצא שרוף אצל הוא רק חשש דרבנן, ולענין חשש דרבנן יש לסמוך על הוכחה זו שהיה לו לע על ירכו וכו', ובפרט שנמצא אותו שרוף באותו מקום שהניחו בגוי קודם שיהא דחשבו כחמנע מקום דהוי סימן מובהק, וגם באינו נמצא המקום ממנו רק שומא באבר פלוני אפי' מפורש בשו"ת בעל החניא דחשיב עכ"פ סי' חמנעי כו', ובפרט שכבר אבד זכרו כמה שנים יש מקום להחיר האשה.

ובברכת רצה סי' פ"ז האריך הרבה ציבור שיטות הראשונים בזה, ובסוף דבריו העלה דצידדו דיד' ישנם הרבה לדדים להחיר: א) דעת הרבה פוסקים דלהלכתא כרצא דהחיר בנמצא גברא חרוכה ומטעם דכיון דבעלה היה בודאי בחור האש הגדולה עד שפ"פ היתה קשה הצריכה תלין שזה החורף הוא בעלה משום דה"ל קורבא במקומו ממנו דאליס עובא, וגם בג"ד העידו שהיה בחור האש הגדולה עד שם יראו לנפשם ולא יכלו לגשת ושמעו אז קולו, ב) אף לדעת הסוברים דלהלכתא כרצ"א כבר דברנו דעת רש"י והרמ"ה דגם רצ"א לא חש לאסור רק משום שנמצא גם פסחת דידא [וי"ג דמחמת כיסופא ערק ואזיל לעלמא], אצל כשלא נמצא רק גברא חרוכה לצד גם רצ"א מודה, ג) אף לדעת החולקים [דגם בכ"ג אסר רצ"א] כבר דברנו דעיקר החשש לרצ"א הוא משום דחייש לצדמתי וכו' שטעמה וסברה על אחר שהוא בעלה ולא היה בעלה בחור האש כלל, וזה לא שייך בג"ד שיש ע"י שני עדים [שראוהו בחור האש] ובשנים ל"ש צדמתי, ואף שעל העדות השני יש לפקפק קצת אצל הם חששות רחוקות וכו', בשם דאף צ"ח במלחמה דעת הרצ"ד דנאמן אף בלי קצרתיו משום דאף צ"ח ל"ה לצדמתי, ואף לדעת הרמב"ם דע"א נאמן רק בקצרתיו דכלא זה הוא אומר צדמתי, מ"מ גם לדעתו קיל איסורו ואינו רק חששא בעלמא ואם נשאת ל"ה, ויש לרף האומדות שישנם בג"ד שלא לחוש לצדמתי, ובסוף התשי' סייס, אך ישן כי היתירה דלחתא דא צנוי על סברות דקות וצירוף אומדות המוכיחות, אשר ע"כ אינו אומר להחיר רק בתנאי שהיה הזוג דר מקודם צידד בשלום אחוה וריעות שלא תהי' שום סיבה לתלות דערק משום זה, ורק אחרי שיעברו י"צ חודש שאבד זכרו שזה ג"כ מחזיק האומדות לתלות שבדאי כבר מת ובאשר יירפו זה לסניף בעלי תשי' האחרונים, ומה עוב כי תמתין י"ח חודש דצדד תחזק עוד האומדות ציורה, דמכיוי תיתי ניהוש שער על חר"ג שלא יתרחק אדם מאשתו וישהב יותר מ"ח חודש. [אולם ע"י לעיל אות י' מכמה אחרונים הסוברים דגם צירוף חזו גברא אין להחיר, ואינם מחלקים בין אם יש סיבה לתלות בה צריחת הבעל או לא].

מו. כשהובר הנשרף ע"י סי' אמצעי או ע"י בגדיו. בשדה יתכן ח"א סי' כ"ו אחר שכתיר בנדנו ע"פ ריו' בשם הרמ"ה, כי דאף לדעת הכ"ס שמאריך גם שחמיר ראו בעלי שנשרף, יש לרף עוד בג"ד מה שהעידה האשה שידעה שמחיים ה' חסר לו שן אחת מהשניים העליונים ובעת הכירה ג"כ במקום השניים שחסר לו השן הזה, ואף דחסרון שניים לא הוי סימן כלל, מ"מ למאס המקום ממנו מה שהכירה שבאותו מקום חסר לו השן י"ל דזה לחוד הוי כסימן חמנעי וכו', ואף דקיי"ל דסימנים דרבנן וס"א לא מהני, מ"מ י"ל דאף להב"ש ה"ל זה אינו אלא חומרה בעלמא, דמן החורה כבר אזיל החזקה ח"א דידה וגם איכה חזקה דכאן נמצא וכאן ה' [וכמוצא בדבריו באות ה"ל], ומעתה כיון דאינו אלא מדרבנן שוב מהני סי' חמנעי, ובעיקר יש לרף עוד בזה

אוצר

סיק רמח אהרן טז-יח

הפוסקים

דחזקה לכל מה שיש ביד האדם הוא שלו לא מהני בחזקת ציור
לכר שזה הנמלא הוא בעלה, מ"מ ציורו החזקה דכנ"כ שהיא
ג"כ חזקה אלימחא שפיר יש צידו להחזיר ע"פ ט"ע דבגדים וכו'.

ובתורת נתבאל סי' כ"ב אחר שהחזיר בגדיו ע"פ הדין צ"ע
ברמ"ה, כי דיוסף לא שמאלו קנת סחורה שלו וגם
חזתו וזכר וכתבים וצית של תפילין וכסף תליתו עם נזית דכוי
ידים מוכחות ששקף, כי טבעת וזכר ותפילין ונזית לא מושגי
חישי, וכ"ז סימנים מובהקים המה, וגם שיפשוט בגדיו בשעת
השפיכה חשש רחוק כזה לא חיישין וכו'.

יז. ענינים שונים המוכיחים שבעלה היה במצב כזה שקשה
לו להנצל. בחזון איש סי' נ"ב אות ז' אחר שהעלה
דלא קי"ל כר"י צ"ע ברמ"ה, כי שאין למסור כלל דבר חלל הכל
לפי ראות עיני הדיין, וכשעלה על העליה לאחר שכבר אחז האש
בפנת הגג שהוצא צ"ע סי' קכ"ט עדיף עפי, דלא שכיח כלל
שיצא אחריו אדם אחר, דאש על הארץ עדיין יותר קל להמלט
משא"כ על העליה, וכ"ש בשאין פתח ללאח חלל דהאי פתחא
ולא ילא הוי כנפל לחור כצנן האש דמעידין עליו, וכ"ש כשמלאו
עלמות אדם אח"כ.

ובסוגיה בשושנים סי' ז' המוצא לעיל באות י', כי בסוף התשובה
דנראה עוד ללמד לסניף צ"ד מה שה"י יאן, והוא מהא
דאיתא בסנהדרין דף ע"ז א' כפה עליו גיגית ופרע עליו מעזיבה
רצא ור"ז חד אמר חייב וחד אמר פטור הסתיים דרצא אמר פטור
דאמר רצא כפתו ומת צרע פטור, ופרש"י שם פרע עליו מעזיבה
זה ה"י יאן ונכנסה שם הלינה פטור שההורג צא לאחר זמן,
ומבואר משם דישן הוי ככפות, ובכפות פשיטא דלא שייך החשש
דרחצ"א דלמא ערק ואזיל לעלמא, שהרי משנה ערוכה היא צ"ע
דף ס"א ב' המדליק את הגדים וכו' עבד כפות לו וגדי סמוך לו
וגשקף עמו פטור אפי' על הגדי והגדים דחייב מיתה על העבד
וקם לו בדרבא מיני, איצטא דהרמב"ם צ"ג מהל' רוצח הלכה י'
מפרש הא דפרע עליו מעזיבה דמיירי ג"כ בכפתו, אמנם מפרש"י
ה"ל ודאי ראי' מפורשת היא כ"ל, ובפרט לפי עדות הילכה
שהי' אציה שכור ומחמת זה נחלצלה דעתו דפשיטא דלא חיישין
דערק לעלמא חלל תלין דזה הנמלא היינו האזי שנאצד, וכ"ע
יודו צ"ד. וע"ש באות ה"ל, גם מהעין יחק ח"א סי' ל"ג שכח
ציודו לעדיפות מה שבעלה היה יאן. ועי' עוד לעיל אות ע"ו
ממהר"ש [ענגיל] ח"ג סי' נ"ה שצ"ק צידונו מה שא"א היה ללאח
דרך הדלה רק דרך החומה, ובעלה היה לולע על ירכו וקשה מאוד
שיוכל לעלות על החומה ולהפיל עלמו למטה.

יח. וכשהעיד עד אחד שפ' מושלך שרוף ואין העד לפנינו
לבודקו איך ידע. בחש"י ב"ח סי' ע"ב צידונו

כזה הציא פסקו של הר"ר קאפל כן שבי' דלכאורה אין לסמוך
על מה שאמר היהודי להעד המעיד שזה הגוף השרוף הוא בעלה,
לפי שיש לחוש שמא ע"י חריכתו באש נשתנה מראה פניו ואין
יכולים להכירו היטב, וכדאיתא בעובדא דגברא חרובא דאעפ"י
שאמר האשה על הגוף השרוף שזה הוא בעלה אפי"ה לא החזיר
רצ"א, וכדי קי"ל לחומרא ודלא כרצא דפליג עלי, חלמא דאע"ג
דבעלמא אשה נאמנת לומר מת בעלי מ"מ הכא חיישין דלמא
קאמר צדמי שסבורה שהיא בעלה ואינו חלל איש אחר, וצ"ע
דכ"ע משום דחיישין שמא נשתנה מראה פניו מחמת האש שהחריכו
ועושה היא צ"ע שלה, אי"כ ה"ה צ"ד חיישין שהיהודי עושה
צ"ע שלו, אכן נראה דיש ללמד לזה העדות אומדנה אחרת, והוא
דכיון שבעלה נחשט מן העין א"כ צו"ל נשקף, כי למא ילך מציתו
וכו'

דעלמא, ומש"ה שפיר חזקין בחר קורבא ותלין צעל שהוא הוא
שנשקף ולא אחר, אמנם אכתי איכא למימר דנ"ד לא דמי לקורבא
דעלמא, דעלמא בעלמא כמו צהך דרולא וניפול וכדומה [צ"ב]
שם] שאנו מסופקים על דבר הנפרש מאיזה מקום צא אם ממקום
הרחוק או ממקום הקרוב, וכיון שזה נפרש מאיזה קציעות שפיר
אמרין דכיון דשני המקומות שהם קציעים זה קרוב לכאן יותר
מזה אמרין דזה הנפרש שצא לכאן ממקום הקרוב צא, משא"כ
צ"ד דזה לא ה"י קציעתו כאן רק שצא ממקום אחר ונחקר ע"י
מקרה לכאן, מ"ל דזהו שנמלא דלמא גם אחר נחקר ממקום אחר
לכאן והוא הוא שנמלא, ואחרי שהאריך בזה כי באות ה' דצ"ד
כיון דע"פ נמלא צו סי' חמשי ה"ל קרוב ומלוי, וקרוב ומלוי
עדיף אפי' מרוב כמ"ש הרמב"ן צ"ב שם, ואעפ"י שבי' שם הטעם
מטעם כאן נמלא, עיקר טעמא הוי משום קרוב ומלוי ורק דע"י
כאן נמלא ה"ל קרוב ומלוי, וכן הבין הפר"ח צ"ד סי' ס"ג
דברי הרמב"ן ה"ל, וכיון דקרוב ומלוי עדיף מרובא כ"ש
דעדיף מקורבא, וא"כ אף אם נאמר דגם האחר קרוב מ"מ
הצעל ה"ל קרוב ומלוי וכו', ובצו"ת סי' נ"ט דזה הכי היתירה
דקרוב דהא אפי' בחר רוב לא חזקין בעגונה וכ"ש בקרוב דגרע מרוב,
כלל לפי ה"ל צ"ד אחי שפיר, כיון דצ"ד ה"ל קרוב ומלוי
ועדיף מרובא וכו'.

ובדברי חיים [מלמא] ח"א סי' ל' אחר שדחה דברי הב"ח משום
שם נגד דברי הרשב"א והרעוב"א וכמוצא לעיל באות י',
כי דמ"מ יש ללמד כאן מה שהכירו בגדיו, דהרי לכאורה קשה
על מה דחיישין להשאלה למה לא נימא כאן נמלא על הגוף הזה
וכאן ה"י, וכמ"ש הנוצ"ק סי' מ"ו לומר כן גבי לולע כאן נמלא
זה הלולע על העמוד הזה וכאן ה"י, וכמו כן נימא על גוף זה
נמלאו הצגדים וכאן ה"י, אך דודאי דרך הצגדים לפושטן ולא שייך
כלל בזה כנ"כ, אבל צ"ד שלא ה"י שהות לפושטן ובמקום זה
ראינו אותם הצגדים וכאן נמלאו א"כ אין לומר שהשאלה לאחר
והוצא משם לכאן, דזה ודאי אינו דבר המלוי לפשוט הצגדים
ולשאלין לאחרים אלא מקום השפיכה, ובדבר שאינו מלוי צו"ל
חזקין בחר הקרוב, וכן מבואר להדיא צ"ב דף כ"ד א' דאחמ"ר שם
חזית שלפה צנבר אמר רב נמלאת כנגד עיר שרובה ישראל אסורה
וכי' ושמאל אמר אפי' נמלאת כנגד עיר שרובה ישראל אסורה
אימר מהאי דקרא אחאי וכו' והכא צהא קמיפלגי דמר סבר
אי אמרת דמהאי דקרא אחאי עקולי ופשוטי ה"י מטעמי לה
ומ"ם חריפה דנהרא נקט ואחאי, והנה הא ודאי דהגם דאיכא
עקולי ופשוטי מ"מ אפשרי לצא לכאן, דאם ה"י בלתי אפשרי כלל
לא ה"י פליג שמאל, ובמציאות לא פליגי, ורק רב סבר שהולכין
בחר קרוב ומלוי ושמאל סבר רוב עדיף וקי"ל כרב באיסורי,
וא"כ ה"י צ"ד כיון שאינו מלוי להשאל הצגדים ודאי צה"ג לכ"ע
חזקין בחר קרוב וכו'.

ובדרך המלך פ"ג דגירושין הלכה ה', אחר שהחזיר בגדיו ע"פ
הסברא דזהו שאצד זהו שנמלא וע"פ הסברא דכנ"כ,
כי דעוד נראה צ"ע עפ"י מ"ש המהר"ל מפראג [המוצא צ"ב]
סי' ס"ע] דלמ"ד סימנים דרצון לא חיישין לשאלה, וא"כ צ"ד
שיש לנו ע"ע גמור על הארצע כנפות והחגורה ל"ה לשאלה למ"ד
סימנים לאו דאורייתא, ואף למ"ד סימנים דאורייתא מ"מ הלא יש
הרבה שיטות דארצע כנפות חשוב כלים דלא מושלי, וגם ידוע
מה שכתבו האחרונים דהחשש שאלה הוא נגד החזקה דכל מה
שיש ביד האדם הוא שלו רק שכתבו דכיון שיש להאשה חזקה א"א
אנו מחמירין לחוש לשאלה, ומעשה צ"ד שיש לדון להחזיר מכה
זהו שאצד זהו שנמלא שהוא ג"כ מדין חזקה [כמוצא באות י']
ויש צנחה לסתור חזקת א"א שזו י"ל דגא נחוש לשאלה, ואף

אוצר

ס"ק רמח אהרן יח-יט

הפוסקים

וכוונתו לארץ אחרת ויניה את אשתו באלמנות חיות וייתם את בניו, ולא דמי לעובדא דגברא חרוכה דהיישין דאיתליד ביה מומא ומחמת כסופא ערק ואזיל לעלמא, דהתם שאני, דכיון דאשכחן גוף שלם נשקף וגם פס יד א"ל לומר דכאי גוף הוא צעלה דא"כ הפס יד של מי הוא, ואין לומר שהפס יד הוא של צעלה שנשקף כולו ונעשה אפר ולא נשאר ממנו אלא פס יד דכיון שהי' כח באש לשרוף כל הגוף עד שנעשה אפר כ"ש שהי' לו כח לשרוף הפס יד שהוא דבר מועט, הלכך י"ל איפכה שלא הי' כח באש לשרוף כל הגוף ולעשותו אפר רק להפיל הפס יד מהגוף של צעלה ולכן ערק ואזיל לעלמא מחמת כיסופא, אבל אם הי' אפשר לתלות הפס יד בגברא חרוכה כגון שגא מלאו בו אלא יד אחת א"י שלא הי' שם פס יד כלל כי אם גברא חרוכה בלחוד אף רחצ"א מודה דנאמנת האשה לומר שזה הגוף השרוף הוא צעלה ולא עתה צעצ"ע מלומר דטועה היא וזה האיש אחר הוא, וכדכתיב בזה"ל הרי"ו בשם הרמ"ה, וא"כ צ"ל דליכא ריעותא דפס ידא שדרי לא מלאו שם אלא גוף שרוף בנכד, וביחודים אמרו לעד המעיד שזה הגוף השרוף הוא צעלה, לא חלין דענה צעצ"ע אלא אמרין להכירו בטוב שהוא צעלה*, ועוד אומדנא דמוכח דמתוך שהי' עיף ויגע בקפיתו אל תוך הניגור העמוק ובעלותו משם עד שדוחק צא לפני הצית של פ' [המקום שראוהו צעצ"ע האחרונה צעודו חו'], ודאי לא הי' בו כח נכרות עוד, וליהטתו האש בגדולה וע"כ נא ראוהו עוד.

והב"ח שם בחשבונו אם כי שדחה האומדנות שז"ר קאפל, מ"מ כתב דיש להחיר את האשה עפ"י דברי בעד ויש לתלות לקולא ולומר שמה שאמר שצעלה מונח שרוף באש לא אמר כך צדמי אלא הי' יודע צבירור שהוא הוא וכגון ששכח עליו עד שישקף, א"י ששמע מפי אחר שעמד עליו וראוהו שנשקף ומה ולפיכך העיד בסתמא שהוא מוטל ומונח שרוף באש, ויש להביא ראיה לזה מהתם מהני [דף קכ"ב א'] ומשיאין עפ"י זה קול, ומעשה בלחוד שעמד על ראש הכר ואמר איש פ' מת וכלכו ולא מלאו שום אדם וכו' וראוהו את אשתו, ופרקי' בגמ' ודילמא שד הוא וכו' ודילמא ארס היא, ומתוך כל חני דבי' י' שמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין לעפ"י שאין מכירין, ופרש"י בשעת הסכנה שאלם מסוכן כגון שהי' מושלך בצור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי כותבין ונותנין וסמכין עלי' ככל דבריו שאומר אני הוא פצ"פ וכ"כ בשעת הסכנה דמית' שאם לא תאמין לזה לא תמלא אחר ותשכ עגונה עכ"ל, וה"כ צ"ל שביחודי הרשעון אמר שצעלה מוטל שרוף באש ולא נודע מי הוא היחודי כדי שנקור אותו איך הוא יודע שזה צעלה, תפסין דבריו בסתם שנודע לו צבירור שהוא הוא, והיינו נמי מטעם זה דאם לא תאמין לזה לא תמלא אחר שיעיד ותשכ עגונה. וביצא דברי הב"ח לנידונו בשר"ת רבנו חיים כהן ס"י כ"ז. ועי' כעין זה במשפט נדק ח"ג ס"י ל"ה.

יפ. וכשמלבד הגוף החרוך נמצא אבר מושלך לחוד, ויש ספק אם הוא מהגוף החרוך או שהוא מאדם

אחר שגשרף ממנו רק האבר. עי' לעיל אות י' מהצית שלמה ס"י ל"ו דלפי מה שחשש לשיטת הרשב"א, כתב דאין להחיר אלא כשנמצא גברא חרוכה לחוד, אבל כשנמצא גם פס יד, אף שמהגוף החרוך חסרה פס יד אפ"י אזלין לחומרא, משום דליכא למיחש דגברא חרוכה אינא אחרונה הוא ופיסת היד היא מצעלה ומחמת כסופא ערק ואזיל לעלמא כיון דליכא אמתלא לתלות למח צרה [וכרחצ"א]. ועי' בזה"ל כ"ל שכן הוא גם דעת העזרת יבודה ס"י מ"ב.

ובחז"ם ס"י ס"ז האריך לבאר הסוגיא דגברא חרוכה צין לשיטת הרשב"א וצין לשיטת הרמ"ה, ותוכן דבריו, דלשיטת הרשב"א מייירי עובדא דגמ' שמהלכו גוף חרוך ופס יד סמוכה לו והיתה ניכרת שהי' מצעלה, ורצא החיר בתלתא לעינותא, לפי שאמרה האשה חזו גבראי בתחילת הדליקה ושבו מלאו גוף חרוך ופסחא דידא הניכרת שהי' מצעלה הרי דשלטת בו הדליקה ואמרין שהוא מהאי גופא וכו' הוא, ורחצ"א מחמיר גם בזה"ל, אלא דס"ל להרשב"א דהלכה כרצא, אבל אם לא היתה פס היד ניכרת שהי' מצעלה גם רצא לא הי' מחיר, ולשיטת הרמ"ה צאיכא חלחא לעינותא גם לרחצ"א יש להחיר, והיא מפרש הסוגיא בדאיכא הוכחה שפס היד הי' מאחר, ועפ"י כתב דלדינא אין כאן מחלוקת צין אותם הפוסקים כרצא לצין אותם הפוסקים כרחצ"א, דהרשב"א גרס [סב"ר] רחצ"א למימר ומיירי שפסחא דידא היתה ניכרת שהי' מצעלה ורחצ"א ראה להחמיר גם צזה ולא עלתה השמועה כך, והלכתא כרצא דל"ה לגברא אחרונה, ובריי"ף גרים רצא אמר נאמנת ורחצ"א [אמר] אינא נאמנת והלכה כרחצ"א להחמיר, אלא שהוא מפרש בהרמ"ה בדאיכא הוכחה מגברא אחרונה, ואחרי שכתב דאפ"י רחצ"א לא החמיר לשיטת הרשב"א אלא משום דהי' חסרון אבר ואיכא למימר דמחמת כיסופא ערק לעלמא, [ובמובא ממנו לעיל אות ע"ו], כי עוד, דגם זה דוקא כעין עובדא דגברא חרוכה שהיתה חסרה היד אבל בחסרון רגל אע"ג דגם צזה אפשר שחלי' עלמו והשליך אחת מרגליו בשרופות כמו שהשליך פס היד, אבל עכ"פ לא יוכל לנסוע ולערוק לעלמא מצלי שידעו אנשי העיר ויזילורו ע"י סוכים ופרדים, וצזה ודאי אמרין כנוכ"ה או זכו שצד וזכו שנמלא, ובמעשה דעסיה שהעלו רגלו וקאמר אם מן הארכובה ולמטה אשתו אסורה, התם נפל למים ואפשר לומר גלי אשפילורו והזילורו למרחוק ולא נודע מקומו, אבל בעובדא דגברא חרוכה אינו הוי צרגלו לא הוי היישינ לשמא ערק לעלמא.

ועפ"י כ' החת"ם צנידונו שידענו שצעלה הי' בחור הצית כשהאש מסבב פנים ואחור ולא הי' יכול להמלט אלא בדוחק, ואח"כ נמלא גוף חרוך וגם רגל שלא הוכרה, דיש להחיר ממני"פ, אי אין רגל זו ממנו ונשאר גופו שלם מהיכי חייתו דערק לעלמא בלא מום [ובדלעיל בזה"ל ע"ו], ואם הרגל ממנו ואיתיליד ב' מומא, ה' כבר כתבנו דבחסרון רגל לא נימא דערק לעלמא אפ"י מחמת כיסופא ולכשתבדק העור וסביבותיו ולא ימצא שלא נפקד שום אדם בזה"ל שריפא [חזן מצעלה] אלתרק להחיר.

ועי' לעיל אות ע"ו ממכר"ש [ענגל] ס"י מ"ד שכתב דבאמרה חזו גבראי ונמלא גוף חרוך וגם פסחא דידא אעפ"י שלא הוכרה יש להחיר גם להרשב"א לפי מה שפסק כרצא, ורק הריעצ"א מליך שחוכר גם פס היד, ועי' בזה"ל ה"ל גם בזה"ל יושר ח"צ ס"י ע"ו, והוכיף עוד דאפ"י להריעצ"א אין הכרח לחוש רק כמו בעובדא דגמ' דאיתלי נורא בשלהי הלולא מאחר שדר עם אשתו רק זמן קצר ואין לו בנים ממנה. [ולדעת האחרונים בזה"ל י' שפסקו להקל ע"י מליאת גוף חרוך לצד עפ"י הרי"ו בשם הרמ"ה, ופירשו הסוגיא דגברא חרוכה דאף רחצ"א לא אסר אלא משום ההוכחה דהי' דהי' קאפל.

או לתוך יורה רותחת

מלאה

הפוסקים

ס"ק רמח אורח יט — ס"ק רמח אורח א

אוצר

חלין דכענל שכיב בתוך חופתו הוא שנשקף ולי"ח לחומרה דשמה
הבעל ערק ואזיל לעלמה וזה הגוף השרוף שנמלא בחופה חיש אחר
הוא, וזה מחרי עשמי, חלל דחיש אחר מה צעי הכה בחופה
שחזו זה האש כל סביבותיה, דחששא רחוקה היא לומר שאיש
אחר נכנס בתוך האש להליל את צע"כ ובע"כ ילא מן האש
וניולו וכה"ש האחר הוא שנשקף, ועוד דעכ"כ הוא ודאי שכיב
בתוך השריפה והאחר הוא ספק ואין ספק מוליד מידי ודאי,
אבל צ"ל שבעל לא נשאר בחושפיו חלל אדרבה העידו עליו
שלא ממנו וכן לתוך רחוב העיר כדי להמלט וללאת מן העיר
ועכ"פ תעלה מן העין ולא ידענו מה היה לו, פשיטא דאין לנו
לתלות דהגוף הנמלא שרוף במקום שהניחו בו הוא הגוף של
בעל, דהלא גופים רבים שרופים נמלאו בכל רחובות העיר
ולא היו ניכרים מי ומי המה, וא"כ בגוף הזה נמי איכא לספקי
בו שמה חיש אחר הוא ובעל ערק ואזיל לעלמה, ואין נסמוך על
האומדנה דקאמר בעד שגל לתוך הלנור ובעולותו משם לא היה
בו עוד כח לנרות, דלא סמכין אשום האומדנה אפי' בדברים
שרוצם למיתה אלא"כ מעיד בדבר הכרו שחין בו ספק ודאי מה
כח"ש הרמב"ם להדיא בפ"ג מה"ג [ובשו"ע סעי' כ"ט] וכל
הג"ל מצוה צלשון רבנו ירוחם ש"י צו"ל: אם נפלה דליקה
במעטו או בביתו ואמר אשתו ראו פ' בעלי מה וכו' ז"ל להקשות
דכ"ל בסתם אם נפלה דליקה בעיר ואמר אשתו ראו פ' בעלי מה
וכו', ולמה האריך לומר אם נפלה דליקה במעטו או בביתו, אלא
בע"כ דדוקא בפ"ג הוא דתלין לקולא איכא דליקה בוכחה דפס יד
[שכיב שם אחר], אבל צמי שנמלא שרוף ברחוב העיר איכא
סברה לתלות בזה יותר מבזולתו, וכיון דלא ניכר מי הוא השרוף
אין להשיא את אשתו עפ"י הדברים שרובן למיתה וכו'. [אולם
כשלא נמלאו גופים רבים, וגם לא ידוע מאחרים שנחפרו, ע"י לעיל
אות י' מהש"מ מהדו"ל ח"ב סי' קל"ג שהחזיר אף שהגוף החרוך
נמלא ברחוב העיר].

רמח. לתוך יורה רותחת. א. צעור איתא יורה רותחת על
גבי האש. [וכ"כ בקיור פסקי הרא"ש פט"ז אות
ה']. וכי ע"ז הרמ"ש בקוע"ד דניד עור צ' דדוקא כשהיה על האש
שאינה שובתה מרחיחותי' אבל אחר שהוליוה [מעל האש] אפי' ש
הוא חייב להולאתה שצדין היה רותחת אין מעידין דאפשר
שלא מת שנתקררה אחר זמן שצבתה מרחיחותי'.

ובאפי' זוטרי ס"ק ק"ג כתב כן על דברי השו"ע, שהאחרונים פירשו
דדוקא ציורה רותחת על האש ולא נחה מרחיחתה מעידין
עליו, אבל אם הוליוה מע"ג האש אפי' דלא נחה מרחיחתה
חייב, אין מעידין עליו, דדילמא ע"י נפילתו לתוכה מקרר אותה
וסו"ע להפסיק מרחיחתה, וזה מצוה מדברי רש"י [ש"י ח"ל ליורה
וכו' מרחיחתה על האור וכו' כשנפל אדם לתוכו וניתן השמן על
האור מצעירו יותר וכו', וסופו מצעיר, דרך צקעת שמכבין אותה
במים להיות חוזרת ודולקת יותר מבתחלה * ע"ש. אמנם לפי
הרשב"א

(י' דע"י בשירי קרבן בירושלמי פט"ז דיבמות ה"ג ש"י דסברת רש"י
צ"ע ממה דמקשינן בובחים צ"א ע"ב ביולף י"ן ש"ע"ג האישים וזה מכה
וכו', דלמה לא תירצה שם הגמ' דלא הוי כיבוי משום דמבעיר לבסוף.
כדאמרינן הכא. ע"ש. ובמה"צ ס"ק ק"י"ט כתב דלא קשה כלל, דהרי פשיטא
דהמים מכבים האש לגמרי, ואם לא ה"י אלא ע"י יחיד לא ה"י חוזר וגדלק.

דכיב שם עוד אחר, ותירלו לפי דרכם גם דברי הרשב"א שסובר
כהרמ"ה, מוכרח מדבריכם דאף אם נמלאה פס יד מלמד הגוף
החרוך ג"כ יש להחזיר כל שאין בוכחה ודאית שפס כיד ח"כ
מהגוף החרוך].

ב. ובשמוכרה שהאבר המושלך אינו מהגוף החרוך, האם
יש לחוש שמא מבעלה הוא וערק לעלמה
והגוף החרוך הוא מאחר. ע"י נעיל אות י' מחשו' ה"ח סי' נ"ב
דמפרש עובדא דגברא חרובא דמיירי כה"ג שהגוף החרוך היה
בשתי ידים ופסחא דידא ע"כ מגברא אחרינא, וצ"ח הוא שנחלקו
רצא ורחצ"א, ושכן פירש הרמ"ה, ופסק בזה כרשב"א, והב"ח עלמו
ליד דהלכה כרצא חלל שסיים דמאחר דכ' הנמוק"י דרוב הראשונים
פסקו דלא כרצא לא עבדין זה עובדא לכתחילה.

והחת"ם ח"א סי' ס"ז הביא דברי הרמ"ה וצייר לפי שיעורו
מחלוקת רצא ורחצ"א, דרצא ס"ל דאפי' דע"כ גברא
אחרינא הוי הכה מ"מ מסתמא לא נכנס המליל לתוך האש חלל
השיע' ידו נפנים להליל חצרו וגשרפה ידו והשחירה וכן לו
זה נשקף, ולאומי מילתא אמר רצא ופסחא דידא דשדא, שאפי'
פסחא דידא של המליל שדא לפניו כ"ש האיש צעלמו בודאי
לא נמלט, ורחצ"א ס"ל להיפך דחיישין שנכנס המליל לתוך הבית
וכא' נשקף ובעל נילול, והביא לשון הי"ש ש' פסחא דידא
דשדא "פירוש במקום אחר רחוק מהגוף הנשקף" וכי צייר
דבריו דגם הוא ס"ל כשיעור הרמ"ה בפירוש הגמ' שהרי הוא הגיב
בפרש"י פסחא דידא מאיש אחר "שצא להלילו", חלל דלא נחית
לפרש כהרמ"ה שיש לגוף החרוך שתי ידים כי לא בדקוהו, ומפרש
דכיד מושלכת מרחוק מאוד כרצא יותר מאשר הדרך לפקוע ע"י
האש, וא"כ ע"כ מאיש אחר הוא הצא להליל ועמד מרחוק, דאי
מגברא חרובא זה מי השליכה לשם, ומשמעות דורשין איכא בין
המכרש"ל לרמ"ה, ואפי' בזה פסק המהרש"ל כרצא, [אלא שסיים
זה דוקא כשאמר חזו גבראי], ועפ"י סיכס החת"ם שם להלן,
דאם יש לנו ראי' או שום הכרח שפס כיד היה מאיש אחר,
ולמהרש"ל אפי' רק מונחת הלאה מן הגוף, בכל זה פליגי רצא
ורחצ"א, ולרוב הפוסקים איתתא אסורה, ולרש"ל וכן להב"ח סוסי'
נ"ב הלכה כרצא [אלא שלרש"ל רק ציורו אמירתה חזו גבראי,
ולבב"ח אפי' צלה חזו גבראי], וסיים בחת"ם דז' דוקא בפסח
כיד ד"ל שהמליל שלה ידו מן החור, אבל באתר משאר חצרו
גם רצא מודה לרשב"א, [דכא' ע"כ המליל עלמו בגופו נכנס.
[מיהו לפמ"ש כ"ח המוצא לעיל אות י' בעעמו של רצא דמש"ה
חלין דבעל מה משום דאם איתא דאיתליד צ"י מומא הוי יחיד
באתרי' ולמיזל צ"י אסיה וע"כ דאינש אחרינא הוא דאיתא לאולי
איתליד צ"י מומא ואזיל לצית' לצי אסיה, א"כ הוי גברא חרובא
חינש אחרינא הוא והאי פס יד דבעל הוא דמית ולא נשאר ממנו
חלל פס יד וכו' ע"ש, א"כ לפי עעמים חלו אין חילוק בין יד
לאחר אחר].

בא. ובשראו לבעלה ברחוב כשהוא משתדל לברוח מהאש
שאחזה בכל העיר והוא עיף ויגע, ואח"כ
נמצאו גופים חרוכים ברחובות העיר וגוף אחד במקום
שהשאריו לבעלה. בחשו' ה"ח סי' ע"ב כ' צידון כזה דאין
להחזיר, דלא אמר רבנו ירוחם בזה הרמ"ה להחזיר חלל דוקא
בעובדא דהתם וכיו"צ שהיה ידוע שהבעל היה צדי גנני בשעה
דאיתלי צ"י נורה ומלאו אפי' גוף שרוף צדי גנני, התם ודאי

אוצר

סי'ק רמס אות א—ב

הפוסקים

הרשב"א שם שפי' למצער ומכבה שנגמ' לא קאי על האש אלא על הכויה, לכת' ראי' דבעינן שהיורה תעמוד עדיין על האש.

גם באנן שמואל אה' שפי' כתב דמשמע בש"ס [לפי פירש"י] וכן בגי' דדוקא כשהיורה עומדת עדיין ע"ג האור מעידין עליו, ושכ"כ רבינו ירוחם נכ"ג ח"ג כהד"א.

וגם בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סוס"י ע"ה כתב בחו"ד דדוקא ציורה שצומדת עדיין על האור מעידין עליו, אבל אם העצירה מע"ג האור הא פליגי בזה [לענין שבת] ר' יהודה וחכמים בשבת מ"ב ע"ה ע"ה.

ב. אם מעידין גם ביורה שאינה עמוקה ולא שהו עליו. בח"מ סי'ק י"ז אחרי שהביא מש"כ הח"מ בשם הרשב"א דהא דמעידין צנפל לכבשן האש היינו דוקא צנכשן עמוק שלא יכול לעלות ממנו אי גמי חף לחור מדורה והוא ששהה עליו כדי שישרף, כי דל"כ כן גם ציורה רוחתה [דהיינו דוקא ציורה עמוקה או כשהשהה עליו].

וכן הרמ"ש בקו"ד דנ"ד טור ז' אחרי שהביא מש"כ הח"מ בשם הרשב"א לענין כבשן, כי דנראה דה"ל הא דמעידין גבי יורה מיירי באופן שלא יוכל ללאת [משם], ושכן נראה מדברי רש"י [ממה שפי' בד"ה שהוא מצער, דהיינו כשנפל אדם לחורו וניתן השמן על האור מצעירו יותר ויותר ולא שבתה רוחתה היורה ולמקו רגליו ולא יכול ללאת ומת עכ"ל], דאם היורה אינה עמוקה הרי אפשר שיכול ללאת בשעה שנפל*, ושכן כי רבינו ירוחם [בנתיב כ"ג ח"ג, דאחרי שפי' דכבשן האש מיירי דוקא כשהינו יכול ללאת משם, כי דכן יורה מלאה יין ושמן מעידין עליו [מיירי] ציורה רוחתה שצומדת ע"ג האור והוא אינו יכול ללאת משם]. וגם במהר"ל סי'ק קי"ט כתב דרבינו ירוחם משמע להדיא כהח"מ. [ועי' להלן מה שהוצא ממהר"ל].

וכן נראה בערך לחם למהריק"ש בשם זכ, ממ"ש ח"ל או מים וכו' שאינו יכול לעלות מהם.

גם בערוך השלחן אות ר"י כתב, ע"פ הח"מ, שצנכשן שאינו עמוק וכן ציורה רוחתה [כשהיורה עמוקה] לריק גשיות מעט דל"כ דילמא קפץ משם מיד.

ובאבן שמואל אה' שפי' העיר אליה דרבינו ירוחם וכו', מה מכוני יורה עמוקה שאינו יכול ללאת משם, הלא [עדיין] יש חשש שמה אחרים העלוהו, [וכע"ז העיר המלחא אכן דלהלן ע"ה], ואפשר משום דבינו לבינו יורה עד שאין לו רפואה, משא"כ כשהיורה עמוקה ויכול ללאת משם צעלמו ויאל' משם חתך [ולא יש רפואה לכוותו] ע"ה.

ובח"מ סי'ק ק"ה אחרי שהביא ממהר"ש וכו', כי דמהרשב"א לא משמע כן, דהרי הרשב"א השיג על פירש"י [כה"ל] וכתב דמה דאיתא בגמ' שהשמן מצעיר ה"ק שהכויה הולכת ומתצטרת ושורפת אותו ואין לו רפואה ואפי' העלוהו מיד ע"ה. ובשו"ת דמשק אליעזר חיו"ד סי' כ"ב מצוה דל"ל בדעת הרשב"א, דכה האש המעורב בשמן ומים רוחתה פועל במציאות יותר מהאש עצמה, דהרי צנפל למדורה אש כי הרשב"א עצמו שאין מעידין עליו אלא"כ שהה עליו כדי שישרף, ע"ה.

ומה שפירש"י שחזרת ודולקת יותר היינו כשיש עצים ואש סביבה דאזתה הבקעת שנתכתה כשחזרת ונדלקת מהעצים והוא האש שמסביב היא מרבה שלהבת יותר מבראשונה, אבל האש הראשונה כבר כבתה לגמרי, ולכן שפיר פריך בזבחים ע"ה. גם בערוך לגר תירץ כע"ז ע"ה.

ס' כן מדייק מדברי רש"י, ביד אהרן ח"א הגה"ט אות תק"ג.

וב"כ במהר"ל סי'ק קי"ט דדברי הח"מ הם ע"פ פירש"י, אבל מפירוש הרשב"א מצוה דגבי יורה אפי' כשהעלוהו מיד נמי מעידין עליו לפי שאין רפואה למכתו. וב"כ בקי"ט למהר"ל באסיפת הכרעים סי'ק קי"ה.

ובאבן שמואל אה' ה"ל כתב דמהרשב"א אפשר דה"ל אפי' אם יאל' משם צעלמו מיד מעידין עליו, ואחרים דנקט הרשב"א היינו משום אורחא דמילתא, ומש"כ לא כתב הרשב"א תנאי דעמוק אלא צנכשן ולא ציורה.

וביד אהרן ח"ה בהג"ט אות תק"ג כתב בפשיטות דמהרשב"א ה"ל יואל דאפי' אם ראו שיאל' משם צעלמו נמי מעידין עליו מפני שאין לו רפואה. גם בשו"ת מהר"י אסאד חיו"ד סוס"י ע"ה כתב בחור דבריו שצנפל ליורה רוחתה אפי' אם יאל' משם וצרה מעידין עליו, דמכיון דמיירי שהרוחתה"ם הם עדיין על האור, צודאי ימות בסיכא זו ע"ה. [ולא הזכיר את דברי הרשב"א ה"ל].

ובישרש יעקב ביצמות שם כתב דגם מדברי רש"י ה"ל נראה דאפי' ציורה שאינה עמוקה נמי מעידין משום דנכוח ואינו יכול ללאת, ודלא כח"מ. [כנראה דמפרש ברש"י דחיתך צנפילתו לשם לומקים רגליו, דל"כ הלא יכול חיתך ללאת משם. ומיכו משמע מרש"י דאם ראו דמיד יאל' או שהעלוהו משם אין מעידין, וכמו דמצוה במלאת אכן דלהלן צנכשן, ודלא כהרשב"א דס"ל דאפי' צנכ"ג מעידין]. ואחר שהביא מהרשב"א ה"ל דאפי' בהעלוהו מיד נמי מעידין עליו, כי דכן משמע גם ברעב"א שפי' ח"ל ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו פי' ואפי' לשעתו כיון דשקע שם כולו והייתה מרוחתה עכ"ל, ומדבריו שם נראה דמכיון דהיורה מלאה [דע"ז נשקע שם כולו] לכן זה חלוק מנפל לחור דלוקה, ע"ה.

ובמלאת אבן צמ"ה זכ, אחרי שפי' ג"כ דמפירש"י משמע דלא כח"מ, כי דפירש"י ל"ע דמה צנכשן צנכשן רגליו ואינו יכול ללאת משם צעלמו, הא [עדיין] יש לחוש שמה אדם אחר עבר עליו והעלוהו וכח"מ צירושלמי [פ"ט ח"ג] גבי ללוד דחיישין שמה מערובייה עברה עליו ופדלתו, וכמו שהוצא צ"ה סי'ק ז"ג, ומה דמעידין צנפל לכבשן עמוק [ולא חיישין שם דאדם אחר העלוהו] ל"ל צע"כ [דמיירי] דגם ע"י אחר אי אפשר לעלות בשום ענין. [ועי' לעיל סי'ק רמ"ה אות ו' שדנו שם כע"ז לענין נפל לכבשן שאינו עמוק, אי סגי צעמדו עליו כדי שישרפו רגליו ולא יוכל לזוז משם, או דבעינן דוקא כדי שישרף כולו דאי לא הכי אכתי איכא למיחש שמה צא איש אחר והלילו, ועי' לעיל באנן שמואל שהוצא אחרי בערוך השלחן, כמה שהעיר כע"ז על רבינו ירוחם וכו' ח"מ].

ובמשה יוסף ח"ב סי' א' ל"ע ד' משמע שמפרש גם בדעת רבינו ירוחם ה"ל, דמש"כ ציורה מיירי צרותה שצומדת ע"ג האור ויורה אינו יכול ללאת משם, אין כוונתו בזה דמיירי ציורה עמוקה, אלא כוונתו דכל שהיורה רוחתה אינו יכול ללאת משם, אפי' שאינה עמוקה, מפני שרגליו לומקות [חיתך] כח"מ רש"י.

ובאבן שמואל אה' ה"ל כתב בחו"ד דממ"ש ה"ל ציורה מה דאיתא בגמ' תחלתו מכבה וסופו מצעיר, דהיינו שלא יוכל להתחזק ולעלות מן היורה עד שיכא גופו מצעיר וישרף, [וכ"כ הריטב"א], משמע דס"ל דאף שאינה עמוקה מ"מ מעידין משום שלא יוכל להתחזק וכו', ומשמע גם דס"ל דאם אחרים העלוהו מיד אין מעידין.

באר הגולה

מלאה יין או (צו) שמן ו [קב] או מים או ששחטו בו ה שני סימנים או רובן ביאור הגר"א

אפי'

[קב] או מים. כ"מ ברש"י
שם ד"ה וסופו וכו'בירושלמי שם ר' אחא אמר של שמן מעידין עליו של מים אין מעידין עליו אף שבדברי
ה"ק ב' אין מעידין כו' ע"ש :ז' ה"ס צ"ל ח"ג כ"ס
הרשב"א מדברי רש"י
ומירוש' ח' מיתרס דרב יהודה אמר שמואל שם דף ק"כ ע"ג

באר היטב

(צו) שמן. ל"ד ונלחל חלל אפי' לא היתה נלחלה מעידין עליו הרמ"ש בקע"ד:

אוצר

ס"ק רג - ס"ק רגב אות א

הפוסקים

שמן ויין עד שהגופל זה נכנס ראשו ורובו בחוך השמן והיין *
וע"ש בזה ע"כ מה ש' בזה. [ועי' בריעב"א ש' דבירה מלאה יין
ושמן מעידין עליו כיון דנשקע שם "כולו"]. וכי עוד צח"ט שם
לפסוק להרשב"א חס ידעין שנשפך [יין] מחוך ליורה על האש
אין מעידין עליו מפני שמכבה את האש.

רנא. או מים. עי' בצח"ר הגולה אות ז' שזין להמ"מ פ"ג
דגירושין [ה"י] צ"ס הרשב"א שוכחין כן מרש"י
וירושלמי **. [מה שנכנס בדפוסו השו"ע ה"ה ז' לפני "או ששחטו"
הוא ע"ס, וזה לריק להיות לפני "או מים"]. והוצאו דברי הרשב"א
גם ב"ש פ"ט סי' י"ג. גם הריעב"א כי דמהירוש' שמעין שכתוב
והיין שזין זה ולרצון מעידין מפני שתחלתו מכבה וסופו
מבעיר. וכ"כ המאירי ע"ש.

ועי' בלח"מ שם שפי' דמ"ש המ"מ צ"ס הרשב"א דמרש"י משמע
דגם במים מעידין, היינו ממ"ש רש"י זיין. [אליבא דר' אחא]
שכשניתן על האור כיצור ואע"פ שלא יכול ללחל לא מה שביורה
נחקררה לאחר זמן וכו', ואפי"ה הלכה כה"ק דמעידין [משום
דאף שתחלתו מכבה מ"מ סופו מבעיר], וא"כ ה"ה במים.

ובחגה"ה על המ"מ [צד] בערלן תר"מ כי דנראה דכוונת הרשב"א
היא למ"ש רש"י אחא דאמרין דסופו מבעיר, דרך
צקעת שמכבין אותה "במים" להיות חזרת ודולקת יותר מבתחלתה
עכ"ל, אלמא דמטעמא חד הוי, א"כ ה"ה למים. גם בציאורי הגר"א
ס"ק ק"צ על מ"ש השו"ע מים כחז דכן משמע ברש"י ד"ה וסופו
ע"ש. וביד אהרן ח"א הגהב"י אות תר"ך כ"כ מתחילה מדעת עצמו
בכוונת הרשב"א, ושם הביא שאלה ח"כ בגליון הרמב"ם שכתוב כן
וכמדומה שהכונה היא ממרש"א אלונין. והוסף ציד אהרן
דכ"י מדוקדק בדברי הרשב"א ש' ומדברי רש"י נראה שכתוב
מכבין ולבסוף מבעירין. וגם בירוש' יעקב ביצמות שם כי שרשב"א
מפורש בדברי המגיה על המ"מ. ובמחבר"ש קוב"ד דנ"ד עור צ'
העיר על הברייחא למי נקטס יין ולא מים ע"ש.

ולענין שאר משקין, כי בחסדי דוד [ד' ליוורנו חקליו] בחוספתא
יבמות פ"ד ה"ז דאליבא דר' אחא לא נחבאר מה דינא,
אבל לידן דקיי"ל כה"ק כל המשקין שזין ומעידים בזה.

רנב. או ששחטו בו שני סימנים וכו', א. אי בעינן שנדע
שהסכין שנשחט בה לא היתה מלוכנת. כי מהרש"ש
בקוב"ד דנ"ד ד' דאליבא דר' אחא דכרי"ף ושאר המפרשים
דסב"י

מלאה [לת"ק ביין ובשמן ולר"א רק בשמן] ומה דנקט ת"ק מלאה היינו
רק לרבותא לאפוקי מר' אחא דס"ל לענין יין דמלאה גרע מאינה מלאה
מפני שהוא מכבה.

(**) הנה בירוש' (פס"ז ה"ג) איתא : נפל ליורה בין של מים ובין של
שמן. אין מעידין עליו ר' אבא [הריטב"א גרס ר' אחא, וכו' בבאורי
הגר"א ס"ק ק"ב] אפר של שמן מעידין עליו של מים אין מעידין עליו.
וע"ש ברשב"א ריטב"א ומאירי דמבואר בדבריהם דכוונתם לומר דאף
לענין דינא יש להירוש' שיטה אחרת וגרס בדברי הת"ק "אין מעידין"

רנב. מלאה יין או שמן. כן הוא לשון הרמב"ם וכ"כ גם העור
לשון "מלאה", וכו' מהרש"ש בקוב"ד דנ"ד עור צ', והר"ד בקיבור צב"ט ס"ק

ל"י, ולכאורה ה"י נראה לומר דהא דנקט התנא לשון מלאה הוא
ע"פ מ"ש רש"י [וכן מבואר בריעב"א] אחא דאמר ר' אחא
של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר וז"ל שכשנפל חס בתוכו
ונתך השמן על האור מבעירו יותר ויותר ולא שבתה רחיקה היורה
וכו', וצ"ה סופו מבעיר כחז עוד דרך צקעת שמכבין אותה
במים להיות חזרת ודולקת יותר מבתחלתה ע"ש, ולפי"ז אפשר
לומר דדוקא נקט תנא מלאה משום שז"ל נשפך ממנה לחוך
על האור ומבעירו יותר ויותר כיצור שלא שבתה מרחיקות, אבל
כל שאינה מלאה שאין נשפך ממנה לחוך ואין מבעירו יותר אפשר
שנחה מרחיקות, וכן נראה לכאורה ממ"ש הנמוק"י וז"ל וזיין
שהיא מלאה ניחא מן היורה על האש אע"פ שתחלתה מכבה סופו
מבעיר עכ"ל, חולס נראה דהכונה הוא דלאו דוקא נקט תנא
מלאה ואלרבה לרבותא נקט מלאה לאפוקי מר' אחא דפליג ואמר
דבירה של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה, דהיינו שז"ל
שנשפך מהיין לחוך על האור מכבה, דזה לא שייך חלל במלאה,
ונראה שז"ה כוונת הנמוק"י, והכי מוכח מרבינו העור בקיבור
פסקי הרמ"ש דכרי לא כחז שם חלל יורה של יין ושמן [ולא כי
שם מלאה, וז"ל לפי"ז דמ"ש צעור מלאה היינו רק לרבותא].

וכתב במטה יוסף ח"צ סי' א' ד"ע ד' דדברי מהרש"ש מוכרחים,
דכרי חס איתא ד"ש חילוק [לדינא] בין מלאה לאינה מלאה
לא הו' שחקי הפוסקים מלהודיע [להדיא] דבר כזה, וכן נראה
מדברי רבינו ירוחם [נתיב כ"ג ח"ג] שז"ל לחלק דמה דאיתא
בגמ' שבירה של יין ושמן מעידין עליו מיירי דוקא ברותחת
שעומדת ע"ג האור והוא אינו יכול ללחל משם ע"ש, ומשמע
מה דכל שהיא רותחת אינו יכול ללחל משם [ומעידין עליו] אף
שאינה מלאה על כל גדותיה. וכ"כ באפי' זוטרי ס"ק ק"ג דפשוט
דמלאה לאו דוקא חלל לרבותא נקטי' [השו"ע]. גם בצגדי שם
אות י"ז כתב דנראה דמלאה לאו דוקא ע"ש.

ובחן טוב ס"ק ק"ע כתב להרשב"א שפי' דמה דאיתא בגמ'
"מפני שהוא מכבה" לא קאי על האור חלל דהיינו שהכויס
הולכת וכבה ע"ש, לויא למומר דמה דנקט התנא מלאה הוא
לרבותא כמ"ש הרמ"ש ע"פ פירש"י, חלל ז"ל דמלאה לאו דוקא
[ולא בעינן מלאה ממש], ועיקר הכוונה הוא שיש ציור כל כך

(*) ועי' ביד אהרן ח"א הגה"ט אות תק"ד דאחרי שהביא מהרש"ש
דאפי' באינה מלאה מעידין, כי דמ"ש הרשב"א דמ"ש רש"י דמפני שהוא
מכבה היינו דכשניתן על האש הוא מכבהו אינו מחזור, דהרי לא הוכירו
כאן שניתן על האש אלא אמרו סתם שנפל ליורה ושפא מדקתני ליורה
מלאה על כרחין כשנפל לתוכה ניתנו משקין שבתוכה ע"ש, נראה מלשונו
דמלאה דוקא נקטי', וכנראה דהרי אהרן מתכוון להוכיח מהרשב"א דאליבא
דרש"י אין מעידין אלא ביורה מלאה, ודבריו בלתי מובנים, דזה אינו מוכח
כלל, דהלא הרמ"ש ביאר שפיר אליבא דרש"י דבאמת מעידין גם באינה

הפוסקים

(*) בעצי ארזים ס"ק ככ"ד כתב דמה שכ' הרח"ש דאי לא מירוחו ריח ולא ושם נקיבתו במשהו וכו', אינו מובן דמי גרע ונקיבת הושט שבצדדים משחיתת הסימנים עצמם, דכמו דמהני הליבון לשחיתת הסימן ה"נ מהני לנקיבתו. [ואולי כוונת הרח"ש היא די"ל דליבון אינו מרפא אלא נקב שנעשה ע"י חיתוך, אבל אינו מרפא נקב שנעשה ע"י שריפה, ולכן אם בית השחיטה לא מירוחו ריחו, א"כ מה שניקב הושט אח"כ ע"י שושרף מצדדי הסכין המלובנת זה אינו מתרפא ע"י הליבון, והוי טריפה]. ועי' בשערי צוהה באילת אהבים ס"ק מ"ד מה שכ' בזה.

אוצר

סי' ק רב אית א-ב

הפוסקים

דשמואל מעידים, משום דמכיון דנחתכו סימניו ואין כהן סימנים לא מהני סכין מלוונת, אבל בגוונא אחרתא אין מעידין והיינו טעמא ממילא משום דחיישינן לסכין מלוונת, וז' דבזה אחי שפיר ג"כ מה שכל הפוסקים הביאו מימרא דשמואל בסתמא ולא פירשו דמיירי בסכין שאינה מלוונת, והיינו משום דסבירי דמעידים בזה אפי' כשהסכין מלוונת ע"ש. ובסוף החשוף פי' כן גם בדברי הרמב"ם ע"ש.

ובמראה צ' סי' ק ק"כ תמה על הר"ש דדבריו הם נגד דעת כל הפוסקים, דברי הר"ף והרמב"ם והר"ש והטור והש"ע ושאר פוסקים כולם סתמו וכתבו בפשיטות גבי מגויד דאין מעידין וגבי שחט צו שנים או רוב שנים סתמו וכתבו בפשיטות דמעידין, ולדברי הר"ש קשה למי סתמו כן, דהלא כשיש חשש סכין מלוונת, צשייבם אין מעידין, וכשידוע שלא היתה הסכין מלוונת, צשייבם מעידין, וצויתר קשה שהר"ש עצמו העלה שם במסקנתו שבמגויד שנעשה עריפה אס נודע שהסכין לא היתה מלוונת מעידין אפי' להשיבא לאתרי ע"ש, וא"כ איך יתכן לפרש דמה דמעידין צשחט צו שנים או רוב שנים היינו דוקא בידוע שהסכין לא היתה מלוונת, דא"כ למי לי צשחט צו רוב שנים אפי' צמשהו מן הושט סגי דהלא נקוצת הושט צמשהו עריפה היא עכ"פ וכו', אלא ודאי דגבי שחט צו שנים [או רוב שנים] לא מהני סכין מלוונת מש"ה מעידין עליו לעולם, וכן דעת הב"ש צס"ק צ"ד דגבי שחט צו שנים שהוא מקום שנפשו יולאח לא מהני סכין מלוונת, לכן נראה שגם דעת הגמון"ק צחירונו הראשון הוא לחלק בין מגויד סחם [אפי' צמקום שעושה עריפה] לבין שחט צו שנים שהוא מגויד צמקום שהנפש יולאח, ומש"כ הגמון"ק "ולפי"ז הא דשמואל טעמא הוא אף למגויד" כוונתו לאידך מימרא דשמואל גבי חי אובלת צו דאמר ע"ז שמואל לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יולאח אבל ממקום שנפשו יולאח מעידין, ור"ל דהכי גמי מחלק [שמואל] צדין מגויד, וזהו שאמר שמואל שם צסמוך שחט צו שנים וכו', דהיינו ג"כ מהאי טעמא כיון שהוא מגויד צמקום שהנפש יולאח צו, ומש"כ דאחי שפיר שלא הביא הר"ף ז"ל דין מגויד, זה נמשך למש"כ למעלה שבמגויד שלא ידוע אם הוא צסכין מלוונת חולין לחומרא, ור"ל דמכיון דמסתמא אין מעידין צמגויד לכן הביא הר"ף את המשנה דמגויד כפשטה ולא הביא כלל דברי רבא דמוקים לה צמלוונת, ואיך שיהי' [צכוונת הגמון"ק] מכל הפוסקים והש"ע נראה צשחט צו שנים או רוב שנים מעידין עליו צין צסחם סכין צין צסכין מלוונת כדמשמע מפשט מימרא דשמואל דמיירי אפי' צסחם סכין דברי אמורא לריך לפרש דבריו וכו'. (וכוסוף שם, דלכאורה עדיין קשה מג"ל להר"ף והרמב"ם לפסוק כשמואל צשחט צו שנים לא מהני מלוונת, דילמא שמואל חזי לטעמי דאמר צחולין חי ע"א ליבן סכין ושחט צו שחיתתו כשרה צבית השחיתתו מירוח רוח ע"ש, ולפי"ז גם צשחט צו שנים אין לחוש למלוונת דכיון צבית השחיתתו מירוח רוח אין שם כויה כלל, משא"כ לדעת הר"ף והרמב"ם שפסקו החם דלא כשמואל כדאיתא ציו"ד סי' ט' ע"ש, הלא י"ל דחיישינן למלוונת, ויש לישב דעד כאן לא קאמר שמואל החם דשחיתתו כשרה משום צבית השחיתתו מירוח רוח אלא צשחט [צכמה] שאוחז הסכין צאורה מישור וזכר שלא יענו לצדדים צשטת שחיתתו, משא"כ גבי עיגונא, הרי יש לחוש שמה הטעם הסכין לצדדים צשטת שחט צו וכויה, ומדלא הייט להכי מוכח צצ"כ דשמואל ס"ל צשחט צו שנים לא מהני סכין מלוונת). גם צס"ק קכ"ג כתב להלכה דאס שחט צו רוב שנים צסכין מלוונת לכוי"ט שרי להנשא אפי' מיד וכהצ"ש דלא כהר"ש. גם צצד טוב סי' ק"צ דק"י עור צו, אחרי שהביא ממכר"ה ש וצ"ש, ושגם הט"ז דעתו כהצ"ש, כתב דמדברי הב"ש נראה דהבין

דמש"כ הגמון"ק דהא דשמואל טעמא הוא אף למגויד, היינו כן דשמואל דמחלק צין מקום שאין נפשו יולאח למקום שנפשו יולאח וכו', ונפלה בזה ראיית מהר"ש מהגמון"ק ע"ש. [וכבר כתב כן, צכוונת הר"ף והגמון"ק, צמהר"ם אלשיך סי' צ"ה, דמאי דמחלק שמואל צין מקום שאין נפשו יולאח למקום שנפשו יולאח קאי צין אחי אובלת צו וצין למגויד, אלא דנראה שם דמפרש צדין צשחט צו רוב שנים וצין צמגויד צמקום שעושה עריפה לא מהני סכין מלוונת, דגם מקום שעושה עריפה נקרא מקום שנפשו יולאח צו ע"ש. וכבר הובא כן צגמון"ק שלפנינו, שלאחרי חיובת ולפי"ז הא דשמואל הובא צסוגרים "דקאמר לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יולאח צו" ע"ש]. ועי' מה שדן צכוונת הגמון"ק, צבני דוד [להר"ד פאלקון] קוע"ד סי' קכ"ה.

ובעצי ארזים סי' קכ"ד כתב דמה שהקשה הר"ש צמגויד על שחט צו שנים או רוב שנים אינה קושית בלל משום דאע"ג צצמגויד מהני סכין מלוונת, מ"מ צשנשחטו הסימנים או רובם גרע טפי, ודאי' לדבר מדתן צאכלות פ"ק מ"ז אדס אינו מטמא עד שחלא נפשו ואפי' מגויד ואפי' גוסס וכן צכמה וחי' וכו' הותצו ראשיהם אע"פ שצפרכסים עמאים, ומצואר צחולין כ"א ע"א דהותצו ראשיהם היינו שני סימנים או רובם, אלא דזה גרע צמגויד לענין עומאח א"כ י"ל דה"ה לענין סכין מלוונת דאע"ג צצמגויד מהני, מ"מ צשנשחטו הסימנים לא מהני וכו' ע"ש. גם צשערי עזרה צאילת אבדים סי' ק"כ מ"ד כתב דנראה צמ"ש צעלי ארזים צססימנים לא שייך צכלל דיועיל מלוונת.

ובדברי חיים [להר"ח מלאח] ח"צ סי' נ"ה כתב על דברי מהר"ש הכ"ל, שלא נראה את דברי הריטב"א ליצמות שלא נדפס צימיו, דמצואר שם [צדק"כ ע"צ] צשנחתכו הסימנים לא מהני סכין מלוונת כיון דסוף סוף חסרים הסימנים ע"ש, ודברי הריטב"א נכונים מאד.

ובאבני גזית צבית יעקב צס"י ל"א כתב דצדברי הב"ש הכ"ל מיושצ מה דפריך צגמי' על הא דארי' אמר שמואל שחט צו שנים או רוב שנים וצברת מעידין אלא מעתה יהא גולה על ידו אלאה תניא שחט שנים או רוב שנים כ"ז אינו גולה ע"ש, ומאי קושית לוקמי דצבריתתא הריא מייירי צסכין מלוונת [או צסחם סכין ואיכא למיחש שמה היתה מלוונת], אלא ודאי דצמקום שנפשו יולאח אין סכין מלוונת מועילה כלל. [ועי' צמהר"ש שם שהקשה כן צעלמו (צדריה ע"א) אליבא דשיטתו, וכתב ד"ל דשיטת דחיקא היא, ורק צמגויד דמתני' דיצמות מוקמינן צמלוונת משום דלא סגי צלאו הכי, אבל צבהיא צרייתא צלאו הכי משני הגמי שפיר, דחיישינן דילמא הרות צצלתו או שקירב את מיתתו].

ועי' במשפטי צדק סי' ק' דף קנ"ב שבי צעטס הרשד"ם שלא חש [צנידון] לסכין מלוונת, דכיון צשחט לגמרי שנים או רוב שנים, חו לא שייך למיחש לסכין מלוונת. [כנראה דקאי על הרשד"ם סי' מ"ז — שהו"ד צחשו מהר"א חמיגו צצמשפטי צדק סי' צ"ט — דמיירי צנידון שהעידו על אחד שהרגו ושחטו אותו].

ובחזו"א חאה"ע סי' נ"ז אות צ' העלה כן לדיוא צשחט צו רוב שנים אפי' צסכין מלוונת ואפי' הוא צריא מעידין עליו וחנשא מיד ע"ש.

ב. אם מעידין גם כשנשחט בביתא דשישא ולא פרכס. צמנחת פחים סעי' זה הביא מה דאיתא ציצמות ק"כ ע"צ צהא דמעידין צשחט צו שנים או רוב שנים, אלא מעתה יהא גולה על ידו אלאה תניא שחט צו שנים או רוב שנים הרי זה אינו

הפוסקים

סיק רוב אחר ב-ד

אוצר

והנפש יולאח צו לא מהני סמחרי, דהלל צבי"מ ק"י ע"ב איתא דהרובי מלכות אי לאו זיקא עבדי לבו סמח וחיי, ופי' רש"י דהיינו סם המחצר צמר חתוך ומן העשבים הוא ע"ש, וכי רש"ס צבי"מ ע"ד ע"ב דהיינו סמחרי ע"ש וכו', ואם נימא דהא דלא מהני סמחרי בשעת רוב שנים היינו משום זיקא כדאיתא צבי"מ, א"כ איך קאמר רבא דאיכא דעבד סמחרי וחיה, הלא במקום זיקא לא מהני סמחרי, [אלא צבי"מ שיכול לקרות שיעיל סמחרי גם במקום זיקא], וכחז דלרש"י שפי' שם ציבמות דסמחרי היינו תחבוסת, י"ל דאין זה מועיל אלא במקום דלא מיטריף, אבל בשעת רוב שנים דמיטריף צבכי ומיית לא מועיל סמחרי תחבוסת, ולהכריע עשכא דסמחרי לא חיישין כלל משום דלא שכיחא כלל, כמו דלא חיישין להאי אכן טבא שכיחא שם צבי"מ ע"ש, וע"ש מה שכתב עוד צב.

ובשו"ת מצעל הכניא סי' כ"ח כתב צח"ד דמה דלא חיישין בשעת רוב שנים לסמחרי, היינו משום דאין סמחרי מועיל אלא במקום שאינו עושה עריפה כדאיתא בחולין נ"ד ע"א, אבל במקום שעושה עריפה לא מהני סמחרי להכריע המכה משום זיקא דעיוול שם כדפירש"י צבי"מ ק"י ע"ב. [וכבר כי כן הע"י צ"ס"ק מ"ד דמה דחייש רבא לסמחרי לא מיירי במקום שעושה עריפה דלא לא מהני סמחרי משום זיקא ע"ש]. וכי שם להכי ד"ל גם דמה דחייש רבא לסמחרי מיירי אפי' במקום שעושה עריפה בצמחה, משום דאדם שאני שיש לו תקנה ע"י סמחרי, ואעפ"כ מעידין בשעת רוב שנים משום דמכיון להנפש יולאח צבא מיד או בזמן קרוב לא מהני סמחרי משום זיקא שנכנס צמחה ע"ש.

[ועי' בשו"ת לפנת פענח ח"א [לעצ"ה ח"ש] סי' ל"ג ל"ד ל"ה, וח"ג [ווארשא תרל"ו] סי' ק"י, וצפירו על הרמב"ם מהדו"ת ח"א דף ס"ה ג', שכתב נחדש שכשיש רק עד אחד ששחטו צו שנים או רוב שנים חיישין צמחה דעבד סמחרי וחיה, ורק בשני עדים לא חיישין לכך, וחוכן דצריז הוא דצני עדים לא חיישין לסיבה רחוקה, משום שכשיש צ' עדים מותרת על פיהם מצלי להצטרך להיות צ"ד, וידועת שני העדים הוב ידועה צרורה ואמרין דלפי המליחות הוא כבר מה, ולכן ששחטו צו שנים או רוב שנים נקטו צג"מ וצמח"ס "מעידין" עליו בלשון רבים, לומר שצני עדים לא חיישין לסמחרי דהיא סיבה רחוקה, אבל כשאין אלא עד אחד אינה מותרת, (ולכן גם צנפל לחפירת נחשים [שצמח] כ"ט, וע"ש באו"ח פ"א] נקטו לשון "מעידין" לומר דעבד אחד אינה מותרת כיון שיש רפואה לנשיכת נחש כדאיתא ביומא פ"ג ע"ב), דהרי כל זמן שלא העיד צבי"ד אינו כלום וצני דוקא היתר צ"ד, וכל שיש אינו מליחות שחבי' לו רפואה אף שהיא סיבה רחוקה אין צ"ד מקבלין אותו כלל ע"ש. אולם מסתימת כל הפוסקים לא משמע הכי].

ד. כשאמר סתם ששחטו אותו אם חיישין שמה לא נשחט בו רוב שנים. עי' בחשו' מוכ"ר אצרכס אמינו שצמחשטני לזק. סי' ל"ט שכי' דמה שאמר הגוי ששחטו את פלוני [ולא פי' שנשחט צו רוב שנים] איכא למידק בעדות זו אם מהני, דאולי לא נשחט צו רוב שנים וכו', אלא דבנידונו היתר משום הוכחות אחרות ע"ש. וגם בחשו' המחצר צב"מ קי' לא היתר אלא משום הוכחה אחרת ע"ש.

ובדבריו חיים [מלאנז] ח"א סי' כ"ח כתב בפשיטות צנידון ידידי דמה שאמר שזקן עליו אצנים ושחטו אותו, צודאי דלא מהני צלי קצרתיו, דהא לא אמר דצר צרור על מיתחו, דאולי לא שחטו צו שנים או רוצא, כאשר בלשון צב"ה, וכמה פעמים הנשחטים חיים לאח"כ.

אינו גולה, הא איתמר עלה אמר רב הושעיא חיישין שמה הרוח צלצלתו אי נמי שמה איכו קירצ מיתחו מאי צנידונו דשחטי צביתא דשיש ופרכים אי נמי דשחטי צב"ה ולא פרכים ע"ש, וכי דלפ"י [קשה] לכאורה איך קאמר [שמואל] סתם דמעידין עליו הלא צביתא דשיש ולא פרכים יוכל להיות שלא ימות*, ולכן נראה דצנידון נקט שמואל "וצב"ה" [לומר דדוקא צב"ה מעידין] דאיכא צב"ה פרכים וגם צלצול הרוח, דהרי מסתמא צב"ה לחון, אבל כשנשחט צביתא דשיש ולא פרכים ולא צב"ה חס מעידין עליו, וצב"ה שם [שכי' צב"ה הרוח צלצלתו, ומסתמא הרוח מת הלכך לגבי גלות פטור ומיחו לענין אשחט מעידין עליו דודאי ימות]. משמע דאפי' צלי צלצול הרוח ג"כ צודאי ימות**, אבל מהחוס' שם צב"ה חיישין וכן מיתר הפוסקים לא נראה כן, ודברי הרמב"ם והשו"ע שנקטו ד"צב"ה" היינו אפי' צב"ה לרבותא ע"ש. [וצטור לא הזכיר צב"ה כלל].

ובמהרה"ש דף נ"ה ע"א כתב דאין להקשות איך סתמו הפוסקים ששחט צו [שנים או] רוב שנים מעידין הלא איכא גווי דאין מעידין כגון צביתא דשיש לפי מה דאיתא צג"מ דחיישין [לענין גלות] שמה הרוח צלצלתו, ופירש"י צג"מ עי' ע"ב הרוח צלצלתו ולאמלא הרוח לא מה עכ"ל, דמשמע מה דאיכא דליכא רוח אפשר שלא מה, ד"ל צמחה אפי', חדא דאפשר שהפוסקים יית לבו כפירש"י, אלא סברי דצב"ה הרוח נמי סופו למות, וצלצול הרוח אינו אלא קירוצ מיתח, וכמו שגראה מפשט דצרי החוס' שם צב"ה צביתא דשיש ע"ש, וחו דאפשר שגם רש"י כוונתו דאלמלא הרוח לא מת צביתא שעתא [אלא כי מת אח"כ], וחו דאפשר שפסקו כל"צ שצג"מ דחיישין שמה איכו קירצ מיתחו [ע"י פרכוס] וליכא אלא קירוצ מיתח, אבל מ"מ לפולם סופו למות, וחו דאפשר שהשמיטו זאת משום דצביתא דשיש לא שכיח.

ובקו"ע נמוכה"ל באסיפת הרוגים סי' ק"כ כתב דמסתיומא לשון חשו"ע משמע דאפי' צביתא דשיש ולא פרכים נמי מעידין משום דלעולם סופו למות וכן נראה ממהרה"ש. [כנראה דמפרש צמחה"ש ה"ל דאע"פ שסיים דאפשר שהפוסקים השמיטו דין זה משום דלא שכיח, מ"מ העיקר לדינא הוא כמ"ש צמחה"ש דמה שסתמו היינו משום דגם צב"ה סופו למות. ועי' צמח"ע סי' ק"י דאחרי שכי' דמסתיומא הפוסקים משמע דאפי' צגוונה ה"ל מעידין, כי שצב ראה מה שכי' הרה"ש צב, והעתיק כל לשונו, ולא ציאר חס כוונתו להסתייע ממהרה"ש, או שכוונתו דלפי מה שסיים מהמהרה"ש שוב ליכא הוכחה מסתימות הפוסקים].

ג. למה לא חיישין דעבד סמחרי וחיה. צביתא יעקב סי' י"ז (צב"ה וכו' קשה) הקשה צב"ה דמעידין ששחט צו שנים או רוב שנים, למה לא נישחט דעבד סמחרי וחיה, כדאמר רבא ציבמות קי"ד ע"ב גבי מלחמה דאינה נאמנת לומר מה צעני משום דזימנין דמתו לי צבירה או צרומתא וצב"ה ודאי מה ואיכא דעבד סמחרי וחיה, ואין לומר ששחט רוב שנים מכיון שנתקף

(*) צ"ל דהמנחת פתים ס"ל דמה דאמרין דהנשחט בביתא דשיש אינו מה. היינו אע"פ שלא שהה שם אח"כ אלא זמן קצר, דא"כ הלא מפורא בסנהדרין ע"ז ע"א דהשהה זמן רב בביתא דשיש סופו למות מפני שהביתא דשיש סתום ביותר ואין ההבל יכול לצאת ממנו ע"ש, וא"כ אף שמעצם השחיטה לא ימות כל זמן שהוא שהה שם, אבל הלא סופו למות מחמת ההבל.

(**) וגם בובד טוב סי' ק"י מוכיח כן מלשון רש"י הג"ל ע"ש. וצ"ע דהרי יש לפרש דמ"ש רש"י דודאי ימות היינו באמת משום בלבול הרוח, וכגון דשחטי בברא כדאיתא שם בגמ' ע"ש.

אפי' עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות וכן כל כיוצא בזה
מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו:
ראוהו

אוצר

ס"ק רב אות ד — ס"ק רנד

הפוסקים

לריכה להמחין ג' חדשים להבטחה ע"ש. ובהגהות מהרי"ם ע"ש
 כתב דל"ע מאימתי חשיב מת, ונפקא מינה היכא דקבלה
 קדושין מאחר.

רנד. וכן כל כיוצא בזה וכו'. בלתי יעקב סי' י"ח, חשיב
 בנז' מוכר'ר אליקים, מסתפק בנידון אדם שהלשטים
 כפתו והפילו ממקום גבוה למטה, והעולם אומרים שזהו
 מהמקום שהוא חי אפשר לו לחיות ונעשה גופו אברים אברים;
 משום שהוא מקום גבוה ביותר, ולמטה הוא מקום ערש ושלטים,
 וכתב דל"ע למי נדמה זאת, דאפשר דדמי לנפל לבטן האש או
 לורה דמשיחין את אשתו משום דא"ל להנלל משם אלא ע"י נס
 כחג"י מישאל ועזרי' ולגיסא לא חיישין, וכ"כ כיון שהעולם
 אומרים דא"ל לו לחיות נפלו מהמקום שהוא למטה [משום]
 שנעשה אברים אברים, משיחין את אשתו ולא חיישין לנס, או
 אפשר דשאינן לבטן האש [ויורה] דלנו וכל העולם יודעים דא"ל
 שלא ישרף אם לא ע"י נס כחג"י, דהמקום שהוא [מלך עולם]
 גורם מיתה בודאי, והוא כמו ראובן ששחטו בו רוב שנים, אבל
 בראובן שנפל מהבד למטה, דהמקום שלמטה אינו מקום שמוכרח
 שם למות, אלא דע"י נפילתו מהבד לשם אומרים העולם דנעשה
 אברים אברים בנפילתו ומת, לא מפיהם אנו חיים, דאפשר שהם
 אומרים כן ע"פ מה שהוא ברוב הגופלים, ועדיין יכול להיות [על
 ד' המיעוט] דלא נחלל במקום שעושה אותו טריפה, דהרי בטבע
 במשאלים ולא ראובן שטלה, ג"כ כל העולם מחזיקים אותו בודאי
 מת, ואפי' ר"נ אשתבע דלכלו כוורי לחסא, ומ"מ אשתו אסורה
 דר"ל חששו לגל טורדו או שזדמן לו דף, וכו', ונראה להציד קלח
 ראי' ממה דאיתא בסנהדרין מ"ה ע"א בית הסקילה ה"י גבוה
 שתי קומות, ומי צעיק כולי האי ורמיניהו מה צור וכו' אף כל
 כדי להמית עשרה עפחים, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבא וכו'
 ברור לו מיתה יפה, אי הכי ליגציהו עפי, משום דמינוול, ופירש"י
 ומי צעיק כולי האי דללאו הכי ליכא שיעור מיתה וכו', מיתה
 יפה שימות מהר, משום דמינוול אם גבוה יותר מדאי מתפזר גופו
 ואבריו מתפרקין וכריכו נבקעת עכ"ל, ומשמע מפשטות לשון
 הגמ' ורש"י דשםפילין אותו ממקום גבוה יותר מצי קומות בודאי
 שגופו מתפזר וכרכו נבקעת וא"ל לו לחיות כלל, ועדיין יש לדחות
 שרק רוצא דרוצא הוי הכי אבל יכול להיות אחד מאלף שלא יחלל
 חבלה דמיתה, וא"כ צ"ד הרי מלינו דחששו רצון באיסור אשת איש
 למיעוטא דמיעוטא וכו', אולם יש בדמות ראי' דצ"ד אי אפשר
 להנלל אפי' אחד מאלף ורצבה ממה דכתב דצ"ה צ"י כ"ה י"ב
 ועשרת אלפים וכו' ויצאום לראש הסלע וישליכוהו מראש הסלע
 וכולם נצקטו וכו', ועדיין מסתפקא בזה ע"ש.

וע"י באבני צדק [למוכר'י עיטלבוים] סי' י"ע בנידון חולה
 מסוכן שנפל לצור עמוק יותר מחמש קומות ואח"כ נמלאו שם
 חתיכות אברים, שכי' ד' היתר משום שהצור ה"י עמוק, דהגם
 דמעין סקילה [שצנחדרין מ"ה ע"א] יש להלך [לנאורה] דהאם
 ידיו אסורות, משא"כ הכא, מ"מ מכיון שה"י חונה מסוכן דומה
 לידיו אסורות ואבריו מתפרקין. [ועי' צאנז'ר' צסע"ב, בדברי
 הפוסקים שדנו אם נפילה הוי עכ"פ רוצ למיתה]. ועי' עוד נידונים
 שונים, שכתבו הפוסקים שצדק המיתה היא ודאית, צסע"י ל"א
 ס"ק רנ"ח.

גם בתועפות ראם [לרא"מ עויש] סי' כ' כתב דצ"ה ונשוא
 דמה שהגוי אמר ששחטו את פלוני והשליכוהו לנהר אין בזה
 ממש כמ"ש גם הגאון מלוצק כי מי יודע ענין השחיטה, דאולי לא
 ה"י אלא חתיכה לאור, והוא כמו דקרוהו וירו בו חלים דלא מהני.
 [ועי' להלן דצ"ה אלא, דאחרי שכי' ד' היתר להוליאח מאיסור
 דאורייתא משום שהשליכוהו לנהר, כי שיש ללך גם מה שאמר
 ששחטוהו, דאע"פ שמסתפק לנו ענין השחיטה, מ"מ הרי בחש"י
 מהרשד"ם [סי' מ"ז] שהוצא בקלח צק"ע סי' שלי' מצוה
 דבוצר דשחטו מהני ע"ש, ואם כי אין לסמוך ע"ז כיון שאין החש"י
 עומד בידו, מ"מ הדברים מראים כן, ומאמרפי עכ"פ להוליאח
 מחשש דאורייתא. וכנראה שלמד כן ממ"ש הרשד"ם שצק"ע, לענין
 אם חיישין שאמרו כן מחמת שי"א הקול שנעלם, דמכיון שאמרי
 ששחטו, בודאי ידעו. אולם בהרשד"ם עצמו מצוה להדיא דמיידי
 שאמרו שהרגו ושחטו את פלוני ע"ש, וא"כ אין משם שום הוכחה
 שיעיל שחטו לצד. ועי' במהרש"ך ח"א סי' י"ד, שבנידונו אמר הגוי
 ששחטו את פלוני והשליכוהו לים, והתיר שם מבלי לדון כלל אם
 שחטוהו היינו ששחטו בו רוב סימנים עכ"פ. מיהו במהרי"ב ח"ג
 סי' נ"א, שנידונו הוא אותה העובדא של מהרש"ך, הוכח בסיפור
 העובדא שהגוי ה"ל אמר שהרגו את פלוני ושחטוהו והשליכוהו לים].
 ועי' צדברי הרא"ח ושאר הפוסקים שהוצאו צסע"י י"ז ס"ק
 קל"ז אות ל"א.

רנג. מעידין עליו שמת. במהרש"ם קוע"ד דנ"ד ד' כתב דמה
 דמעידין שנשחט בו רוב שנים, צע"כ דהיינו
 להשיאח לאלתר, דאי רק לאחר י"ב חודש כמ"ש הרמב"ן והרשב"א
 [שהוצאו דבריהם צסע"י ל"ב] לענין הא דתנן מן הארצות ולמעלה
 חנשא, א"כ מאי אריא רוב שנים הלא מכיון שנשחט מיעוט הושט
 הוי טריפה דושט נקיבתו במשהו, אלא ע"כ דהיינו להשיאח לאלתר,
 וכן נראה בחוב' בדיא, והא דאמרינן בגמ' חי הוא וסופו למות,
 פירושו חי הוא כדי שיכתבו הגט וסופו למות לאלתר. וכ"כ צע"י
 ס"ק מ"ד בתוך דבריו שנשחט בו רוב שנים אינה לריכה להמחין
 י"ב חודש.

גם בערוך לר' ביצמות ק"כ ע"כ כתב דאין לומר דמעידין דקאמר
 שמואל ששחט בו שנים או רוב שנים היינו לאחר יב"ח, וכמ"ש
 הרמב"ן. במה דתני מן הארצות ולמעלה חנשא, משום דא"כ
 ה"ל לשמואל להשמיטנו רבואה טפי בכל הטריפות כן, ועוד דלישנא
 דמעידין משמע לאלתר דהרי מה דתני במתני' דאין מעידין צמגוידי
 היינו ג"כ לענין שחנשא מיד, דלענין שחנשא לאחר יב"ח מעידין גם
 צמגוידי כמ"ש החוס' [צד"ה למימרא ע"ש], ולישנא דחנשא שאני.

[ועי' צרש"י גיטין ע' ע"כ שפי' בהא דמשני הגמ' חי הוא וסופו
 למות, לכך מעידין עליו "לאחר זמן" להשיאח את אשתו.
 וכנראה מזה דאין יכולים חיבף להעיד שמת, אלא לריכים להמחין
 איה זמן כדי שימות. מיהו ביצמות ק"כ ע"כ כתב רש"י סחמא
 וסופו למות הלכך מעידין. ועי' במהרש"ם דלעיל שכי' חי הוא כדי
 שיכתבו הגט וסופו למות לאלתר. ועי' בחוב' גיטין שם ד"ה ואי,
 שכתבו דסופו למות לאלתר קודם שיתירכו צ"ד להנשא. וכנראה
 צכוונת החוס', דיכולים חיבף להעיד שמת, דלא ילא מזה מכשול,
 משום דקודם שיתירכו צ"ד להנשא ימות כבר. ובתפארת יעקב
 שם [צד"ה ומעלה] חמה למי הארבו החוס' לזה, דהלא בלח"כ

באר הגולה

לא (קל) וראוהו (צו) צלוב

ותעוף

ס לשון הרמב"ם
מחשבה שם ע"ה

פתחי תשובה

(קל) ראוהו צלוב. ע"י נקטו' נו"כ סי' מ"ו שכתב דע"כ לא אמרו במשנה אפי' ראוהו ללוב אלא בראוהו לשעתו והלך לו חלל אם בא אחר כמה ימים וראוהו עדיין ללוב אפי' לא הכירו אחריו היינו האזי שנלל והיינו האזי שעודנו ללוב ולא חיישי' לאחר והניח הסוגיא דפסחים דף י' פלוגתא דרבי ורשב"ג ושהראש"ד והר"ם והס"מ פסקו כרבי אפי' בשל תורה דאמרין היינו האזי שגזר והיינו האזי שגזאל אולם הטור נא"ה שפסק דאם לא ציטל צריך לנזק הכריע בשל תורה כרשב"ג ובדברינו כרבי ומעשה אומר אני אף שדעשת המשנה בראוהו ללוב שאין מעידין הוא רק הומרא דרבנן חלל מלאווייתא מותרת דרובא למיתא כמו שמוסר לשון הרמב"ם בשל' נחלות ואף דנקט שם והעוף אוכל בו ואח"כ אבד זכרו ונימא דדוקא נקט שם ראי' שמת' מ"מ הרי גם נכ"ד (נענדל דייקא) הרי העד אחר שעמד עליו עד שראוהו (דאם ער שוין טיט גיוועזן) ואף

באר היטב

(צו) צלוב. צ"ח כתב דוקא אם הוא ללוב צידים חלל אם הוא ללוב צלוב צלובו אמרינן מיד נחנק. והחיות חולק עליו כי י"ל דנחתך החלל וגפיל וכן ט"ז. חולק עליו ועי' נכ' משפט נדק ח"ה סי' כ"ג. מי שצדו זרועותיו והשליכוהו ציד אשתו הקורה. מהרי"ל ח"ג סי' כ"א. גוי מסלית שמומר שנטבעה הספינה ונטבע הוא ואחרים עמו ויהודי אחד שהיה בספינה ההיא. וראה קוטר א' שהוציא סכין והרג את היהודי לפי שרצה לרכוש על קרש א' שהיה הסוקר רכוש עליו לין ומש נעדות זו אפי' אם יש ס"ס ע"ש תומ"י סי' קמ"ח קמ"ט. חלל הר"ם אלשקאר סי' קי"ח והמהר"י צי רב סי' ט"ז חולקים וקוצרים דנעדות זה משיחין את אשתו. עי' כנה"ג דף כ"ט ע"ב. השליכוהו למים כשהוא מנוייד לכ"ע מעידין. הר"ם אלשיך סי' קכ"ג.

הפוסקים

סי"ק רנה אות א

אוצר

סעיף לא. רנה. ראוהו צלוב. א. האם דין זה הוא בנצלב בידיו או בנצלב בצוארו, ואם יש חילוק בין נצלב ע"י לסמים לנצלב ע"י ערכאות.

(וכ"א), ובאותה צלובה שצידיו מיירי מה דתקן דאפי' ראוהו ללוב אין מעידין עד שחלל נפשו, דאפי' שרובם למיתא, מ"מ אפשר שלא ימות, חלל צלובה שהמלכות עושה בזה"ל, שקוצעים בדרך קורה מכאן וקורה מכאן בגובה וקורה על גביהן ומשימים חלל צלוב וחוללים אותו בקורה העליונה בחלל נורת הפתח והוא נחנק ומת מיד, פשיטא דמעידין עליו, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' גירושין ה"ז [וכ"ה בשו"ע סי' ל'] שכל הדברים שאי אפשר שיחי חלל ימות מיד בזמן קרוב מעידין עליו, וזיל בחר טעמא, מ"מ אמרו רבנן דאין מעידין על ללוב, משום דאפשר שיסחר חי, וללוב צחניקה א"א שיחי חלל ימות מיד, ודכותא אשכחן במשאלים דקיי"ל [בדף קכ"א ע"ה] דאין מעידין עליו, ומוכח הכס בגמ' דהיכא שאי אפשר לומר שמת יא' מן המים מעידין עליו, ולא אמרינן לא פלוג רבנן במשאלים, חלל זיל בחר טעמא כו', וה"ל צלובה זיל בחר טעמא כו', דהרי אי אפשר שלא ימות צלובה שצחניקה אם לא בדרך נס, ולא חיישינן לנכס כי היכי דלא חיישינן לנכס במשאלים.

ובתב עור, דליכא למימר נמי, צלוב צלוב, חיימא מערונא עברה עליו ופדחתו כמ"ש בירושלמי [פ"טז ה"ג], דכא ודאי שחי ז"ל דמיד בחרף עין שנלל עברה עליו מערונא ופדחתו, וזה אי אפשר, דא"כ לא היו מספרים עליו אותם שהיו חלל הצלובה בסתמא שנלל, דמשמע מלשון זה שמת, חלל אדרבה היו מספרים הפלא הגדול שנעשה לו שניצל מהצלובה ומחמיתא מיד לאחר שנלל, ודוקא צלובה שצידיו מיירי בירושלמי, דהתם אפשר שיחי זמן הרבה צעודו ללוב, ואולי לאחר שהלכו משם אותם שראוהו ללוב עברה עליו מערונא ופדחתו, ולא ידעו מזה, משא"כ צלובה שצחניקה כו'.

עוד כתב שם, דכן מבואר גם במ"ש הרמב"ם [והשו"ע כאל] דין הצלוב, דהרי מוכח בדבריו שמפרש במ"ש המשנה דאפי' ראוהו מנוייד וללוב ודאי אוכלת בו אין מעידין, דלאו או או קאמר, חלל דהיינו דאפי' שהוא מנוייד וגם ללוב וגם חי אוכלת בו מ"מ אין מעידין עליו וכו' [ובמבואר להלן אות ו'], וראה דמשום זה הוא שהוכרח לפרש כן, משום דמכיון דלליבה דמחני' אינה חלל צידיו, למה צריך למיתא שאין מעידין עליו, הא פשיטא שאין מיתא צלובה זאת, חלל צע"כ דחדא קחני, ושפיר אלטריך לאשמועינן דאפי' אין מעידין, משום דשמת מערונא עברה עליו ופדחתו כו' ע"ש.

ועפ"י מסיק צידונו שגמסלית אחר שפלוגי נלל צדיניהם על הצלובה, דמכיון שצ"ה"ז שהמלכות נוהגת צחניקה, אין לשון "נלל" משמעות אחרת חלל שנלל ומת, לא חיישינן לחומרא שמת לא מת צלובה לפי שהללל ללל אותו צע"כ שאפשר שיחי שעה או שתיים ולאחר שהלכו משם חתכו את החלל ונילל כו', כלכך כשאומר

עבה"ט סק"ז מהב"ח כאן דוכא אם הוא ללוב צידיו, חלל צלובו אמרינן מיד נחנק. ובתשובותיו צ"ח ע', ורמז עלי' הב"ח גם כאן, האריך לבסס שיטתו וכתב דהא דתקן דאין מעידין על ללוב, נראה ברור דלא מיירי חלל צלובה שקוצרים ידיו זו על גב זו ואלצים אותו צידיו על העץ, כשהוא דב"ב [מ"ח]: תלויכו וצין וציוני וציוני, וטאבי חלל לפאפי אכירא וצין, ודגיטין [ל':] תלי לי עד דאמר הכי, דבהכי פירש"י דתלי לי על עץ, וכו"ו צע"כ דתלכו צידיו, דאם תלכו בחלל שצואר, חלל הוא מת מיד ולא מלי למצין וציוני ולא למימר מיד, ופסוק מלא הוא [איכה ה' י"ב] שרים צידם נחלו, ודכי חנן בסנהדרין [מ"י ע"ה] כיצד חולין אותו משקטים את הקורה בדרך ובעץ יולא ומקוף שחי ידיו זו ע"ב זו וחולק אותו, ולא חיימא דוכא דוקא צחניקה של דין תורה [שחי חוללים אותו] לאחר שהומת צסקילה, חלל המלכות [היו] חוללים אותו בחלל שצואר וחונקים אותו, הא ודאי ליתא, דהרי צחניקה שם איחא חילו נאמר חטא ותלית הייתי אומר חולין אותו ואח"כ ממתין אותו בדרך שהמלכות עושה, ח"ל וכוונת ותלית וכו', ואם הייתה החללי של המלכות בחלל שצואר, מאי "ואח"כ ממתין אותו" דקאמר, חלל המיתא וכתלי' כחת' הן, ומו דכלא משתלח בחלל שצואר הוא מת מעלמו ושוב אין לורך להמיתו צידים, חלל ברור שגם המלכות, צימי חכמי המשנה והתלמוד, היו חוללים צידיו על העץ ואח"כ ממתים אותו צדקירת חרצ וכידון או צחניקה חללים

(א) והוסיף שם דאפי' דמ"ש החוס' בסוטה ח' ע"ב בעובדא שזקפתו לכובס שבב"מ ס"ג ע"ב. דזה שנתלה נחנק, משמע לכאורה שמפרשים דתלו להכותב בצוארו ונחנק, בדרך שהמלכות עושה עכשיו בע"כ צ"ל שאין כוונת החוס' כך. דהרי מבואר שם בב"מ דלאחר שזקפתו וחי' ראב"ש בוכה אמר לי רבי אל ירע בעיניך כו', וידוע דלאחר שתולים בחבל שבצואר, שוב אינו יכול לדבר אף דיבור אחד, אלא בע"כ צ"ל בכונתם, דבאו להקשות רק ממה דחזינו דהכותב שהי' בר סקילה לא מת בסקילה. ועי' כתבו דזה שנתלה נחנק, כלומר דלאחר שזקפתו בידיו המיתתו אח"כ צחניקה או בהריגה, אבל לא מת בסקילה כו'. ובצ"צ [החדש] פסקי דינים ח"ב דף א' טור ד' תמה ע"י, דהלא בגמ' איתא, אמרו', דהיינו שאחרים אמרו כן. וכן תמה בדבר הלכה [להר"א קלצקין] סי' ד' ע"ש. ובהגהות בן ארי' בב"מ כתב דאף דלגירסתנו אודה ראיית הב"ה, אכן תתוס' בסוטה שם גרסו "אמר" בגירסת הב"ה.

פתח תשובה

תורה סו"ש לעיל, ועוד י"ל דכאן אפי' רש"ג מודה דע"כ לא פליגי אלא במקום דלא שייך לומר כאלו נמנעו כאלו היה כגון שזה שמואל זה קנר כו' אצל גלגול דנ"ד י"ל אמרין שזה שגלגל אמר' כנכ"ס והענין שאפשר לומר כאלו היה דמינו שעה שנתלה אצל אס אחת אומר שזה שגלגל נפקק התנן וירד ואח"כ גלגל אחר כאלו א"כ זה הנמנע כאלו לא היה כאלו תשעם ראשונה אלא א"כ היצא לכאן וזה לא חיישין כו' ועוד דנכסות דף כ"ס מובאר דאפי' רש"ג אינו מחמיר אלא צנידי דשכית כמו שזה דרכה למקנר זה אצל כמה דלא שכיח

שיש חשש שאומר דדמי מ"מ לא גרע ממה דהעוף אוכל בו וא"כ עכ"פ זה רק מומחל מקרבנן וצליסור דרבנן לכ"ע אמרין היינו האז דאבר כו' ואף ד"ל דגם רבי אינו סומך על סברא זו אלא לטורח אדם הנכנס שיש לו חזקת טהרה וא"כ כאלו שיש חזקת א"ל לא מהני סברא זו ונ"מ הרי גם עכבר שנכנס כו' סבית זה בחזקת טהרה לטובו חזון ואפ"ס פשיטין מפלוגתא דרבי ורש"ג ולדעת ה"ה והר"ם אפי' לא ציטל ואפילו לדעת הטור דנציטל מיידי מ"מ כבר מוכח דצליסור דרבנן אפי' בחזקת איסור קי"ל כרבי ואפ"ס זו כבר נפקא מאיסור

אוצר

סיק רנה אות א

הפוסקים

כשאומר גלגל פלוגי דינו כאומר נהרג פלוגי דאין לנו אלא משמעות הלשון כפי הצנחו הפשוטה והמורגל צפי השוטה.

ובט"ז סקמ"ג כתב שאין לסמוך על הוראה זו כלל, דהרי בתרבות רוח [א' י"ז] איתא שהמרח נעמי לרות אית לנו ארבע דיני מותא כו' והשיב במקום חנק לליצב קיסא [גליצה על עץ], ש"מ שסביב האורח היו לולבים מי שחייב חנק ולא צידיו, דה"ש"ג דמלות חנק של צי"ד אינה צלליצת קיסא, אלא משקעים אותו בצל עד ארכובותיו כו' בדאיתא בסנהדרין י"ב ע"ב, לא בזה נעמי לפרש לרות כיצד מונקים לפי דינו, אלא בזה רק גלגול לה שיש לנו מלות חנק שחונקים צואר, והסבירה לה כדרך שהמלכות חונקים צואר צלליצת קיסא ב), ומו דאי מחמי דאין מעידין על לולב מיידי גלגול צידיו, קשה מאי קמ"ל פשיטא שאין מעידין עליו שמה, צפרט לדעת הטור שדפרש דכתיב אוכלת בו היא חלוקה אחרת [וכ"ס ברש"י], וממילא בזה גלגול ליכא אלא הלליצב שצידיו, אלא פשיטא דמחמי מיידי גלגול צוארו, ואפ"ס אין מעידין עליו דשמה חיבך חתכוו משם ונשאר חי, ומה שהביא הכ"ח מפסוק שרים צידם נחלו, אין ראוי משם, אלא אדרבה, דאי סתם לליצב הוא צידים למה לריך הפסוק לפרש שצידם נחלו, אלא ודאי דה"ק הפסוק דשני את החלי ולא חלו אותו צוארם, אלא צידם, כדי להרבות לערם לפני מיתחם ג), ומה שהביא מנ"ש בסנהדרין ואח"כ ממיתין אותו כו', לא אמרו חסם לשון זה אלא להפוקי מחלי של צי"ד שהיו חולין אחר שכבר מת בצקילה, ועי"ז קאמר שצחלי של מלכות חולין צעדו חי ואח"כ משבין אותו שם שימות עיי חניקה, וחבורי שכמה רבנים לא הסכימו לחילוקו של הצ"ח, ולכן נראה דכשמעיד על אחד שנתלה לריך לשאלו אם שהם שם עד שיאכל נפשו, ורק אם שמע מפי אחר שפלוגי נתלה די צדק וכו'.

ובתשרי מוה"ל יהודה כהר"ר חנוך, שצנח"ת הצ"ח ס' פ"ט, כתב אל הצ"ח דמה שפי' דהמשנה דאין מעידין על לולב מיידי גלגול צידיו, אין דעתי נוחה לזה ואין זה אלא דברי נביות, דהנ"ל המשנה מפשוטה, דמדמתין סתם לולב ולא מפורש בזה"ל ענין מיידי, ומסתמא נמי מיידי צלליצת צואר כו', וגם מה שסוכיות כדעתו מנסהדרין, לכאורה משמע משם להיפך, דדוקא צחלי של דין תורה החלי הוא צידיו, אצל החלי של מלכות אינה צידיו אלא בחניקה צחל [שצלוהר], ומה שדייק מלשון "ואח"כ ממיתין אותו" דזולת שחולין אותו ממיתין אותו צידים [בחרב וחלום], דיוקו אינו מוכח כלל כו', ולשון ממיתין מיידי שפיר שהחלי שפושט המלכות הוא צעין שדמיתין אותו [בחניקה] אחר החלי צען, כגון שקושרין מחלה החבל סביב האורח, וקושרין החבל

בציב העץ, ואח"כ משליך החליין את החליו מידו כו', ואפשר שגלגלו אחר שנתלו, כמ"ש צירושלמי אומר אני מערופה עברה עליו ופדלחיו, וגם מלשון הירוש' הג"ל משמע קצת דלא מיידי שנתלה צידו, דא"כ לא צעין מערופה לזה, ומי יתן שיצורר לי דתיכף ומיד אחר שמשליך החליין את החליו מידו הוא מת צודא, היינו מסכים להחיר העגונה שצ"ד, אצל כל זמן שאין זה מצורר לי אין צידו לסמוך על היתר זה. ועי"ש שמסיק צידיו להחירה מחמת דרובא דרובא של החליין עיי' המלכות חסם יחלום ממיתה, צידיו, מה שפילגשו בגוי' הראתה את קברו אפי"פ שיש לחוש דמשקרת כו', וכתב דיש לנרף עוד לזה, דמהלשון שאמר הטע שצצרו לו שזה היום שקו לו שחלו את המומה, משמע שידוע ומפורסם שלא ינאל מחלה חלי כו'.

ובכ"ב צנצ"ק סו"ס י"ז דפשט דברי המשנה לא משמע כהצ"ח, ולא מאלו לו סיוע דברי הראשונים, וא"כ ליכא להחיר מטעם זה. וכתב עוד, דמה שאלה הרב השואל להמליץ דכרובי מלכות דרכם לשבור מפרקתו צענה לליצב, אומר אני דאפי' אם נמצא שדרכם כזכר, מ"מ אין פוסקים כך צפסק דיוס דנימא דבחר דחתם פורסי שנמג לא שקלי עומדא, ואינו מלד דינא דמלכותא, אלא שהחליין עושה כך מעצמו, וא"כ חיישין שקבל שבר ולא שבר מפרקתו, ועוד אפי' אם שבר מפרקתו אם החוט ורוב צער קיים לכונ"ע אינו עריפה.

ובחת"ם ח"א ס' ע"ד כתב דמה שהחליה הצ"ח שצנלצב צוארו מת מיד, בשכל יעיד להיפך, דהנחנק יחי' זמן מה ואח"כ אם יתירו החבל תחזור הרוח למקומה ויחי', והרי אפי' צנעט גנכנסו המים לגופו וחנקוהו מעשים בכל זמן שאחרי שהפכים אותו ומולאים המים ממנו מחזירים רוחו צקצבו ויחי', וידוע ומפורסם שצנידונים צמלכות צזמנו החליין משבר מפרקתם עיי' יחד תקועה צנצה הלליצב כדי שימותו מהר, ואי לאו הכי היו חיים זמן רב, ואם מתירים החבל יחיו ממש, וכיון שצריך לזה אומנות יחירה, ממילא דכיון שלא ראוי שנטעמה צו האומנות הכיה כראוי לא גרע מצבחה דכל שיש צציתחה שום ספק הרי היא בחזקת שאינה צוחה, אפי"פ שהיה צוחה לפנינו, ואי לא דרוז מנזיים אלא שחיתה מומחים הם, היינו חוששים שמה חיינו מומחה כו', וכ"ש שיש לחוש הכה שמה לא ה"י החליין צקי, או שלא עשה אומנותו כראוי, ועודא ידענא בחד שנידון להיות חלוי עד ערב, ואז נחמר לחכמי הרופאים לנחמו, ולא נשכר מפרקתו, וברגישו צו חיים והכניסוהו למים והחזירוהו לחיות, ולא ידעתי כמה זמן חי, אצל עכ"פ חיינו בחזקת מת, דהרי לחזקת חי

למעלה ובפלגי מים [למורה"י מליסא] שם פ' שבידס היינו שהשרים חלו את עצמם.

(ד) מיהו ע' בנוב"ת ס' י"ז בתשרי בן המחבר, שהעיר על דברי אביו אלה וכתב אני ראיתי בספרי דיניהם הנוהגים במדינות הללו שצריך החליין לשבור מפרקתו של הנחלה, וזהו בדינא דמלכותא שלא להרבות חבלי מיתתו, ועי' מ"ש בזה בפ"ת סו"ס ק"ל.

(ב) ע' בלקוטי חבר בן חיים חלק ח' בהגהות לאהע"ז [ונדפס גם בלשכת הסופרים בשבוע"ע אהע"ז למברג תרמ"ו] שהביא בסע' זה, שמו"ר בעל החת"ם ה"י מפסק אם אין התרגום לרות צדוקי, הרי לידן לא ה"י חנק בצליצת קיסא. ויש להעיר שהחת"ם עצמו בתשרי באהע"ז ח"א ס' ע"ד הביא בתו"ד שהט"ו הקשה על הב"ח מהתרגום לרות, ולא העיר שם כלל ע"י.

(ג) ועי' באבן עזרא שם ש"א כי בידם שב אל העבדים הנזכרים

פתחי תשובה

לנפילה רחוק ולחור בנ"ב דף קע"ז דאף דחייס': לנפילה לנפילה דחד לל חייסין
 כו' וה"ב בנ"ב. היכל. איתרמי לניטל האי עון התליה ואחר. נתלה בלחות. מתקום
 וישקמה פניו ללזרת הראשון ע"ש וכבר האוכר דבריו אלו קצת בנ"ב סימן מ"ג.
 וקצת חידוש. צביה יד השב יעקב מדוע לא אחי עלה נ"ב. מיטעס היינו האי
 שאבר וכו' כדברי הכנ"ס. הג"ל חזק' הש"י. צעלום האוכר ספרט זו צל"ס. הקודם
 ע"י עיני איש והשליט שם להסבה כרתי ע"ש והיה מורחם צום תלפילי לל הספר
 העד אח"כ יד להקל וז"ע. ועיני עוד מורחם זה בנ"ב יד האוכר פי"ג מל"ג דין י"ז.

ה פ ו ס ק י ם

ס"ק רנה אות א

היו גם שלא כעצב ולא חייסין לזה, ומה שפי' הכ"ח שם ב"מ"ס
הגמ' בסנהדרין בייתי לומר תולין אותו ואח"כ ממיתין אותו
בדרך שהמלכות עושה, דאין זו תלי' שוכנת זה המלכות עכשיו,
נראה להכריח בדבריו, דאם יומא כמ"ס רב אחד [מור"ר יבואל
בה"ר חנוך הג"ל] שה"ד בשו"ת הכ"ח סי' פ"ט שהיו תולין
בחבל שבזוהר בדרך שעושין עכשיו, קשה מה צריך לזה קרא
דוכותא ותלית, בלח"ה לומר כן, דהרי תלי' דקרא מיירי
במסקלים בדכתיב כי קללת אלוקים תלוי דמיירי במגדף דמפורש
בקרא שדינו בסקילה, וא"כ איך אפשר לומר דמקודם תולין אותו
בחבל שבזוהר, הלא אפשר שיחנק ע"י, ולא יקיימו זו מלוא
סקילה, וכדאיתא שם בד"כ ע"ה במלוא הנשרפין זה מושך אליו
וזה מושך אליו עד שפוחא את פיו כו' ר' יבואל לומר אף הוא
אם מה צידם לא היו מקיימין זו מלוא שקיפה כו', ואפי' לתיק
שאינו חושש לזה, היינו משום דאפשר שאם יראה המושכים שיש
לחוש שימות ירפו ידיהם מלמשוך עוד, משא"כ בנחלה בחבל
שבזוהר, הלא ודאי בדעת הכ"ח, וחזקי ראי' שאין עלי' תשובה (*).

גם בערוך השלחן אורח ר"י כתב דמסתבר כהנ"ל, ומ"ס צירושלמי
שמה מטרונא כ"י נראה דאינו שייך רק בחלוי ביד, דאל"כ הלא
החוש מעיד שבזמן מועט נחנק, גם אין לחשוב שפסק החבל, דזה
אינו אלא אם באותו רגע נפסק החבל, אבל פשיטא דכיון שעמד
עליו זמן מועט ה"ל נחנק.

ובבית דוד [לבריד] סי' ח'**) כחז דמירושלמי עלמו מוכח
כב"ח, דמדקאמר דמטרוגא עברה ולא קאמר דנחתך החבל,
משמע דנחתך החבל לא חייתין, וא"כ בהכרח דלא מיירי אלא
בלגב צידן, דהא בלגב צוארו לא שייך למיחש למטרוגא אפי'
להחייב כדמוכח מדקשה על הב"ח רק משום ש"ל שנחתך החבל,
וכיין משום דלגב צוארו מת מיד ואינו שוכה כדי שחשבו
מטרוגא ותעסוק בפדיונו, ואין זה כחיתוך החבל שהוא [נעשה]
ברגע קטן, ולכן נראה דהעיקר כב"ח***).

גם בקהלת יעקב [לכר'י מקרלין] סי' נ' דכ"ו כח' דמחירושאמי
משמע לכאורה כה"ח, דכר'י כשנתלה צוואר הוא נחנק ומת
צומן מועט, כדאיחא בגמ' [סנהדרין מ"ט ז'] דמיתא חנק קלה
מכולן, וא"כ דוחק לומר דחיישין דתיבך אחר שכלכו מעליה ולא
ראוהו עוד עברה עליו מערונא ובחירתו צערו דחיים ולא נחנק,
ואף דנימא דכירוש' חייש כן, י"ל דכירוש' לעממי דחייש שם
צתפירת

ופירש"י כלומר אין שהות ביניהם, וא"כ בהאי גוונא בודאי ליכא חשש מיתה כלל, ושפיר אצטרין קרא דהומת ותלית. גם בקונט' אחרון לס' זכר טוב דחה ראיית העצא ע"פ הגמ' דזה קשר זה מתיר.

(*) השו' זו נמצאת גם במגן שאול סי' י' מיהו ממ"ש בדבר משה [להר"מ אמארייליון] ח"א סי' י' מתבאר שבעל התשו' הנ"ל הוא הרי"ד ולא בעל מגן שאול.

(...) ועי' מה שהעיר ע"ן בדבר משה הנ"ל בדק"כ ע"א. ועי' בבית דוד הנ"ל, בס"י י"ח ד"ס ג', שכ' דמתשו' הרא"ש כלל כ"ז ס"י ח' קשה על הב"ח. אולם לא ביאר כוונתו מה קשה משם.

אוצר

חי נמי אצלנו כיון שגמר דינו וילא ליהרג ונעשה בו מעשה
ההריגה, מ"מ חזקה מה נמי לית ליה ולא עדיף ממשה"ם.

ובח"מ סקני"ה חלק על הכ"ה מטעם ש"ל שנחתך החבל [מעלמו]
וחי, וכמוצא בבה"ט. ובצ"ש סקני"ג הביא מהח"מ וכתב
דגם מנ"ש הירושלמי שמה ממנוגה עברה עליו ופדחתו משמע
ללא כהצ"ח. [וצפורת יוסף להר"י אלפאנדארי סי' ב' ד"ט עור
ג' משמע דס"ל והשטשות הנחתך החבל והמנוגה עברה חלה
גינה, ודע"י שנחתך החבל מעלמו אפשר שהמלכות תרחם עליו
ע"ש]. גם בפני משה ס"ק קט"ז ובאפי זוטרי ס"ק קנ"ה כתבו
דנראה ללא כהצ"ח.

ובמרה"צ ס"ק קכ"א הביא מהט"ז, וכוסיף דגס צעיקר ראיית
הב"ח מסבדרין יש לדון, דאפי' אס נומא כהב"ח
דמ"ש אס "תולין אותו ואח"כ ממיתין אותו" ר"ל שתונין צידיו
ואח"כ ממיתין בחלום וחרב, מ"מ מחגי' דאין מעידין על ללוב
ע"כ לא מיירי בלליבה צדון המלכות בכה"ג, דאל"כ תקשי לרב
יוסף דאמר בגיטין כ"ח ע"ב בליק דהיואל ליכרג צבי"ד אג
עב"ס מעידין עליו שמת, א"כ כ"ש בראובן ללוב כצר צדיגס
שמעידין עליו שמת, ולמה חנן שאין מעידין על ללוב ה, יצהרה
ג"ל או דמתגי' מיורי בללוב ע"י נסעים או דמיורי בללוב ע"י
המלכות בלליבה נאחר דאז תיכף כשנללובו הם סומכים נומר
שצודאי ימות ומניחים אותו צלי שמירה וכוללים, ומש"ה אין
מעידין עליו, דלא דמי ליואל ליכרג [שלא ע"י גליבת נאחר]
שומרים אותו שלא ימלט מידם עד שיכרג, וא"כ אזכר נה ראיית
הב"ח וכו', לכן דבריו ג"ע לויאל. וצדכר הלכה [לכרה"א קלנקין]
ס' ד' כתב צחוק שאר דבריו, דמה שהוכיח הב"ח מצ"ב מ"ח
ומגיטין ל"ז דתלכו היינו צידיו, דאס תלכו בנאורו הלא הוא מת
מיד ואינו יכול למכור, יש לדחות דה"ק דכאשר ראה פאפי שכבר
הי' טאצי מוכן להדק החבל שסביב נאורו החרה למכור לו.

אולם הרבה אחרונים סוברים כהצ"ח. נחלת צבי וצביה הלל
כאן הביאו דברי הצ"ח מבלי שום חולק. וכידו אהרן ח"א
הגב"ע הוא תק"ה כתב שצפנים מאירות ח"א סי' מ"ח וראה
דס"ל כהצ"ח ע"ש. ובעני אחרים ס"ק קכ"ו כתב דהצ"ח שבהקשה
על הצ"ח ממ"ש בירושלמי מטרונותא עברה כו', לא עיין צהשו'
הצ"ח ששם יושב את לשון בירוש' הג"ל, וגם מה שהשיג הח"מ
דאפשר שיחתך החבל ויחסי, מיושב מכלל דבריו שם, דס"ל דזה

ה) קושייתו היא רק לפיכך שהשיג בס"ק קמ"א על הח"מ שכתב בס"ק ס"ו דרב יוסף לא קאי אלא לענין גט ותרומה ולא לענין עדות אשה, ויבואר אי"ה בסע' ל"ו, ועי' עכזה להלן בד"ה ויש מחלקים בין נצלב ע"י לסטים לנצלב ע"י ערכאות.

(*) ובפני משה ט"ק קט"ז כתב שאינה ראי' כלל, דילי' דמכיון דמפרש
בתורה דחולין אותה, לא אכפת לנו כלל מה שתתבטל לפעמים ע"ז מצות
סקילה, וכדאיתא בסנהדרין מ"ה ע"א דאע"ג דבעינן מדאורייתא דחיפה
וסקילה מ"מ א"מ מת ברחיפה לבד יצא ע"ש, ושאיני מ"ש ר' יהודה לענין
שריפה, שאינו מבואר בתורה להדיא איך פותחים את פיו ע"ש, ועוד דמכיון
דמסיק בגמ' שם בדרמין ע"ב דמצות תלי' היא אחד קושר ואחד ממיר,

פתחי תשובה

מקצרו של ירגשו שהצילו וכעין מעשה שזכר נמש' קדושין דף פ' נפי' בתום' נשם ר"ח. גם נחשו' שז יעקב שם עמוד ע"ז צענזל דידה ונחלק כעין דברי הגו"ז בזה ע"ש והיה נחלק עין מן הגו"ז ז"ל והוא ז"ל כתב עליו דלון לחוש לה' דשם היה המעשה בשומר שהוכרז לחלות אחר. במקומו חלל כאן אף אם נדון אחריו שהצילו למה זה יכנס ענינו עוד בסכנה לחלות אחר במקומו חלל די שהצילו ויצרנו לו ושוב אין אחריות החלו עלי

והזכיר שם קצת מדברי זקינו הגו"ז הכ"ל ושיעור אותם מהלך והאריך עוד בספרו לומר דכאן חשבו רש"י מודה ע"ש ולכאורה לא חידש כלום דכל דבריו נכללים בדברי הגו"ז הכ"ל:

וענין עוד נכו"ז שם בסוף התשובה שהציל נשם הרב מו"ה זרח ליידיץ שפקק על היתר האשה הכ"ל דכאן יש חשש שחלף בכוונה לפי שערב עליו מי שחשבו והצילו מהלכיה ותלה אחר במקומו היה אדם מת שהצילו

אוצר

סיק רנה אות א

הפוסקים

רב, והי' מת רק כשזכר כל דמו, וזה הי' לאחר הרבה שעות, וזה גלוי וידוע בדברי ימי העמים, ומוכח כן ממ"ש באהלות ובגדה ללוב שדמו שותה כו', ולפי"ז דקדקו [לענין דיעה] דברי הב"ח, דמכיון דהמשנה דאין מעידין על ללוב מיירי בלליבה הרומיים, כסחם בליבה שבמשנה וגמי, אי"ב הי' אפשר ללמוד מזה לנחלה בלאחר, ד"ל דדוקא בללוב דמחמי' שחי זמן רב על הלליבה יש לחוש דמטרונא הלכה ופדחתה, אבל בנחלה בלאחר שחי רק רגעים ספורים, למה לנו לחלוק דמטרונא פדחתה.

ויש מחלקים בין נצלב ע"י לסמים לנצלב ע"י ערכאות. בחזון איש להכע"ז [תשי"ח] סי' ל"א אות ט' כתב דלפי"מ שפסק הרא"ש בפ"ג דגיטין סי' ה' כלי"ק דרב יוסף שאמר שם בדכ"ח ז' להיולא ליהרג צבי"ד של עכו"ם אין נותנים עליו חומרי חיים, ולפי"מ שהשיגו האחרונים על הכ"מ סקס"ו שכתב דרב יוסף קאי רק לענין גט וחרומה אבל לא לענין להשיא אשתו [וכמו שיבאר בלול"ה פ' בסעי' ל"ו ע"ש], נראה לומר דמחמי' דללוב מיירי בללוב ע"י אויבים ולסמים או ע"י שר של מקום זה, דזהו יש לו מלכים וחיישינן שהצילו ופדחתה כמ"ש בירושלמי, ולא דמי ליוולא ליהרג צבי"ד של עכו"ם על עון פלילי והצ"ד ממונה מהמלכות דאין חשש אלא שעי' שודד יעוררו משפטם נגד המלכה ואמרין דלאחר שחתם פורסי שנמ יראים לקבל שודד.

ובבר ליואי ח"ב סי' י"ז, צידדן שהעיד שראש שפלוגי נחלה ע"י המלכות והמתין עליו עד שראה שמת, אחרי שכי' היתר דמה שהעיד שמת מהני אף שלא אמר קצרתיו משום דבזה לא שייך צדדמי כמו דשייך במלחמה ובמשאל"ם כו', הוסיף, ועוד דצבי"ד [אפי' אם לא הי' מתחין עליו עד שיראה שמת] לא דמי למחמי' דאין מעידין בראויה ללוב, דשאינו מחמי' [דלא מיירי שנחלה ע"י המלכות, אלא] דמיירי שנחלה בליין מחמת אחר סיבה כגון מאבד ענינו לדעת וכו' (*), שיכול להיות שלא נחלה בדרך חניקה ואשאר בחיים, אבל צבי"ד שנשפט מהמלכות להחלות בדרך חניקה, והעד ראש שהחליין חלה, פשיטא דלא שייך צדדמי כלל כו', וגדולה מזו מלאנו ברא"ש בפ"ג דגיטין דכשגמרו דינו צבי"ד של עכו"ם להרגו וחתם פורסי שנמ מחזיקים. אותו לודאי נהרג ומשיאים אשתו כו', וכ"ש כשמעיד שראה חלו על הלליבה אחר שדווכו למיתה, וכ"ש כשגם המתין עליו עד שמת, פשוט וצדור דמותרת להנשא, ומנחתו סיוע לזה כמ"ש בשו"ת הב"ח סי' ע' דמחמי' לא מיירי בלליבה המלכות שבזמנו.

ועי' במאזנים למשפט [להר"י סורולקין] סי' ל"ט, שכי' לענין בליבה המלכות שבזמנו, דאפשר לומר דעד כאן לא חששו הכוזב"ק

רש"י במדבר כ"ה ד' גבי הוקע דהיינו משום שכל הנסקלים נחלים מוכח כהב"ח דצליבה היינו חלי' שאינה במיתה, דהרי יונתן תרגם גבי הוקעננס [ש"ב כ"א ו'] צלבנון, [וכן מפורש בספרי במדבר שם שהיו צולבים אותם], אלא דאונקלוס תרגם גבי הוקע וקסול, אך בדברים כ"א כ"ב גבי הומת ותלית תרגם ג"כ ותצלב אצ"ג דשם ודאי כמ"ש הב"ח כו', ויש להעיר במה שהוכיח מן אותו תלה, דהלא בתרגום אונקלוס ויונתן שם מ' י"ט מבואר שתלייתו היתה אחרי שהומת בסייף ע"ש.

(*) ועי' מ"ש בזה בשאלת דוד סי' ז' שהו"ד לחלו אות ג'.

בחיפית נחשים ועקרבים ובכבשן האש אף למעשה נסים, אבל הגמי דילן לא הי' למעשה נסים [וכמבואר לעיל סי' קמ"ח רמ"ה אות א' וסי' קמ"ח אות א'], וגם נראה דלשון ללוב שבגמ' הוא שנחלה ציד (*). נחלה בלאחר נקרא בגמ' חנוק כדאיתא בסוטה חנוק ותלוי בליין. [נראה דכוונתו דממ"ש הגמי שם צדדמי ע"ב חלל ולא חנוק, נופל ולא תלוי בליין, מוכח דתלוי היינו צידוי, דאם בלאחר היינו חנוק]. גם בצדדי שם אות י"ה כתב דהירוש' לעממי' דחייש לניסא, אבל ש"ס דילן סובר דאין מחזירין מעשה נסים.

ובפרשת מרדכי סי' כ"ב כתב דמה שהחזיק הב"ח דבריו ממה שמבואר ברמב"ם דהללוב והטוף אוכל זו חדה קתני, הנה מהירושלמי דמפרש טעמא לכל חדה וחדא חזין דלאו חדה קתני, ורק מסבירא י"ל כן שבללוב צידוי מיירי. [וע"ש שבנידונו שאמר בעד שפלוגי נחפס ונחלה מפאת גניבה, דן שם אם יש לחשוש שאומר צדדמי, דכיון שראה נחפס על גניבה סבור דעתו דמסתמא נחלה כדנינו]. ובש"ס יעקב ח"ב סי' י"ב לירק צידדונו את סברת הב"ח לשאר היתרים.

ובאבן שמואל אות ש"ב הוכיח כהב"ח, ממ"ש באהלות פ"ג מ"ה אחריו דם חבושה ללוב שדמו שותה, ובגדה דע"א ע"ב ללוב על הטן שדמו שותה לארץ כו', ומשמע מזה ד"ללוב המוזכר במשנה אין פירושו שמת בחניקה בלאחר, דכרי בזה אין דם יולא, אלא כהב"ח דללוב היינו שחולים צידוי ואח"כ מכים אותו בחרב וכידון וחליים, ולכן הי' דם שותה ממנו. [ואמנם בחומ' אנשי שם באהלות, נשם הון עשיר, חמה דהלא אפי' עפת דם אין יולא מללוב, והיינו משום שחפס בפשיטות דללוב היינו בלאחר, וע"ש מה שחירן בזה].

ובחיב"ל יצחק [להר"י הללוג] ח"א סי' ל' אות ד' כתב דמ"ש כה"ח דראהו ללוב מיירי בללוב צידוי בדרך שהיו הגויים עושים בימי חז"ל, אף שנחלקו עליו ובצדדי דללוב היינו שנחלה בלאחר, אבל הלדק עם הב"ח, דכרי ידוע לנו מההיסטוריה הכללית שצליבה היתה צידים כמ"ש הב"ח, והמות הי' שוכה ללוב בלליבה מ"ב שעות עד ג' מעת לעת, ואדרכה מדקתני ראויה ללוב ולא קתני ראויה תלוי משמע כהב"ח שכתלוי בלאחר מעידין עליו.

ובארץ טובה סי' ס' אות ט' כתב דנראה צדור שסחם בליבה שהוכרזה במשנה וגמי' אין הכוונה בזה לא לתלוי בלאחר ולא לתלוי צידים, אלא היינו מה שנהגו הרומיים, שהיו קובעים את האדם במסמרים לען בלליבה, ודמו הי' שותה מהפלטים זמן

(*) ועי' בצ"צ [החוש] פסקי דינים ח"ב דף א' טור ד' שכ' [שיש חסירות לענין פירוש לשון צליבה אם היינו תלי' הממיתה או תלי' שאינה ממתית] דממ"ש בתרגום בראשית מ"א י"ג גבי ואותו תלה. צלב, ואילו בשמואל ב' י"ח י' גבי אבשלום הלוי מתורגם לשון תלי', נראה דצליבה היינו תלי' הממיתה ולא כהב"ח, וכן ממ"ש במדרש אסתר [פרשה ט' ג'] צלב יתי' על צליבא דלא אשכחין חד מן עמי דאשתויב מני' משמע דהצליבה עצמה במיתה, דאם נימא דהמיתה לא באה אלא ע"י חצים וחרב, הרי מצאנו במשה שניצול מחרב פרעה ובודד שניצול מגלית כו', אך ממ"ש

פתחי תשובה

שנר מפרקתו אם החוט ורוב צד קיים לכ"ע אינו טריפה ע"ש. ועיין
מקצות כו"כ תניינא סימן י"ז בתשובה ונזן המהגר כחז עליו הנה אחריו
ז"ל לא עמד צד על התקרה ואף רחתי בפשרי דייקאם הנוהגים במדינות
הסם שזריך התליון לשנר מפרקתו וזה נדבא דמלכותא שלא להרנות תכלי
המיתה של הנלל ע"ש. ואף דאכתי איכא טעם ה"ל של הנ"ל דאפילו שנר
מפרקתו כו"ל אך בתשובה הנ"ל מיייר לקולא לענין להשוות העדים לכן שפיר
השם שם כיון דדינא הוא לשנר מפרקתו אולי רגילות הוא שיא נפסק גם
החוט ע"ש היטב [ועיין בתשובה חסם סופר סימן ע"ד מעיין כזה]:

הפוסקים

סיק רנה אות א-ד

אוצר

בגלוב ואם נשאת לא חלה, ובזבא דכריו לבן סיק רנ"י אות
י"ט ע"ש.

גם בנזויק סי' מ"ו כתב בנידונו דכיון שהעיד בעד שפלוני נחלה
ע"י המלכות, יאכא מאיסור חורב, דמה דתנן דאין מעידין
בזבאכו ללוב הוא מדרבנן אבל מדאורייתא מתרת משום דרוב
הנללים למיתה, וכדמשמע מהרמב"ם פ"ו דנחלות ה"ג [וכעור]
וכש"ע חו"מ סי' רפ"ד סעי' ד' כו' [כמבואר בסעי' כ"ט ס"ק
רמ"ב אות ד' ע"ש], דאף שיש להסתפק במ"ש שם ראוהו
ללוב וכעוף אוכל צו, דאולי דוקא תרומתו בעינן, אבל ללוב לחוד
[ואין עוף אוכל צו] אפי' לנחלה אין יורדין, מ"מ מסתבר דלאו
דוקא הוא חלה דנקטו לשון כמשנה ביבמות כו', דהרי מייירי
שאכילת העוף היא במקום שאין נפשו יולאת בדאיתא בגמ', ח"כ
אין אכילת העוף מעלה ומורידה, ואפי' אם נימא דדדוקא נקטו
שהעוף אוכל צו שזכר ראי' שמת מדלא הי' מפרפר בשעה שהעוף
מנקר צו ומנער, מ"מ צ"ל שאמר בעד שעמד עליו עד שראה
שה' כבר מת, חלה דחיישין לבדמיו כיון שלא אמר קברתי כו'
[כמבואר בסעיף ל"ג ס"ק רנ"י אות ג'], לא גרע מהעוף אוכל צו,
כיון דכבר לא ראה צו שום חיות, וא"כ יאכא מאיסור חורב.
[ועי' מה שהעיר רחן טוב ס"ק ק"א בדברי הנו"ב באלו].

וב' ביד המלך צפ"ג דגירושין כו"א דדעת הנו"ב ה"ל נוסח
שנלביב לחוד, אף שאין עוף אוכל צו, יאכא מאיסור
דאורייתא.

ואם מהני עדות שנלל לענין איסורי יבמה לשון ואחות אשתו,
להסבירים דמה דלא מהני עדות זו לענין איסור אשה איש
כיינו רק מדרבנן, עי' בסעי' כ"ט ס"ק רמ"ב אות ו'.

ד. בשנצלב ואחר כמה ימים מצאו שם צלוב מת, האם
תלינן דזהו אותו שראוהו שנצלב. עי' בפ"ה
סק"ל מש"כ מהבני"ק סי' מ"ו דאמרין כיינו האו שנלל
וכיינו האו שעודנו ללוב, עפ"י דבי בפסחים י' ע"א דאמרין
דקבר שאבד הוא קבר שנמלא, וש"ל דכאן אפי' רשבי' מורה,
משום דכאן שייך לומר כאן נמלא בללוב כאן הי' משעה ראשונה,
ולא שזה שראוהו שנלל נפסק אללו החבל ויירד ואח"כ נלל אדם
אחר כאן שלא הי' כאן משעה ראשונה כו'. ובנ"י שם להבן, הוסיף
דשוב מלא שהדבר מפורש במ"ש בשו"ת הרא"ש כלל י"א סוסי' ב'
דכשנא עכו"ם ואמר שהיכודי שנחלו עמו מת, ולא הכיר אותו
ולא ידע שמו, והעידו עדים שיכודי פלוני נחלו עס בעכו"ם הזה,
תלינן דכמת הוא אותו היכודי ולא חיישין שמת כלך לורכו,
ויכודי אחר נחלו עס בעכו"ם ומת ע"ש, [וכמבואר ב"ח"פ
בסעי' י"ז ס"ק ק"ל ע"ש], וצ"ל הוא ממת כך, דכיון שזה נלל
ושז ראוהו שנלל מת, אמרין בודאי זה הוא.

וע"ע בפ"ה שם מש"כ מהבני"ק בסוף התשי' ה"ל דליכא למיחש
שאכזבו שהליל אותו מהנלביב חלה במקומו איזה אדם מת
כדי שלא ירגישו בהנלחו, משום דלמה זה יכניס עצמו לעד סכנה
לחלות אחר במקומו, הלא די שכליו ויכרת לו ושוב אין אחריות
התליו

כי לא נאמר לאדם לשנר אותו ע"ש. ולפ"ז איכא דמסר לשנר
דיש לחוש אולי השנר הלך לננות כו' ובעינן ההוא נעשה דלבי קדושין
ואינו מוכרת. וע"ש עוד בס' מ"ז וננו"ב תניינא סימן כ"ד:
ומ"ש הנ"ט נ"ס הכ"ח דוקא אם הוא ללוב צידים כו' ושה"מ וט"ז
תלקו עליו עיין בנ"ב שם שחולק ג"כ וכתב שם דמה שראה החכם
השולל להחיל דנהרגי מלכות במדינות רחוקות דרכם לשנר מפרקתו נעשה
שעליון אותו אומר איש אפילו כיחא שדרכם נכך מ"מ אין זה מלך דינא
דמלכותא חלה התליון עשה מעצמו ונידו ליקח שלא לעשות זה ועוד אפילו

בנזויק סי' מ"ו וכתח"ס ח"א סי' ע"ד אפי' נלל ע"י המלכות
[כמבואר לעיל], חלה בזמניהם, שהיו מניחים נבלחו על הכן ימים
רבים, ומיד כשפקידו המלכות חלבו היו עוזבים אותו ומפקידים
נבלחו לשומר פשוט, שבודאי יקבל שומר, ואם התליון לא עשה
מלאכתו בזמניה ולא שבר מפרקתו ושאר עוד חי, אפשרות
הללתו ע"י מערונתא או איש אחר שעברו עליו ופדלוהו, אבל בימינו
חלה שמכנים קצר קודם חתלי ורופא עומד בשעת מעשה, וחיוב
ומיד כשרואים שמת מורידים אותו וקוצרים אותו, ודאי דככה"ג
אין אפשרות של הלל ביולא ליהרג ע"י חתלי כו'.

ב. האם יש לחשוש להצלה גם בשנצלב במקום שאין שם
עובדים ושבים כלל. עי' מ"ש בזה בקבלת יעקב
[לכרי' מקרליו] סי' ע' ד"כ עוד.

ג. הא דאין מעידין בצלוב, האם הוא מדאורייתא או
מדרבנן, ואם תצא בשנשאת. עי' בסעי' כ"ט ס"ק
רמ"ב אות א—ה דמבואר שם דלענין נפל לגוב אריות, וי"כ לענין
ללוב, יש שלש דיעות, ד"א דאינו חלה מדרבנן וכשנשאת לא חלה,
וי"א דכאן מדאורייתא ואפי' כשנשאת חלה, וי"א דאע"פ דאינו
חלה מדרבנן, מ"מ החמירו בזה דאפי' כשנשאת חלה.

ובשאלת דוד סי' ז' דע"י ד', בתוך השגתו על מ"ש הריב"ש
בסעי' שצ"ט ושי"פ דכל הכן דקתני אין מעידין או
ספק חורב [כמבואר שם], כי דגם ממ"ש הירושלמי נעטם שאין
מעידין בללוב על לביבא שמת מערונא עברה עליו ופדלוהו, נראה
דלא כו' חלה ספק מדרבנן, דהרי אף ביולא ליהרג דייקאם חשבינן
ל' מן החורב כמה לחד לישנא בגיטין כ"ה ע"ב, ומכ"ש בללוב
שכבר התחילו להרגו, בודאי כו' בחזקת מת מן החורב ולא כו'
חלה חשש מדרבנן, ואף שיש לדמות דרך דללוב מייירי שלא נחתיב
כלל דיון חלה שלסטים ללבוהו וכדומה, אך זהו דוחק גדול ופשטות
לשון דללוב על בללובא משמע דמייירי אף באופן שנחתיב ע"י
דייקאם, וגם משנין מערונא עברה עליו ופדלוהו — דר"ל שחת
מגדולי מלכות בקשה שימחלו לו — משמע כן, [ועי' בזה לעיל
אות א' בדי' יש מחלקים כו'], וי"כ איך שיהי', נראה צדו דרך
חשש דמערונא פדלוהו הוא חשש רחוקה ולא כו' חלה חשש
דרבנן כו'.

ובתש"ו הרא"ם [להרא"ם מרגליות] סי' י"א, בנידון שנלל בזאתו,
כי דנראה דאפי' להחלקים על הכ"ח וסביר דאין מעידין
בזה, יאכא מאיסור דאורייתא, משום דרוב הללוים מתים, וחשש
דמערונא פדלוהו או דנפסק החבל הוא רק חשש מדרבנן, וא"כ יש
להקל בספקות שיש צ"ל כו', ואף שהריב"ש כי דכל היכא דקתני
אין מעידין כיינו מדאורייתא, יש לשדות נגד בדבריו כו'. [וכן
משמע בתש"ו מוכרי' דהרי"ל חנוך שצו"ת הכ"ח סי' פ"ט,
שכזכא לעיל אות א', דאף שהשיג על הכ"ח מ"מ הסיק דרובא
דרובא של התליון ע"פ המלכות אינם יתולים ממיתה ע"ש].

ובבן פורת ח"צ סי' ח' דכ"ז ע"א הוכיח מהר"ש פ"ד דקידושין
סי' ע"א וכת"ר ריש פ"ז דגיטין דק מדרבנן אין מעידין

אוצר

סיק רנה אות ד

הפוסקים

לכתור מעטס אחר, והוא ע"פ המצוה ב"ש ו"ח ומ"ז צ"ע
י"ח דאם הוחזקו צ" יוסף בן שמעון בעיר אחת, וידענו דא' הלך
בדרך זו שנמצא שם המט ומכ"ז לא ידענו, ואין שירות מלוות,
תנשא ולא חיישין חולי גס ב"ב הלך שם, [ועי' בזה ב"הו"כ"פ
שם ס"ק קמ"ו אות ד'], וגם מ"ש הרמ"ה ורבינו ירוחם מי
שנערך ונערך אשתו ראו בעלי שנערך נאמנה [במזבח ב"הו"כ"פ
ס"ב ל' ס"ק רמ"ה מאות ע'] מוכח דכשדענין שזה ב"ב במקום
סכנה, ואח"כ מלאנו במקום הזה מת חלין להמת הוא אותו
שראיוהו שם מקודם, מעטס דחשבו כאין שירות מלוות כו',
ואפשר דאפי' מאן דמחמיר אף כשאין שירות מלוות, מ"מ צלוצ
דלא שכיח כלל מודה דאמרין דהוא הוא, ע"ש שבאר"ח בזה. גס
באזן שמואל אות ש"פ כתב כעין ביתר זה ע"ש.

ובחן טוב ס"ק ע' דמ"ט ד' כתב דמ"ש ה"כ"פ שאלה הדבר
מפורש בתש"י הרא"ש כלל י"א ס"ב צ" כו', כאלו ב"ב דינו
של הרא"ש הלכה פסוקה מצלי חולק, ליתא כו', חולס בנידון
ה"כ"פ שאלוצ ד' יחודים ואחד מהם ידעו העדים שהוא פלוני,
ואותם העדים מלאו אחר כמה ימים אותם ד' צלוצים, יש צלוצ
כדי כמה לדדים לכתור כיון דיש כאן סימן מנין וסימן מקום
הצליבה, ובכ"ג י"ל דלכ"ע לא חיישין לאחלופי, ורק בצולכי
דרכים חששו לאחלופי שהוא דבר המצוי שזה יולא וזה בא במקומו,
ועוד דב"ש [ס"ק ע"א] כ' צ"ע ה"כ"פ דאם מכון המקום ממש
היו כמו נקב צלוצ אות פ' דהיו סימן מובהק, וה"כ הרי ה"ל מקום
הצליבה ממש, ועוד דגם הצליבה גופא ה"ל כ"ו כמו נושאי גמלים
כו', ומכ"ש לפי מה דמשמע ברש"י דגם בצולכי דרכים יש להקל
עפי במקום שאין שירות מלוות, וה"כ צליבה ח"כ מלו' וכו'.

ובס"ק ק"א הוסיף, דמסתבר לומר דמכיון דהא גופא דאין מעידין
צלוצ הוא חומרה דרצון [במצוה לעיל אות ג' ע"ש],
אין לחוש עוד לחששא רחוקה עוצה כהאי שבנידון ה"כ"פ, שהעידו
העדים שנחשבו בקהלה הכיון כל אותם הימים שמן הצליבה עד
הקצורה ולא ראו ולא שמעו שם כלל שנחלה שום יחודי וזולת הכיודים
ההם, וגם לא שמעו כלל על שום יחודי שנגמר דינו בערכאותיהם
למיתת צליבה, אין לחוש כלל שמה צלוצ שם יחודי אחר ע"פ
ערכאותיהם בתש"י מצלי שיוודע בלל, וגם אין לחוש שמה שום
יחודי צלוצ א"ע שם, דלחזוקי צ"י צדך לא מחזיקין כו', וגם מה
ראה צלוצ א"ע דוקא במקום פרכסיה ודוקא צליבה הקצועה
מערכאותיהם, צודאי אין הדעת סובלת כלל לחוש לחששות רחוקות
כאלה באיסור דרצון.

אולם ע"י בתח"ס ח"א ס"ב ע"ד, דאם כי שכתב בנידון דאין
לחוש שאלוצ שנמצא הוא אדם אחר שג"כ נידון למיתת
ונלל, דא"כ ה"ל רעש גדול ופרסום רב לדבר הזה כמו שעושים
השופטים בזמננו וכמ"ש הש"כ יעקב [ב"ה"ל], מ"מ כ' דאיכא
למיתת דילמא מיד כשנחלה שחדו להשומר והוריד אותו מהצליבה
והוליו מת אחד מקצרו ותלכו במקומו, וכשעודא שהצילו החוס'
קידושין פ' ע"ב, ולא כתור אלא משום שבנידון ה"כ"פ אותו צלוצ
שנמצא אפי' שהכירה לצד ח"כ מועילה, וכמוצא להלן ב"הו"כ"פ
ה' ע"ש. [ועי' בתח"ס ב"ה"כ"פ ס"ב קמ"ד, דלפי מה שפירש שם את
דברי ספר הישר לר"ת יולא דאם ראהו צלוצ וחי' אובלת צו ואחר
[ג'] ימים מלא שם אדם מת ואינו מכירו עוד כבכרת פניו אלא
בסימני גופו וכליו אין מעידין עליו. ועי' מ"ש בזכרון יוסף ס"ב
כ' דף ס"ב סוף עור א"ל].

ובדברי חיים [לכר"י אויערבאך] ס"ב ג' דע"ט עור צ' תמה על
מה שכתור ה"כ"פ מעטס דאמרין כאן נמצא וכו' ה"ל
מתחילה ולא נלל אח"כ, דהלא צעודא דגצרה חרובא שביצמות
קמ"ו ע"א כשראחא האשה שהאש התחילה לשלוע צעולה לא ה"ל

התלוי עליו כי לא נמסר לאדם לשמור אותו כו'. גס צ"ע יעקב
ח"כ ס"ב י"ב [שנרמז צ"ח שם] כתב בנידון ד' ביתר, דלויכא
למיתת שנפסק החבל וירד והלך משם, משום דא"כ מי נתן אחר
למקומו צלוצה, ואפי' אם מערונה נוחה להורידו, למה לה לחלות
אחר במקומו, ואין לומר שנוטל משם צ"ח, וכדי שלא יודע
הדבר הוליו מת אחד מקצרו ותלכוו תחתיו כדמלנו בתוס'
קידושין פ' ע"ב (צ"ח כ') צ"ע ר"ח, דזוכי חששא רחוקה, כי
העטס שעשו כך שם לא שייך כאן, ולא הוזכרה כלל חששא זו
בפוסקים, משום דהמלכים מקפידים ע"ז ומענישים להעושה בן
צעונים גדולים, ומי יסכן נפשו בזה, ואם איכא חובב או קרוב
סיכן נפשו בזה, א"כ ה"ל מודיע הדבר [להענוכה], ואם אירע
שאלם אחר נידון לחלי ונחלה שם, ודאי ה"ל הדבר נשמע ומתפרסם.
(ובנידון שאלוצ שנמצא הוכר צ"ע אלא שה"ל ספק שכתב עזרו
עליו ג' ימים, כתב עוד לדדי ביתר, וכמוצא להלן ב"הו"כ"פ).

ובב"ב שם צ"ח מ"ז כתב דמה שהשיג עליו הרב מוה"ר הכהן
אב"ד ליפניק ד"ל דלא אחר רבי דזה שאבד הוא שנמצא
אלא בקבר דלא ניד, אצל לא צמדי דנייד, זה אינו דכרי
בצורות כ"ה ע"ב מדמה בגמ' צכור בעל מוס' לפלוגתא דרבי
ורש"ב, אפי' דכור מירי דנייד, ומה ש"ל דיש צ"ח ריעותא
שהיה חי ומלא מת [וא"כ לא דמי לנאבד קבר ונמצא קבר],
אינה ריעותא דהלא ע"ז אלו דנים שהוא מת (*), ומה ש"ל דצ"ח
לא שייך לומר כאן נמצא כאן ה"ל משום דאין אלו דנים על המקום,
אין שום סברא לחלק בזה, דמה צדך שאין לנו נפקותא על המקום,
מ"מ כיון דאם ה"ל לנו לדון על המקום היינו אומרים כאן נמצא
כאן ה"ל משעך ראשונה, כדאיכא צח"ל כהרבה מקומות, א"כ
ממילא לא הולקף בזה.

ובערך השלחן אות ר"י, אחרי שהביא מה"כ"פ [ס"ב מ"ו] דאפי'
למאן דס"ל צ"ח שאבד צו קבר ואח"כ נמצא צו קבר
דלא אמרין דקבר שאבד הוא קבר שנמצא, מ"מ צלוצ מודה, כיון
דחששא צלוצ אינו אלא מדרצין, וצ"ח ודאי דהכל מודים דאמרין
הוא שאבד והוא שנמצא, הוסיף ועוד דהתם אין המקום מלומס,
דכ"ה הספק הוא על כל השדה, אצל כאן שהכינו צלוצ במקום
מלומס ומלאו ב"הו"כ"פ מקום ממש, ודאי דאמרין [לכ"ע] הוא
שאבד והוא שנמצא.

ובישועות יעקב צ"ח ס"ק ל"ח כתב דכשנלל ואח"כ נמצא
[שם] אחד צלוצ [שמת] אמרין מסתמא היינו כך
שנלל, ואין לעיין צ"ע יעקב ס"ב י"ב.

ובאבן יקרה מהר"ח ס"ב ל"ו, אם כי שכתב דמה שכתור ה"כ"פ
ע"פ דברי רבי אין דמיונו עולה ופ"ה כו', מ"מ סיים דמ"ש
ה"כ"פ דמקום דשייך לומר כאן נמצא כאן ה"ל גס רש"ב מודה,
זהו דבר שריר וקיים ע"ש.

ובקהלת יעקב [לכר"י מליסא] צ"ע י"ח, אחרי שהקשה ג"כ
כע"ז על ה"כ"פ צ"ח שכתור ע"פ דברי רבי כו', סיים

(*) ובשב שמתחא ש"ז פ"ז כתב אליבא דהג"ב, דאפי' שזה דומה
למאי דאיתא בפסחים י' ע"ב דכשנאבד ככר ונמצא פירורים לא אמרין
דהיינו הככר שנאבד, מ"מ אפשר לומר דכיון דרוב הנצבים הוא למיתת
הר"ל כנאבד ככר שביד תינוק ונמצא פירורים דבזה איתא שם דאמרין
דהיינו ככר שנאבד מפני שדרכו לפרר. ואליבא דהב"ש ס"ק צ"א דסובר
שבנפל לגוב אריות ואח"כ מצאו שם עצמות חיישין שמה העצמות הן
מאדם אחר, כ' דצ"ל דאפי' דאריות דרכם להמית, מ"מ כיון דחז"ל חששו
להגד דאין מעידין עליהם ואפי' כשנשאת תצא וכמ"ש הריב"ש ס' ש"ט.
הוי להו בחזקת חיים ואמרין דזה שנצלב או שנפל לגוב האריות פירש
לחיים, ולא דמי לככר שביד תינוק ע"ש.

אוצר

סיק רנה אור ד—

הפוסקים

ה. וכשהכירוהו כשמצאו אותו, אלא שהוא באופן דההכרה לבדה אינה מועילה. כשב יעקב ח"ב סי' י"ב [וכו"ד בקיבור צ"ח ס"ק ק"ל ע"ש], צידון שבעיד הכד ששכחוריד אותו מהלליבה לאחר שני ימים הכיר אותו צ"ע ונחמק הרב השולח צ"ע שבערו רק שני ימים דלוי שמע כך מפסולי עדות, אחרי שכי היתר כנ"ל צלות הקודם, הוסיף טעם דליכא למיחש שהנלל [הראשון] נילל וכו' אדם אחר צידון ללליבה ונלל שם, דכרי איתא צ"ב קט"ז ע"ב דלפילה דחד לא חיישין, ופי' רש"ס דכרי אחרמי מילתא דמיוסף בן שמעון נפל ויוסף בן שמעון מלאו ע"ש, וא"כ ה"ל צ"ד הכי אחרמי דניטל הראשון מהלליבה ונלל אחר צלותו מקום ואותו האחר נשתנו פניו בלורת הראשון, ואין לומר שניטל משם בכתר וכדי שלא יודע הדבר הוליאן מה אחד [הדומה להלל] מקצרו ונתנובו תחתיו, דזכרי חשש רחוקה וכו' [כמבואר צלות ה"ל], ובפרט צ"ד שכלל נקבר ע"י אחיו, אם ה"ל הלל אדם אחר שהולא מקצרו ה"ל ניכר, כלל העולה שאין לחוש חששות אלה, א"כ צ"ד כו"ע מודים [אפי' החולקים על הכ"ח וסבורים דגם בשלל צולארו אין מעידין עליו], ובפרט שיש ללרף לזה את סברת הכ"ח, ובפרט דלף החולקים על ר"ח ומחמירים בספיקא [דשמה עברו עליו ג' ימים] מ"מ רובם מודים שששים רגלים לדבר שה"ל בחור ג"י מעידין עליו, ואין לך רגלי' [גדול] מנ"ד כו', ועוד דכיה שעת הדחק שאי אפשר לברר יותר.

ובחת"ם ח"א סי' ע"ד, צידון שלאחר שנים שנפרסם שפלוני נתלה ראהו עד כשהוא חלי ועדיין ה"ל גופו שלם ולורתו בלי חבלה וככיר אותו צ"ע גמור וקצר אותו, כי דלף דליכא נמיחש דילמא מיד כשנתלה שחדו להשומר וכו'יד אותו מהלליבה וכו'יד לאחר שמת לפני יותר מג"י מקצרו ונשתתח לורתו לזה ותלבו, מ"מ יש להחיר ממה נפשו, דכיה המחמירים בספק ג"י סברתם ה"ל דאמרין כשעת מליחתן [כמו דקיי"ל כל הטומאות כשעת מליחתן], ומדשחא מת מעיקרה נמי מת, וכו' כבר אחר ג"י למיתתו, דמחזיקין ריעותא מזמן לזמן, ולעומת זה הלל קיי"ל [גם] כל הטומאות במקום מליחתן, ואין מחזיקין ריעותא במקום למקום, ולפי"ן כשמלאו שז חלוי על עץ זה, אלא נאמר שחלת ה"ל מונח מת במקום אחר ושז נתלה כן, אלא נאמר שחלת מיתתו ותלייתו היתה על עץ זה, וא"כ החשש שהשומר הוליא אחר מקצרו ותלבו כן הוא נגד החזקה דכאן נמלא [כאן ה"ל], וא"כ כיון דתלוי זה הוא אותו שנתלה לפני שנים, וידוע שהנתלה אז הוא בעלה, מותרת כיון שה"ל חלי עד עכשו, ואם לא ניזיל בחר מקום מליחתו [משום דאין ללמוד חיסור מטומאה], א"כ גם בחר שעת מליחתו לא ניזיל, ונאמר השחא מת, וא"כ מכי מה שמכיר עתה צ"ע שהוא בעלה [כיון שהכרתו ה"ל בחור ג"י], וזה מלערף לשיטת ר"ח דס"ל דכשגופו שלם ואינו חבול בפניו מעידין אפי' אחר ג"י. [ועי' בחת"ם ח"א סי' ג"ג, דלפי מה שפירש שם את דברי סה"י לר"ח יולא דאם ראו שחי אוכלת זו ולאחר ג"י מלאו שם אדם מת שלא נשאר זו אלא פרוף פנים ופדחת וחוטם וככירוהו בהם מותרת, משום דללין דזה שאבד הוא שנמלא, ואפי"ג שבגברא חרובה שציבמות קט"ו ע"א לא אמרין דזה שאבד הוא שנמלא, מ"מ אינו אלא חומרה בעלמא, ולכן מקילין כשיש הכרת פרוף פנים ופדחת וחוטם. ועי"ע מה שהוצא מכחת"ס, לעיל אות ד'].

ו. צלוב שחי' אוכלת בו והוא גם מנוייד. נקבלת יעקב [להרי' מקרלין] סי' ט' כתב בכו"ד, דמ"ש רש"י דמתני' או חו קחני ראוהו מגויד או לליב או ח"י אוכלת זו, ולא פי' כפשוטו דאפי' כשכולהו בחדרי' אין מעידין [וגם בנמוק"י ובשלטי הגבורים בשם ריא"ן] איתא מגויד או לליב או ח"י, וכ"כ בדרב"ז ח"א סי' רנ"ח

שם מקודם נחרך אחר, דכלל עיקר החשש שם הוא שא"כ צל אחד להליל את בעלה ונשרף, וא"כ למה מחמירין שם [היינו כמ"ש שם לעיל, דכרי"ף וברכה ראשונים פוסקים בר"ח בר אבין] ולא אמרין כאן נמלא וכאן ה"ל [מתחילה] ולא צל אדם אחר אח"כ אל האש, ומה ש"ל כנו"צ דטעמי דר' חייא בר אבין הוא משום דמוכח מהפסחא דידא שנמלאה שם דה"ל שם אדם אחר, ונראה מזה דכנו"צ סובר [דמייירי שניכר] דהפסחא דידא הוא מאחר, תמורה דכא ציטצ"א מבואר דמייירי שהכירה צ"ע שזכרי יד בעלה. [אולם באמת נחלקו בזה הראשונים איך מייירי העובדה ה"ל וכמבואר בס"י ל' ס"ק רמ"ח מאות ט' ע"ש].

ובתשו' הרא"ם [להרא"ם מרגליות] סי' ז', צ"ד"ה עוד, כתב דלוי היינו חוששים בללוב שמה הביאו לכאן מת אחר ממקום אחר [ולצרכו על הלליבה], ה"ל שייך שפיר לומר כאן נמלא כאן ה"ל, דמיוס שמת כאן ה"ל, אבל מכיון דחיישין דשמה זהו אדם אחר שזה ה"ל לכאן ונלל כאן, לא שייך לומר כאן נמלא כאן ה"ל, משום דכלל גם הללוב הראשון צל ממקום אחר לכאן, א"כ כמו שהראשון צל ה"ל לכאן ונלל, כך שמה גם אחר צל לכאן ונלל, ובראשון הלך לו ועדיין ה"ל הוא, ור"ח לדבריו דכרי [איתא בגיטין כ"ז ע"א] המביא גט ואבד הימנו ומלאו לאחר זמן מרובה חיישין במקום שהשיירות מלויות שמה בגט שאבד דהקף משם ברגלי העובר שם או שהעובר שם נטל אותו, וגם זה שנמלא אחר [הוא שא"כ] צל לכאן, ואפי"ג דידעין בודאי שהשליח אבד אותו כאן, מ"מ לא אמרין שם כאן נמלא כאן ה"ל, ולא תימא דהתם חיישין לשיירות שעברו קודם שאבד זה בגט, משום דמדברי הראשונים שם מבואר דחיישין דוקא לשיירות שעברו אח"כ כו', וה"ל בללוב דחיישין שמה בללוב הראשון לא מת כלל והלך לו, וזה הללוב צל אח"כ לכאן, דדוקא בגט שנמלא במקום שנכתב אמרין כאן נמלא כאן ה"ל, אבל בנמלא שלא במקום שנכתב ליכא למימר כאן נמלא כאן ה"ל, ודוק ותשכח דללוב להא דמלא, ולא שייך למימר דמיוס שנלל הוא במקום הזה, דכרי באמת חיישין שמיוס שנלל הוא במקום הזה ואפי"ה אחר הוא כו', ע"ש שהאריך בזה.

[וצ"ע בדבריו צ"ח י"א ד"ד עוד ג', דבתחילה כתב שם דהיתר צידונו, דאין לחוש שמה אותו שנלל נפדה או שנפסק ההצל אללו וזה שנמלא שם הוא אחר, משום דבדלוי אמרין בזה כאן נמלא כאן ה"ל בזה הישר כו', ואח"כ כתב ששוב ראה שעל סברת כאן נמלא כאן ה"ל יש לעיין מנע אליבא דר' נתן דס"ל כדי שהעובר שיירא כו' ומכא דמומין יש לחלק כו', ואח"כ כתב דשוב גבו עדות אחרת ונראה ממנה ברור שבעד ה"ל שם צטעה שללבוה וצטינו ראה הלליבה כו' וא"כ בודאי דכשנמלא אותו לקוצרו ה"ל צולתו במקום שללבוה דל"ל בודאי ה"ל מפרש דבריו שמלאו במקום אחר וכו' [וא"כ פשיטא ופשיטא שיש להקל ולומר כאן נמלא כאן ה"ל], ע"ש].

ועי' בחזון איש חת"ע סי' נ"ב אות ו' שכי דמכיון דקיי"ל לענין גברא דאפקיד שומעני שציבמות קט"ו ע"ב, דחיישין שמה פיו, לפי"ן נראה שנללל אם יש אפשרות שנלל שם אח"כ אחר, ודאי יש לחוש כן ולי"ע. ובאות ז' אחרי שכי ציבדא דהבוא גברא דבשלהי הללי' איתלי נורא כו' שציבמות קט"ו ע"א, דנראה דנקטין כרשב"א וריטצ"א ונ"י דפליגי על רבינו ירוחם וזכרמ"ה וסברי דאפי' כשאין הוכחה שה"ל שם אחר מ"מ חיישין לאחר, ולדעתם אפשר דאסורה מן התורה דכאי סנה עדיין הוי כנפל למשאלים ולא שחי עליו עד שחל נפשו, כי דקרוי הדבר שנללל ולאחר זמן ראוהו לליב על אותה הלליבה לא עדיף מפלוגת הרמ"ה וכרשב"א ה"ל, וקשה להחיר ע"ש.

[ועי' בקו"ע למוה"ר ס"ק מ"ג שהאריך בזה וסיוס דל"ע].

והעוף אוכל בו

אף

הפוסקים

אוצר

בגמלתו ה"ז מעיד עליו שמת, (ודין זה לא הוזכר במשנה, והוא מדברי ר' יהודה אחר שמואל בגמ' שם), והשמיטתו רצוה דכח"ג אפי' בעוף מעידין.

ובתוספות חיים ח"כ דמ"ט ד' כתב דו"ל דהרמב"ם והש"ע סברי דדוקא בעוף מהני כשראש שאוכל ממקום שנפשו יולאה, משום דהעד יכול לעמוד ולראות היטב מאיזה מקום העוף אוכל, אבל בחי' יש לחוש דאמר בדדמי, דהלא האדם ירא ומפחד לעמוד ע"י החי ומסתמא נחפז לברוח משם כו', וזה פשוט דבכל מקום שהעד ירא לעמוד ולראות עד תכלית הדבר יש לחוש דאמר בדדמי, וכדמוכח ביבמות קט"ז ע"א וברש"י שם דבאיש שאמר נפלו עליו לפטים הוא מה ואני נלתי חיישין לדדמי משום דמסתפי מלפטים וירא לעמוד שם, וכן מצאנו בחומ' שם דקד"ז ע"ב ד"ה זימין כו', וי"ל דגם כאן שייך בדדמי שדמה לו שבהי' אכלה ממקום שנפשו יולאה ובאמת לא התבונן היטב, והמשנה דנקטה חי' אפשר דמייירי בשני עדים, דהא רק אח"כ דקד"ז ע"א הן דכוחזקין לכוות משיאין ע"פ עד אחד, ובשני עדים לא חיישין לדדמי, [ולכן קאמר בגמ' דכשהי' אוכלת במקום שנפשו יולאה מעידין], אבל הרמב"ם והש"ע מייירי בעד אחד, דהא הזכירו כבר מקודם הדין פעמים דעד אחד נאמן בעדות אשה, להכי נקטו עוף. ובתב' עוד, דבפשוט י"ל דלרצוה כתבו הרמב"ם והש"ע כן [בירושל'], דאף שהעוף דרכו לברוח מפני נדנד האדם ופרכוסו, ומוכח ממה שאכל ממנו שכבר לא חי' בו רוח חיים אף לפרכוס, מ"מ אין מעידין עליו [וכמ"ש בעני ארזים דלעיל].

ועי' מ"ש בזה במח"ס ח"א סי' ע"ד, ובארץ עובד סי' ס' אות ב'.

ב. כשחי' או עוף אוכלים מאדם שאינו צלוב, והוא חפשי להניע את אבריו, אם הוא הובחה שמת. כי בעני ארזים סי' קכ"ז דאפשר [לכאור'ה] לומר דמה שפי' הרמב"ם דמתני' מייירי שבהי' אוכלת מהללוב, ולא פי' דהו' או קתני, או ללוב או חי' אוכלת זו [כמ"ש רש"י], היינו משום דנראה לו דחי' דמתני' מייירי בין בארי' ובין באז' [אע"פ שאז' אינו אוכל עד שימות וכמצאנו לעיל אות א' ע"ש] וכמ"ש החומ' דצ"ק ע"ז ע"כ דסחם חי' משמע הכי, ולכן פי' דמייירי שבהי' אוכלת מהללוב, שאז אין לחלק בין ארי' לאז', דמה דשאר החיות [חזן מהארי'] אינן אוכלות בערם שימות היינו משום דאימתו עליהן כיון שהוא מתנועע, וזה לא שייך צללוב שאינו יכול להזיז אבריו כ"כ, אבל באינו ללוב אפשר שבשאר חיות חזן מהארי' מעידים עליו, אבל באמת נראה דלדינא אין חילוק, ואין לסמוך ע"ז בעדות אשה, משום דלא עדיף מנפל למשאלים דאע"פ שהרוב אינם נמלטים משם מ"מ אין מעידין עליו.

ועי' בעבודת הגרשוני סי' נ"ט, בידון גמס"ת שאמר שראש אותו מונה מת והעורבים עומדים עליו, דאחרי שפקפק במה שאמר שמת דיש לחוש לדדמי כו', כתב דמשום עמידת העורבים עליו אין להחירה, דלא עדיפא ממה דחנן שאין מעידין כשראו שחי' [וברמב"ם איתא עוף] אוכלת בו.

ג. ובשראו שהחיות אכלו בו בהיותו בתוך גוב שלהן, עי' לעיל סעי' כ"ט סי' קמ"ד אות ב'.

ד. הא דאין מעידין כשחי' או עוף אוכלים בו, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא בשנשאת. עי' בסעי' כ"ט סי' קמ"ד אות א'—ה דמצאנו שם דיש בזה שלש דיעות, דו"ל דאינו אלא מדרבנן וכשנשאת לא תלה, וי"ל דהוא מדאורייתא ואפי' כשנשאת

רנ"ח], נראה לכאורה דס"ל לכיון שבכל חדא וחדא יש רוב למיתה, לכן בהלעטר כולכו בהדדי שרינן לה, ואפי' לאוקימתא דגמי דהמשנה מייירי במגויד צסקין מלוצנת, אפי' צהדי רישותא דללוב ובהי' אוכלת בו רחוק מאד מהללה ושרינן לה ע"ש.

ובצינוני סי' ל"ד דנ"י ג' כתב ע"ז דאינה ראי' כלל, משום דאינו מצאנו כלל ברש"י [דמה דגרסוין וללוב ובהי'] או או קתני, אלא נראה דדבריו דגירסתו בלשון המשנה היתה "או" ללוב "או" חי, וכמו דגרסו הר"ף והר"ש. [יש להעיר דהר"ף גורם "או" רק בללוב, אבל בחי' גורם "וחי", ורק הר"ש גורם "או" בשניהם].

ועי' בשו"ת הב"ח סי' ע' שבי' דממ"ש הרמב"ם ראוהו ללוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקדקו או ירו בו חלים וכו' [ובלשון הש"ע כאן] והיינו מאי דחנן ראוהו מגויד וללוב ובהי' אוכלת בו כו', מוכח דמפרש במתני' דלאו או או קתני, אלא חדא קתני, דאפי' ראוהו מגויד והוא ללוב וגם חי' אוכלת בו, כמו שהמלכות עושה דלאחר שזוללים אותו דוקרים אותו או יורים בו חלים, מ"מ אין מעידין עליו, ונראה דמה שהוכרח לפרש כך, היינו משום דסובר דלליבה דמתני' לא מייירי אלא בידיו כו' [וכמצאנו לעיל אות א' ע"ש], ולפי"ז אם או או קתני, מאי קמ"ל מתני' דאין מעידין על הכלוב, הלא פשיטא שאין מיתה צלליבה הו' לחוד, אלא צע"כ דחדא קתני. ובמח"ס ח"א סי' ע"ד כתב שדברי הב"ח ה"ל נכונים מאד בלשון הרמב"ם. גם בנחלת נבי סי' ס"ק סי' כתב דנראה שהרמב"ם מפרש במתני' דהכל ענין אחד הוא. וכ"כ בסא"ר דע"ז ד'. ובפרשת מרדכי סי' כ"ב אחרי שהביא מהב"ח, העיר דמהירושלמי דמפרש טעמא לכל חדא וחדא [מגויד] שמה צהר מלוצנת נכוח וחי', וללוב שמה מערונא עברה עליו ופדחתו, ובהי' אוכלת בו שמה נחרתו עליו מן השמים ע"ש] חזין דלאו חדא קתני. ועי' מ"ש בזה בארץ עובד סי' ס' אות ד' ה'.

רנו. והעוף אוכל בו. א. כן הוא ברמב"ם. ובמשנה איתא ובהי' אוכלת בו, וכ"כ בעור. וכי' בשו"ת הב"ח סי' ע' דהרמב"ם נקט עוף לפי ההרגל שהעוף אוכל מהללוב, וחי' דנקטה במשנה הוא לאו דוקא.

ובעצי ארזים סי' קכ"ז כתב דהרמב"ם נקט עוף משום שבהי' יש מקום לטעות ולומר דמייירי דוקא בארי' משום שהוא דורס ואוכל מחיים ואינו ממתיך עד שימות כדאיתא בפסחים מ"ט ע"ב ובחומ' שם ובצ"ק ע"ז ע"ב ובחומ' שם, ולכן אע"פ שאוכל ממנו יכול להיות שהוא חי, אבל באז' ושאר חיות כיון שאינן אוכלות עד שימות, מעידים עליו כשראו שאוכלות ממנו, משום שצדאי כבר מת, לכן שינה הרמב"ם וכתב שהעוף אוכל בו, דעוף ודאי אין דרכו לאכול מאדם בערם שימות, ואפי' אין מעידין עליו, והיינו משום דאע"פ שאין דרכו כך, מ"מ אינו מן הנמנע שיאכל ממנו בערם שימות, ובעדות אשה אין מעידין אלא בדבר צרור, דלא עדיף מנפל למשאלים דאין מעידין עליו אע"פ שהרוב אינם נמלטים משם. [ועי' מה שהובא מהעני ארזים להלן אות ב'].

ובפני משה סי' קי"ז כתב דהמשנה נקטה חי' לרצוה, דלא מצאנו בעוף דשכיחא הלה יותר, שבקל יכול להפריח את העוף ממנו, אלא אפי' בחי' דהלה ממה לא שכיחא כלל וכדאיתא בצ"מ כ"ד ע"א דהמגיל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר כו' הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתחשקין מהן כו', אפי' אין מעידין משום שבעדות אשה חיישין אפי' להלה דלא שכיחא, וברמב"ם נקט עוף לרצוה משום סוף דבריו דקאמר דאם ראו שאוכל במקום שהנפש יולאה

ביאור הגר"א

[קג] אף על פי שדקרוהו (קלה) או ירו בו חצים אין מעידין עליו

באר הגולה

[קג] אע"פ שדקרוהו כ"י עבה"ג והרמב"ם

ואם

* ה"ה תמה על הרמב"ם מה שלא הזכיר לוקחנות

סמך עצמו על הירושלמי כשיטתו שאמרו שם אפילו ראוהו מגוייד א"א שמה בחרב מלובנת נכית וכ"כ הרמב"ן והרשב"א:

דנאל שם דמוקי למתני' בסכין מלובנת ודברי הכל ופרש"י מלובנת זאת מתוך כך מתרפל וכו' וכו' כחזק שרצונו כתב האשמה כלורתה ויש לפרש דמיש' דלמא בסכין - מלובנת כתניד

פתחי תשובה

מעידין עליו לכל גוסס שלישי מגוייד אין מעידין לכן מחלק הג"ח - בין גוסס סתם לגוסס ג' ימים. אולם לעיל ס"ה כתב ג"כ הג"ח הך מלחא בשינוי לשון דכ' שם ואם אומרים שהיה צעקה גוסס זה ג' ימים מעידין עליו ומשמעות לשון זה דלא צעיק דוקא שראוהו כל הג' ימים כשהיה גוסס רק שצברו ג' ימים שראוהו גוסס. ומלשון הג"ח כלן אין הכרח אם כנאל חזר בו וצעי דוקא שראוהו כל הג' ימים כשהיה גוסס או דגם כלן כוונתו שצברו עליו ג' ימים והוא רק מחלק דלא צעיק מעידין על הגוסס דוקא חזר בו ג' ימים

(קלה) או ירו בו חצים. עכ"ל סוס"ק. ג"ד מ"א ואם הוא גוסס ג' ימים מעידין עליו כמ"ס צ"ד עכ"ל (והוצא ג"כ בזה"ט ס"ק צ"ח) ור"ל ציר"ד סימן של"ט ס"ב דליתא שם מי שאמרו לו ראינו קרובך גוסס היום ג' ימים לריך להחליט עליו ומה הוכיח הג"ח דע"כ דמשילין את אשתו ואל"כ הא מוציא שם ביו"ד סימן ע"ה ס"ז ולעיל בסיון זה ס"ה בהנחה דכל שאין היתר לאשתו להנשא אין מחללין עליו. ומפני שהוקשה להג"ח מדברי התוס' (נימוק ק"כ ע"ב) שהזכיר הג"ח מקורם דדוקא גוסס שהוא מגוייד

אוצר

ס"ק רנו אות ד - ס"ק רנו אות א

הפוסקים

כשנשאת תלך, וי"א דאע"פ דאינו חל מדרבנן, מ"מ הכמירו צוה דאפי' כשנשאת תלך.

פלוגי, כי שיש לעיין אם אפשר להחזיר טפי"ן, דשמה חלכו [רק] אצ"ר ממנו, ורק אם גזע שאמרו בלשון אשכנז "זייל האצין איס אוף גיגעסין" [אכלור], זוכי עדות על מיתתו.

ובשאלת דוד סי' ז' דמ"ד ד, בתוך השגחו על מ"ש הריב"ש דכל כך דקמין אין מעידין הוי ספק תורה [כמוצא שס], כי דמ"ש הריב"ש דמה שאין מעידין כשהי' אוכלת זו הוי ספק תורה, זה נסחר ממה דנקט בירושלמי דהטעם הוא שמה ריחמו עליו מן השמים, דהוא ספק רחוק מאד (*), וא"כ נראה דלא הוי חלל ספק דרבנן, ואף ד"ל דמשום דהירושלמי סובר דאף כשאוכלת במקום שהנפש יולדת בו עכ"ל אין מעידין, לכן הולך לטעם זה, אבל בבבלי [דקאמר בשם ר' יוחנן אמר שמואל דמה שאין מעידין היינו דוקא כשאוכלת במקום שאין נפשו יולדת] אינו לריך לטעם זה, עכ"ל מוכח [מהירושלמי] דהך דקמין צמננה הם עניינים שהם רק חשש דרבנן, ועוד דמדקאמר הירושלמי סתמא משמע דמיירי אף במקום שאין הנפש יולדת בו, [ובזה"ב"ה שם כתב דנראה ברור דאף הירושלמי סובר בבבלי דכשהי' אוכלת במקום שהנפש יולדת מעידין, דכיון שכבר התחילה להמיתו ונעשה עריפה ולא ריחמו פלוג עד עתה, מסתמא לא ירחמו עוד עליו], ועוד דמדלא קמין בזה"כ דהוסיפו עליהם [בירושלמי גיטין פ"ג ה"ד, לענין שנותנים עליהם חומרי חיים וחומרי מתים] חלל מי שהי' "גוררתו", משמע דמיירי שיעוד לא התחילה לאכול בו, אבל כיון שכבר התחילה לאכול בו הוי בחזקת מת מדאורייתא ורק מדרבנן חששו לזה וכו'. [ועי"ע באלוה"פ בבע"כ שם, דגם במשיב דבר סי' כ"ה הוכיח כן מהירושלמי דגיטין ה"ל, ושכע"ז הוכיח במשכנות יעקב סי' ע', ושם] עוגג התורה חלל ל"א דף ע"ז פ"ג על הוכחה זו].

רנו. אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים וכו'. א. ביאור לשון השו"ע והרמב"ם, ואם הוא דין מגוייד שבמשנה. הנה דברי השו"ע הם לשון הרמב"ם בפ"ג לגירושין ה"ח. ומבואר בזה"כ משנה ובב"י דמקור הוא מה דתנן ביצמות ק"ב ע"א אין מעידין חלל עד שחלל נפשו ואפי' ראוהו "מגוייד", ופרש"י דהוא מלשון גזר חילול (דניאל ד' י"א) מנחת ומלא פלעים והצורות חרב, [ויבאר דין זה בצחותיות דלכלן], ודלא כהמגיד משנה שמה נמה לא הזכיר הרמב"ם דין מגוייד כלל. וכ"כ ב"ש פ"ג פט"ז דיצמות סוס"ק. וי' דתמיהת המ"מ ליתא, דמ"ש הרמב"ם אע"פ שדקרוהו כ"י הוא דין מגוייד. גם במהר"ם חלשיך סי' קכ"ב ובמהר"ם ד"ד ד' כתבו בדברי הרמב"ם הג"ל דהיינו מגוייד, והוכיחו כך מ"מ הרמב"ם בפ"ה"ט באלוה"פ פ"א מ"ו דמגוייד היינו חתוך או נדק. ובמהר"ם שם הוסיף, דקרוכ לודאי שצונס הרמב"ם שהי' להמ"מ לא היו המלים "אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים". ובמאירי ביצמות אחרי שבי' דמגוייד ר"ל מחוץ ומלא חצרות חרב מלשון גזר חילול, כי דיש מפרשים אותו מלשון גידים כלומר שנחתכו גידיו והדם שופע ממנו (*), ויש גורסים מגוייד ב"ר"ש מלשון גירי, כלומר שנדקדקו כלו בחלים. ועי' בזה"ש ח"א סי' ע"ד ובפני משה ס"ק קי"ח מה שביארו למה שנה הרמב"ם מלשון מגוייד דמתני'.

ובב"ח על הטור ובתשו"י סי' ע' כתב דכוונת המ"מ היא לתמוה למה לא כתב הרמב"ם כלום בדין מגוייד שאינו ללוב, דברמב"ם נראה דמיירי במגוייד שהוא ללוב על עץ שהוא בגובה ואינם יכולים לדעת היטב אם אפשר שיחי' אם לאו, ומ"מ אינה קושיא משום דהרמב"ם סובר דגם מתני' מיירי במגוייד שהוא ללוב ע"ש.

ובב"ח על הטור ובתשו"י סי' ע' כתב דכוונת המ"מ היא לתמוה למה לא כתב הרמב"ם כלום בדין מגוייד שאינו ללוב, דברמב"ם נראה דמיירי במגוייד שהוא ללוב על עץ שהוא בגובה ואינם יכולים לדעת היטב אם אפשר שיחי' אם לאו, ומ"מ אינה קושיא משום דהרמב"ם סובר דגם מתני' מיירי במגוייד שהוא ללוב ע"ש.

ה. לשונות שדנו בהם הפוסקים אם משמעותם היא שאכלוהו לגמרי. בשו"ת צ"ח החדשות סי' ס"ח דמ"ב ג' כתב צידדו דמלשון הגוי שאמר "וי כלבים האצין איס אוף גיגעסין" [היינו: הכלבים אכלוהו] משמע בצירור בלי שום ספק שאכלוהו עד גמירתו, דגמרי' איתא ח"י אוכלת בו, ולשון זו משמע מקלת ממנו, אבל לשון "אוף גיגעסין" [אכלוהו] משמע דלא כולו אכלו. ובתפארת צבי סי' ז', צידדו שאמרו הנכרים [לפי מה שתורגמה שם עדותם מלשון אשכנזי ללכ"ק] שהאצנים אכלו את

ובב"ח על הטור ובתשו"י סי' ע' כתב דכוונת המ"מ היא לתמוה למה לא כתב הרמב"ם כלום בדין מגוייד שאינו ללוב, דברמב"ם נראה דמיירי במגוייד שהוא ללוב על עץ שהוא בגובה ואינם יכולים לדעת היטב אם אפשר שיחי' אם לאו, ומ"מ אינה קושיא משום דהרמב"ם סובר דגם מתני' מיירי במגוייד שהוא ללוב ע"ש.

אם * וכן מבואר בערוך ערך גר האחרון. וגם ברא"ש באהלות שם פי' דמגוייד הוא חתוך הוורידים. אלא שכתב דהוא מלשון גזר חילול. ועי' בסמ"ג עשין ג' שכתב לענין מגוייד שבגיטין ע' ע"ב. מגוייד בצומת הגידין.

(*) ועי' במרה"צ ס"ק קי"ז שבי' בתו"ד דיש לפרש כוונת הירושלמי, שריחמו עליו כמה שיומנו לפניו אנשים להבריה חחי' מעליו דוהי הצלת מצוי' כדאיתא בחולין נ"ט ע"ב. פרשא קטיל אריא ובב"ק צ"ח ע"א מבריה ארי.

פתחי תשובה

(וכתב שם שראוי להסיר דבר זה מספר ז"ש ולהרים ממשול כדאי שלא יאונה לנדיק כל און) ונס' מה"ל לעיל ס"ה ס"ק כ"ז ובסעיף כ"ט ס"ק קט"ז ונס' יסודות יעקב ס"ק ל"ט ובתשובת משכנות יעקב חיו"ד סימן ס"ט נס' מורו הגאון מהר"ת מוולוז'ין ז"ל ע"ש כולם כאחד מסכימים שדברי הכ"ס נכחן אינם הלכה ואין מעידין על הגוסס לעולם ואין חילוק בין גוסס שעה לגוסס ג' ימים (וזה דקשה לפ"י פסק הס"ע יו"ד סימן של"ט הכ"ל דמחללין על הגוסס כתבו לתרץ כל אחד לפי דרכו. נס' בית מאיר ומה"ל כתבו דגם מיירי כשהיה במקום קרוב ויחגור הסגר נודלי אם

אלא אחר ג' ימי מעידין. וזה נראה עיקר נדעת הכ"ס דלפי הראשון קשה איך הוציא זה דברי הס"ע יו"ד דהא שם לא נזכר שהיה גוסס ג' ימים רק שגזרו עליו ג' ימי ועוד דלפני"ה הרא"ה שילח מ"ק דרוב גוססין אינם חיים ג' ימים א"כ זה שגזרוהו כל הכ"ס כשהיה גוסס והניחוהו גוסס אין זה מעלה לומר שמת אחר ג' ימים. וזה ראיה שהיה מהמעט דקיים מחולו זה: אך עיקר דין זה של הכ"ס הוא תמוה מאד וכבר הציגו עליו כל הגדולים הלא כמה מספר בית מאיר לעיל ס"ה ובספר גדול מרננה סעיף זה ובספרו תשובת נ"ג תניינא-ס"ס כ"ט ונס' תוס' שנת נביאורו לא"ת סימן שכ"ט

אוצר

סימן רנו אות ב-ג

הפוסקים

ומעמי' דהרי"ף הוא [דלע"ג דקו"ל צ"מ כ"ב ע"ב דהלכה כרצא לגבי אביו, מ"מ] כיון דסתמא דגמ' דקב"ל ע"ל מקשה והאמרת מיה מרזו מכה, וכך חירולא דמיה מרזו מכה לא נאמר [בסוגיא דמגויד שדף ק"כ ע"ג] אלא לפי דברי אביו, משמע דקו"ל כאביו צהא, ולכן לא כי הרי"ף אלא המשנה כפשטה, דכיון דפוסק כאביו לא צריך להביא יומא, וגררר דגם הרמב"ם, שכי המשנה כפשטה צ"מ ש"ס שדקרוהו או ירו צו חלים כמ"ס הב"י, פוסק כאביו כו' ולי"ט. גם בט"ז סקמ"ד כתב דמהרי"ף והרא"ה שלא הביאו אלא את המשנה ולא את האוקומתא דרפא, נראה דפוסקים כאביו דמוקים מתני' בסתם [סבין] וכר"ש בן אלעזר, וממילא הלכתא כר"ש בן אלעזר, ואע"ג דקו"ל דהלכה כרצא לגבי אביו, שאני הכא דסוגיא הגמ' אחיא כאביו כו' [וכמ"ס הלח"מ] ע"ש.

ובביתר"ם אלשיך סי' קכ"ב כתב ג"כ דליכא למימר דהרי"ף והרא"ה דעתיבהו נדעת חירושלמי [הכ"ל] וסבין דפליגי אגמ' דין, משום דא"כ הוי לכו לאתויי להירושלמי, ומו דהא אורח' דהרי"ף למידתי חירושלמי מקמי גמ' דין משום דצנלא הוי אחרונים והלכתא כביתר"ם, ודעת הב"י היא דהרי"ף סובר דמ"ס רבא צמלוצת היינו צחש מלוצת כמ"ס חירושלמי, אבל [עדין קשה] א"כ ה"ל לאתויי את דברי רבא והירושלמי כדאקשינן, ומסתברא דהרי"ף סובר דחיישין לרפואה דבתר הכי ע"פ הגמ' דפי' האשה שלום [דקו"ל ע"ג], דלע"ג דפשטא דמילתא בסוגיא [דמגויד] דהאשה בתרא הוא דלרצא דמוקי מתני' צסכין מלוצת, אם ידעינן שנתגייד צסכין שאינה מלוצת מטידין עליו כרצון דרש"ב"א ולא חיישין למאי דלפטר ליכורא ולחיות או [לעשות] רפואה אחרית, וכסתמא דמילתא הוא דהלכתא כרצא, מ"מ מכיון שפי' האשה שלום על מתני' דמלחמה צעלם וצחאה ואמרה מת צעלי אינה נאמנת גרסין אמר רבא מ"ע משום דאמרה צדדמי כו' זמנין דמתו לי צגירה או צרומתא וסבירא ודאי מת ואיכא לעבד סמתרי וחי' ע"ש, וגירא ורומתא היינו מגויד כמ"ס הרמב"ם צפי"מ לאהלות פ"א מ"ו, ומשמע שם דלפי' צמכה שיש צב כרי להמית קאמר דלפטר למעבד לי' רפואה, מדלא קאמר דהיא סברה דהוי מכות מות וצחמה לא הוי מכות מות, והיינו כר"ש בן אלעזר דקאמר שאין מעידין על המגויד מפני שיכול ליכורא ולחיות, דמיירי צמגויד צמקום דלא חיי כמו שמכריעים החוס' [כוונתו דהחוס' צדק"כ ע"צ צד"ה למימרא כתבו דמגויד דמתני' מיירי צמקום שנטשה עריפה ע"ש], וא"כ קשיא דרצא ארצא כו', לכן ל"ל דמה דמוקים רבא צפי' האשה בתרא דמתני' צמלוצת ודברי הכל, לא קאמר הכי [משום דס"ל כרצון דרש"ב"א] אלא דצעי לאהדורי לאוקמי מתני' כדברי הכל, אבל מ"מ רבא גופי' חייש לכצרת רש"ב"א דחייש למאי דלפטר למעבד לי' רפואה ככו"ו או סמתרי, וכדקאמר רבא עצמו צפי' האשה שלום, ולכן הביא הרי"ף [ובן הרא"ה] את המשנה דהאשה בתרא לאורחא, דפשטא דמתני' הוא כרש"ב"א, והשמיע את כל סוגיא הגמ', משום דאיכו הביא צפי' האשה שלום את המימרא דרבא דחייש לסמתרי, דהיינו כר"ש בן אלעזר, וכ"כ גם דעת הרמב"ם

ב. אם מעידים על המגויד, מקור הדין ותמצית דעות הפוסקים בזה. מקור דין מגויד הוא צמנה יצמות ק"כ ע"ל אין מעידין אלא עד שתלא נפשו ואפי' ראובו מגויד [וכמובא בלוח הקודש], ובגמ' שם צע"ב, למימרא דמגויד חיי ורמיהבו אדם אינו מטמא עד שתלא נפשו אפי' מגויד ואפי' גוסס, טמאיו לא מטמא הא מחייא לא חיי, אמר אביו לא קשיא, הא ר"ש בן אלעזר הא רצון, דחיות מעידין על המגויד ואין מעידין על הללוב ר"ש בן אלעזר אומר אף על המגויד אין מעידין מפני שיכול ליכורא ולחיות כו', רבא אמר צסכין מלוצת ודברי הכל [פי' דמשנתנו מיירי שנתגייד צסכין מלוצת דבהא אפי' רצון מודים דאין מעידין עליו]. ובה כפי המבואר מרוב הפוסקים המוצאים בלוחות שחז"ן, ויאל דלפי' אוקומתא דאביו הלכה כר"ש בן אלעזר משום דמשנתנו אחיא כוחי, אולם לפי אוקומתא דרבא הלכה כרצון ומעידין על המגויד כשלא נתגייד צסכין מלוצת. אך גם לרבא יש להסתפק אם דוקא כשנתגייד ודאי צסכין מלוצת אין מעידין, אבל צסכין מעידין, או דכל שיש לחוש שמה נתגייד צסכין מלוצת אין מעידין ודוקא כשנתגייד ודאי צסכין שאינה מלוצת מעידין. ועפ"י יש צפוסקים שלש שיטות להלכה: א) דהלכה כר"ש בן אלעזר ואין מעידים על המגויד אפי' כשידוע שנתגייד צסכין שאינה מלוצת, משום דחיישין שצכור אח"כ וחי' (ב) דהלכה כרצון ובאוקומתא דרבא, ואין לחוש אלא שמה נתגייד צסכין מלוצת, אבל אין לחוש לכוי דאח"כ, ולכן כל שידוע שנתגייד צסכין שאינה מלוצת מעידין; ג) דלפי' כשלא ידוע צחיו סכין נתגייד ג"כ מעידין, ורק כשידוע צודאי שנתגייד צסכין מלוצת אין מעידין, משום דהא דקאמר רבא צסכין מלוצת היינו צסכין ודאי מלוצת. כמו כן דנו האחרונים אם רצון דפליגי על ר"ש בן אלעזר, דוקא לחש כוי אינם חוששים, אבל כשידוע ודאי שצכור אח"כ גם הם מודים דאין מעידים, או שסבירים דלפי' כשצכור אין לו רפואה. עוד נחלקו הפוסקים אם המגויד שמעידים עליו, היינו דוקא כשהוא מגויד צמקום שטשה עריפה, או דלפי' צמקום שאינו עטשה עריפה מעידים כשצכור שימות מחמת רציו הצבולת וכדומה. ע"פ כל ה"ל יואל, שכאשר אנו צאים לדון צבתירא דמגויד יש להסתמך צשלשה גורמים: א) אם נתגייד צסכין מלוצת, סתם סכין, או סכין שאינה מלוצת; ב) אם ידוע שצכור אח"כ או לא ידוע; ג) אם הוא מגויד צמקום שטשה עריפה או צמקום שאינו עטשה עריפה. ויחצארו פרעו כדינים צלוחיות דלהלן.

ג. אם יש להתיר כשידוע שנתגייד צסכין שאינה מלוצת, או שיש לחוש שמה צכור אח"כ. צלח"מ פ"ג דגירושין ה"ח ובכ"ב, אחר שצביא מה"מ דמתוך לשון הרי"ף שכי' המשנה דראובו מגויד אין מעידין עליו כפשטה ולא צביא כלל דברי רבא דאוקים לה צמלוצת, נראה דסובר כמ"ס חירושלמי דלפי' צסתמא אין מעידין משום דחיישין שחיתה מלוצת, כי דמ"מ קשה למי לא צביא הרי"ף דברי רבא להודיענו דאם הככו צסכין שידענו שאינה מלוצת מעידין עליו, ונראה לומר דהרי"ף פוסק כאביו דאוקים למתני' כרש"ב"א דאין מעידין על המגויד מפני שיכול ליכורא ולחיות,

פתחי תשובה

גוסס מתחללין. ונתפסות בו"ז תיפול שם כחז לחרז דשם חייבי שאין לו
אש דלון לחוש לתקלה ע"ש וכן מפרש בחש' ח"צ סימן כ"א ע"ש ולכלורה
הוא חמור דהא מקור הא דלון דיו"ד סימן ש"ט הוא מדברי הרא"ש
שליה מ"ק גסס איתא דזה"ל מעשה נאשם שיהיה רחוקה חשש' מהלך
ד' ימים וצלו והנידו לה הפתח לח' חשך גוסס והורס ר"מ שחשאל כי
אך נאמת הדבר נכון מאל כאשר נקיים אלו פסי פירושם כאלה ומעשה

מת. לו עמד מחליו נאמן שאין לחוש לתקלה ע"ש וכן מפרש בתפוסת שט"ז.
אך נת' משכנות יעקב שט לא יתא' ליה בחירוז זה דל"כ נחמ דנריך לשיעוריו
וכחז שם דנאמת הם דעות חלוקות ולדעת מהר"ם והרא"ש והטור דמחייבי
לחשאל בגוסס דס"ל דלענין חלילות אוליון נחמ רובא ס"ל ג"כ דנבי מים
שאל"ם מתחללין כו' ע"ש. ואכתיו לא. הועיל דזה לחרז דנרי הש"ע שפסק
צט"ר שט"ה דלון מתחללין נמים שאל"ם וצט"ר שט"ט פסק נבי ראינו הרונר

הפוסקים

ס"ק רנו אות ג

אוצר

אולם במהרה"ש דנ"ד טור ג' ודנ"ז טור א' מצואר דחפס נפשיטות
דלא מציעא להרמ"ה ג'. והמ"מ ורבינו ירוחם דלא חיישי
במגוייד שמה סבין מלוצנת היתא [במצואר להלן אות ה'], כ"ש
דלא חיישי שמה נכוח אח"כ וחי, אלא אפי' להר"ף וברא"ש
והרמב"ם והרשב"א והריא"ז דחיישי במגוייד שמה סבין מלוצנת
היתא [במצואר שם]. מ"מ לשמה נכוח אח"כ לא חיישי, ולכן
כשנודע שלא היתא סבין מלוצנת מעידים עליו ולא חיישינן דילמא
נכוח אח"כ. וכ"כ צ"ל [החדש] סי' נ"ט אות א' דמדברי המ"מ
והרשב"א והרמב"ם דלא נחלקו רק אש חיישינן שמה נחגייד בסבין
מלוצנת, משמע דאם נחגייד בסבין שאינה מלוצנת מעידין עליו
ולא חיישינן לכוי דאח"כ ע"ש. וכ"כ גם בארץ צבי (ותאומי צבי)
ס"ק ק"ה דהר"ף והטור וברא"ש והרמב"ם והש"ע פוסקים
כרצון דאם ידעינן שנתגייד בסבין שאינה מלוצנת מעידין עליו ע"ש.

גם היש"ש צפנ"ז דיכמות סי' ז' כתב דלכתח' כרצון דלא חיישי
למאי שיכול ליכוח ולחיות. [וגם בהגהות מרדכי ליכמות
באות קכ"ג כתב צח"ד דקיי"ל כרצון ע"ש].

ובמהרה"ש דנ"ד ד' הוסיף, דמה שיש לדקדק להר"ף ושאר
המפרשים שכתבו סתמא שאין מעידין על המגוייד,
למח לא צוהו. דהיכא שנודע שלא היתא סבין מלוצנת מעידים
עליו, לאפוקי מר"ש בן אלעזר, נראה שהגמוק"י כיוון לחרז אח' זה,
דבהא דשחט צו שנים או רוב שנים מעידין עליו כתב דזה"ל:
ומיחו במגוייד חנן אין מעידין אלא דמוקמינן לה בגמ' בסבין
מלוצנת. ודברי הכל כו' ולפי"ז הא דשמואל טעמא הוא אף למגוייד
ואחי שפיר שלא הביא להר"ף דין מגוייד אלא הא דשמואל וכי עכ"ל,
ודברי

הרמב"ם כו' א), ויולא דאליבא דכל בני דרבנן אפי' כשנתגייד
בסבין שאינה מלוצנת אין מעידין מספק דחיישינן למאי דאפשר
ליכוח ולחיות. [ול"ע דמהר"ם חלשיך עלמו כי צט"ר ל"כ דעת
הר"ף והרמב"ם וברא"ש ה"א דאין מעידין במגוייד משום דחיישינן
שהיתא סבין מלוצנת וכדעת הירושלמי והרשב"א, ומצואר בדבריו
שם דלפי"ז אש ידעינן בודאי שלא היתא מלוצנת מעידין עליו ע"ש].

וב"כ בבב"ח. כאן במ"ש הרמב"ם צהל' י"ז [וכ"ה בשו"ע סי' ל']
דכל היכא שאי אפשר שיחי' אלא ימות מיד בזמן קרוב כרי
אלו מעידין עליו, דמזה שמעינן דאילו במגוייד במקום שאפשר שיחי'
ע"י כוי, אין מעידין עליו, דקיי"ל כר"ש בן אלעזר משום דהלמודא
צ"פ האשה שלום סחיס כוחת', וככי מוכח במ"ש הירושלמי
במגוייד אפי' אומר בחרז מלוצנת נכוח וחי' ג', גם מהר"ף וברא"ש
שביארו המעשה דאין מעידין על המגוייד כלורחא נראה שפוסקים
כר"ש בן אלעזר, וכ"ה דעת הטור. וכ"כ בחשבותיו צט"ר ע"י.

ובשאלת דוד סי' ז' דנ"ז ע"ב בהגה"ה כתב דהר"ף והרמב"ם
והטור פוסקים כר"ש בן אלעזר דאף בנתגייד בסבין
שאינה מלוצנת אין מעידין עליו משום דסתם מחני' איתא כוחת',
ומ"ש רבא במלוצנת ודברי הכל [לא קאי על מחני' דאין מעידין על
מגוייד כדפירשו רש"י רמב"ן רשב"א ריטב"א ונמוקי, אלא] קאי
על המעשה דהכחא עיינא ע"ש. גם בטרור נר ציכמות ק"כ ע"ב
צוהר דהר"ף והרמב"ם פסקו כר"ש בן אלעזר, עפ"י"מ שפירשו את
דברי רבא באופן כה"ל. ע"ש שהאריך בזה. וצעני ארזים ס"ק קכ"ה
ובקבלת יעקב [להר"י מקרלין] סי' נ' שכו"ד להלן אות י"א יישבו
באופנים אחרים את דעת הר"ף וברא"ש החוששים לכוי דאח"כ
ע"ש.

(א) אמנם מה שכ' שם בן גם בדעת הרשב"א — וגם בשו"ת הב"ח
סי' ע' כ"כ גם בדעת הרשב"א — אינו מובן, דהלא פמ"ש הרשב"א דהיכא
דראוהו מגוייד ואינו ידוע אם נתגייד בחרב מלוצנת אם לא, אוליון לחומרא
ואין מעידין עליו ע"ש, נראה דאם ידוע שנתגייד בחרב שאינה מלוצנת
מעידין עליו.

(ב) כנראה דהב"ח מפרש דכוונת הירושלמי היא, דחיישינן דאחרי
שנתגייד נכוח בחרב מלוצנת. ועי' לעיל בהערה א'.

(ג) ז"ל הטור: וכתב הרמ"ה [דמה שאין מעידין במגוייד היינו] דוקא
כשראוהו מגוייד בסבין המלוצנת באור וה"ה נמי בסבין שאינה מלוצנת
ונכוח אח"כ כדאמר ר' שמעון בן אלעזר מפני שיכול ליכוח ולחיות אח"כ,
אבל אם נחתכו גידו שקוי ולא נכוח מעידין עליו כרבנן דפליגי עלי'
דרשב"א כו'. ודבריו סתומים וגוראים כסותרים רישא לסיפא. ובפנים מאירות
ח"א סי' מ"ח נראה שמתפסק בכוונת הרמ"ה ע"ש. והט"ז ס"ק מ"ד כתב
דמ"ש הרמ"ה שאם לא נכוח מעידין עליו כרבנן דרשב"א, צ"ל דכוונתו היא
שלא ראינו שנכוח אח"כ, דאם מיייר שראינו שלא נכוח אח"כ, הלא בזה
גם לר"ש בן אלעזר מעידין. וכן פ"י בדרישה ע"ש. וכן משמע ביש"ש
פס"ז דיבמות סי' ז', ובמהרה"ש הג"ל מבואר יותר, דהרמ"ה סובר דלמאי
דמשני רבא דמתני' בסבין מלוצנת ודברי הכל, ה"ה דגם לענין כשאינה
מלוצנת נודע שנכוח אח"כ מודים רבנן. לר"ש בן אלעזר דאין מעידין עליו,
[עי' בזה להלן אות ד'], ולזה נתכוון הרמ"ה ברישא ובסיפא נתכוון הרמ"ה

דאם נתגייד בסתם סבין ולא ידוע אם נכוח אח"כ הלכה כרבנן דרשב"א דלא
חיישי שמה סבין מלוצנת היתה ולא שמה נכוח אח"כ וחי. וכן סי' בצ"צ
[החדש] סי' נ"ט אות א', ובפני משה ס"ק ק"ח. ובזית רענן ח"א תק"ע
סי' א' אות ג' סי' דמ"ש הרמ"ה דאם לא נכוח מעידין עליו כרבנן דרשב"א,
כוונתו [שראינו] שלא נכוח לאלתר, דלרבנן לא מהני כוי' אלא כשנעשתה
הכוי' לאלתר ומיד אחר החתך. וכ"כ בשאלת דוד סי' ז' דנ"ז ע"א
בהגה"ה. וכן משמע בחן טוב ס"ק ק"ב דק"ס ע"א. גם במאירי מבואר
דלרבנן דהלכה כותיהו לא מהני כוי' אלא כשכוואה למכה מיד ע"ש.
ובמהר"ם אלשיך סי' קכ"ב כתב דמה שפסק הרמ"ה כרבנן דרשב"א, סברתו
היא משום דקיי"ל דהלכה כסתם משנה ויחיד ורבים הלכה כרבים והלכה
כרבא לגבי אביי. [מ"ש דהלכה כסתם משנה, נראה דכוונתו על המשנה
דאהלות דהגמ' מוקי לה כרבנן אפי' אליבא דאביי]. ובחתי"ס חו"ד סי' נ"ב
כתב דאי אפשר לפרש דברי הרמ"ה מבלי הגהה מועטת, דמה שכ' אבל
[אם נחתכו גידו שקוי ולא נכוח מעידין עליו כרבנן] צ"ל "אפי" [במקום
מלת, ולא"]. והכי פירשו דס"ל דהלכה כר"ש בן אלעזר. לענין דכל שאינו
טריפה אין מעידין עליו מפני שיכול ליכוח ולחיות אח"כ, והלכה כרבנן
לענין מה דסבירי שבנחתכו הרגלים מארכובה ולמעלה הוי טריפה דלא
כר"ש בן אלעזר. דסובר דאינה טריפה [כדאיתא בחולק מ"ב ע"ב], ולכן
[כשנחתכו גידו שקוי דהיינו] מארכובה ולמעלה, אפי' נכוח לפנינו (אין)
מעידין, דלסריפה אין מועיל ליבון ולא כוי.

פתחי תשובה

ולענין דיעוד אם נשאת ע"י שהעידו על צעלה שהיה גוסס ונפס הנה דעת מהרש"ם דלפי' נשאת תנא' וכן מנאחר בתשונת הרד"ז ח"א סימן תקק"ו ע"ש וגם בס' דמ"ר ה"ל כהניגור על ה"ש ה"ל כהנ' כזה צוה"ל ולא מציעה' שלא תשאל בהעידו שהיה גוסס זה ג"י אלא אפילו אם נשאת בירך תלמוד. אך בס' צית מאיר לעיל ס"ה חולק על מהרש"ם ה"ל וכתב

על מהר"ם והרמ"ם שכתבו דאשתו מתאבלת לא קשה ד"ל כמ"ש בת' משכנות יעקב. ה"ל דליתור צלחת ס"ל דגם צמים אלה"ם מתאבלין ועל הש"ע ג"כ לא קשה דהא ה"ל צלחת לא כהנ' דאשתו מתאבלת רק שיהא הלשון וכתב מי שחלוצ' לו רביתו קרוב' כו' וי"ל כמ"ש הס"ס וכת' נר"ב ה"ל דמיר' צלח' לו אשה ודו"ק):

אוצר

סי' רנו אות ג-ד

הפוסקים

נכוח אח"כ לא יוכל לחיות ע"פ רוב, ורק מיעוטן חיים, ודמיה למשאל"ם דרך מדרבנן חיישין למיעוטא, לכן בספיקא אזלינן להקל. ובפרשת מרדכי סי' כ"ה דפי"ג טור ג' כתב בחו"ד, דמה שהקשה במהר"ם אלשיך סי' קכ"ב מר"פ האשה שלום, נראה לתרץ דשאני הכס דאיכא גם חששא דסברה סלקא דעתא בכל הני דאיקטול הוא פליט, לכן מנענע בזה"י החששא דאיכא דעבד סמחרי וחי', משא"כ במגויד לחוד [שלא במלחמה] דאיכא שם החששא הראשונה ה"ל וצ"ל [בהודע] סי' נ"ע אות א', ובקילור שם, הביא מ"ש במהר"ם אלשיך דהרי"ף והרמב"ם והרמ"ם פוסקים כר"ש בן אלעזר, וכן דאין נראה בן צמח ופוסקים לפסוק כר"ש בן אלעזר ע"ש.

ד. להמקילים, מה הדין בשידוע ודאי שנכוח אח"כ. ע"י צאות בקודם, ממהרש"ם דנ"ד ג' ועוד פוסקים שפירשו דהרמ"ם (ובמהרש"ם כ"כ גם אליבא דהמ"מ ורבינו ירוחם) ס"ל דלמאי דמשני רבא דמתני' בסבין מלונת ודברי הכל, והיינו כשנודע שהיתה סבין מלונת, כ"ה דגם לננין כשאיה מלונת ונודע שנכוח אח"כ מודים רבנן לר"ש בן אלעזר דאין מעידין עליו. וכן פסק ה"ש"ס בפט"ז דיבמות סי' ז.

ובמהרש"ם שם נסתפק אליבא דהרי"ף והרמ"ם שסוברים דמ"ש רבא בסבין מלונת ודברי הכל היינו צחשם סבין מלונת, ופלהא דרבנן על רשצ"א הוא כשנודע שלא היתה מלונת [כמבואר צאות ה"ל], אם טעמם הוא דעל הסתם לא חיישין שמה יכול להכוח, או דטעמם הוא שכל שאין הסבין מלונת שוב אין יכול להתרפא, וכן דהא הראשון נראה יותר, ולפי"ז כל שגודע שנכוח אח"כ אף לרבנן אין מעידין אף בסבין שאינה מלונת, וכמו שסובר הרמ"ם. וצ"ל ע"ה כ"כ בפשיטות אליבא דהרי"ף והרמ"ם והרמב"ם והרשצ"א והרי"ז.

ובמראות הצובאות סי' קכ"ב כתב לולא דברי הרמ"ם ה"ל ה"י נראה להיפך, דיותר נראה לפרש דרבנן דרשצ"א סברי דמגויד אינו יכול ליכוח אח"כ ולחיות כלל ואפי' כשידוע שנכוח נמי מעידין, והרמ"ם לטעמ' אזיל שמפרש דלרבא מיירי מתני' בידוע שהיתה סבין מלונת, ופלהא דרבנן על רשצ"א הוא בסתם סבין, דסברי דלא חיישין שמה היתה מלונת, וא"כ ה"ה נמי דאין לחוש שמה נכוח אח"כ, שפיר מצינו למימר דאם ידוע שנכוח אח"כ מודו דאין מעידין, משא"כ להרי"ף והרמ"ם והטור שמפרשים דלרבא מודו רבנן דגם בסתם סבין אין מעידין משום דחיישין שמה היתה מלונת, אי"כ אי ס"ד שזידוע שנכוח אח"כ מודו רבנן דאין מעידין [אפי"פ שידוע שהסבין לא היתה מלונת], למה לא חיישי' ג"כ מספק שמה נכוח אח"כ, כמו שחששו בסתם סבין שמה היתה מלונת, ואדרבה בחשש דמלונת הוא רחוק יותר שהוא מילתא דלא שכיחא להרוג בסבין מלונת, משא"כ החשש דיכול ליכוח ולחיות הוא חשש קרוב יותר דמסתמא זה המגויד עבד כל טלדי דאפשר למעבד שיחי', אפי"כ דרבנן סברי דאינו יכול ליכוח ולחיות כלל, וגם מפשטא דלישנא דר"ש בן אלעזר דאמר מפני שיכול ליכוח ולחיות, מוכח דרבנן סברי דאינו יכול לחיות, דאם איחא דגם רבנן מודו דיכול ליכוח ולחיות אלא דסברי דמסתמא לא חיישין לזה, אי"כ הכי ה"ל לרשצ"א למימר אין מעידין חיישין שמה נכוח, וחדע דהרי דקיי"ד ע"כ מסיק רבא בפשיטות בטעמא דמלחמה דומין

ודבריו סתומים קצת, ונראה דכוונתו לומר דהרי"ף ס"ג דמה דאמר שמואל דמעידין צחשם צו רוב שנים, מיירי דוקא בסבין שאינה מלונת, דאל"כ מאי שנא ממגויד דאין מעידין עליו אפי' במקום שנושא טריפה [כמבואר להלן אות י"ג והלאה ע"ש], וא"כ ממה שהביא הרי"ף את הדין הזה דשמואל, שמעידין דמה שאין מעידין במגויד לא מיירי אלא צחשם מלונת, אבל כל שאינה מלונת מעידין עליו כיון שנושא אותו טריפה כו'. [מיהו ע"י באלוה"פ ס"ו ל' סי' קכ"ב אות א' צמח שהוצא ממעיל שמואל סי' כ' ומהר"ל סי' קכ"ב וצד טוב סי' קכ"ב ומהר"ם אלשיך סי' ל"ה שפירשו בכוונת הגמוק"י ה"ל דלא כמהרש"ם].

ובמרה"צ סי' קכ"ב דק"ג א' כתב דמ"ש הלח"מ וכו"ז שהרי"ף והרמ"ם סוברים דהלכה כחב"י דמוקים למתני' כרשצ"א משום דמוכח בן מהא דפריך הש"ס בדק"א והאמרת מיה מרזו מכה, וכך סברה דמיה מרזו מכה אינה מוכרחת אלא לאוקומתא דחב"י, אין דבריהם מובנים, חדא דכלא סוגיא דהתם אזלא אליבא דרבא דלנסבה לאשה הנעבעע בדגלת, וא"כ הדרכה הקושיא לדוכתה דמאי פריך הש"ס והאמרת מיה כו', וגם רב דימי [דלנסבה לאשה הנעבעע בברמי] דלמא ס"ל כרבא דלא אמרין מיה מרזו מכה, אלא ודאי דהש"ס סובר דרבא לא פלוג בזה על חב"י, וזולת זה נראה דאשתמיט לכו גמי ערובה דיבמות מ"ז ב' דמסיק סתמא דהש"ס דמה דחניא בעבילת גר שאם נתרפא מעבילין אותו, ולא קודם שנתרפא, היינו משום דמיה מרזו מכה, וא"כ משו"ה פריך שפיר הש"ס בדק"א והאמרת מיה כו', משום דסברה זו מוכרחת מהברייתא ה"ל לדברי הכל, וא"כ חזר הדין דהלכה כרבא לגבי חב"י, וכמ"ש מהר"ם מלובלין סי' קל"ג דפשוט הוא לכל הדיעות אם ידוע לנו שלא היתה הסבין מלונת מעידין עליו. גם צד טוב סי' קכ"ב קיי"ב כתב דמה שהוכיח הלח"מ כחב"י מהגמי בדק"א הוא דחוק, משום דאין יחולק רבא על הברייתא ה"ל. וע"י גם בזה טוב סי' קכ"ב דק"ט א' שהאריך לדחות דברי חב"י מטעמים אחרים. [ובקבלת יעקב (להר"י מקרלין) סי' ט' מבואר דאפי' אליבא דחב"י דמוקים למתני' דיבמות כרשצ"א, הלכה כרבנן משום דכללא הוא דיחיד ורבים הלכה כרבים, ושיטה ידועה היא בש"ס ופוסקים דלא פסקין כסתמא דיחיד, כ"ש הכא דאיכא מתני' דהלכות דסתמא כרבנן ע"ש].

וע"ש במרה"צ בדק"ב ד', דמבואר דדבריו דאין להקשות למה נקטין דלא חיישין במגויד שמה נכוח אח"כ וחי', והלא רבא גופי' חייש' האשה שלום דלמא עבד סמחרי וחי' [וכמו שהקשה בן במהר"ם אלשיך סי' קכ"ב שהו"ד לעיל], משום ד"ל דהתם מיירי דחיישין דמחו ב' במקום שלא נעשה טריפה, דסמחרי מועיל, ולכן חיישין שם גם בספיקא דלמא עבד סמחרי, אבל הכא דמתני' דמגויד מיירי במקום שנעשה טריפה לפימ"ש הטור, סברי רבנן דרשצ"א דלעריפה אין שום חקנה שיחי', ואליבא דהרמ"ם שסובר דאף במגויד במקום שנעשה טריפה אם ידוע שנכוח אח"כ אין מעידין עליו, ורק מסתמא לא חיישין לזה, לריך ליישב דס"ל דשאני התם דמכין דמחו ל' במקום שלא נעשה טריפה רובן חיים [ע"י סמחרי] וכו' חששא דאורייתא, לכן חיישין מספיקא כסמחרי, משא"כ הכא במגויד במקום שנעשה טריפה, אפי' אם

פתחי תשובה

דמזכירי תוס' ימות קכ"א וכן בתוס' זכורות דף כ' ע"ז ד"ה חלץ משמע דמינו שיה' למים שאל"ם דלם נשאל לא חלה ע"ש וכ"כ להדיא בס' מעדני יו"ט פ"ג זכורות סימן ז' ח"ל מולדון רבינו דהכל נראה דנוסס ממי לכתחלה חין מעידין עליו שהוא מת חלל אם נשאל לא מפקינן דהא מומה נוסס לרין מים שאל"ם עכ"ל וכ"כ בספר קרבן נתנאל פרק בתרא דיבנות אות ג' שהציל אם דברי האומני יו"ט הכ"ל וכתב עליו וזכר שידוע דין

להסיר דיעבד מה שלא נזכר בכל הפוסקים כו' יען מלאמי כדבריו בחי' דף קכ"א ד"ה ולא היה כו' וכן דרין דמ"ש דמזכירי שאל"ם דיעבד לא מפקינן דמזכירין ארוב ה"כ בנוסס שמכינו ארוב עכ"ל ועיין בס' מה"ש ס"ק קט"ז שהלריך בזה והעלה שהדבר נמשכות שני בן הראשונים ז"ל ומסיים דמהר"א לומר דדרגון נספק פלוגתא דרמב"א וזולתו לקולא שלא להוסיף אשה מנעלה אלא דלמעשה ז"ע להקל בזה ע"ש נאריכות:

הפוסקים

סיק רנו אות ד

אוצר

הוא שאין יכולה לחיות כמו שהיא, חלל חין הכי נמי דו"ל דע"י כו"י יכולה לחיות ע"ש. וענ"ש מה שדן בדעת הרמב"ם והרשב"א בזה.

ובצ"צ [החדש] סי' נ"ט אות א' כתב דכל המפרשים פליגי על הרמב"ם שסובר דאף לרבין חין מעידין כשנכוח אח"כ ע"ש.

ובקרבן אורה ביבמות ק"כ ע"ז (נד"ה וכתבו) כתב דמ"ש בשלטי הגבורים ב) שמגוייד בסכין שאינה מלוכנת ונכוח אח"כ חין מעידין עליו כו', ומשמע מדבריו דלם נכוח אח"כ מודים רבין דחיי, קשה דא"כ אמאי מעידין לרבין [כשלא ראו שנכוח], נחוש שמה יכוח ויתרפא ג), ועוד דר"ש בן אלעזר הוא דקאמר מפני שיכול ליכנות [ולחיות], חלל רבין ס"ל דלית ליה רפואה כלל ובדמשמע בחולין.

ובפנים מאירות ח"א סי' מ"ח כתב דלולא דברי הרמב"ם הי' מפרש דרבין סברי דלא מהני כו"י כלל להחיות המכה במקום שנעשה עריפה, וראי' ממה דאיתא בחולין מ"ז ע"ז וזו ליכא והאיכא בהמה שנחתכו רגלי' מן הארכובה ולמעלה עריפה ומשני ס"ל כרשב"א דאמר כשירה מפני שיכולה ליכנות ולחיות ע"ש, ומשמע דרבין דממעטין מזה הכלל כל שאין כמות חי עריפה [שבהמה שנחתכו רגלי' מן הארכובה ולמעלה עריפה כיון שאין כמות חי] לית לה תקנתא זכויה, דומיא דשאר י"ח עריפות דלית להו תקנתא. גם צע"י ארזים ס"ק קכ"ח, ועולה יחזק סי' קל"ז דף ס' ע"א [וגדפסא תשובתו גם צבנין של שמחה סי' ו'], הוכיחו מהגמ' בג"ל דרבין לית להו תקנתא דכו"י כלל ע"ש.

ובזית רענן ח"א תק"ע סי' א' אות ז' כתב דמדברי רוב הפוסקים דסברי דהא דמעידין על המגוייד לרבין, היינו במקום שנעשה עריפה, [כדיבורא להבן בזה ח"א], משמע דלית להו כלל דלית ליה רפואה ע"י כו"י, דא"כ לא נעשה עריפה כדאיתא בחולין כ"ד ע"א לענין גדיא נשיא דכל היכא דאי דברי לה סמא חי' לא נכלל בשם עריפות אע"פ שלא נעשה לה הרפואה הכי' ולא נודע לנו עיבה, ור"ש בן אלעזר דס"ל דלית ליה רפואה ע"י כו"י חלל לעממי דס"ל שנחתכו רגלי' מן הארכובה ולמעלה כשירה כדאיתא בחולין.

אח"כ, ולכן היכא שידוע שהסכין לא היתה מלוכנת, דליכא אלא חששא דשמא נכוח אח"כ לחוד, פסקינן דמעידין ולא חיישינן לזה ע"ש.

ב) בשלטי הגבורים מביא זאת מהרמב"ם. ועי' בזה להלן אות ה' הערה שלישית.

ג) בזית רענן ח"א תק"ע סי' א' אות ג' כתב דאליבא דהרמ"ה דס"ל דאף לרבין מהני כו"י דלאח"כ, צ"ל דמה דלא חיישי' שמה נכוח אח"כ, וכמו דחיישינן בצלוב דילמא עברה עליו מטרונא ופדאנו [כמבואר לעיל ס"ק רנ"ה אות א'], היינו משום דרבין סברי דלא מהני כו"י אלא היכא שנכוח לאתרו ומיד אחר החיתוך [וכדהובא לעיל אות ג' הערה ג' ע"ש]. ובערך ש' כאן כתב בסברת הרמ"ה אליבא דרבין, דהא דיכול ליכנות ולחיות אינו אלא מיצטא שתועיל רפואה זאת אחר שכבר נטרף, לכן כל זמן שלא ראינו שנכוח אין לחוש כלל, דעדיף מספק ספיקא, דבחזקת שלא נכוח ולא נעשה מעשה חדש הוא, ואת"ל שנכוח אינו מעלה ארוכה [ע"פ רוב] ע"ש.

דממו ל' כו' ואיכא דעבד סמחרי וחי, חלמא דחיישינן דילמא עבד סמחרי, וא"כ קשה כהן אמאי לא נחוש ג"כ שמה נכוח, חלל ודאי דרבין סברי דמגוייד חינו יכול ליכנות ולחיות כלל כו'.

וב"כ בפני משה [לכר"מ מקלעואן] ס"ק קי"ח, דמ"ש בחזקתא שור צו"ד סי' ע' ס"ק ג' דרבין דרשב"א לא מהני מה שנכוח אח"כ, היינו משום דלכר"מ [דהכתוב"ש] שם קאי חליצי ע"ש] דסובר דמסתמא חיישינן שמה סכין מלוכנת היכה, עכ"ל דרבין פליגי על רשב"א אפי' כשידוע שנכוח אח"כ כו'.

אולם דעת הב"י כתב בפני משה בג"ל, דעכ"ל דאע"פ שהב"י סובר כהר"מ דמסתמא חיישינן שמה סכין מלוכנת היכה, מ"מ סובר דרבין מודו דלם ידוע שנכוח אח"כ חין מעידין עליו, אע"פ דסברי דלשמא נכוח אח"כ לא חיישינן, משום דאליכ תקשה דברי הב"י צע"מנו כ' צכס"מ צפ"ה מכל' עומדת לרעה כ"ז דהרמב"ם פשיעא ל' שצבנין מלוכנת אמרינן דחדודה קודם ללכונה ע"ש, וא"כ למה סובר הרמב"ם דחין מעידין דמגוייד משום חששא דסכין מלוכנת כדפי' הב"י, הלא מכיון דחדודה קודם ללכונה, א"כ בזה המכוח אח"כ ולא מהני, [ומוכח מזה דגם מה שנכוח אח"כ מהני], ובצ"כ לריכוס חנו לחלק חליצה דהב"י בן שחי הכששות בג"ל א), עפ"י דקו"ל צכורות כ' ע"א דאפי' לענין רוצח לא חולין בזה רוצח דחלי צמעה, דלפי"ז י"ל צנ"ד דמה דלא חיישינן מספק שמה נכוח אח"כ, היינו משום דחלי צמעה, משא"כ חששא דשמא מלוכנת היכה דלא מקרי חלי צמעה משום דע"כ סכין זו צמעה שנגמרה עשייתה היכה מלוכנת כי א"א לעשות סכין מצלי ליוון, ולכן איכא שפיר למיחש דשמא הככו צבנין צמעה שילחא מן האש, וכן משמע צב"י בזה שפי' צמ"ש בעור על דברי הרמ"ה שאין נראה בן מדברי הרא"ש, דזה קאי על מ"ש הרמ"ה שצמחמא לא חיישינן שהיכה מלוכנת, ולא כתב דקאי [גם] על מ"ש הרמ"ה דרבין מודים כשידוע שנכוח אח"כ חין מעידין עליו, משמע מזה דהב"י ס"ל דגם הרא"ש מודה בזה להרמ"ה ע"ש.

והוסיף שם, דלפי"ז י"ל דהב"י ס"ל דמה דקו"ל דעריפה אינה ח"י, חין כפי' דחין לה תקנה כלל בשום אופן, חלל דכפי'

א) ובקיצ' למהר"ל ס"ק מ"ג הסביר דמה דחושש הרשב"א שמה נתגיד בסכין מלוכנת, היינו משום דמוקמינן ל' בחזקת חי, ולכן אמרינן שלא נתגיד כלל בסכין הראוי' להמית אלא בסכין מלוכנת, ולא יצא מעולם מחזקת חי, משא"כ באופן דידעינן בבירור שנתגיד בסכין שאינה מלוכנת, א"כ לע"ז יצא כבר מחזקת חי, לכן לא חיישינן דילמא נכוח אח"כ וחי, כיון דלא שייך לאוקמי ל' בחזקת חי, ועוד דכיון דלע"ז יצא מחזקת חי אלא שעי' מעשה של כו"י אח"כ יכול להשתנות לא חיישינן לזה משום דאדריבה מוקמינן בחזקת שלא נעשה מעשה, דהרי אף ברובא התלוי במעשה מוקמינן אחזקה שלא נעשה המעשה וכ"ש דלא חיישינן לספק התלוי במעשה, וזה ברור מאד בסברא כו' ע"ש. גם בחן טוב ס"ק קי"ב דק"ט ע"א כתב אליבא דמהר"ש, דבטעם החיזוק שבין חששא דילמא סכין מלוכנת היתה לבין חששא דילמא נכוח אח"כ י"ל משום דמוקמינן ל' בחזקה קמייתא, ובבית משה ס' ל"ב אות ג' הסביר דמה דחיישינן בסתם סכין שמה היתה מלוכנת, היינו משום דמצרפינן חששא זו לחששא דשמא נכוח

אוצר

סי' רנז אות ד-ה

הפוסקים

אולם בכסף משנה ובצ"י כתב שאין דברי המ"מ נראים לו, דמכ שהקשה [על הרשב"א] מדקדקו סתמא דברייתא מעידין על המגוייד וגם מדלא אמר רבא דבשם סבין מלוונת, כלל הגמ' מלאה מדברים כללה שהם סתמיים, והכרעת הירושלמי הכרעה היא ודאי, דכל מאי דמלין לפרושי בגוונא דלא ליפלוג אגמ' דידן עדיף טפי ואע"פ שהפירוש יחי' דחוק קצת, וגם הרמב"ם שהזכיר מגוייד במ"ם אע"פ שדקדקו או ירו זו הלש, טעמ' הוא משום דחיישין דלמא בסבין מלוונת נהגידו, וכמו שאנו מפרשים בדעת הר"ף שבי' המשנה כלורכה, דעטמו הוא משום דחיישין דילמא בסבין מלוונת נהגידו. ובצ"י שם כתב דכ"ה גם דעת הר"ה שגם הוא כי המשנה כלורכה, וזהו מ"ם הטור על דברי הרמב"ם שאין נראה כן מדברי הר"ה. ובחדושי הר"מ ליבמות דק"כ טור ז' כתב אליבא דהר"ף ובר"ה ש, דאף דגם בודאי מלוונת אינו חלה חשש דרבנן משום שרוב פטמים אינו מתרפא, [ע"י צדקה להלן אות י"ט], וא"כ בסתם סבין כיון ספק דרבנן והיו נעין ספק ספיקא, מ"מ לא חקינן רבנן דתחלת עדות.

ובמהרה"ש ד"ד טור ג' כתב דגם צרי"ח שהוצא דבריו בשלטי הגבורים נראה דאפי' בסתם סבין חיישין דילמא מלוונת היתה, דהרי כתב סתם ראוהו מגוייד אין מעידין עליו כו', וגם המרדכי הביא מ"ם הירושלמי דבסתמא חיישין לסבין מלוונת. גם צמח' שמואל סי' כ' כתב דמהרי"ח נראה כמ"ם במהרה"ש.

ובכנה"ג הגהב"י אות חס"ב, אחרי שהביא ממנה"ש דהרמ"ם והמ"מ לא חיישין בסתם סבין למלוונת, ולהר"ף וברמב"ם וברשב"א ובר"ה חיישין, כי דכיון דבהך [דקדקין] דאין מעידין אם נשאת חלה [ע"י צדקה להלן אות י"ט], נקטין להחמיר בפלוגתא דרבוותא. ובשו"ת צ"ח החדשות סי' ס"ח כתב צידונו, דכבר איפסקא הלכתא מפי רוב הפוסקים דחיישין במגוייד שמה סבין מלוונת היתה וחי. גם צדית משם ס"י ל"ב אות י"ה כתב צד"ד דדעת רוב הפוסקים היא דחיישין אולי היתה הסבין מלוונת וכן פסקין להלכה.

מיהו ע"י בישרש יעקב ציבמות ק"כ ע"ב ד"ה חלל, ובמח"ל סוס"ק קכ"ג, ובזמן עוב ס"ק קי"ב דק"ט ע"ה, ובענין חיים סי' כ"ה, במ"ם שיש ללרף את דעת המ"מ לשאר היתרים. [וע"י צדקה ורד"ס כלל ג' סי' י' דל"ח טור ז', שהרי"ד להלן אות ז', שבי' צידונו בחור שאר היתרים, דספיקא דסתם סבין מלוונת היתה הוי נעין חרי ספיקו, ספק אי הלכה בהרמ"ם או הלכה בהר"ף, ואח"ל דהלכה בהר"ף, אכתי עיקרה של חששא זו הוי על הספק [דמסתפקין שמה היתה מלוונת], וכיון שעיקרה על הספק הוי לה כספק שני. כ"י.]

ויש

שמה נכוח אח"כ, אבל לרבא מיירי מתני' רק בידוע שהיתה מלוונת ע"ש, מ"מ מה שבי' הבי"ש כך בשם הב"י תמהו. ומה שבי' בשלטי הגבורים בפס"ז דיבמות אות ב' בשם הרמב"ם דמתני' מיירי דוקא במגוייד בסבין מלוונת ע"ש, כבר תמהו ע"ז בקרן אורה שם ובצ"ח ארו"ם ס"ק קכ"ח ע"ש, ואפשר שיש ט"ס בשלטי הגבורים וצ"ל: הרמ"ה.

ד) גם מהר"ם אלשיך בס"י צ"ה כ"כ בדעת הר"ף והרמב"ם. מיהו בס"י קכ"ב העלה בדעתם, דאפי' באינה מלוונת אין מעידין משום שיהיו ליכוחת ולחיות וכד"ש בן אלעזר, וכמובא לעיל אות ג' ע"ש.

ה) גם בט"ו סקמ"ד פ"י דכוונת הטור היא דמהר"ש פוכה דאף בסתמא חיישין שמה היתה הסבין מלוונת, אלא דהס"ז כי דפס"ה הרא"ש הוא, דפוסק כאבי ודלא כרבא ע"ש. וע"י בנית רענן ח"א חק"צ סי' א' אות ב' מה שפי' באופן אחר בכונת הטור.

בחולין מ"ז ע"ב, ועיקר מילתא דמגוייד הוא רק נחתך ברגליו, דבשאר מקומות במקום שנעשה טריפה מחמת נקב או מחמת חסרון גם ר"ש בן אלעזר מודה דלא מהני כיון כמבואר ברשב"א ביבמות [שהוצא להלן אות י"ז ע"ש. וע"ש צדית רענן מה שבי' ליישב דעת הרמ"ה].

ובחזון איש אהע"ז [שגד תשי"ח] סי' כ"ז אות ב' כתב דמ"ם הרמ"ה דכשנכוח מיד אין מעידין עליו אף שנחתך בסבין שאינה מלוונת, לא ידענא שיעורא דמיד, ומ"ל להרמ"ה הוא מילתא, ובפשוטו נראה דדוקא סבין מלוונת קאמר רבא, וחו דבא פריך בגמ' מעובדא דרבנן, ומשמע דלרבנן דרבנן נחא, וכן ממ"ם הריטב"א דלא צא רבא לישב הקושיא מרבנן, משמע דלרבא נחא עובדא דרבנן ע"ש, ולכן נראה ללמד להקל במגוייד אף נכוח מיד, וז"ל.

ה. וכשיש ספק שמה נהגידו בסבין מלוונת. בחדושי הרשב"א כתב על הא דקאמר רבא בסבין מלוונת ודברי הכל, דהיכא דראוהו מגוייד ולא ידוע אם נהגידו בסבין מלוונת אם לא, אזלין לחומרא ואין מעידין עליו וכן מפורש בירושלמי דגרסינן הכס במגוייד אני אומר דחרב מלוונת נכוח וחי. וכ"כ הריטב"א והנמוקי' והמאוריא. ובמגיד משנה פ"ג גירושין ה"ח כתב דגם מחור נשון הר"ף שבי' המשנה כפשטה ולא הביא דברי רבא כלל נראה בדברי הירושלמי.

והנה המ"מ עצמו כי שם שאין נראה כן מן הבריות, דא"כ למח קתני שם סתמא דרבנן מעידין על המגוייד, ולא קתני דהיונו דוקא כשיודעים בודאי שלא נהגידו בסבין מלוונת, ורבא נמי הוה לי למימר דמתני' מיירי "בשם" סבין מלוונת, חלה משמע דלרבנן מעידין על המגוייד בסתמא כל זמן שלא נודע שנחגידו בסבין מלוונת, ורק צידוע שנחגידו בסבין מלוונת אין מעידין, והירושלמי פלוג אגמ' דידן ב).

גם בדברי הרמ"ה שהוצא בטור מבואר דס"ל להלכה דבסתמא לא חיישין שמה היתה מלוונת, וכפי שפירשו דבריו צ"י וצד"ה שם ובמהרה"ש ד"ה ע"ה. ובמהרה"ש שם כי דגם דברי רבינו ירוחם נעין לזה.

וע"י בחדושי הר"מ ליבמות דק"ט ד, דלפ"מ שהוכיח שם דמה שאין מעידין במגוייד בסבין מלוונת הוא רק מדרבנן [וכמו שהוצא להלן אות י"ט ע"ש], כי דלפ"מ אחי שפיר דעת הפוסקים הסבורים דבסתמא לא חיישין שמה נהגידו בסבין מלוונת, ולכאורה אין שום טעם למח לא נחוש באיסור אשת איש במח שאינו ידוע איך נעשה, ולפ"מ ח"ש דכיון דאף צידוע שנחגידו בסבין מלוונת אינה חסורה חלה מדרבנן, לכן באינו ידוע אזלין לקולא.

א) בבאורי הגר"א סי' ק"ג הביא שגם הרמב"ן כתב בהירושלמי. ולא מצאנו זאת ברמב"ן. וע"ש ברשב"א. דלפ"מ זה כי בשם הרמב"ן דכשנעשה טריפה לא מהני סבין מלוונת כו'. וסיים. עד כאן. ואח"כ כי הויכא דראוהו מגוייד ולא ידוע אם נהגידו בסבין מלוונת אזלין לחומרא כו', ולא הביא זאת מהרמב"ן.

ב) ואף שבסוף דבריו הוכיח המ"מ שהר"ף ס"ל בהירושלמי, וכנ"ל, מ"מ דעת המ"מ עצמו להלכה היא דלא כירושלמי, כן תפסו בפשיטות הר"ש דנ"ז ע"א ודצ"ח ארו"ם ס"ק קכ"ח ועוד פוסקים.

ג) בב"ש ס"ק צ"ד הביא מהב"י דהרמב"ם פוסק לחומרא כאוקימתא דאביי דחיישין שמה היתה סבין מלוונת. וכי ע"ז בקרן אורה ביבמות ק"כ ע"ב (בד"ה וכתבו) שאין זה מדוקדק דהרי רבא הוא דחייש לסבין מלוונת. ויש להוסיף דאף דבעיקר הדבר אפשר לומר דהבי"ש ס"ל כהס"ז ס"ק מ"ד דדוקא לאבי יש לחוש שמה היתה סבין מלוונת כמו שחושש

אוצר

סי' רנו אות ו—ח

הפוסקים

אשכחן במהרה"ש סי' מ"ח [לענין קצרתיו] וענין לי ספק ספיקא ואע"ג דאיתא מחברך ע"ש, וכו' דכח איתא כל כך אמתלאי שכתבו דחשיבי עפי מוסק שני וכו'. גם צ"ח י"ט, אחרי שבי שנידונו שם יש החירות שונים ליתא למחש' לסקין מלוונת [וכמוצא להלן אות ע' ח], הוסיף דכח"ל יש להקל הרבה בחשש זה, [משום] שמהג ליבן הסבין כד עבר ובעל ואינו צעול כלל וכמו שהארנו צד בחש' אחרת [וכנראה שכונתו לסי' ח כ"ל]. ובחש' מהר"ם גאלנטי שצגת ורדים שם סי' י"א מצאנו דכסכים למ"ש צעל כגנה ורדים צ"ח י' כ"ל ע"ש.

ובתשו' כ"ח"ט אלפאסי שצממחא דרבותא ד"ח [השני] עור ד', אחרי שבי החירות שונים ליתא למחש' צנידונו לסקין מלוונת ע"ש, כי ועוד דכח"ל כיון שהכורגים מכורים צד שהוא יודע ומכיר אותם ואת מקומם, ודאי הוא שאין מכים אותו אלא בחרצ הדק שלא יחיי' כדי שלא יקום וילשון עליהם למלוות וכו'. [שאלו מכים] בסבין מלוונת [דזה] לא שניה האידנא וצפרט אלל גסטיס, ואף דעס' זה אינו מספיק, מ"מ יחי' סניף לשאר הטעמים שכתבתי.

אולם במ"מ חיים [נבעל הפר"ח] סי' י"ז כתב דמ"ש הגנה ורדים כ"ל לחלק בין זכ"ל לזמן הראשון דאז כוח חמיר לכו לעלמא עון דשפיכות דמים כו', דברי חימה הם לחלק כך מסבא, ואדרבה צ"ח"ס מפורסם היפך דבר זה, דברי איתא ביומא ח' ע"ב מקדש ראשון חרצ מפני שפיכות דמים, ושם דכ"ג ע"ב דשפיכות דמים זל גבייכו, וכו', ובסוטה מ"ז ע"א נוסדו הרלחנין צעלה עגלה ערופה, וצ"ח"ס ח' ע"ב דמי' שנה עד שלא חרצ הבית חזו דנפישו רולחיס ע"ש, ושם דכ"ז ע"א חזו מאי בין גנבי צבל ולסבין דארץ ישראל, הרי צדוה' שגם צזמן התנאים והתמוראים הוו נפישו רולחיס ולסבין עובא, ואעפ"כ חששו לסקין מלוונת, וא"כ כ"ח דכח"ל דלא נפישו כולי האי [יש לחשוש לסקין מלוונת], ואפשר שמהגים אותם להסיר החלודה או לאיזו סיבה אחרת, וכיון שהפוסקים לא חילקו צדק מנין לנו לחלק מסבא בין זמנו לזמנו, ולפ"ז נדחה גם מ"ש דכ"ב ד"ס סבנה לרולחיס שיחפסו, צדאי לא רלחי בסבין מלוונת כו', דכל זה הוא רק לפי שיטתו שליון הסבין הוא כדי שלא ימות הגזל, אבל לפי"מ שכתבתי שאין הדבר כן נדחו כל דבריו. [אלא שנידונו כי המים חיים להחיר מעטם אחר, וכמוצא להלן אות ח].

גם בחש' הרצ מסעוד אלפאסי שצממחא דרבותא דק"ג [הראשון] עור ד' כתב דלפי צד"ח חיישין לסקין מלוונת, דאם איתא ד"ס חילוק בין זמנו לזמנו, לא אשתמיט להפוסקים להודיענו חידוש זה, והבית ממ"ס חיים כ"ל.

ח. אם בלי הנשק המופעלים ע"י חמרי נפץ יש להם דין סבין מלוונת. צעלי חיים סי' כ"ח נסתפק לענין רמון"ד שנידונו, דאולי הוי כמו חץ מליבן כיון דזה כח"ל ע"י כח האש ונתחמם מאד ע"ש.

וע"י בצור יעקב סי' ק"ג [כמוצא להלן אות כ"א], צאחד שעלה על הגשר ונפל לנהר מפני שהגשר שהי' זרוע נקטסו החפזן, שבי דחיישין דאף אם נעשה ער"פ ע"י זיקי האש, מ"מ הרי נכזה על ידם ויכול לחיות אפי' אחר י"צ חודש כו'.

אולם ע"י צוקן אהרן [להר"א ואלקין] ח"א סי' ע"ג, צנידון שפנל עליו סאיארחד [פגז של תותח], שבי בחור שאר

דבריו

(*) וע"י לעיל אות ד' בפ"ש מחפני משה סי' ק"ח בטעם חששא דמלוונת. דהרי בע"כ סבין זו בשעה שגמרה עשייתה היתה מלוונת כי אי' לעשות סבין מבלי ליבון, ולכן חיישין דשמא הכוהו בסבין בשעה שיצאה מן האש.

ו. ויש שכתבו לחלק לענין ספק מלוונת, בין מגוייד ע"י חמלכות למגוייד ע"י לסמים. ע"י צ"ח"ס פט"ו דיבמות סי' ו' למצוא דבריו דס"ל דמה שחושש הירושלמי בסתמא למלוונת וכן כצ"ח כר"ף והר"א, בטעם הוא משום דסתם מגוייד הוא דריו מלכות, ופי' רוצ' הם עושים חמלכות שיהי' המגוייד כך ימים ושנים מחובר בצארים כדי שיהי' למופת ולהעלה איתא במלכות, מש"כ אפי' בסתמא אין משידן כיון דרוצ' המגויידים כך הוא, אבל כשתגוייד שלא דריו מלכות לא חיישין למלוונת. גם בחורן יצועות ציצות דק"כ כתב דמה שחושש הירושלמי למלוונת, כיונו משום שכן דרך המלכות.

ובמהר"צ סי' קכ"ב הביא מ"ש במהר"ם מלוונת סי' קל"ג [צאחד שנחתך ע"י הגזלים, דלפי להר"ף והרמב"ם והר"א"ש דמשמע מדבריהם דגם כשלא ידענו שהיתה הסבין מלוונת חיישין לה, מ"מ צ"ל אין להחמיר] דצ"ח"ל אין סבדי שהגזלים לא היתה סבנים מלוונת דלא נכתבו כי אם להמיתו, וגם אין מדרך הגזלים ללגן את סביניהם וכו', וכתב דהר"א לפרש דבריו עפ"מ"ש כ"ח"ס [כ"ל]. דמה שחושש הירושלמי בסתמא למלוונת עטמי הוא כו', ובמגוייד ע"י גזלים לא שידך עטם זה כו', ולפ"ז נראה דכ"ב שידוע שאין כן מהג המלכות אין לחוש [כשתגוייד ע"י המלכות] לסקין מלוונת לכו"ע, וכדאי מהר"ם"ל ומהר"ם מלוונת לסמוך עליהם בזה, כיון דצ"ח"ס סבדי הרמ"ה והמ"מ ורבינו ירוחם דלא חיישין בסתמא לסקין מלוונת [כמצאנו בזהו הקודם]. ועי"ש להלן אות ח.

[וע"י מ"ש בק"י"ע למוכר"ל סי' מ"ב לחלק לענין ספק מלוונת, בין מגוייד וללוז צידה לבין מגוייד לחד ע"ש].

ז. הסוברים דבזה"ז יש לחקל שלא לחוש בסתמא לסקין מלוונת, והחולקים עליהם. צגנת ורדים כלל ג' סי' ח, צנידון שהעיד יהודי מפני גמל"ת שברגו את פלוגי בסבין, כי צד"ח"ה ח' דלפי"ג שברח"ש בעלה שבר"ף והרמב"ם והר"א"ש וברש"ב"ה ח"ף מן הסתם חיישין לסקין מלוונת, וכי ש"ס להחמיר אף בשחוש [וכמוצא צס"י ח' סי' קכ"ז אות ח' ע"ש], מ"מ נראה דצ"ח"ל אין סבדי דכל הרולחיס ואלשי המלחמה אין גם אחד צהם מן שמתן סביו וחרצו, וכמוצא שצזמן הראשון כוח חמיר לכו לעלמא עון שפיכות דמים, וכשהיו צאים לשלל שלל ויודעים שאין אדם מעמיד עמו על ממנו, הוי מכים אותו בסבין מלוונת כדי שיהי' ערוז וצבל צצטרו זיקתו דכחו וילכו להם וידם לא חרה צו [להמיתו], אמנם צד"ח"ל דנפישו רולחיס ועינינו הרולחיס שאין גם אחד צהם שחושש צד וקיל לכו עון דשפיכות דמים עובא, מסתמא לא חיישין לסקין מלוונת, וסוגיא דכולהו צצנן בחראי הוי אולא דאשכחן צכמה עוצדי דלחו קמייכו דמדכר צכו הרינה ואחייט ולי' דחש לסקין מלוונת כלל, ולא יורע כחה של העדות שצ"ח"ל משום דקמדכר צה סבין, דכרי אפי' לא הוי קמדכר סבין הוי הוי פירושא שברגו בסבין או בחרצ וכו', וצד מן דין איתא למימד דכ"ב ד"ס סבנה לרולחיס שיחפסו על שפיכות הדם, צדאי לא רלחי בסבין מלוונת לפי שיחשו שיחפסו המוכה ורבושו מידם יצק ע"י שופטים, וצפרט אי חזין צהם שסם עושים מעשיהם בפתר ובחשאי כדי שלא חשעו צהם העין דפשיעא דכל עולקי דמנו למעבד שלא חשאר חיות צוכר עוצדי וכו', וצ"ח"ל אחרת לנו שברח"ה הוי מעבד דכרי צרג אותו בפתר החר, וכו' דצ"ח"ל כו' [וכמו שכתב ממנו להלן אות ח], כלל העולה דכוי כעין חרי פסיק, ספק אי הלכה כהרמ"ה ודעמ"ה דסוברים דמסתמא לא חיישין לסקין מלוונת או דהלכה כהר"ף ודעמ"ה, ואח"ל דהלכה כהר"ף, אכתי עיקרה של חששא זו הוי על הספק [דמסתפקין שמה היתה סבין מלוונת], וכיון שכן ה"ל כספק שני, וכה"ג

אוצר

סיק רנו אות ח-יא

הפוסקים

המעויל, שאמר שפלוגי נהרג, דמשמע מיתח גמורה שאין צד ספק, לכן אפי' שסיים ואמר שהרגוהו בסכין אין לחוש למלוונת, דיש לנו לפרש את דבריו שלא היתה מלוונת בו, [ואם דג"ד אמר הגמס"ל שצוה אחיו של הנהרג וינקום דמו, ואילו לא מת בודאי לא היה לו להשיאו ענה שישים לדרך פעמיו כדי לנקום דמו. מדבריו שם לעיל]. וכע"ז כי שם בס"י י"ט, צידון שאמר שרע עליו הרבה מיתח פלוגי שראוהו נלחם עם הערביים וקבל מכה בצוארו ונפל לארץ בו, דמכיון שמשכן עצמו לומר שמת אית לן למימר דיהיב דעתו וידע שלא הכוהו בסכין מלוונת, ומה גם דהתמרמר עליו כמתמרמר על שוכני קבר בו.

ובת"ש מבר"ם גאלנטי שבגנת ורדים שם סי' י"א, כי צידון שבס"י ה"ל, דכל עד המעיד פלוגי נהרג, אפי' כשאומר שנהרג בסכין, ליכא מאן דחש לומר שמת איתח היתה סכין מלוונת בו, דדוקא כשהעיד שראוהו מגוייד חיישין לסכין מלוונת למאן דחייש לה, אבל כשצוה והעיד שפלוגי נהרג, אפי' כשמעיד שנהרג בסכין, אין לצי"ד לחוש שמת איתח סכין מלוונת, דכיון שמעיד שנהרג אמרינן דוק ואשכח שלא היתה מלוונת ואח"ל שהיתה מלוונת ידע שנהרג צד כיולא זה צדור.

ובמים חיים [לצעל הכ"ח] סי' י"ב כתב צידון ה"ל, דנראה דלא שייך למיחש הכא לסכין מלוונת, דכיון שהגמס"ל אמר "שנהרג" בסכין אין לנו לחוש לשום דבר, ודילמא התיזו את ראשו צדח אחת קאמר, או שחקשו סכין בצטנו וכו' ואלו מעיו לחזק והפכו דשוב לית ליה תקנתא כדאיתא בחולין נ"ו ע"ב, או כיוולא דזה שאין צד שום ספק, ואין אלו מחוייבים לידע ולהודיע איך היתה ההרגה, ור"ל לזה מדתן צדמוות כ"כ ע"א הרגתו הרגוהו לא ישא את אשתו, ודייק תלמודא דכא לאחר תנשא, ובצדיתא שהוצאה שם איתא מעשה בלסטים שילא ליכרג ואמר אמרו לאשת פלוגי אני הרגתי את בעלי, והשיאו את אשתו, ולא דקדקו אם היתה סכין מלוונת או לא, וזה צדור.

ועי' גם בת"ש ה"ש אלפאסי שבמשחא דרבותא דל"ה [כשני] טור ג, צידון שאמר הגויים שמת פלוגי, [ובעדות אחרת שצידון הבוא נאמר שהכוהו בצומיא, וכנראה דהיינו מין סכין ע"ש], כי דפשיטא דלא חיישין דזה לסכין מלוונת, דדוקא כשאומר העד שראוהו מגוייד חיישין לכי, אבל כשאומר מת או נהרג סתם תו לא חיישין למידי, וכמ"ש הרמב"ם צ"י"ג דגירושין הט"ו שכשאמר שמעתי שמת פלוגי בו משיאין על פיו בו.

ועי' צ"ע במשנת אברהם ח"ב ריש סי' כ"ז, שכי דמכיון שצידונו משמעות בעדות (שהעיד בלשון פולנית) היא "שנהרג" ע"י יריית חלים, אין זה ענין למגוייד בו.

ובמהר"ם אלשיך סי' ל"ה, צידון שישראל העיד שראוהו מגוייד וגמס"ל אמרו הרגנו אותו, כי דאפי' להישראל לא ידע אי הוי סכין מלוונת אי לאו, מ"מ סגי צ"מ הגמס"ל הרגנו אותו לסויעי לעדות הישראל להסיר הספק דליון, דהרגנו משמע שכי דרך הריגה ולא דרך שאין צד הריגה דהיינו בסכין מלוונת, ואף דהגמס"ל לא אמרו קצרתיו, ולדעת הרי"ף והרמב"ם צעין דלימא קצרתיו [כמבואר בס"י י"ז ס"ק קל"ד ע"ש], מ"מ כיון דעיקר סמיכתו הוא על עדות הישראל, ואין עדות הגמס"ל אלא סיוע מעט לעדות הישראל, לא צעין קצרתיו.

יא. הא דמתירים כמגוייד, האם זהו דוקא כשנתגייד במקום שעושה מריפה או אפי' במקום שאינו עושה מריפה. במהר"ם דל"ה טור צ' ו' כתב דלפי"מ הכמוק"י [צ"ק דבריו] דאפשר דמאי דאמרינן בגמ' שצמגוייד בסכין מלוונת אין מעידין הייט דוקא במקום שאינו עושה מריפה [משום דמקום שעושה מריפה

דבריו, דאפי' שלכאורה הסניאראד הוא מלוונ כיון שצד ע"י התפוללות, מ"מ המומחים אמרו לי שהחן גופא שצד מסניאראד אינו מלוונ ורק ע"י תצרת אצק השריפה שצחך הסניאראד יתפולץ הסניאראד לחתיכות צרזל, וחזק היר"י הוא שפועל להמית או לקרוע להאים שגל צו החן בו, כללו של דבר דאף שיש צמגויידאד גם חן וגם אש, אצל לא הרי פעולת החן כהרי פעולת האש, האש שורפת אצל חיה קורעת לגזרים, וכתב קורע ומשבר אצל אינו שורף כלל, כי לא רק שלא הכפיק להתלנן במשך העת הקלה שהאש היוולתת מאצק השריפה מפוללת אותו, מפני שזה נעשה כרגע, אלא שגם החימום הקלם נחקר דרך הלוחו עד שפגע באדם, ולכן שהעיד שנקרע ע"י הסניאראד, ודאי שפגע ע"י חתיכת צרזל שהתפוללת שאין צד חימום וכ"ש ליצון, ובכ"ה"ג לכו"ע מעידין ע"ש * ועי' מ"ש צד במערכי לב סי' פ"ג ופ"ה, וצד עמי פ"א ס"י י"ד.

מ. כשהעיד שהכוהו (ונפל לארץ), האם גם בזה יש לחשוש שמת הכוהו בכלי ברזל מלוונ, צגנת ורדים כלל ג' סי' י"ט, בעדות שפלוגי נלחם עם הערבים והוכה בצוארו ונפל לארץ, אחרי שכי דג"ד אין לחוש לסכין מלוונת משום שהגמס"ל אמר שרע עליו הרבה מיתח פלוגי [וכמבואר להלן אות ה'], הוסיף דקושטא דמילתא נראה דע"כ לא חיישי קלם פוסקים לסכין מלוונת, אלא כשראוהו מגוייד שייכר שפלטוהו בסכין, אצל כשאין שם זכר לסכין, והעד מעיד רק שהכוהו, אין לנו לומר דלמא בכלי ברזל מלוונ הכוהו, ותלוינן להקל דהכוהו צמדי דלא שייך צי ליצון.

י. האם יש לחוש לסכין מלוונת גם כשהעיד העד להדיא "שנהרג" ע"י דקירת הסכין. צגנת ורדים כלל ג' סי' י' צידון שאמר הגמס"ל שפלוגי נהרג וצחך ספור הפרטים אמר שהרגוהו בסכין, אחרי שכי שצ"ז ליכא למיחש לסכין מלוונת בו [כמבואר לעיל אות ז], כי ועוד דמכיון דתחלת דבריו הגיד בדבר

(*) לפי בקשתנו הואיל הרב הראשי לצ"ח הר"ש גורן שליט"א לברר אם כלי הנשק המופעלים ע"י חומר נפץ יש להם התכונה של כלי יזין מלוונים, וזה אשר כתב לנו: דעתם של המומחים לכלי נשק היא שאין הקליעים או הרסיסים מגיעים בשום מקרה לדרגת חום של ברזל מלוונ. הסמפ"טורה המכסימלית של קליעי הכדורים או הרסיסים בפגעם באדם לא תעלה על 80° צלסיוס. הנזק הינו מיכני ע"י קריעת הרקמות של הגוף מהדרך הקליע או הרסיס והשפעת החום לטובה או לרעה היא אפסית. יש אמנם להבדיל בין יריה מרחוק ליריה מקרוב עד למרחק של חצי מטר מהנפגע, במקרה זה הגזים החמים הנפלטים מכלי הנשק מאבק השריפה השרוף מגיעים עד לעור הנפגע ובגלל זה (ולא בגלל חומו של הקליע) הם עלולים לגרום לכוויות בגוף הנפגע. נוסף על הנזק המיכני של הקליע עצמו. ביריה ממרחק של למעלה מחצי מטר מן הנפגע, אין הגזים הנוצרים ע"י שריפת אבק השריפה פוגעים בנפגע כלל אלא רק הקליע עצמו, ואם כי הקליע מתחמם קצת ע"י ההדף באמצעות חומר הנפץ וכי"ב, אין חומו גבוה ומספיק כדי לגרום לכוויות בנפגע באופן כללי, אולם אין להוציא בכלל אפשרות שבמקום המעבר עצמו של הקליע תהיה לחום הקליע השפעת מה אבל לא עד כדי השפעה ניכרת על מרת הנזק באדם. רק ביריה ע"י הגעת פי הנשק בעור הנפגע כשכל הגזים המתפוצצות אבק השריפה חודרים לעומק הפצע, יש לראות בחום הגזים גורם משפיע על פגיעתו, ולדעת הרופאים גורם מסייע למות, אם כי גם במקרה כזה ההשפעה של הנזק המיכני הנגרם ע"י התפשטות הדף ההתפוצצות בגוף מהווה את הגורם העיקרי למות ולנזק, ולא הכוויות. כל פגיעה ע"י רסיסי פצצות ופגזים (פרט לפצצות תבערה מיוחדות) יש לראות כדיון יריה ממרחק בתנאי שהנפגע לא ימצא קרוב מאד למרכז ההתפוצצות. משם עלולים האש והגזים להגיע אל הנפגע ולגרום לו כוויות כג"ל.

אוצר

סי' ק רנו אות יא-יג

הפוסקים

התבטלות שבוכה בגופו בחרצו וחנית עד שאין מתחם בצשרו זה גורם שימות במהרה כו', כי דלפי' מיושב מ"ש הרי"ף סתמא שאין מעידין על המגוייד ולא השמיטנו שבמגוייד בסכין שאינה מלוכנת מעידין עליו, דהיינו משום שאין הכל בקיאים בשיעור המגוייד באיזה אופן יהי' סופו למות ודאי, לכן כתב סתמא להחמיר וסמך על מה דאיתא ביצמות קי"ד ע"ב זמנין דמחו לי בגירא כו' וסברה דודאי מיית זמנין דעבדו לי סמחתי וכו', דמבואר בזה דלפי' במכות שיש בכן כדי להמית אין מעידין עליו, וכן נראה דעת הרמב"ם ע"ש. גם באבני משפט ס"ק מ"ט כתב לחץ דמה שלא הביא הרי"ף הדיון דסכין מלוכנת, היינו משום דלא נפקא לן מזה מידי לדינא, דבמקום שעושה עריפה לא מועילה סכין מלוכנת, ובמקום שאין עושה עריפה לא ידענו כלל בשיעור המגוייד דאינו יכול לחיות, ולכן אף כשנתגייד בסכין שאינה מלוכנת אין מעידין עליו ע"ש.

יב. הא דמתירים במגוייד, האם היינו לאלתר, או רק לאחר י"ב חודש. במהרש"ם דנ"ב ד נסתפק בזה דמעידים במגוייד היבא דהוי סכין שאינה מלוכנת [כמבואר לעיל אות ג'], אם היינו אפי' להשיא לאלתר, או דהיינו דוקא לאחר יב"ח כמו הכיח דמן הארכוצה ולמעלה חנשא [שביצמות קכ"א ע"א] דהוי דוקא לאחר י"ב חודש כמ"ש המ"מ [בפ"ג דגירושין ה"טז] בשם הרמב"ן והרשב"א, וכי דשזי ראה שיש ללמוד זאת ממ"ש החוס' דקכ"ב ע"ב (ד"ה למימרא) בשם ר"י דמגוייד מת לאלתר ע"ש, והכי מסתבר קאמ' מדלא הוזכר בדברי המ"מ הא דיי"ב חודש אלא זמן הארכוצה ולמעלה, ונראה דל"ל לפי' דיש חילוק בין מגוייד [במקום שעושה אותו עריפה] לשאר עריפות [כשאינו מגוייד], דהרי משמע בפרק אלו עריפות דעריפה מלי לחיות י"ב חודש ע"ש.

ובמרה"צ סוס"ק קכ"ג וס"ק קכ"ד הביא ממנהר"ם, וכתב שכן דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור והי"ט"ש בסי' ז', לפי' שבוכות שם דבדברי זמן הארכוצה ולמעלה דחנשא לאלתר משום דמכיון דמיתא מרחו מכה לא מועילה שם סכין מלוכנת, ובמקום שאין חשש סכין מלוכנת מותרת לאלתר כו', ופליגי על המ"מ בשם הרמב"ן והרשב"א והשו"ע שם בסוברים זמן הארכוצה ולמעלה דלא חנשא אלא לאחר י"ב חודש ע"ש.

ובחזן טוב ס"ק קכ"ג דק"ט א' כתב ג"כ שבי"ט סי' ז' משמע במהרש"ם דהיבא דלא היתה סכין מלוכנת חנשא לאלתר, ונראה דאף דהחוס' הג"ל שמהרש"ם מוכיח כך מדבריו, מיירי במגוייד במקום שנעשה עריפה, מ"מ גם להרמב"ן והרשב"א דמפרשים [דהסוגיא דמגוייד מיירי לענין] מגוייד במקום שלא נעשה עריפה [כמבואר לעיל אות י"א], נמי כן הוא דמעידין במגוייד אפי' במקום שלא נעשה עריפה [היבא דלא היתה סכין מלוכנת] שחנשא לאלתר, דשטמא לענין היתרא דלאחר י"ב חודש שייך לחלק בין מגוייד במקום שנעשה עריפה לבין מגוייד במקום שלא נעשה עריפה, אבל לענין היתרא לאלתר, מהיבא חיתוי לחלק בזה, וגם לא אשכחן בש"ס ופוסקים שיעור י"ב חודש אלא בעריפה, ובה"ג כי במהרש"ם שם דמדלא הוזכר במ"מ שיעור יב"ח אלא זמן הארכוצה ולמעלה משמע דבמגוייד היבא דמעידין עליו היינו אפי' לאלתר ע"ש.

[ועי' בארץ לזי (ותאומי לזי) ס"ק ק"ה שבי' דאם ידעין שנעשה [מגוייד] שלא ע"י סכין מלוכנת ונעשה עריפה מעידין אחר יב"ח כו'].

יג. באופנים דאין מעידים על המגוייד, אם יש להתיר עכ"פ לאחר י"ב חודש כשנתגייד במקום שנעשה עריפה. צדדי הספק ותמצית הדעות. הנה עלם הדיון אם מעידים על העריפה לאחר יב"ח, יתבאר אי"ה בסעי' ל"ב, ושם יבואר ג"כ מה נקרא עריפה באלם, ואם אפשר לדמותו לדיון עריפה דבמה. וכאן ידובר

עריפה לא מועילה סכין מלוכנת, ע"י בזה להבין אות י"ג והנח"א, לפי' נראה דל"ל בטעמא דמעידין כשאינה מלוכנת, דלפי' שאינו עושה עריפה מ"מ לא חי כשאינה מלוכנת, ולא חיישין שיכוב אח"כ, ודלפי' דלא חי, אינו עושה אותו עריפה כיון דמלי לחיות אם נכור אח"כ [ע"י בזה לעיל אות ד'] או אם נתגייד בסכין מלוכנת כו', כי הכי דלמרינן בפי' אלו עריפות דנ"ד ע"א דמחו בכוליותא וקטלי נחיותא אותו לקמי' דר' אבא אמר לבו וכו' להוסיף על העריפות יש, אין לך אלא מה שמנו חכמים, והא קא חזינן דקא מחה, גמירי דאי בדרי לה סמא חיי ע"ש *), והכא ג"כ לא הוי עריפה כיון שיכוב ליכות ולחיות, ומ"מ כשאינה מלוכנת מעידין עליו משום דמית, ולא חיישין שיכוב אח"כ.

[ובחזון איש אה"ע סי' נ"ז אות ב' כ"כ לדינא, דמגוייד מסוכן ואמוד למיתה מיד, מעידין עליו בין שנתקף ובין שלא נתקף ע"ש].

אולם לענין דינא כי שם מהרש"ם דנראה ודאי דיש להחמיר דבמקום שאינו עושה אותו עריפה אין מעידין אף כשנודע שאינה סכין מלוכנת, ומה דמתקנין במגוייד בין מלוכנת נאיה מלוכנת מיירי במקום שעושה אותו עריפה ובמ"ש הטור והחוס' דקכ"ב ע"ב ד"ה למימרא כו', וכדברי הגמק"י הראשונים ע"ש. גם בחזן טוב ס"ק קכ"ג דק"ט עור ב' כתב ע"פ מהרש"ם, דמגוייד במקום שלא נעשה עריפה אין מעידין עליו אפי' כשנודע שלא היתה הסכין מלוכנת וגם לא נכור אח"כ. וגם במהר"ל ס"ק קכ"ג דק"ד ד' כתב לדינא, דמגוייד שלא נעשה עריפה אין מעידין עליו אפי' בידוע שלא היתה סכין מלוכנת ע"ש.

ובעצי ארזים ס"ק קכ"ח מבואר דהרי"ף והרא"ש סוברים שבמגוייד במקום שאין עושה עריפה מודים רבנן לר"ש בן אבנר דאין מעידים עליו משום שיכול ליכות ולחיות ורק במגוייד במקום שעושה עריפה פליגי עליו וסוברים דבזה לא מוכי' שיחי' אפי' כשנתגייד בסכין מלוכנת, ועפ"י מיושב מה שכתבו הרי"ף והרא"ש סתם שאין מעידין על המגוייד, ולא כתבו דכשודעין בודאי שלא היתה מלוכנת מעידין עליו, משום דכס מיירי במקום שאינו עושה עריפה, וסוברים דמה שדוחק רבא לאוקמי מחני' בסכין מלוכנת היינו משום דרבא אול לטעמי' דס"ל דעריפה חי' כמ"ש החוס' בנדה כ"ג ע"ב ד"ה אחר, לכן סובר רבא דאם נימא דמגוייד במקום שאין עושה עריפה יכול להכות ולחיות, ה"ה נמי במקום שעושה עריפה, כיון דעריפה חי', אבל לדין דקיי"ל דעריפה אינה חי' כדלמרינן בחולין נ"ח ע"א, אין לורך לאוקימתא דסכין מלוכנת, משום דיש לתרץ בפשיטות דמחני' דהלכות מיירי במגוייד במקום שעושה עריפה, ומחני' ביצמות מיירי במקום שאין עושה עריפה ע"ש.

ועי' בקהלת יעקב [להר"י מקרלין] סי' ע' דאחרי שבי' דמלשון רש"י שבי' דמגוייד היינו ממות "ומלא" פלטים וחבורות חרב, נראה ברור דמגוייד מיירי שלא נעשה בו מעשה עריפה אלא שריבוי

(*) גם במהר"ם אלשיך סי' צ"ה כתב, אליבא דהרי"ף והרמב"ם, דמגוייד דמחני' מיירי דומיא דהגמ' דחולין הג"ל ע"ש. וכע"ז מבואר במאירי בסוגיא, דאליבא דהרשב"א שבי' שבמקום עריפות אין מכה מועילה כלום, צ"ל דמגוייד פירושו שנעשו לו הרבה חבורות חרב בגידים או בגוף עד שאי אפשר לו לחיות [מחמת רוב החבורות. אף שאינן עושות אותו עריפה] בלי כו"י לר"ש בן אלעזר ולרבנן אף בכ"י ע"ש. [ועי' מ"ש בזה בזה רענן ח"א חק"ע סי' א' אות ג']. והנה גם בב"ח מבואר דאליבא דרבנן מעידים כשמגוייד הרבה ומסוכן טובא אף שהוא מגוייד במקום שאינו עושה עריפה. אלא לדינא מסק ה"ה כר"ש בן אלעזר דאין מעידין עליו מפני שיכול ליכות ולחיות. וכע"ז מבואר בשאלת דוד סי' ז' דט"ו ע"ב בהגהה ר' אות ב', במ"ש שם אליבא דהרשב"א והרמב"ן ע"ש.

אוצר

ס"ק רנו אות יג-טו

הפוסקים

כשנא ראו שדקדק במקום שעושה אותו עריפה, אבל כשראו שדקדק במקום שעושה אותו עריפה, מותרת לאחר יב"ח, וזה נכלל במ"ש הרמב"ם שכל הדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב מעידין עליו כו', וסיים דעפ"י היתר בחדש שנחבל והגיעה חבורה תוך כחמס ולא ראהו אח"כ ועברה שנה בערך מאז, דמותרת להנשא לבו"ט ע"ש.

טו. החולקים על הב"ח וט"ז ומחמירים (*). בח"מ סק"ט השיג על הב"ח, וכי להמשיך בחוד"ה למימרה יראה שאין דבריו ברורים, והנה בגמ' פריך על אב"י דמוקדש למחנה דאין מעידין במגוייד כרשב"א מדקתני סיפא מן הארכובא ולמעלה חנשא, ופירש"י אלמא מגוייד לא חיי, והקשו החוס' דגם בלאו מילתי דרשב"א תקשי לי רישא לסיפא, וחירו דלאו רשב"א הייתי מפרש דרישא היינו לאחר וסיפא היינו לאחר יב"ח, אבל לרשב"א לא מצי לשנויי הכי [וכונת החוס' היא משום] דרשב"א אמר דפי' שכול ליכות [ולחיות] דמא משמע דאין מעידין לעולם, וא"כ לפי מה דמשני בגמ' שאני מיה דמרוז מכה, אסורה לרשב"א להנשא לעולם במגוייד ביבשה, ובמגוייד בסכין מלוונת גם ת"ק מודה לרשב"א דאסורה לעולם, ואפי' במקום שעושה עריפה בגון מהארכובא ולמעלה, ולפי"מ הירושלמי דאוליין לחומרם בסתם מגוייד וחיישין שמה בחרז מלוונת נכח, א"כ אפי' אם ירו בו חץ [סתם] בקרום של מוח או בשאר מקומות שנעשה עריפה אפי' אין מעידין משום דשמה בחרז מלוונת ירו בו ואפשר שיחיה לעולם.

גם בב"ש ס"ק צ"ד חלק על הב"ח, וכי כך דעת הב"י אליבא דהרמב"ם והטור ע"ש.

ובמהרה"ש ד"ה טור ג' וד', אחרי שצייר בהנמוקי' [בדבריו האחרונים] ס"ל שבמגוייד במקום שעושה עריפה לא מכני מלוונת להתרפא [וכמוצא בזה ע"ז], כי דמי' בעיקר דין נראה ודאי דיש להחמיר, דמה דמחלקין בין מלוונת לאינה מלוונת מיירי במקום שעושה אותו עריפה, וכמ"ש הטור, והחוס' צ"ה למימרה, ובדברי הנמוקי' הראשונים ע"ש.

וע"ש במהרה"ש ששוס"ק, דלר"ך לבאר במה שסובר ר"ש בן אלעזר, לפי דברי החוס' והטור, שבמגוייד בכל מקום שעושה אותו עריפה אין מעידין עליו מפני שכול להכות ולחיות, דאף שחולין מ"ב ע"ב משמע דלא קאמר ר"ש בן אלעזר בן אלא בזמן הארכובא ולמעלה אבל לא בשאר עריפות ע"ש, וז"ל שיש צוה חילוק בין אדם לבהמה, דדוקא בהמה אינה מתרפאת אלא בזמן הארכובא ולמעלה, אבל אדם יכול להתרפא בכל מקום [כשנתגייד] בסכין מלוונת או ע"י כו"י כו', ואע"ג דחוס' בחולין שם צסוד"ה ואמר הוכיחו דמאי דחי בחדם חי נמי בבהמה ואין לחלק ביניהם כלל ע"ש, מ"מ צענין זה חס מתרפא בסכין מלוונת [או ע"י כו"י] איכא למימר דיש חילוק ביניהם כו'. וכע"ז כי בשו"ת מצעל התניא ס"י כ"ח ע"ש.

ובמהרה"ש

(*) מפשטות דברי הפוסקים שהובאו כאן, משמע דסברתם היא דאף שבטריפה דעלמא מעידין לאחר יב"ח, מ"מ כשהטריפות היא מחמת גיד און מעידין עליו אפי' לאחר יב"ח, משום דכשנתגייד בסכין מלוונת (או כשנכה אח"כ) הוא מתרפא לגמרי שיחיה אפי' לאחר יב"ח. וכן מבואר להדיא במהרה"ש ובארץ צבי (ועוד אחרונים) שהובאו כאן. מיהו ע"י בפני משה ס"ק קכ"ג שכי' ד"ל דמה שסובר היש"ש [המובא כאן] דאפי' במקום ופצעים במקום שנעשה טריפה אין מעידין עליו אפי' לאחר יב"ח, אולי לשיטתו שכי' בפ"ג דחולין דהא דאמרינן דטריפה אינה חי' יב"ח היינו רק ע"פ רוב כו', ובעונתה לא אוליין בתר רובא כו'. ובפניה הרשה ד"ג טור ג' כי' גם בסברת הטור [המובא כאן] ע"ש. (ובשאלת דוד ס"י ד' דס"ז ע"ב בהגה"ה ר' אות ג' כתב דהטור ס"ל דחיישין לספק הרחוק או שפוסק שבאדם טריפה חי' וע"י מ"ש שם באות א').

ידובר רק כשהטריפות היא מחמת הגיד ובאופן שלחור לאחור מחמת הגיד או אפשר משום דחיישין שנתרפא ע"י שנתגייד בסכין מלוונת או ע"י שגובה אח"כ, האם יש להחריג עכ"פ לאחר יב"ח מחמת שהוא עריפה, והנה להסוברים שם דאין מעידין על הטריפה אפי' לאחר יב"ח, ממילא דכ"ה בטריפה שעי' גיד אין מעידין אפי' לאחר יב"ח, וכדיון כאן הוא אם יומא דאף שבטריפה דעלמא מעידין לאחר יב"ח, טריפה שעי' גיד שאני, דמכיון שבמגוייד חיישין שנתרפא, אולי גם במגוייד במקום שנעשה עריפה יש לחוש שנתרפא לגמרי וחי אפי' לאחר יב"ח, או דגימא דרפואה לא מועילה אלא לענין שבמגוייד לא ימות לאחר מחמת ע"ש הגיד, אבל לא לענין שיחיה אחר יב"ח כשנעשה עריפה, דאין רפואה לענין עריפה, ונחלקו בזה הפוסקים יש מחמירים ויש אוסרים, ויש שמחלקים בין עריפות בבהמה מחמת חיתוך לבין עריפות בבהמה מחמת נקב וחסרון אבר, וכמו שיבאר לפנינו. יד. דעת הב"ח וט"ז המקילים בזה. צ"ח כאן מבואר דמ"ש הטור במגוייד דאפי' במקום שנעשה עריפה אין מעידין עליו, היינו רק בחור יב"ח, דמכיון דכול ליכות ולחיות זמן מה אע"פ שמת לבסוף אין מעידין עליו לר"ש בן אלעזר דקו"ל כוונתו כי [כמבואר לעיל אות ג' ע"ש], אבל לאחר יב"ח מעידים עליו, ושכן היא דעת הרמב"ם בפ"ג דגירושין ה"י י"ז ו"ח כו', ושם מדברי הרי"ף והר"ם שהביאו המעשה דאין מעידין על המגוייד כדעתם והביאו המעשה צע"ס אחד ששלשלו לו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובא ולמעלה חנשא כו' נראה שפוסקים כן, ע"ש.

וכן מבואר צ"ח להלן צ"ה וכן אם נפל למשאלים כו', במ"ש דאין להקשות ממ"ש הטור שם דאם נפל למשאלים והעלו ממנו אבר שאי אפשר שינצל מן החי ויחיה מעידים עליו להשיא את אשתו א), על מ"ש הטור לעיל דאפי' במקום שנעשה עריפה אין מעידין עליו, דלעיל ה"ק אין מעידין עליו בסתם שמה שחנשא לאחור, אבל ודאי דלאחר יב"ח חנשא כיון דטריפה הוא ואינו חי יותר מיב"ח, וזהו מה שדקדק הטור בצפל למשאלים ולא כתב בסתם "מעידין עליו" אלא כתב "מעידים עליו להשיא את אשתו" כלומר להשיא כשהיא מותרת להנשא דהיינו לאחר יב"ח ב).

גם בט"ז סקמ"ד כתב דמ"ש הטור דאפי' במקום שעושה אותו עריפה אין מעידין עליו, נראה לפרש עפ"י"מ החוס' צס"ס ר"י דודאי פשיעא דמגוייד במקום שעושה עריפה מה לבסוף אבל אינו דבר ברור שימות קודם שיחיה לו חנשא כו', ובזה נוחא דברי הטור, דאע"פ שזולאי ימות קודם שיעברו יב"ח, מ"מ אין מעידין להנשא קודם שימות זולאי, וכמ"ש הב"ח דלהטור מותרת לאחר יב"ח, ואין להקשות דא"כ כול"ל אין מעידין עד סוף יב"ח, משום דכח אמינא דאפי' אם ימות נריכה להמחין יב"ח, לכן נקט הטור עד [שנארכו] שחל נפשו, דהא בזולאי חל נפשו תוך יב"ח, דטריפה אינה חי' יב"ח כו', ומבואר שם דגם הרמב"ם שכי' אע"פ שדקדקו כו', מיירי דוקא

(א) ע"י בפרישה שם שפי' דהטור הנ"ל לא מיירי שהעלו רגלו מהארכובא ולמעלה, אלא מיירי שהעלו ממנו אבר שבנטילתו ימות מיד כגון ראשו או לבו ומעידים להשיאה מיד. אולם בקורא להב"ח שם דחה את פירושו ע"ש.

(ב) ע"י במהרה"ש ריש ס"ק קכ"ג שכי' דמ"ש הב"ח שבנפל למשאלים כו' סובר הטור דאינה מותרת אלא לאחר יב"ח. זה סותר דברי עצמו דהרי הב"ח כתב לעיל דהטור סובר דמה דמשני בגמ' שאני מיה דמרוז מכה מוכח שביבשה אפי' במקום שנעשה טריפה אין מעידין בתוך יב"ח, ולפי"ז ה"י צ"ל שבמים מעידין אפי' בחור יב"ח וצ"ע. וע"י בברכת יוסף [להר"י לנדא] ס"י ל' ריש דף ס"ז מה שחידך בזה. ועצם הדין דנפל למשאלים והעלו ממנו אבר יתבאר בס' ל"ב.

אוצר

סי' קנ. אות טו-טז

הפוסקים

אין מעידים עליו, משום דבזה מהני סבין מלוונת, ומשמע מסתמאות דבריו כ"ל, דאפי' לאחר יציאתו מן מעידין נחחק מהארכובת ולמעלה ושאר טרפיות].

ובארץ צבי (ותאומי לצי) סי' ק"ה, אחרי שהביא מהב"ח ושם מוכרסם אלשיך סי' ל"ה כחז בזמקום שנושה טריפה מעידין משום דלא מהני דזה סבין מלוונת, כי שצסי ק"כ האריך מוכרסם אלשיך והעלה דאפי' בזמקום שנושה טריפה אין מעידין, וכן עיקר, דהא צטור מפורש דאפי' בזמקום שנושה טריפה אין מעידין משום חשש סבין מלוונת, [ומ"ש הב"ח דמ"ש הטור דאין מעידין, היינו רק חוק יציאת, זה תמוה כדקדקו עליו הח"מ והב"ח: מדבריו נעיל], וגם צריף ורמב"ם יש לפרש כן כמ"ש הב"ח והב"ח, לכן אין להקל נגד הטור, [ורק אם ידעינן שנושה טריפה שלא ע"י סבין מלוונת מעידין עליו לאחר יציאתו].

ובעבודת השם סי' ט' כחז צידדו דבזר דהו הח"מ והב"ח את סברת הב"ח. [ועי' במשנה דרבותא דק"ג [בראשון] טור ג', בחש"י הרב מסעוד אלפאסי, שבי צידדו דאפי' שדקר ציראחו שבוא זמקום שנושה טריפה, חיישינן שמה נדקר צסבין מלוונת, וכן הדון צדקר צלצו, וכמו שפסקו הר"ף ורמב"ם והרא"ש והשו"ע דאין מעידין על המגוייד [והיינו] אפי' בזמקום שנושה אותו טריפה דחיישינן לסבין מלוונת, וראי' ממ"ש ר"ש בן אלעזר דאין מעידין על המגוייד מפני שיכול "ליכנות" ולחיות, דמשמע שאם לא יכור ימות, וע"כ דמייירי בזמקום שנושה טריפה, דאליכ' למד לריך לכו' וצלי כוי' ח', ועוד דמהב"ח שם מוכח דצלי טעמא דמיתא מרזו מכה חי ע"י כוי' אפי' מן הארכובת ולמעלה שהיא טריפה כו', אלא שלא פ"י להדיא דאפי' לאחר יציאתו מן מעידין עליו]. גם צאפי' זוטרי סי' קנ"ה השיג על הב"ח ע"ש.

ועי' בבית משה כאן שבי דנראה כח"מ, משום דלדברי הב"ח (כפי מה שיישג את דבריו הרב המגיד צט"ז סי' מ"ד ע"ש) מוכח צע"כ דהא דחק דמן הארכובת ולמעלה תנשא היינו לאחר, דהא צגמ' פריך משם על דברי ר"ש בן אלעזר ומשני שאני מית דמרו מכה [והיינו דמשום כך תנשא לאחר, דאילו לאחר יציאתו, אפי' צלי סברת מית מרזו מכה תנשא אליבא דהב"ח], וא"כ לפי"מ דמשני דהא דמתני' דמגוייד מייירי צסבין מלוונת ודברי הכל, ממילא צהא דארכובת אפי' צלי טעמא דמיתא מרזו מכה תנשא לאחר מכיון דלא חי צסבין מלוונת, והדבר צרור דזה אינו, דהרי צדד כ"ג ע"כ איחא דכשניטל מן הארכובת ולמעלה תלוי צמחלוקת אס טריפה חי או אינה חי ע"ש, ואי ס"ד צהארכובת תנשא לאחר משום דמוכח למות חילק, מה זה ענין לטריפה חי או אינה חי דהוא לענין י"צ חודש, אי"כ צע"כ מוכח דלא כצ"ח ע"ש. [ואפשר לומר אליבא דהב"ח, דהנהי' דהא איחא דהפלת גוף אטום אין אמו עמאל לידה ואחרי גוף אטום רבי אומר כדי שיעל מן החי וימות וכמה יעל מן החי וימות רבי זכאי אומר עד הארכובת רבי ינאי אומר עד לנקציו כו' מר סבר טריפה חי ומר סבר טריפה אינה חי ע"ש, וצע"כ מייירי הא דקאמר כדי שיעל מן החי כו', שיעל מן החי צסבין מלוונת, משום דמה שמה לאחר כשניטל ארכובתו צסבין שאינה מלוונת, אין שיעור זה מספיק להחשיב לגוף אטום כשנוטל צלי ארכובת, משום דהמיתא דלאחר כשניטל מהחי אינה נגרמת ע"י עלס הנעילה גרידא. אלא צליכוף עם המכה, וצנוול כך ליכא מכה, ורק מה שמת לאחר י"צ חודש למ"ד טריפה אינה חי כשניטל מהחי ארכובתו צסבין מלוונת, זה ומספיק להחשיב לגוף אטום כשנוטל צלי ארכובת, משום דהמיתא האו שמת לאחר יציאתו נגרמת רק ע"י עלס הסרון הארכובת, דהמכה מתרפאת ע"י הליצון].

וז. המקילים כתב"ח ופ"ו. עי' צדברי הרב המגיד צט"ז שם שבי צדברי הב"ח וכו"ז צרורים, כי זה הוא כלל גדול דטריפה

ובמרה"צ סי' קכ"ג דק"ג טור צ' כחז דמה שפירשו הב"ח והט"ז צמ"ש הטור דאפי' בזמקום שנושה טריפה אין מעידין עליו, דהיינו חוק יציאת אצל לאחר יציאת מעידין, אין דצריכס מחוורים, דא"כ למד כי הטור סתמא דאין מעידין ולא כשמיטנו דלאחר יציאת מיתא מתרת להנשא דהא דהתירא עדיף, וחו דמדכלל הטור דין מגוייד שנושה טריפה עם דין הללו ועל שניכס כחז דאין מעידין, מוכח דגם צמגוייד אין מעידין לעולם כמו צללו, וגם ממ"ש הטור או מלא פלעים "אפי'" בזמקום שנושה טריפה דמשמע מלשון זה דכשלא נעשה טריפה כ"ש הוא שאין מעידין ואין חילוק צנייכס, וראה פשוט שדעת הטור היא דגם צמגוייד שנושה טריפה אין מעידין לעולם כו', וגם הר"ח חפס כן צפטיטות צדעת הטור ופסק כן צמסקנות, וכן מוכח גם מדברי הרמ"ה שהוצאו צטור, וכן פסק צי"ש פט"ז דיצמות סי' ח' *]. [מיתא להלן גס כי המרה"ל דאפשר דהטור מתלק צין מייני הטרפיות, וכמו שיוצא להלן אות י"ז ע"ש].

ובזכרון כהונה דמ"ה טור ג' כחז לפרש עפ"י לשון השו"ע צסבי ל"ב, צמ"ש צנפול לוס והשליכו מלודו והעלו רגל חי מארכובת ולמעלה וחי. צה סי' מוצבק צייתר סומכין עליו לומר שהיא של האיש צנפל [ומשליחן את אשתו לאחר יציאתו], דלכאורה תמוה למד לריך השו"ע להאריך דסומכין עליו לומר כו', ומה לריך לגמרי צידעת נפילתו, חיפוק לי' דאפי' כשאין ידעת צחללה דליתרעה חזקת חייתו, מ"מ כשנמלאת רגל שיש צה סי' מוצבק שהיא של פלוני משליחן את אשתו, וכן קשה על הרמב"ם צדין הכ"ל כו', אך צאמת אס היתה נמלאת ציצעה רגל לצד אפי' מארכובת ולמעלה לא תנשא [אפי' לאחר יציאתו] משום דמסקינן צגמ' כר"ש בן אלעזר דמגוייד חי [ע"י כוי'] ומתני' דארכובת שאני משום דמיתא מרזו מכה, ולפי"מ גס אס יעלו מן הים רגל מארכובת ולמעלה שיש צה סי' מוצבק, אצל לא נודע לנו שפלוגי נפל לשם, לא נשוא אשתו, דהא אכתו איכא למיחש חשש צרור דדילמא האי צצרה נעשה מגוייד מרגלו ציצעה ועדיין חי הוא, ואח דגלו שפירדס ממנו צספינה או צנמל הפילו לוס, והעמד צצרה צחזקת חי לפי המסקנא דמגוייד חי. [מיתא עי' צאולה"פ צסבי ל"ב, שיש סוצריס צדעת הרמב"ם והשו"ע הכ"ל, דליכא חילוק צדין זה צין מוס ליצעה].

[ובמעיל שמואל סי' ב' כחז דממ"ש הרמב"ם וכן כל כיוצא צזה מדברים שא"א סיח"א אלא ימות "מיד צמן קרוב" כרי אלו מעידין עליו, מוכח דכוונתו דאין מעידין אלא כגון שהכווה צחומס מקום שמה וכו' צלויים צו ושפכו את דמו ארלה, שצודאי מה לאחר, אצל נחקך מהארכובת ולמעלה ושאר טרפיות שאינו מת לאחר

(*) ע"ש ביט"ש שבי דמדקאמר ר' יהודא אמר שמואל שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין עליו [זלא קאמר דאפי' בשחט מיפוט הושט לבד נמי מעידין כיון שבנקיבת הושט במשחנה נעשה טריפה]. נראה דדוקא מכה שימות בהרה, אבל בשאר מכות ופצעים רבים אפי' במקום שעושים אותו טריפה אין מעידין, וכן פסק הטור להדיא [ולא כדעת הרמב"ם]. וכן מורה לשון הרמב"ם בפ"ג דגירושין הל' י"ז ע"ש. ובמרה"צ שם כתב על הוכחת היש"ש מדברי שמואל, דזה אינו הכרח כלל, משום דיד"ל דמה דנקט שנים או רוב שנים, היינו דע"ז מעידין לאחר כפ"ש הרמב"ם שימות מיד בזמן קרוב, משא"כ צמגוייד טריפה דלכ"ע אין מעידין כי אם לאחר יציאתו. וכ"כ בחוסן ישועות ביבמות ק"כ ע"ב ע"ש. ועי' בחן טוב ריש סי' ק"ב שבי דדברי היש"ש צ"ע, דבסי' ח' [הנ"ל] משמע להדיא דמלא פצעים במקום שנושה טריפה הוא בכלל מגוייד, דמה שאין מעידין עליו הוא רק משום חשש סבין מלוונת ע"ש, ואילו ביט"ש גופא בסי' ד משמע דס"ל דאינו בכלל מגוייד ואפי' בלא חשש סבין מלוונת נמי אין מעידין עליו ע"ש. ועי' בפרשת מרדכי סי' כ"ב דע"ה ד' מה שתמה על היש"ש סי' ח'.

אוצה

סיק דנו אות סז

הפוסקים

רגלי מהארכובה ולמעלה עריפה, עכ"ל דא"ל ליכוח ולחיות [לאחר יצ"ח], דכל היכא דיש לה חקנה צרפואה אינה עריפה, ועכ"ל דא"ל סבירין דאין מעידין צמגוייד [משום דיכול ליכוח ולחיות] היינו דוקא בחור יצ"ח וכדברי הצ"ח, וזה ברור. [ונראה מדבריו שם, דס"ל דלפי"ז י"ל דגם מ"ש החוס' דלר"ש בן אלעזר לא מלי לשנויי הכי, כוונתם ע"פ הגמ' דחולין כ"ג, וממילא אודם השגח החי"מ מהחוס' על הצ"ח. ובמרה"ל ס"ק קכ"ג דק"ג סוף עור ב' כתב להדיא בחור"ד דיש לפרש בן בחוס'. אולם צדד ע"כ ס"ק קי"ב דק"י עור ב' כתב דמדברי החוס' שם לעיל מוכח דא"ל לפרש כך דעתם ע"ש. ובחוס' הרא"ש כאן כתב כך להדיא דלרש"י לא מלי לשנויי הכי משום דלישנא דיכול ליכוח ולחיות משמע לעולם].

וע"י במהר"ם אלשיך סי' ל"ב שהביא מהגמוק"י שהרי"ף והרמב"ן סוברים שצמגוייד צמקוס. שפועה אותו עריפה לא מועילה סכין מלוננת, וכתב דסברתם נכונה ומוכרתה כו', ושנראה דגם הרמב"ם דעתו כן ע"ש. ובאצני משפט ס"ק מ"ט אחרי שהביא דברי הרמב"ן והגמוק"י, וביאר דגם הרי"ף סובר כן, כי דלפי"ז דברי הצ"ח נכונים לדיוא ויש לו עמודים גדולים להשען עליהם.

ובקרבן אורה ביצמות ק"כ ע"ב (בד"ה והצ"ח) אחרי שהביא מהרש"י"א והגמוק"י, הוסיף דלהח"מ והצ"ח קשה אמאי לא פליג ר"ש בן אלעזר בפי' אלו עריפות [דסובר דכשירה] אלא בארכובה ולמעלה לחוד, ולא פליג בכל העריפות [שנעשו בידי אדם], ועוד דע"כ ל"ל כמ"ש הרש"י"א בשמעתין דהא דמכשיר ר"ש בן אלעזר בארכובה ולמעלה היינו משום דס"ל דעריפה זו לא נתקבלה מסיוני ע"ש, דא"ל משום שיכולה ליכוח ולחיות, א"כ העריפה [לרצון] היא מחמת המכה ולא מחמת חסרון האבר, ובסכין מלוננת נרצן נמי כשירה, א"כ אמאי חשבינן [צערין כי ע"ה] לרגל מהארכובה ולמעלה דער שהנשמה תלוי בו לענין ערכין, הלא אפשר לחתוך אותה בסכין מלוננת ויחי [אפי' לרצון], ועוד אמאי חשבינן ל"י [צדקה כ"ד ע"ה] גוף אע"פ כשנצרה חסר רגל מהארכובה ולמעלה, הלא כיון דנצרה כך לא גרע מנחתכה הרגל בסכין מלוננת, וכן אם נצרה יתר צדקה דליתא צדקרות [מי ע"ה] דעריפה משום דכל יתיר כעול דמי, קשה הא לא גרע מניעלה הרגל בסכין מלוננת, ולרצא גופי י"ל דרצא לטעמי' דס"ל צדקה [כ"ג ע"ב] דעריפה חי, אצל לפי"מ דקיי"ל דעריפה אינה חי משמע צחולין דלא מהני לה שום רפואה וסחמא קחני החס' שאם ניקב אחד מהאברים עריפה, דמשמע בין צפוד מלונן בין צשאר דבר. [מיהו ע"ש להלן, בד"ה וכתבו, ש"י דיש להסתפק אם אפשר לסמוך על שיעורא דיצ"ח לענין אדם עריפה כו', ויוצא ב"ש ע"ב].

גם בפני משה ס"י ל' ס"ק קע"ז כתב דו"ל דרצא אולי לשיטתו דס"ל דתמורה י"א ע"ב דעריפה חי, אצל למאי דקיי"ל דעריפה אינה חי, לא מועילה סכין מלוננת צמקוס שנעשה עריפה.

וב"ב בעצי ארזים ס"ק קכ"ח חליצה דהרי"ף והרא"ש, דמה שהשמיטו דין דמלוננת היינו משום דסברי דרצא אולי לטעמי' דס"ל דעריפה חי כמ"ש החוס' צדקה כ"ג ע"ב, אצל לדין דקיי"ל דעריפה אינה חי י"ב חודש כדליתא צחולין נ"ח ע"ה, אין ליבון מועיל צמקוס שפועה אותו עריפה, וכמ"ש הרש"י"א צ"ח הרמב"ן שצמקוס שנעשה עריפה לא מהני סכין מלוננת.

וכן בערוך השלחן ס"ק ר"ה כתב דעת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו דין דמלוננת, דסברי דרצא אולי לשיטתו דס"ל דעריפה חי, אצל אין קיי"ל דעריפה אינה חי א"פ. בסכין מלוננת, ומותרת אשתו לאחר יצ"ח, דאלי"כ יתחדשו הכרה דינים צעריות דבהמות, שאם החיתוך צמקוס שנעשה עריפה יהי' בסכין מלוננת תהי'.

דעריפה אינה חי יותר מיצ"ח וא"ל להחיות מתים ע"י שום רפואה, ובאריך לפרש דברי החוס' צד"ה למימרה ולתתן מה שהקשה הח"מ משם על הצ"ח והב"י.

וע"י בחן מוב ס"ק קי"ב דק"ט ד' ש"י עליו דישונו דחוק מאד, ויישב צלופן אחר את דעת הצ"ח והב"י, וכי דגם דברי השג"ח הגדולים צ"ח ריא"ז מעין כדעתם, דברי כי שם צדקה ראוהו מגוייד כו' אין מעידין עליו שמת עד שחלל נפשו ואם ראוהו שנעשה עריפה מעידין עליו להשיא את אשתו לאחר יצ"ח כו', [ומ"ש הרח"ש צדקה עור ג' דהשג"ח הגדולים ר"ל שנעשה עריפה שלא בסכין או בסכין שאינה מלוננת, דחוק הוא בלשונו כו', מדברי הח"ט דק"ה ד' ע"ש. ומ"מ לדיוא כי הח"ט דק"י ע"ה דקשה לסמוך על דעת הצ"ח והב"י, משום דלריך לחוש למ"ש הרמב"ן והרש"י"א דכל עריפות שמו חכמ"ה צדקה אין כנגדן צדקה חוץ מנחתכה רגלו מהארכובה ולמעלה דהוי עריפה גם צדקה כו', ואפי' מנחתכה רגלו כו' י"ל דאין מעידין לאחר יצ"ח אלא צמים דמרוז מכה כו', ומכ"ש לדעת ה"ש"ש צ"ג דחולין דאפי' צדקה יש מיעוטא דמיעוטא דעריפה חי כו', וכמוצא צדקה"פ צ"ב ע"ש].

ובברכת יוסף [להרי"י לנדא] סי' ל' ריש דף ע"י יושב צלופן אחר את דעת הצ"ח, ותוכן דבריו הוא דהצ"ח ס"ל דאפי' דר"ש בן אלעזר ס"ל דאין מעידין אפי' לאחר יצ"ח משום שיכול ליכוח ולחיות, וכמ"ש הח"מ מהחוס', אין הלכה כמותו לענין אחר יצ"ח, משום דקיי"ל דעריפה אינה חי א"פ ע"י כו', דלא אשתמיט צ"ח דוכתא שחזקל כו' צדקה, וסובר הצ"ח דאין לחלק בין אדם לצדקה, ומ"ש הצ"ח דהעור ס"ל דקיי"ל כר"ש בן אלעזר דחושש לכוי, היינו רק לענין דלא יעידו עליו מיד, דהכוי מהני להתרפא שלא ימות מיד מהכאב והלער, אצל לענין אחר יצ"ח לא קיי"ל כר"ש בן אלעזר.

[וע"י ע"מ"ש צפנים מאירות ח"ה סי' מ"ח בישוב קושית הח"מ, ומה שחמה צלפן שמואל ס"י ל"ב אות ח"ב על דבריו]. ובקהלת יעקב [להרי"י מקרלין] סי' ע' כתב דכנראה שנעלמה מהח"מ והב"י א) דעת הרמב"ן והרש"י"א והרי"ט"א שכתבו בהדיא דלאחר יצ"ח מעידין כשנעשה עריפה ואפי' בסכין מלוננת, ופירשו ב) דמאי דמקשה הגמ' מהא דקחני צדקה מן הארכובה ולמעלה תנשא [ולא קאמר דתנשא היינו לאחר יצ"ח], הכי קא פריך, מי מליא לאוקמי מתני' כרש"י"א והלא רש"י"א ס"ל דמן הארכובה ולמעלה אינו עריפה ג) וכדליתא צחולין מ"ב ע"ב, ועפ"י השיג שם על מ"ש הח"מ דגם צדקה צדקה צדקה של מוח וכיוצא מועילה סכין מלוננת, דהרי לא קיי"ל כר"ש בן אלעזר דמכשיר צמין הארכובה ולמעלה, וגם ר"ש בן אלעזר לא פליג אלא צמין הארכובה ולמעלה אצל צשאר עריפות הוא מודה דלא מועילה כו'. וע"ש לעיל, ש"י דנראה דגם הרי"ף והרמב"ם סוברים כהרמב"ן והרש"י"א והרי"ט"א כ"ג, ושגם דעת רש"י י"ל כן.

גם בפרשת מרדכי סי' כ"ב דע"ה ג', אחרי שהביא מהרמב"ן והרש"י"א כ"ג, כתב דיוצא מה דלדין דקיי"ל דבהמה שנחתכו

(א) יש להעיר שהב"ש שם הביא מ"ש הגמוק"י [דאפשר] דצמקוס שנעשה עריפה לא מועילה סכין מלוננת, ובגמוק"י שם כתב דכ"ה גם דעת הרמב"ן, אלא דמה שפי' הרמב"ן בדברי הגמ' לא הובא בגמוק"י.

(ב) ובמהר"ש דנ"ה טור ג' סי' כן מדעת עצמו אליבא דהגמוק"י ע"ש. (ג) ברמב"ן הג"ל מבואר דמה דמכשיר ר"ש בן אלעזר במן הארכובה ולמעלה, הוא מפני שיכולה ליכוח ולחיות ע"ש, אולם ברש"י"א איתא דר"ש בן אלעזר ס"ל שאינה עריפה מצד החולי עצמו ע"ש, וע"י ע"ש מ"ש בזה בריטב"א ובמאירי.

אוצר

סיק רנו אות טז—יז

הפוסקים

חכ"י בשירה [וזכר לא זכר בשם מקום ד]. וגם בפסחתי עזרה ס"ט
ל"ב ס"ק כ"ז כחז כע"ז בדעת הרמב"ם ע"ש. ובערך שי כאן כחז
דנראה דעת הרמב"ם דכחז ס"ל שסבין מלוונת חידודת וליכונה
באים בנת אחת, ולכן לפי"מ שפסק הרמב"ם בפ"א דשחיטה הכ"ז
כ"י זירא. ואמר בחזון ח' ע"א שם שמואל לזין סבין ושחט זה
שחיטתו כשירה דחידודת קודם לזונה, לפי"מ ליחא לדנא, דכיון
דחידודת קודם חו לא מתרפא לרבין דרשב"א דקיי"ל כוחיבה, דסבין
דאחרי שנתקף חו לא מהני ל"י רפואה. [וע"ש בנ"י הרמב"ם שם
גורסים ברמב"ם דשחיטתו פסולה, אלא שביארו דהפסול הוא משום
הלדדים אבל באמת סובר הרמב"ם דחידודת קודם לזונה. וע"ש
מ"ש בענין זה בחצוצות שור סי' ט' סוסק"ב].

ובישרש יעקב ביצמות ק"כ ע"ב (בד"ה אבן) כתב דאפי"פ
דמהתוס' משמע דלא כב"ה וע"ז, וכמ"ש הח"מ, ומ"ש
הרב המגיה בע"ז לתוך דבריכם הוא דחוק, מ"מ נדעא נראה
דדברי הב"ה וע"ז נכונים, דפרט בזה אין ידוע אם כ"י [הגיד]
ע"י מוכר אם ניקב במקום שעושה עריפה וכבר עברו יב"ה י"ט
להקל, כיון שהרמב"ן והגמון"י פירשו דהך דמגוייד מייירי דוקא
במקום שאין עושה עריפה, וכן נראה הסכמת הרשב"א והריטב"א,
וכ"מ מדברי הרמב"ם, ואף דמהתוס' משמע שפסול י"ט להקל בספק
[סבין מלוונת] כמ"ש הח"מ [בפ"י גירושין ה"ח דבסתמא לא
חיישין שכיחה סבין מלוונת, וכו"ד לעיל אות כ' ע"ש].

ובזקן אהרן [לכר"ל וואלקין] ח"א סי' ס"ח כתב בנידון, דכיון
שחתכו העגלות עם כלי החותה את רגליו עד ירכו ויש גם
אומדות מוכחות שמה, סמכין על הסוברים דשנעשה עריפה
מוחרת לאחר יב"ה, וכמ"ש הפ"ת ס"ק ע"ב [דכ"ש פלוגתא דרבי
עגונה ויש אומדות המוכחות שמה דבכ"ה כבר יראה מדאורייתא
מחזקת ח"א אלוני לקולא ע"ש]. גם צווי להבנות סי' י"ב אות ו'
התיר צנודנו שנעשה עריפה ע"י פגיעת שרפאטעל [פגז] צנני
מעיו ע"י שורף זאת לשאר לרדי היתר ע"ש.

[וע"י בחזון איש אה"ע סי' נ"ז אות ב'—ג' ש"י דלדינא מגוייד
בסבין מלוונת אם נערף מותרת לאחר יב"ה כ"י, אלא
דצמננו כיון דמעשים בכל יום שהרופאים מנתחים צמעים ומתפרא
וחי חיים שלמים וקיימים ופל צבירא דין עדות בעריפות כ"י, ויבואר
בס"י ל"ב].

יז. ויש שמחלקים בין טריפה שמחמת חיתוך האבר לבין
טריפה שמחמת נקב. בפנים מאירות ח"א סי' מ"ח
כתב דאף נפימ"ש העור דאפי' במקום שנעשה עריפה אין מעידין
עליו [והיינו אפי' לאחר יב"ה], מ"מ אם ראו שניקבו אברים
הפנימיים שנעשה ע"י טריפה מעידין לאחר יב"ה, דאף ר"ש בן
אלעזר לא אמר דיכול ליכות ולחיות אלא במקום שהעריפות
נעשית ע"י חיתוך האבר, משא"כ היכא שהעריפות היא מחמת
ניקוב אברים הפנימיים, מה מועילה כו"י לזה, שאף שחתרפא

המכה, מ"מ ניקבו בדקין טריפה, וקרום שעלה מחמת המכה לאו
קרום הוא, דעד דהא ר"ש בן אלעזר לא פליג [בחולין מ"ב ע"ב]
אלא על דמהם שנחתכו רגלי מארכובה ולמעלה [דזהו הוא מכשור]
משום דהם יכולת ליכות ולחיות, דאין העריפות תלוי בנקב,
אבל לא פליג על י"ח עריפות שמנו צמחין, ולכן כ' העור אם
נחתכו גידו שוקיו ולא נכוח מעידין עליו, להורות דדוקא בעריפות
כזו מועילה כו"י, אבל בעריפות שניי ניקבו לא מהני כו"י כלל, אלא
שלדעת הרמב"ן והרשב"א אין מעידין אלא לאחר יב"ה, וא"כ מ"ש
בש"ע דאפי"פ שדקרוהו או ירו צו חלים אין מעידין עליו, היינו
טעמא דאפשר דלא ניקבו אברים הפנימיים, אבל היכא שראינו
שניקבו אברים הפנימיים שנקובתן צמחה, אף ע"י חרב מלוונת
מעידין [לאחר יב"ה], דלזה ח"א להחיות יב"ה, וזה ברור כשמש.

ובלבדשי מרדכי תניינא סי' מ"א הוכיח כהפנים מאירות ממה
דאיתא בחולין ח' ע"א א"ר זירא אמר שמואל לזין סבין
ושחט זה שחיטתו כשירה חידודת קודם לזונה והאיכא לדדון
בית השחיטה מירוח רוח, וכ' שם התוס' דמכאן ראי' דאם צשעת
שחיטה ניקב הושט כנגד מה ששחט הוי עריפה ע"ש, ואם נאמר
שכל העריפות אמרין דיכולת ליכות ולחיות, למה כו"י עריפה,
הא ע"י כו"י נרפא, אלא ודאי כמ"ש הפנים מאירות דמ"ש ר"ש
בן אלעזר דיכול ליכות ולחיות היינו דוקא בעריפה שצאצאים
חילוניים כמו נחתכה הארכובה וכיו"ב, אבל לא צאצאים הפנימיים
שנקיבתם בכל שכו. ועפ"י כ' היתר צנידונו שדור הכ"י נכנס
במלכו וילא דרך מול ערפו, דאף ד"ל דאולי הכדור [בא] צרחיה
ע"י לנת אצקת העריפה שמה הכ"י, והוי כסבין מלוונת, מ"מ
מכיון דפשיטא שניקב קרום של מוח, ודאי דהוי בכלל ניקב צאצאים
הפנימיים דלא מועילה כו"י בזה, ע"ש.

גם בסי' ע"ו שם, צנידון שירו כדור לתוך צטנו, כתב ע"פ הפנמ"א
ה"ל דב"ד לא יועיל כדור מלוונ, כיון דהוי צאצאים הפנימיים,
ידוע דיריות כדור אינה כיריית חלים, דהן אינו ברור שיוכר לתוך
אבריו הפנימיים, דהא חזין שנשאר החוב ממעל לצטן או בעור
הגוף, אבל כדור דוחף ויורד לעמקם של האברים.

ובחת"ם חיו"ד סי' נ"ב [וגם בהגהותיו שצנשכת הסופרים
שצ"ע אה"ע] למצרג חרמ"ו [כתב דהח"מ [דס"ל
דכל מיני עריפות מועילה סבין מלוונת] לא ראה מ"ש הריטב"א
ביצמות דאפי' להפוסקים דסבין דמ"ש רבא בסבין מלוונת מייירי
אפי' במקום שעושה עריפה, היינו דוקא כגון נחתכו הרגלים
מהארכובה [ולמעלה] שאין העריפות מחמת חסרון האבר א), אלא
כאז החיתוך ממית, ולכן כשהחיתוך הוא ע"י סבין מלוונת איננו
כואב ולא נערף מעולם, אבל אם העריפות היא מחמת שניקב או
שניטל האבר ההוא לא מועילה סבין מלוונת ב), וכתב דמהגמ'
דחולין ה"ל נראה ראי' ברורה להריטב"א שאין עלי' השוכה ג).
וע"י צמחת הקומץ סי' ל"א מה שפלפל בדברי החת"ם ה"ל.
וצמרה"ל

הארכובה ולמעלה שבפ' מצות חליצה, וא"כ איך תהי' כשירה כשחתכה
למעלה, וצ"ח לעיין בבית מאיר בסע' ל"ב.

ב) יש להעיר דהריטב"א עצמו לא כ' כך אלא לענין נחתכו הסימנים.
ולא לענין ניקבו ע"ש, (גם במאירי כתב שיש טריפות שאין מכה מרפאתן
כגון נחתכו סימניו" ע"ש), ואולי יודה בזה הח"מ, דהרי גם הב"ש דס"ל
כהח"מ שבכל מקום שנעשה טריפה מועילה סבין מלוונת, כ' שבמגוייד
במקום שתצא נפשו [מיד] כמו שחט סימניו לא מועילה סבין מלוונת.

ג) וע"י במהרה"ש סוף דף נ"ד, שהעיר מהגמ' הנ"ל על מ"ש חסור
דאפי' במקום שעושה טריפה מתרפא ע"י סבין מלוונת, וכ' דצ"ל שיש

ד) וכע"ז כ' בצ"צ [החדש] סי' נ"ט אות א', דנראה דמה דהוצרכו
הרמב"ן והרשב"א לומר שבמגוייד מהארכובה ולמעלה לא מועילה סבין
מלוונת, היינו משום דבפ' אלו טריפות גבי בהמה שנחתכו רגלי' מהארכובה
ולמעלה לא נזכר דאם נחתכו בסבין מלוונת היא כשירה [אף] לרבנן.
וע"ש שהביא מהריטב"א ש' דאפשר דלרבא בהמה שנחתכו רגלי' מהארכובה
ולמעלה בסבין מלוונת כשירה.

א) בריטב"א שם הוסיף: שהרי חותכה למעלה וכשירה. ובצ"צ [החדש]
סי' נ"ט אות א' תמה ע"ז. דזה הלשון לא נאמר, בחולין ע"ז ע"א. אלא
גבי ארכובה התחתונה. אבל ארכובה דהא היא ארכובה העליונה מה
שלמעלה ממנה הוא עצם הקולית, וכמ"ש בספר המכריע סי' י"ח לענין מן

אוצר

ס"ק רנו אות יז—ט

הפוסקים

ובב"ש סק"ל [ובו"ד בקיור צב"ע סק"ח] כתב דנראה דאף לפי"מ הכי דלעת הרמב"ם אין מעידין במגויד אפי' במקום שנעשה טריפה אפי' אחר יצ"ח משום דחיישין שמה ביניהם סבין מלונת [וכמבואר לעיל אות ע"ו], מ"מ במגויד במקום שחל נפשו מעידין עליו [מיד], דבמקום שחל נפשו לא מועילה סבין מלונת, דהא פסקו הרמב"ם והטור דאם שחטו צו שנים [או רוב שנים] מעידין עליו, וכמ"ס מהמק"י דמ"ס שמואל [לענין ח"י לוכות צו] לא שנו חלל במקום שאין נפשו יולא אלא במקום שנפשו יולא מעידין, קאי גם על מגויד כו'.

ובפנים מאירות ח"א ס"י מ"ח הביא מהב"ש במהדורא קמא שבי' הטור ס"ל דאפי' במקום שנפשו יולא אין מעידין, והשיג עליו דברי הטור כי צדירות דהיכא שנפשו יולא מעידין, ואף ר"ש בן אלעזר לא קאמר דיכול ליכיות ולחיות אלא כגון נחטכו הרגלים מהארכובת ולמעלה, אלא במקום שנפשו יולא כגון צלז' או במעיים או צמות מודר ר"ש בן אלעזר שא"ל לו לחיות ע"י כו' כו', וכי דאח"כ ראה שהב"ש צעמו במהדורא בתרא חזר צו.

וב"ב במהד"צ סוס"ק קכ"ג דאם נחגיג צסקין מלונת במקום שהנפש יולא כגון שחטו צו רוב שנים, לכ"כ שריא להנשא אפי' מיד, וכמ"ס הב"ש, ודלא כרמ"ס [הג"ל].

ובאר"ן צבי (וחלומי נבי) סק"ה כתב דבאמת מוכח מהמק"י הג"ל דס"ל דאם נחמיר צסקין מלונת במקום שטובה טריפה, ה"ה גם במקום שנפשו יולא צו, דאין לחלק בין זה לזה, ודלא כהב"ש כו', ומ"מ לדיוא עיקר כהב"ש, דהא הרמב"ם והשו"ע צסקי' ל' [אע"ג דצברי צמגויד במקום שטובה טריפה אין מעידין משום דחיישין לסבין מלונת*] כתבו סתם שנשחטו צו רוב שנים מעידין, וכן מוכח מהטור.

ובחן טוב ס"ק קי"ב כתב דמ"ס הרמ"ס שנשחט צו רוב שנים מועילה סבין מלונת דבריו לחוקים, ויותר נכונים דברי הב"ש שבי' דעת הרמב"ם והטור שצמקום שנפשו יולא לא מועילה סבין מלונת, וכן משמע צי"ש פ"ז דיצמות ס"י ח', אך מהמק"י יש לדייק דאין לחלק בין מקום שנפשו יולא לבין מקום שנעשה טריפה, ולדינא נראה דכ"פ יש לסמוך על הי"ש והב"ש היכא דלא ידעינן אם הייתה הסבין מלונת להתירה לאחר יצ"ח ע"ש.

ובעצי חיים ס"י ל"ה, צידון שהוכח ע"ס גלגלתו ע"י רמון ונפל ממנו לארץ וגם המוח נפל לארץ, אחרי שבי' דיש להסתפק דאולי הרמון דינו כמו סבין מלונת כיון דזא ע"י כח האש ונחמם מאד [וע"י צו לעיל אות ח'], כי דבחור יצ"ח לא ה"י לבו ממלאו להתיר, אלא לאחר יצ"ח יש ללרף מ"ס הב"ש שצמקום שחל נפשו לא מועילה סבין מלונת, וגם יש ללרף כאן את דעת המ"מ שמקיל צחסם סבין כו'.

ועי' להלן ס"ק רנ"ח צידונים השונים שדנו צחס הפוסקים אם הנפש יולא צחס.

יט. מה שאין מעידין במגויד, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא בשנשאת. ע"י צס"י כ"ע ס"ק רמ"ב אות א—ה' לענין מה דקמני שאין מעידין צפל לגוב אריות, וכיוצא בזה, (ויש שזכירו להדיא גם להא שאין מעידין במגויד), ד"א דאינו אלא מדרבנן, ולכן כשנשאת לא חלל, וכמו צמשל"ס, וי"א דהוא מדאורייתא, ולכן אפי' כשנשאת חלל, וי"א דאע"פ דאינו אלא מדרבנן, מ"מ כחמירו דאפי' כשנשאת חלל.

וצריצ"ה

אבל אין זה ודאי שנתרפא, לכן רק לחומרא שלא תנשא חיישין שנתרפא. אבל אי אפשר להקל ולהכשיר את השחיטה שבסבין מלונת, כיון דאינו ודאי שנתרפא ע"ש.

(•) כן מבואר שם בדבריו הקודמים.

ובמהד"צ ס"ק קכ"ג כתב לחלק בין טריפות שמתחמת נקב וחתך דמועיל סבין מלונת וכ"ו, לבין טריפות שמתחמת חסרון אבר דלא מועיל, והאריך בזה הרבה, וחזק דבריו הוא דהטור דס"ל דאפי' במקום שנעשה טריפה אין מעידין עליו לעולם, מייירי רק בטריפות דנקובה או נחתך לומת הגידן, (וכמו שמדויק צלשון הטור שבי' להלן אם נחטכו גידי שקויו כו'), שצחס מועילה סבין מלונת. עפ"י"מ הט"ז צו"ד ס"י מ"ג ס"ק צ' דנצרה נקוב כשר ע"ש, ועוד דאפשר שעי' סבין מלונת חחי' המכה לגמרי שיתקצו שני גידיו החתך או הנקב זה אל זה יחדיו ידבקו, אלא בטריפות דלמעלה מהארכובת [היינו לפי"מ דקיי"ל שצנתחכה למעלה מהארכובת הוי טריפה] וכן צשאר טריפות שהם מפאת חסרון האבר שאי אפשר לה לחיות צלי אבר זה, ודאי דלא מהני צכן סבין מלונת ולא כו', דאליכ קשה טובא צמ"ס ר"ש בן אלעזר דאין מעידין על המגויד מפני שיכול ליכיות ולחיות, דהלא ממה דאיתא בתוספתא שהביא רש"י צחולין מ"ב ע"ב דר"ש בן אלעזר מכשיר צצמכה שנחטכו רגלי מן הארכובת ולמעלה מפני שיכולה ליכיות ולחיות, משמע דר"ש בן אלעזר גופי' נמי ס"ל דטריפה אינו יכול ליכיות ולחיות, (וגם הרמ"ס [צדני"ה טור ג'] הרגיש צקושיא זו, ומה שחירן שיש צענין זה חילוק בין טריפות אדם לצמכה הוא דוחק), וחו דהלא כתבו הר"ן צפ' אלו טריפות דמ"ו ע"ב והרמ"ס צפ' צמכה המקשה ס"י ז' שכל טריפה הוא שאין לה צום תרופה צעולם לחיות וזולת זה אינה טריפה ע"ש, וחו דהלא איתא צחולין ג"ח ע"ב וצ"ח צרמב"ם פ"ח דשחיטה ה"א וצו"ד ס"י ג"ח ס"י ד' צבגה"ה דאם נצרת חסרת רגל הוי טריפה, וא"כ אצמור צמה דמוקוס רצא למחני צסקין מלונת ודבריו הכל, איה מועילה צזה סבין מלונת, דלו יהא שעי' הכו' מעלה ארוכה שחחי' המכה, מ"מ הרגל אין לה תמורה וחלופין, ולא עדיף מנצרת חסרת רגל דהוי טריפה ואינה ח"י, וכ"ש צזה דהא סוף סוף אינו יכול לחיות צחסון אבר זה ע"ש.

ועפ"י העלה שם להלכה, שצמגויד צארכובת ולמעלה יש לצדד להקל כיון דהרמב"ן והרשב"א והמק"י סוצרים דלא מועילה צזה סבין מלונת, ושריא לאחר יצ"ח, ואפשר שגם הרמ"ה והטור מודים צזה כו', אלא צמגויד שנעשה טריפה משאר הטריפות, אם הייתה הסבין מלונת צ"ע להקל אפי' צדיעצד, דברי הרמ"ה והטור צברי דאין מעידין לעולם, וכ"ד הי"ש ציצמות והרמ"ס והח"מ והצ"ח, ודלא כצ"ח וע"ז, ואף דהמק"י צחס הרמב"ן ס"ל דגם צזה לא מהני סבין מלונת ומותרת לאחר יצ"ח, אין דבריו מוכרחים צדעת הרמב"ן, וי"ל דגם הרמב"ן והרשב"א דמייירי להדיא צלמעלה מהארכובת מודים להטור שצטריפות דנקובה ושאר טריפות מועילה סבין מלונת, ואם לא ה"י ידוע שהסבין מלונת, נראה דאם נשאת לא חלל, דהא צלא"כ צברי הרמ"ה ורצינו ירוחם והמ"מ דאין מוששין שמה הייתה סבין מלונת.

יח. להמחמירים במגויד במקום שעושה טריפה, אם יש להקל במגויד במקום שהנפש יוצאת. ע"י לעיל ס"י ל' ס"ק רנ"ב אות א' מהמכ"ס דני"ה ע"ב, דלפ"מ שהחמיר שם צמגויד אפי' צמקום שטובה טריפה, כי דגם צשחט צו שנים יש להחמיר דדוקא צסקין שאינה מלונת מעידין עליו אלא צסקין מלונת או צחסם סבין מלונת אין מעידין עליו כו', וע"ס מהפוסקים שחלקו עליו וסוצרים שצשחט צו שנים מעידין עליו צכל גונו.

לענין זה חילוק בין אדם לבהמה ע"ש. ועי' מ"ס בזה במהד"צ ריש דף ק"ד. ועי' באמירה נעימה תניינא ח"ב דף פ"ח ג', דאורי' שהעיר מהג"מ הג"ל הוביא מהריטב"א הג"ל כי דעוד אפשר לומר דמה דאמרינן דאין מעידין במגויד בסבין מלונת, אינו אלא כטעם ספק שמה נתרפא מחמת הכו',

אוצר

סי' קנו אות יט

הפוסקים

חששא דרבנן, וגם בעיקר מ"ש הרי"ש דמדאסרו צו הספק מוכח דהוא דאורייתא, יש לדון דהרי מצינו דגם במשאלים דהוא דרבנן אסרו הספק, כגון באשה כיצבא אחרי שהעלוהו מבמים דאין מצידין עליו משום דשמה נשחבה כמ"ש הרמ"ש דה"ל ע"ה, וכו'. גם זאת רענן ח"ה תק"ע סי' א' אות ז' ד' דהה ראיית הרי"ש ע"פ דברי הרשב"ה הג"ל והריטב"א שכתב ג"כ כן, וכ"כ בדברי חיים [להרי"ו אויערבאך] סי' ד' בהערת בן המהר"ר.

ובדברי חיים [להרי"ו אויערבאך] סי' ד' דפ"ז טור ז' כתב שבמהר"ם מרומנובורג סי' תתקנ"א משמע דמה שאין מעידין במגוייד הוא רק חשש דרבנן, ולפי"ז ל"ל כדי לתקן את קושיית הרי"ש צ"ח דמקשה הגמ' מעובדא דאסיה, דס"ל דכיון שהחמירו רבנן במשאלים דאע"פ שיש צו רוב להחזיר לא מהני, ממילא לא מהני אפי' כשיש עוד רוב צ"ע להעלות, וכמ"ש מהר"ם שם דאף היכא דהוי במקום שטובע סלעים וטרישים וכו' שעל הרוב מפרקים ומנחתים גופו ואיכא צד ס"ם, מ"מ לא מהני, ע"ש. וכ"כ בס"י ז' דפ"ו ד' ע"ש. ובעיני צד"ח דפ"ח א', שבי שם דמהר"ם הג"ל והרמב"ם צ"ע דנחלת ה"ג ומהר"ם אלשיך סי' קכ"ז נראה דמגוייד הוא רק חשש דרבנן, וכי דל"ל דסברי דמכיון דהחמירו רבנן במשאלים אף דהוי מיעוטא דמיעוטא, ממילא אף חרי דרבנן לא מהני ע"ש. ובמשיבות נפ"ש [הרשב"א] סי' כ"ו דכ"ט טור ז' כתב בחו"ד דיש לדחות ראיית הרי"ש, לפימ"ש הרי"ש עצמו שם דהא דמשאלים הוא מדרבנן היינו רק בשבב כדי שחל נפשו [ויזכר בלח"פ ס"י ל"ד], וא"כ שפיר מקשה בגמרא משום דעובדא דעסיה משמע דאפי' בלא שבה כדי שח"י מתירין כשהעלו רגלו מהארכובא ולמעלה כ"י ע"ש. וכ"כ בעמק שאילה סי' מ"ה ע"ש. ועי"ע מ"ש צד"ח צודע בשערים מהדו"ח סי' מ"ג, וגם בשאלת דוד סי' ז' דפ"ז טור ז' דהה ראיית הרי"ש ע"ש.

ובחדושי הר"מ ליצמות דקד"ע טור ד' כתב על הרי"ש דאדרבה יש להוכיח דמה שאין מעידין במגוייד בסכין מלוונת הוא רק מדרבנן, דהרי חזין שלענין טרפה דבהמה לא חילקו הפוסקים כלום ולא אשתמיט [שם פוסק] לפסוק דבהמה שנחתכו רגליה מארכובה ולמעלה בסכין מלוונת אינה טריפה, ואמאי הלא ודאי קי"ל כרבא דמוקים למחני במלוונת לגבי אביו, וכיון דאין חילוק בין טריפות דאדם לבהמה ה"י הדין להכשיר, ואף אי נימא שאינו רוב רק ספק השקול אם נתרפא בסכין מלוונת, עכ"פ ה"ה להו להפוסקים לומר שהוא [רק] ספק טריפה, ועוד דהא נשחבה בחזקת היתר עומדת כ"י, וע"כ דה פשוט דרוב פעמים אף בסכין מלוונת אינו נתרפא, והוי טריפה, ולכן צ"ח אוליין דהה רובא ואמרין שלא נתרפא והוי ודאי טריפה, ורק כיון שיש מיעוטא שמתרפא כשנחתך בסכין מלוונת לכן [בעדות אשה] אין מעידין עליו מדרבנן, כמו במשאלים, ולפי"ז אחי שפיר גם מה שיש פוסקים דסברי שצ"ח ידוע אין חוששין שמה בסכין מלוונת נהגייד כ"י [וכמבואר לעיל אות כ']. וכי עוד שם, דגם מהר"ף והר"ש מוכח דלא כרי"ש, דהא ה"מ כ"י דמ"ש הרי"ף והר"ש ב) צ"ח את המהר"ם דגם צ"ח אין מעידין מחששא דסכין מלוונת [כמבואר לעיל אות כ'], ואליבא דהרי"ש קשה דעדיין ה"י להם להצ"ח האוקימתא דמלוונת לומר שזבדאי מלוונת אין מעידין מדאורייתא ות"ל כשנשחבה, וע"כ דלדעתם אין חילוק בין סתם לודאי, דגם בזבדאי מלוונת הוא רק חשש דרבנן משום שרוב פעמים אינו מתרפא וכ"ל, הלא דסברי דגם צ"ח חוששין שמה מלוונת היתה, דאף שהוא ספק דרבנן והוי כעין ספק ספקא, מ"מ לא הקילו רבנן בתחלת עדות, ע"ש.

ובצנן

(ב) במ"ם לא חוזיר את הרא"ש, ורק חב"י כ"כ גם אליבא דהרא"ש.

ובריב"ש סי' שצ"ט וש"ס, כשדן לענין כל הני דקחני צדו במחני לשון אין מעידין והאריך להוכיח דאין צ"ח עדות כלל ואפי' כשנשחבה חל, כ' בחזק דבריו דליכא למימר דמה דאין מעידין במגוייד הוא רק מדרבנן משום חששא דכול ליכחות ונחיות [כיינו אליבא דאביו דמוקים למחני כ"י בן אלעזר], אבל מדאורייתא לא חיישינן להכי א) ואם נשחבה לא חל, דא"כ היכי מקשינן ע"ז בגמ' מהא דקחני צדיפא מעשה צאסיה כ"י, שאני בהם שטבע במשאלים ואינה אסורה חל מדרבנן ולתחלה ומש"ה כשנחתכו רגלו מהארכובא ולמעלה החזירו לנשחבה לתחלה ולא חשו באיסור דרבנן לחשש דכול ליכחות ונחיות, הלא שוט מ"כ דר"ש בן אלעזר דנ"א דאורייתא קאמר שאין מעידין עניו כלל ואם נשחבה חל לפי שאין כאן עדות מיתח כלל כיון שיכול ליכחות ונחיות, ומש"ה לא ה"י להם להחזיר לתחלה כשנחתכו רגלו אפי' שטבע במשאלים, וכי מוקמינן למחני בסכין מלוונת ודברי הכל, כ"י שאין מעידין כלל ואם נשחבה חל דברי כצ"ח נכח ואפשר להרפא וכו"ל כחולה דעלמא, ומפני זה אמרו צירושלמי דאפי' לא נודע אם בסכין מלוונת [נהגייד] אם צאינה מלוונת אין מעידין שאני לומר בסכין מלוונת נכח וחי, וזה מוכיח שאין מעידין מדאורייתא ה"א ולפי"ז אסרו צו הספק וכו'. ובאמרי שפר [להרי"א קלאקין] ה"י כ"י כתב דלהארכובא ראיית הרי"ש ע"ש, דמשון ששנשחבו ל"ס כ"י משמע שלא להליכוכו כדי להעצמו חל שח"י צ"ח אמיראי שחומותו לל"ל צמים אדירים כדאיתא ברי"ש כ"י ע"ה, וליכא צ"ח רוב נעצמים אין נולדים, וי"ל דכיון שיעלה רגלו קשה לו לל"ל, ואכתי איכא רובא.

אולם במורה"צ סי' קנ"ו כתב על הוכחת הרי"ש, דאינה הוכחה כלל, משום דל"ל דלעולם חששא זו אינה חל מדרבנן, וכוונת הגמ' היא דלפי"מ דמוקים אביו למחני כ"י בן אלעזר, קשה למה החזירו צבדא דעסיה כשעלה צידס רגלו מן הארכובה ולמעלה, וכלא ר"ש בן אלעזר גופי' ס"ל דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה אינו סימן טריפה כלל, כדאיתא בחולין מ"ב, ואפילו בלי כ"י נמי יכולה לחיות, וכמו שפי' בן הרשב"א בחדושי ליצמות ע"ש, ואפי' לגירסת רש"י בחולין שם דגרס צחוספתא דר"ש בן אלעזר מכשיר מפני שיכולה ליכחות ונחיות, מצינו למימר דמה דאין מעידין על המגוייד אינו חל משום חששא דרבנן, ע"פ שיטת הרמ"ה וסבור שבוצרים דמחני מיירי במגוייד שהוא טריפה [כמבואר לעיל אות ט"ו], משום דמגוייד טריפה רובא אינה חיים אפי' ע"י כ"י, ומה דמקשינן מעובדא דעסיה היינו משום דל"ש בן אלעזר דס"ל שצ"ח מכלארכובא אינו סימן טריפה כלל, לדידיה ה"ה חששא [דשמה יכח ויחי] דאורייתא, משא"כ במגוייד שהוא טריפה י"ל דאינו חל חששא דרבנן וכו', וגם מ"ש הרי"ש דמ"ש צירושלמי דחיישינן שמה בסכין מלוונת נכח וחי מוכח דהוא דאורייתא מדאסרו צו הספק, אינה טענה, חדא דהרמ"ה שהוא צבור לא פסק בהירושלמי ע"ש, ואפי' לדעת בעור ושאר פוסקים שהשאו שמה סכין מלוונת היתה, מ"מ לדידכו מיירי מחני גם צ"ח סכין, וא"כ נהי דצידע שהיתה סכין מלוונת אין מעידין מדאורייתא מדאסרו צו הספק, מ"מ מה שאין מעידין צ"ח סכין אינו חל

(א) בבית יצחק [להרי"ו שמעלקיש] ח"א סי' פ"ג אות א' תמה דאין ס"ד דאפי' לר"ש בן אלעזר מעידין מדאורייתא, והלא בריש אלו טריפות מבואר דר"ש בן אלעזר אינו מטרף בבמה [כשנחתכו רגליה מהארכובה ולמעלה, משום שיכולה ליכחות ונחיות], וכי דצ"ל דהוא אמינא דנתייב דכול ליכחות [ולחיות], מ"מ אינו שכיח, ואם עשה כן יש לו קול, ומדלא נשבע מזה ע"כ לא נכזה, ומש"ה מדאורייתא מעידין

אוצר

סיק רנו אית לט—א

הפוסקים

למכה וממכרים להמיתו כו', דלפטר דלפי' אם נאמר [בכונת העדים] דלא נפלע מוחו ממנו [דכינוי של ניקב מוחו], מי' ימות משום דמיא מרזו מכה, וכ"ש [אם נאמר] דאין לנו אלא דברי העדים כפשטם וכמ"ש הרמ"ש בחשו' סי' ל' כו', ומה גם דכבר מפורש ברעב"א בסוגיין דאף ר"ש בן אלעזר ס"ל דמהארכובא ולמעלה אינו נעשה עריפה מודה בכל דמכיון דהמים מכאיזים אותו נעשה עריפה ולאחר יצ"ח מיהא אשתו מותרת כו', ח"כ כיון דנז"ד עברו יצ"ח מחירין אותה לכתחלה כו', ואף לפמ"ש החס"י בחולין מ"ב ע"ב ובגיטין ג"ו ע"ב דאדם לא מעריף בנקיבת הקרום של מוח, היינו בלא מוח, אבל מיהא מרזו מכה ועושים אותו עריפה, ואף אם נאמר דלפטר שכיחה רק מכה כל דכו במלח וקרו לה אינשי פליעה במוח, מי' בעדות העד השני שאמר שנבקע בטנו, אין ספק שהוא מגוייד דמתני', והמים ממיתים אותו ע"ש. גם בעדות השם סי' טו' כתב צנידוטו סיניף להיתר ע"פ מהר"ם אלשיך הג"ל.

ובברית יעקב סי' י"ח, בזה שסו' הכהו בראשו צפרסות בצרל וכו' ופול אותו למים, כי ל' היתר עפ"י דאיתא בגמ' דמיא מרזו מכה, דלפי' ה"ג צ"ד כיון דבדלוי נחכחה צו מכה מהכחאה הג"ל, אמרין דמיא מרזו מכה, ואף דיש לחלק דשאני החס' משום דמהארכובא ולמעלה הוי מידי דמוערף צהכי, אבל צ"ד דהכחו בראשו, דלעט הרמב"ם פ"ט דשחיטה ה"ח לא הוי אלא ספק עריפה ע"ש, לא מהני מה דמרזו מכה, דדילמא לאו עריפה הוא, וכמו דלענין ארכובא ולמעלה דלא הוי סימן עריפות לא מהני מיהא מרזו מכה, מי' יש לדמות צ"ד למארכובא ולמעלה לפימ"ש הרשב"א בחדושי דר"ש בן אלעזר ס"ל דמהארכובא ולמעלה אינו סי' עריפות כלל [ולא משום שיכול ליכוח ולחיות] ע"ש, וצ"ע ל' דמהארכובא ולמעלה שאני, דהתם קילא הכחאה [כ"כ] דגם המים אין מכאיזים וממיתים אותו מחמתה, משא"כ צ"ד דעדיפא דהוי ספק עריפה, ואף ד"ל דלא אמרין מיהא מרזו מכה אלא במכה ערי' ופלע [דומיה דנחתך מארכובא ולמעלה], אך מסתבר דמחמת הכחאה הסו' בראשו בצרל שצרגלוי נחכחה מכה [ערי'] ופלע. מיהו צהשמוע שצסוף הספר כתב, דלפימ"ש הרמב"ן והרעב"א בחד פירושה, דגם ר"ש בן אלעזר סובר דמהארכובא ולמעלה הוי מכחו מידי דמעריפה אלא דמכשיר משום שיכול ליכוח ולחיות ע"ש, ח"כ לא דמי כלל צ"ד לארכובא ולמעלה כי אם לארכובא ולמעלה. [ועי' מ"ש צנידוט הג"ל, צעין וחק ח"א סי' כ"א אות ח'].

ועי' בחשו' הגר"ח מוולוז'ין שבעף עץ אבות (שצסוף סי' מקור מים חיים) סי' ד' [ונד' חשו' זו גם צחוט המשולש סי' ו'], צנידוט נעצט שהפילוהו המים צכה גדול צערך צ' קומות איש על חתיכת קרח, שצ"ד צחות ו' ז' להקל עפ"י דמוקמינן בגמ' דלר"ש בן אלעזר תנשא במהארכובא ולמעלה משום דמיא מרזו מכה, ח"כ דר"ש בן אלעזר ס"ל בחולין מ"ב ע"ב דמהארכובא ולמעלה אינו סימן עריפות כלל כמ"ש הרשב"א כו'. אולם בחשו' בעל מנחת אהרן שצסי' ג' שם, כי בדפ"ד עור ג', דמ"ש חכמי ווילנא היתר צנידוט הג"ל עפ"י שהתיר המהר"ם אלשיך צמגוייד שנפל למים, אין צנידוט דומה לראי, דהתם לפי דברי העד ראה צודאי שהוכה על צלעותיו עד שהי' מסוכן מאד וגם השוללים השליכוהו צים צאמרס שסופו למות במכה, משא"כ צ"ד דהעד אומר צאומדן דעתו [שמת], דאף שראה שהוכה הכאה גדולה, מי יודע שזה ה"י צמקוס סכנה, ומה שהי' יולא דם מנחיריו, עיינו רואות שצכחאה קטנה יולא דם מנחיריו כו' ע"ש.

בא. ומגוייד בסכין מלובנת (או בסתם סכין להחוששים שמא היתה מלובנת) שנפל למים. כי במהר"ם דס"ג ג' דלכאורה ה"י נראה דמה דאמרין בגמ' שאני מיהא מרזו מכה, היינו

ובבן פורת ח"צ סי' ח' דכ"ז ע"א, אחרי שהוכה דמה שאין מעידין על הגוסס הוא רק מדרבנן ואם נשאל לא תלא [במבואר להבן אות כ"ה ע"ש], כי דלפי' גם מגוייד וללוצ וכהי' אוכלת צו הס רק מדרבנן ולכתחלה, משום דהרי צר"ש פ"ד דקדושין סי' ע"ז דיוק דגוסס יכול לגרש את אשתו ממה דתניא בגיטין ע' ע"ב שמגוייד או ללוצ שרצו ואמר כתבו גע לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו ע"ש. ומוכח מזה דסובר דאין צהס חיות יותר ממה שיש בגוסס, דלכ"כ איך הביא ראי' מהם לענין גוסס כו', וצ"ר ריש פ"ז דגיטין כ"כ להדיא דגוסס גיטו גע משום דמגוייד וללוצ "גמי גוססין ה"ן כו' ע"ש, וח"כ כי ה"כי דמה שאין מעידין צגוסס הוא רק מדרבנן ולכתחלה, ה"י מה שאין מעידין צמגוייד וללוצ וכהי' אוכלת צו הוא רק מדרבנן ולכתחלה ע"ש. [ויש לתמוה שלא הזכיר כלל מהר"ם].

[ובמשיב דבר סי' כ"ה מבואר דס"ל דמקושת הגמ' מעובדא דעסיא הג"ל יש להוכיח רק צצמגוייד תלא כשנשאלה, אבל אין להוכיח משם שאסורה מדאורייתא, וי"ל דאף דלוי' אסורה תלא מדרבנן מי' החמירו צזה דלפי' כשנשאלה תלא, וכמו שהוכח ממנו צס"י כ"ט סי' הג"ל, ע"ש].

ב. מגוייד שנפל למים. צידונים שונים שדנו להיתר במגוייד שלא בסכין מלובנת משום שנפל למים. צמהר"ם אלשיך סי' קכ"ב [וכו' צקילור צצ"ע סי' ק"א], צנידוט שהוכה על צלעותיו מכה גדולה שפכי דברי העד ה"י מסוכן מאד ואח"כ אמרו השוללים כיון שסופו למות מהמכה אין תועלת ממנו ולכן קשרו ידיו והשליכוהו צים [ולא נחפרש צעדות אם שכה העד עליו כדי שתלא נפשו : מדצרו צסוף החשו'], כי דלע"ג דמגוייד אין מעידין עליו שמת אפי' כשלא. צמגוייד צסכין מלובנת [משום דהנחה דכר"י וברמב"ם והר"ש והרשב"א חיישי למאי דלפטר ליכוח ולחיות, מדצרו הקדומים, וכמבואר לעיל אות ג' ע"ש], מי' מכיון שהשליכוהו לים כשהוא מגוייד, מסתבר דודאי מה משום דמיא מרזו מכה כדאיתא בגמ' צדק"כ ע"ב, ופירש"י מחזיקות ומגדילות כאצ המכה, וכך צצרה נקיע לה הגמ' לכו"ע ולא לר"ש בן אלעזר לחודי, כדמשמע ממה דאיתא צדק"כ ע"א והאמר דמיא מרזו מכה, וכהי' משמע שם מלינא דכר"י ע"ש, הלכך תנשא אשתו לכתחלה ע"ש.

ובחיים ושלום ח"צ סי' צ', צנידוט שהעיד העד שהכו את פלוגי מכה מוח וכמעט פרחו נשמתו ואח"כ השליכוהו לנהר, כי צדכ"צ ד' ל' היתר עפ"י ממהר"ם אלשיך הג"ל, ושגם מדצרי ראש משצור ח"א סי' י"ח נראה להיתר צ"ד ע"ש, ואף שצמקור צרוך [להר"צ קלני] סי' ו' אסר צנידוט, ונראה דהוא אותו צנידוט שצמהר"ם אלשיך כמ"ש צצני דוד צקוט"ד סי' שצ"ז [ועי' צצני דוד שם סי' חל"ח], והסכימו עמו לאיסור כמה רבנים שהוצאו שם [וכס : מהר"ם צרוך, מהר"ם הלוי, מהר"א צמהר"ם בן חסון, מהר"ד בן נחמיה*], וגם מריכוט לינא דרצותא שהוצאו דצריהס צמהר"ר חס [צחומת ישרים] סי' קמ"ז [וכסי קמ"ח קמ"ט] שחלקו על מהר"ם אלשיך צעודא דמשע קולפטי, נראה דלפי' השליכוהו לים כשהוא מגוייד לא מהני ע"ש, מי' צ"ד שהי' צחורה מצת ע"י שנים נראה להיתר עפ"י מ"ה הפוסקים שצצחורה צשנים יש להקל אפי' צסצרת יחוד נגד רבים כו' [עי' צזה צאלה"פ ס"י ט"ו סי' קכ"ג אות ה'].

ובשמן המשחה סי' ק"ג [ונד' תשובתו גם צידוי של משה סי' י"ד], צנידוט שאמרו שנפלע מוחו ע"י הספינה הקטנה שהי' ודאי אינה מלובנת ונעצט צים, כי ל' היתר ע"פ מהר"ם אלשיך [הג"ל], דמה שנפלע מוחו הוי מגוייד דמתני' וכיון דנעצט צים מיהא מרזו

אוצר

סיק רנו אות כא—כב

הפוסקים

שם יודעין שנעשה שלא ע"י סבין מלוצנת, אבל כשיש חשש שנעשה ע"י סבין מלוצנת אין מעידין עליו ולא אמרין כזה מיה מרזו מכה, דאפשר דכשנעשה ע"י סבין מלוצנת לא חשיב מכה, דאף שצב"כ כ"ו קי"ל דמיה מרזו מכה, הכס ליכא חששא שנעשה בסבין מלוצנת, וכן משמע בלח"מ צפ"ח גירושין הכ"ה ע"ש.

ובצור יעקב סי' ק"ג, בלח"מ שפלה על הגשר ונפל לנהר מפני שהגשר שה"י זרוע מוקשים התפוצץ, כי דחיישין דאף אם נעשה טריפה ע"י זקני האש, מ"מ הרי נכור על ידם ויכול לחיות אפי' אחר יצ"ח כמ"ש בצ"ש סק"ד, (וא"כ אע"פ שגאבד זכרו לחי"כ לא מהני להחיות), דאף דאמרין בגמ' שאני מיה מרזו מכה, היינו רק לאצ"י, אבל לרצא דמוקים למחני' בסבין מלוצנת, לא קשה כלל ממשע דעס"א דהתם לא ה"י בסבין מלוצנת, וי"ל שצמגויד בסבין מלוצנת אין מיה מרזו מכה ויוכל המיעוט לחיות ואולי הוי מיעוט המלוי ואפי' אם נשאת חלל וכה"י דר"א בן פרטא דאף שרובם למיחא מ"מ אפי' כשנשאת חלל כמ"ש הריב"ש [סי' שצ"ט], איברא דל"ע דגוף אוקימחא כ"ל דרצא לא הביאו הפוסקים. [ותמוה, שלא הזכיר כלל להצ"ש סק"ז ה"ל].

ובבית משה סק"ה כחז לחלק בין היכא שיש רק חשש שהסבין היכה מלוצנת לבין היכא שצודאי היכה מלוצנת, והוא עפ"מ"ש [וה"י לעיל אות ד' הערה א'] דהא דחיישין צמגויד אולי היכה בסבין מלוצנת, היינו מפני דחשש זה מערף עם החשש דאולי נכור דאולי נכור לחי"כ, משא"כ כשידוע שלא היכה הסבין מלוצנת, דליכא חלל חשש דאולי נכור לחי"כ, לזה לא חיישין כ"ו, דלפ"י אחי שפיר מ"ש בצ"ש שצמחכר רגלו בסבין ונפל למים מעידין עליו [ולא חשש לסבין מלוצנת, וכ"ל צרף צ"ו], דבין דמים מרזו מכה לא מהני הכ"ו ולאח"כ, ואף דיש חשש אולי היכה הסבין מלוצנת, לכך חשש לא חיישין, ולפ"י היכא שצודאי היכה הסבין מלוצנת אין מעידין אף כשנפל למים [וכיינו דל"א כמ"ש בצ"י גזית דלעיל].

כב. אם מעידים על הגוסס א. ע"י צ"ש סק"ד (וה"י צ"כ צ"כ סק"ח) שהביא מהתוס' [בדק"כ ע"ב ד"ה למימרא] דאין מעידין על הגוסס כשאינו מגויד ב.

ובשאלת דוד סי' ז' דל"י ע"א בהגהה כחז שלא מלא צדום מקום [צ"ש] שאין מעידין על הגוסס ג, חלל שאפשר ללמוד זאת ממה דאמרין בגיטין כ"ה ע"א ובצ"ו ע"א ובשאר מקומות

רק לאצ"י [דמוקי למחני' דמגויד כ"ש] בן אלעזר דאמר דאין מעידין עליו מפני שיכול ליכוח ולחיות], אבל לרצא דקי"ל כותי' דמוקי למחני' דמגויד בסבין מלוצנת ודברי הכל, והיינו לקח מפרשים דוקא במלוצנת ודאי ולרוב המפרשים [אפי'] בסחם סבין, לא לריבין להאי תירוצא, וי"ל דה"ה דכשנעשה מגויד צמים אין מעידין עליו, ומה דחנן צעודא דעס"א דמן הארכובא ולמעלה חששא, היינו משום דליכא שם להך חששא דמלוצנת [דברי שם ידוע שלא נחתך ע"י סבין], אמנם נראה דקושטא דמילתא הוא דרצא מודה לאצ"י לענין דמיה מרזו מכה כ"ו, דמדפריך סתמא דהלמודא [בדק"כ ע"א] והא אמרת דמיה מרזו מכה, משמע דהכי הלכתא, ואף דלפ"מ שכתבתי לעיל [בדק"כ ד'] בחירוף כ"ו דמה שהשמיעו הרמב"ם והסמ"ג ורבינו ירוחם דין דמיה מרזו מכה [לענין הכרה שצב"כ כ"ו], היינו משום דסבין דלרצא דקי"ל כותי' לא לריבין להאי תירוצא ואין חילוק בין י"ש צו מכה לאין צו מכה, [וכמוצא לעיל בס"ק רכ"ג אות א'], לפ"י גכ לענין חששא דסבין מלוצנת אין חילוק אליבא דבין י"ש צו מכה, מ"מ למעשה נראה דיש להקל, ולא מציעא בחשש סבין מלוצנת דהוי ספק ספיקא, ספק אם ה"י במלוצנת או לא ואח"ל שצמגויד דלמא מיה מרזו מכה, חלל אפי' צודאי מלוצנת יש לו נהקל ד"ל דלכ"ע מיה מרזו מכה דהא אפושא מחלוקת לא מפשינן, ומה דכשמינו ה"י רצווחא דין דמיה מרזו מכה [לענין הכרה ה"ל] היינו מהטעם שכתבתי לעיל בחירוף א' [וכמוצא בס"ק ה"ל]. [ומ"ש הכן טוב בס"ק קי"ד צ"ש הרמ"ש דבסבין ודאי מלוצנת יש להחמיר אפי' צמים, אינו מדוקדק].

גכ. כב"ש צב"כ ל"ב סק"ו, על מ"ש שם צ"ש שצמגויד חלל הכי ולא עלה צידם חלל רגלו מארכובא ולמעלה משאין את אשתו לאחר יצ"ח, כחז וכן אם נחתכה ממנו רגלו בסבין [ונפל נמים] חששא משום דמים מרזו המכה ולא דמי לס"י הקודם כמ"ש צ"ש. וצ"ח צ"ח ס"ק קי"ד כוונתו, דאף שצמחכר רגלו בסבין יש לחוש לסבין מלוצנת, כמ"ש בצ"ש עצמו צב"כ ל"א סק"ד, מ"מ שאני מיה מרזו מכה. ובצ"י גזית צב"כ יעקב סק"ו כחז צ"כ צ"כ, דאפי' כשידוע שהסבין היכה מלוצנת, מ"מ חששא משום דמיה מרזו מכה ומוכרח למות צחוק יצ"ח.

אולם בארץ צבי (ותאומי צ"ב) ס"ק קי"ז כחז דדברי בצ"ש אינם מוכרחים, דצ"ש לא נאמר דמיה מרזו מכה חלל לאצ"י, אבל לרצא י"ל דמה דחנן שמארכובא ולמעלה חששא, היינו משום דמיירי

דאין מעידין על הגוסס. גם בישרש יעקב ובהגהות הרב שמחה מדעסוי שבסוף ש"ס וילנא כתבו כ"ו. וכ"כ המהר"ש בספרו תורת חיים ח"ג סי' נ', [ובק"ע שלו בד"ה טור ד' כתב כך בלשון אפשר ע"ש], ובית רענן ח"א תק"ע סי' א' אות א', ובקב זהב סי' ה' דכ"ד טור א' הוסיף דיש הוכחה כהתוס' מדקתני אח"כ, ואפי"י מגויד, ולא קתני "אפי", דמזה משמע דגם לפני מגויד יש רבואת, וכמ"ש התוס' במנחות מ' ע"ב ד"ה תכלת. והגר"ח מוולוז'ין בחוט המשולש סי' ו' אות ט"ו כתב ג"כ דהתוס' מתכוונים למשנה דאין מעידין עד שתצא נפשו, ועפ"י דקי"ל [בס' שמחות פ"א ה"א] דהגוסס הוא כחי לכל דבריו, ועפ"י דחיינן דבפ"א דאחלות מ"ז דקתני הא לישנא דעד שתצא נפשו, ממעטינן גוסס דקתני התם בהדיא. וכ"כ בבן פורת ח"ב סי' ח' דכ"ו ד'. וע"י מ"ש בזה בתשו' מהר"ש נאטאהנזאן שבשערי צורר ס' ל"א, ובמראה כהן סי' ק"א ובמראה ס"ק קט"ז כתב דמ"ש התוס'. דתנן אינו אלא לפי גירסת הספרים שלפנינו, אבל לגירסת הרי"ף והרא"ש דגרסי במתני' להא דאין מעידין עד שתצא נפשו אחר ואפי' מגויד וכו', וכ"ה במשנה בבירושלמי, וכ"מ מפרש"י, אין רא"י מלשון המשנה שאין מעידין על הגוסס ע"ש. ועי' מ"ש הגר"ח מוולוז'ין בחוט המשולש סי' ו' אות י"ז ד"ל דמהר"ם מרונבובר ס"ל דמה דקתני דאין מעידין עד שתצא נפשו לא ממש לגוסס ע"ש.

(א) בשר"ע חר"מ סי' ר"א ס' ב' בהגהה פ"י דגוסס היינו שמעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה סמוך למיתה. וכ"ה באה"ע סי' קכ"א ס' ז' בהגהה, ומשום דתרגום של על צד תאמנה הוא על גססיתו, כלומר על חזה שלהן. ובתו"ת בערכין פ"א מ"ג כתב דנראה שהוא מלשון מגיסה בקדרה דסופ"ה דמכשירין, שהליחה מתהפכה בגרונו כמו המגיס בקיירה שמהפך מה שבקדרה. וע"י מ"ש בזה בתפארת ישראל שם ובאהלות פ"א מ"ה, ובצ"א [החדש] סי' נ"ט אות ה'.

(ב) וכ"ה בתוס' ישנים שם, ובתוס' בדק"כ ע"א ובדל"ו ע"ב ובבכורות ד"כ ע"ב, וברא"ש פ"ד דיבמות סי' ה' ופ"ג בבכורות סי' ב' ופ"ב דקדושין סי' כ', ובמרדכי פ"ד דיבמות סי' כ' ופ"ק דחולין סי' תקצ"ב. ומה שכתב בספרי תוס' ביבמות דק"כ ע"ב אות ר"מ בזה"ל נחתך למעלה מן הארכובה וגוסס אין מעידין עליו להתירה מיד אך סופו למות, כ' ע"ז בחן טוב ס"ק קי"ב דק"י ג' דצריך לדחוק דמה שכתב, אך סופו למות קאי רק על נחתך, ולא על גוסס.

(ג) הנה בתוס' דיבמות דק"כ ע"ב ד"ה למימרא כתבו, תנן אין מעידין על הגוסס. וכ' בערוך לור שם שלא מצא כן לא במשנה ולא בתוספתא, וצ"ל דהתוס' מפרשים דמה דקתני אין מעידין [אלא] עד שתצא נפשו בזה ר"ל

אוצר

סיק רנו אית כב

הפוסקים

לאחר זמן אפי' לא גודע לנו בודאי שהוא מת אוקמינן לחזקת מת, דהא מהר"ם פסק שחייב להתחיל עליו, אפי' שספק אצילות להקל, מהא דאמרין [בגיטין כ"ח ע"א] שרוב גוססים למיתה, משמע דצריכה לי' להגמי' ודאי מת קאמר, ולא רק להומרא, ועוד דמדקאמר בגמ' אבל גוסס שרוב גוססים למיתה לא, וקשה מאי ל"ל "רוב" גוססים למיתה, אפי' בלי רוב חיישין לשמא מת, דהא גבי חולה אי לאו דרוב חולים לחיים לא הוי בחזקת שהוא קיים, נראה בודאי דה"ק רוב גוססים למיתה והוא בחזקת שהוא מת אפי' לקולא.

[וגם בחת"ם חא"כ סי' קל"ד כתב דפשיטא לדעת הר"ם דהא דאמר דה"ל מותרת אשתו להנשא ג"כ בגוסס ג"י, חלל שבעת הטור והש"ע שכתבו את הדין ה"ל בלשון "בגד או אחיך" "קרויבך", כתב דאפשר דממירו רק באופן דליכא למיחש שמשא, כגון שהאשה נמצאת ע"י בעלה הגוסס או כמ"ס בעזרת נשים דממירו צמי שאין לו אשה ע"ש].

אולם בגובי"ת סי' י"ט כתב דמ"ס הב"ש לא נהירא, דלדבריו קשה לענין מאי כתבו החוס' שאין מעדין על הגוסס, ואטו כוונתם היא שלא תנשא ולא תתארס לאלתר, הלא בלש"ה נריכה להמתין ג' חדשים [משום הצנחנה] ו, ועוד למא לא יעידו [מיד] והצ"ח וזכירו אותה שתמתין ג"י, וכמו בנחתה רגלו מארבעה ולמעלה שצריכה להמתין י"ב חודש [ומ"מ מעידין עליו מיד], ועוד מאי ראי' היא מו"ד סי' של"ט, דשם באצילות הטעם הוא משום דאזלינן בחר רובא, אבל להחיר אשה איש להנשא לא מהני רובא, ובדאי דכוונת הב"ש היא דאם אשתו אסורה להנשא לא הוי הקרוצים ראשים להתחיל עליו, אבל אבתי קשה דילמא שם צו"ד ממירו שאין לו אשה [ועי' דזה להלן בהערה ח], וגם בנכ"ה אה"ע"ז סי' י"ז בהגה"צ אות כ"ז מבואר בהד"ק [דף] שמתחילים על הגוסס אבל אין מתירים את אשתו [לנישא אפי' לאחר ג"י] משום חומרא דאשת איש ע"ש. וכן צביאורו דגול מרצבה, בסעי' זה, השיג על הב"ש, והוסיף שגם הגאון בעל תוספת שבת קרא חגר על הב"ש.

גם בישועות יעקב צפי הקצר סי"ק ל"ט הקשה כן על הב"ש, וכתב דח"ו לסמוך על הב"ש למעשה בזה.

וכן השיג עליו צמח"ל סי"ק קט"ז וכתב עליו דשגג ויאה מלפני השליט, והרי בעור שם מבואר דטעמא דמתחילים עליו הוא משום דרובם מתים, והג"י הוא משום דלפעמים בגוססיה נמשכת עד ג"י כדאיתא במדרכי פ"ג דמו"ק [אות תוס' ד], וא"כ צביגורא דאין בולקים אחר הרוב, פשיטא דאין לחלק בין שה"י גוסס ג"י או פחות. [ועי' באות כ"ג מה שהוצא ממח"ל סי"ק כ"ז]. ובעני ארזים סי"ק כ"ג כ"כ ע"פ הר"ם סוף מו"ק. ובסו"ק קכ"ט כתב דגם ממחרת"ש [צקו"ע דנ"י] נראה דלא כב"ש ע"ש.

וב"ב בפרשת מרדכי סי' י"ט דע"ד ג' דדברי הב"ש אין להם מקור כלל, משום דמה שחילק הר"ם בגוסס בין עצרו ג"י או לא, לא צ"ל דזה חלל לסלק הספק דשמא עדיין הוא עומד בגסיסתו דרוב גוססים אינם מתים לאלתר חלל עומדים בגסיסתם איזה ימים, אבל לענין הספק דשמא חזר לצריאותו נשארנו גם בגוסס ג"י אדינא דרוב גוססים למיתה כו' וי"ע. ובאפי' זוטרי סי"ק מ"ז אחרי שהשיג על הב"ש משום דיש לחלק בין אצילות לבין הכרת אשתו להנשא, כ' וחו דג"י דלגבי אצילות הוא לאו דוקא, כמ"ס מוכר"י עיינאש

מקומות דרוב גוססים למיתה, דאלמלא דליכא מיעוט שאינם מתים, והרי באשת איש החמירו לחוש אף למיעוט שאינו מאוי. ועי' במהר"ם דנ"י עור א' שבי בטעם שאין מעדין על הגוסס, דאפי' שבי החוס' צריש האשה בחרא דאין הלכה כר"מ דחייש למיעוטא, ל"ל דמיעוט גוססים לחיים הוי מיעוט דשכיח עוצא וכמו שנראה מהחוס' והר"ם צריש פי' החולק, ואפשר ג"כ דטעמא דגוסס הוא משום דליכא חרי חזקי חזקת האיש שהוא קיים וחזקת האשה שהיא אשת איש כעין מ"ס הריב"ש צ"ס שצ"ע גבי חלת דר"א בן פרעא. ועי"ע להלן אות כ"ו מה שדנו הפוסקים אם הא שאין מעדין על הגוסס הוא מדאורייתא או מדרבנן.

וב' הב"ש שם (והצ"ח צב"ח"ט שם) דאם הוא גוסס ג' ימים מעידים עליו כמ"ס צו"ד וכ"כ בספר צית הלל. [והנה יש סוברים דכוונת הב"ש היא דאם ראו לאחד שהוא גוסס והלכו משם, ועצרו מאז ג' ימים, מעידים עליו, משום דבודאי מת כבר במשך הימים האלו, ומ"ס החוס' שאין מעדין על הגוסס, ממירו רק בחור ג"י. וזה יתבאר באות שלפנינו. חולס יש סוברים דהב"ש מודה דבאופן ה"ל אין מעדין, אלא דכוונתו היא דאם ראו שהוא גוסס צמ"ש ג' ימים רלופים, מעידים עליו, משום דמי שגוסס צמ"ש ג"י רלופים ימות בודאי. וזה יתבאר באות כ"ג].

והנה מה שהצ"ח ה"ש מו"ד, מבואר צפ"ת סי"ק קל"א ועוד אחרונים דכוונתו להא דאיתא צו"ד סי' של"ט סעי' ד' [והוא מדברי מהר"ם מרומנובורג] מי שאמר לו ראינו קרויב גוסס היום ג"י צריך להתחיל עליו, דמזה מוכח דנקטין שגוסס ג"י ודאי מת, דא"כ לא ה"י צריך להתחיל עליו ד, וביחוד דלפ"מ דמבואר צו"ד סי' שצ"ה סעי' ז' ולעיל סעי' ה' בהגהה דכל שאין היתר לאשתו להנשא אין מתחילים עליו, כדי שלא תצו להנשא, לפ"ז מוכח ממה שרשאים להתחיל בגוסס ג"י, דגם משויאם את אשתו. ובזית רעין ח"א חק"ע סי' א' אות ה' ובצמ"ח דבר סי' כ"ה כתבו דמה שהוכיח הב"ש דמעדין בגוסס ג"י ממה דקו"ל דמתחילים עליו, מבואר עפ"מ"ס החוס' בצכורות כ' ע"צ ד"ה חלב וביצמות קיי"ע ע"א ד"ה מחוררתא, לענין ספק נפל, דמכיון דרצון החמירו לענין יצמה, עשאוהו כספק גם לענין אצילות שלא יצו להקל בערוה ע"ש.

ומה שהצ"ח ה"ש מס' צית הלל, כ' צדד עוב סי"ק קי"ב דק"י עור צ' דהב"ש החזקו למ"ס הבית הלל צו"ד סי' של"ט סעי' ה"ל, דאחרי שבי שם הב"ש להוכיח דמ"ס הש"ע שם דמתחיל עליו קאי רק על אציו או אחיו, ולא באשה על בעלה משום דחיישין שיתירוב עי"ז להנשא, הביא את דעת הר"ם [צמ"ק פ"ג סי' ל"ז, והמדרכי שם סי' תוס' ד, והאגודה] דגם אשה מתחילה על בעלה ע"ש, ומשמע לי' להב"ש מדברי הב"ש ה"ל דהר"ם [והמדרכי והאגודה] ס"ל שגוסס ג"י מותרת גם להנשא ע"ש.

גם היש"ש צגיטין פ"ג סי' ח, אחרי שהביא ממהר"ם מרומנובורג ה"ל, כ' דף דמלשונו שבי דאמרין "דילמא" מת, משמע דאיןו בחזקת מיתה בודאי, וכ"כ הסמ"ג והטור [לענין גע] דכשהניחוהו גוסס חיישין "שמא" מת, מ"מ נראה דלאו דוקא הוא, אלא חשבינן בודאי מת, ומותרת להתיבס אחר צ' ג' ימים, וג"כ מתירין לכל אשה להנשא היכא שיש עדים שהניחוהו גוסס ה, והא דקאמרי "שמא" מת, אפשר דקיימי אחר יום או יומיים כו', אבל

(ד) ובגליון מהרש"א ביר"ד שם דייק דמשיאין את אשתו ממה שהוסיף שם הרמ"א. דודאי כבר מת' ע"ש.

(ה) וע"ש ביש"ש בכותרת, דלאחר ב' או ג' ימים מתאבלים עליו, ולאחר ג' ימים מותרת להתיבס ולהנשא.

(ו) ועי' בביאור מנחם כאן מה שבי' לתרץ קושיא זו.

(ז) בפ"ת סי"ק קל"א ובמהר"צ סי"ק קט"ז הביאו שהתוספת שבת בביאורו לאו"ה סי' שצ"ט כתב [בסעי' ג' ס"ק ד'] שראוי להסיר דבר זה מספר הב"ש ולהיריס מכשול בכדי שלא יאונה לצדיק כל און. והוא בתוספת שבת מהדורא בתרא, שגד' בואלקווא תקס"ו. ובס' עמק המלך על הרמב"ם, בהשמטה להל' גירושין פ"ג הי"ח, הביא שבש"ע א"ר שגד' בפראג תקמ"ה נדפסו בפתיחה חדושים בשם בעל תוספת שבת, ויש שם השגה על הב"ש ה"ל.

אוצר

סיק רנו אות כב

הפוסקים

בשם מהר"ש [דף ק"ו ד' ע"ט] למכר"ם וסויעתו חולקים בלחם על תש"י כריף וסוברים דיכולה להתחבול אף שאין מתירים אותה לנשא ע"ש, וגם הכרז הגדול בעל אצן העזר צו"ד שם [בדפוס שטעטען תרכ"ד] האריך להשיג על העזר והשו"ע שפסקו דמתחבליים עליו ע"ש, ודבריו נכונים, וגם מדברי הכ"ה בלח"ט ס"ק ל' נראה דאין מעידין על הגוסס אפי' אחר ג"י [דברי כ' שם סתמא גוסס אין מעידין עליו שמת, ולא חילק בין חור ג"י לאחר ג"י], וא"כ ממילא דע"כ"פ לענין חומר איסור אשת איש דאין לסמוך על כוראת הכ"ש בזה.

ובחזן טוב ס"ק קי"ז דק"י טור ד' כתב דמנה שחקשו החוסים ביצמות ק"כ ע"כ ד"ה למימרח תימה דהא קתני כה גוסס אע"ג דחיי דרוז גוססים למיתא ומיעוטן חיון כו', מוכח דכצרי דגוסס אין מעידין עליו לעולם, [דל"כ], למח לא חירלו דהתם מיוירי לאחר ג"י] כו', וגם מ"ש הכ"ש בס"ק י"ח [לענין להספידו] ל"ע לדינא ע"ש.

והגר"ח מוולוז'ין בחוט המשולש סי' ו' [וגרסא תש"י זו גם צנף עץ אבות סי' ד'] תמה בלח"ט ע"י על ה"ש"ש והכ"ש, לדודו למח נקט התנא לגוסס בכלל הכך דאין מעידין עליו, כדמוכח מהתוס' דגוסס בכלל דתנן אין מעידין עד שחלץ נפשו, ודברי מכין דלאחר ג"י היא מותרת כו"ל להתנא למינקט לגוסס בכלל הכך.

בסי' של"ט כמהר"ם מרונבורג ובסי' שצ"ה כתשו' הרי"ף שבגמל למשאל"ס אין מתאבלים עליו צע"ג היכי מוכח שטרא לבי תרי ע"ש.

ובעזרת נשים בסע' ה' ס"ק ס"א, בתשו' הרב המגיה, כ' בדל"ב טור ד' דמהר"ם מרונבורג מיירי היכא דליכא למיחש לקלקולא, כמבואר בדבריו שהובאו בטו"ד סי' של"ט שדייק שם בלשונו למנקט, בג"ד או אחיד" גוסס, ולא קאמר, בעל"ז. גם בישועות יעקב סע' ל"א בפי' הקצר ס"ק ל"ט כתב דהשו"ע ביו"ד סי' של"ט מיירי רק בשאר קרובים ולא באשה על בעלה, ובמהר"צ ס"ק כ"ז הביא מהחכ"צ סי' כ"א דהשו"ע מיירי רק במי שאין לו אשה, [וכ"כ בנבוכ"ד סי' ג"ט שהז"ד לעיל]. מיהו במהר"צ שם כ' דאף שדברי תחכ"צ נכונים לדינא, אולם הקושיא במקומה עומדת, דהרי הרא"ש והמרדכי והאגודה שמשם הוציא השו"ע דין זה, כתבו להדיא דאשתו מתאבלת עליו. גם בשבות יעקב ח"א סי' ק"ב כתב דאף דאליבא דהסור אפשר לומר דמהר"ם מיירי רק במי שאין לו אשה, אכן מלשון הרא"ש והמרדכי קשה, ובתורת חסד [להרש"ו מלובלין] סי' ל' הוסיף להעיר בזה מכמה אחרונים דסברי דאפי' במי שאין לו אשה אין מתאבלים עליו בעדות שאינה מספיקה להשיא האשה משום דהאוסרים לא פלוג בגורמם [וכמובא באוצ"פ כרך ג' סע' ה' ס"ק ס"ד אות ה'] ע"ש. ובפרשת מרדכי סי' י"ט דצ"ד טור ג' הקשה מהרא"ש הג"ל על העזרת נשים הג"ל.

ובפני משה ס"ק כ"ג הג"ל מבואר, דבאמת מוכח בדברי הרא"ש והסור במקום אחר דסברי דמתאבלים אפי' היכא שאין מתירים להנשא ע"ש, ולכן סברי שפיר שבגוסס מתאבלים עליו אע"ג דאין מתירים להנשא, ומה שקשה על השו"ע ביו"ד סי' של"ט והרמ"א שם ממה דסובר השו"ע עצמו בסי' שצ"ה והרמ"א עצמו לעיל סע' ה' דאין מתאבלים במקום שאסורה להנשא, נראה דבאמת משום כך שינה השו"ע בסי' של"ט מלשון הרא"ש וכתב מי שאמר לו ראינו, קרובך גוסס, לומר דהכא מיירי שאשתו נמצאת עם בעלה במקום שהוא גוסס ויודעת האמת, ולכן ליכא למיחש שתנשא ע"י שהקרובים שבמקום אחר יתאבלו עליו ע"ש. ועי' בפ"ת ס"ק קל"א שכ' ג"כ לתרץ כע"ז את דעת הרא"ש והשו"ע.

ובכנה"ג לאהע"ז סי' י"ז בהגה"ב אות נ"ז כתב בחד תירוצא לחלק בין אבילות להספד, דדוקא להספידו ולומר עליו השכבה כו' אסור הריב"ש והב"י כשאינה מותרת להנשא, אבל אבילות דלא גיכר דעל בעלה היא מתאבלת לא אסור, ולפי"ז א"ש מה שהורה מהר"ם שתתאבל, וכ"כ בשיירי כנה"ג ליו"ד סי' של"ט בהגה"ס ס"ק ר' ע"ש. ובתוספת שבת [זאלקווא תקס"ו]

עיינאש צמטה יכודא צו"ד שם דגם לאחר צ' ימים לא חיישין שמה עדיין גוסס הוא ע"ש.

ובבית מאיר בסע' ה' האריך להוכיח דלא ככ"ש וי"ש"ש, וכתב דאף דמהר"א צו"ד סי' של"ט הוסיף לשון "ודלוי [כצ"ר] מת" ע"כ וכו' לאו דוקא כו', דהרי מבואר ברא"ש דמה שפסק מהר"ם מרונבורג שמתחבלי אינו חלל ע"פ רוב גוססים למיתא, וא"כ פשיטא דאי אפשר להחיות להנשא ע"פ רוב ה, וגם מה שהסתייע הכ"ש מהכ"ה הוא עזר כנגדו והוא תימה [דברי ממה דהקשה הכ"ה צו"ד שם דכלל היכא דאסורה להנשא אסורה נמי להתחבול, ולא חירץ כלום, נראה דלא ס"ל ככ"ש], וגם צקו"ע דמהר"ש דף ק"י שכתב להקשות על הפסק דאבילות, לא עלה על רעיונו ללמוד משם כמו שחילק הכ"ש בין גוסס ג"י לגוסס שעה ע"ש. גם צמטה אפרים צדיני קדיש שער ד' אות י"א בלח"ט למטה כתב דמ"ש הכ"ש צמט הבית הלל תמוה דלדרכה צבית הלל נראה שזה לומר דמדברי הרא"ש והמרדכי והאגודה מבואר דאף דלענין איסור אשת איש אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה אשת איש, מ"מ אינה פטורה מאבילות כיון דאיכא רובא דגוססים למיתא, וצמחם המלך על הרמב"ם, כהשמטה לה"י גירושין פ"יג ה"ח, השיג ג"כ על הכ"ש, דכ"ה לא כתב חלל דדעת מהר"ם וסויעתו היא דאף אשתו מתאבלת עליו אחר ג"י שחי' גוסס, וכבר כ' הכנה"ג [בשיירי כנה"ג ליו"ד כהנה"ט סי' של"ט אות ו']

(ח) והוסיף, דמה שקשה ע"ז ממה שמבואר בסע' ה' בהג"ה דהיכא דאסורה להנשא אסורה נמי להתאבל, נראה לתרץ דנידון דמהר"ם מרונבורג שאני דליכא התם תקלה, משום שלא ה' [הגוסס] רחוק [מאשתו] יותר ממחלך ד' ימים, והיו שיירות מצויות, וה' ברור שתוך זמן ההיתר להשיא את אשתו יתברר אם מת או הבריא, אבל אילו ה' בדלא שכחו שיירות ואפשר שישאר בספק עולם, בודאי ה' אוסר עלי' אף להתאבל, גם בעצי ארזים ס"ק כ"ג וסו"ק קכ"ט כתב דהתם שאני מכיון שנודע המקום שה' שם והדבר עומד להתברר תוך שבוע או שבועיים, וכ"כ בבית לחם יהודא ביו"ד סי' של"ט, ובמטה אפרים בדיני קדיש שער ד' אות י"א באלף למטה, ובפרשת מרדכי סי' י"ט דצ"ד ג' גם בכנה"ג בהגה"ב אות נ"ז ובשיירי כנה"ג ליו"ד סי' של"ט בהגה"ס ס"ק ו' כתב ד"ל כתירון הוה ע"ש. ובדברי שאול ויוסף דעת מהדו"ת ביו"ד סי' של"ט הביא מהבית מאיר הג"ל וכתב שכבר הקדימו בזה בשבות יעקב ח"ב סי' קי"ד [ובח"א סי' ק"ב, שכ' שם דהתם שאני כיון שלא היתה רחוקה מבעלה רק מחלך ד' ימים, ובדאי שבתוך שבעה יתודע, דלא חיישין שתנשא בתוך ימי אבלה], גם בתורת חסד [להרש"ו מלובלין] סי' ל' כתב דצריך לתרץ כהשבו"י, ובמשיב דבר סי' כ"ח הביא ראי' לסברת השבו"י מהא דאיתא בכתובות ס"ב ע"ב דא"ר ינאי כפו מטתו באומדנא שלא בא חתנו לש"ק לביתו, הרי דאף דנראי שלא ה' משיא באומדנא זה מ"מ צוה להתאבל עליו, והיינו מהטעם הג"ל. [גם השבו"י עצמו בח"ב סי' קי"ד פ' כך בדברי הגמ' הג"ל ע"ש. ועי' מ"ש בזה בתורת חסד להרש"ו מלובלין ריש סי' ל']. וכע"ז כ' במהר"צ ס"ק כ"ז דהתם מיירי שהבעל ה' במקום קרוב, ויודעים ומכירים אותו שם, או שה' גוסס בעירו ובביתו ואשתו היתה בעיר אחרת ושם הודיעו לה, ולא דמי למשאל"ס דיו"ד סי' שצ"ה דהתם אי אפשר להתברר.

מיהו בפני משה סקכ"ג כתב דלא הונח לו בתירוצו זה, דהרי בקיצור פסקי הרא"ש [בפ"ג דמריק סי' צ"ז] כתב סתם שאם הניחו גוסס ויצא צריך להתאבל עליו, ומשמע מזה להדיא דאין חילוק כלל בין מקום קרוב או רחוק, ובאמת נראה כן, משום דאף כשהוא במקום קרוב, אטו בכיפה תלו לה שלא תלך, מכאן למקום אחר והנשא שם, וכמו דאיתא לעיל סע' ה' בהגה"ה והוא מהריב"ש סי' תק"ח, דאין נותנים לאשה בכתב עדות שאינה מועילה ע"פ הדין משום דחיישין שתנשא עפ"י במקום אחר שיש שם ב"ד טועין, ועי' במשכנות יעקב חיר"ד סי' ס"ט [השני] שכ' ג"כ דתירוצו זה דחוק מאד דנתת דברך לשיעורין וכו', ודברי השו"ע שפסק

אוצר

ס"ק רנו אות כב—כג

הפוסקים

הפוסק של הי"ש והב"ש קשה עוצה ללא זכר בשום ראשון לחלק לענין עדות אשה בין גוסס לפני ג"י או לאחר ג"י ע"ש. ובערוך השולחן אות ר"ח כתב דחילה לומר דמעידין על גוסס לאחר ג"י וכן הסכימו גדולי אחרונים. ובהנחת חסד [להרש"ז מלובלין] סי' ל' כתב דכבר השיגו על הב"ש כל האחרונים. וביאר מנחם כאן (בשם) אצ"ו בעל עני לבונה) אף שמישז קצת את דברי הב"ש, וכתב שמתאבלת בגוסס לאחר ג"י, מ"מ מסיק להנשא אין להתיר כלל ע"ש.

ועי' בשאילת דוד סי' ז' ד"יז ע"ה בהגה"ה, שכתב דלפי"ג למעשה כשהעידו שבעל גוסס ג"י, אם להתיר להנשא עפ"י"מ דמשמע ברא"ש שמחזיקים אותו למת בודאי, דברי מנ"ש הרמב"ם בפ"ט דתרומות ה"ג דכנת כשחלה לישראל שהניחה בעל גוסס במדינה אחרת לא תאכל בתרומה, ומשמע אף לזמן מרובה, מוכרח דהוי ספק, ולריך להחישב בזה.

ועי' בזה רענן ח"ה חק"ע סי' א' אות ה' שבי דאף שאין לסמוך למעשה על דעת הב"ש לבד, מ"מ אינה דחוי לגמרי ויכולים ללך דעתו לסנוף לשאר החירות.

כג. כשראוהו גוסס במשך ג' ימים רצופים, האם מעידין עליו. בהגהות הג"ר ברוך פרינקל (שצדק שו"ע) על דברי הב"ש ס"ק ל"ד, כתב דנראה פשוט דב"ש מיירי שהעידו שהגוסס היה בכל ג' ימים, וכוננו דאף דמיעוט גוססים [דעלמא] לחיים, מ"מ אם גסיסו נמשכת במשך ג' ימים רצופים אין לו חולת חיים עוד, ושכן פי' הב"ש במ"ש הרמ"א ביו"ד סי' של"ט סעי' ז', אף שדחוק קצת לפרש כן בלשון הרמ"א, וסרה בזה השגת הדגול מרצב"ה והחוססת שבת [שהוצאו בלוח הקודש] על הב"ש.

גם בדבר אליהו [להר"א קלארקין] סי' ס"ח כתב שכדי לישז דברי הב"ש בהכרח לפרש דכוננו היה דכשהוא ג' ימים רצופים במצב הגוסס מעידין עליו, ומ"ש הב"ש להוכיח דינו מיו"ד, היינו דכיון דמוכח משם דרוב גוססים למיתה, וכמ"ש הר"ש צדק מו"ק דגם אליהו דמסקנת הגמ' בשבועות ל"ג ע"ה קי"ל כן ע"ש, ממילא משמע דכשראוהו גוסס ג' ימים רצופים מעידים עליו, דכ"ה יתיר לא שכיח שיחי' מגוסס דעלמא, והוי כחרי רובי שמעידים עליו.

ובמחנה חיים ח"צ חח"מ סי' ל', [אחרי שהביא מהשג"ה החדשות ומחזית מאיר דלהלן] כי להסביר את דעת הב"ש לפי הכונה הנ"ל, ע"פ מה שהאריך שם לבאר דאף דגוסס יום אחד, לא הוי גסיסו התחלת מיתה, וזהו כחי לכל דבריו, כיון דיש מיעוט גוססים לחיים, מ"מ גוסס במשך ג' ימים מעלי"ע, הוי גסיסו התחלת מיתה, דאף שיש מכלל הרוב גוססים למיתה, כיון דלא מת צורך ג' ימים, מ"מ יאל גם מכלל המיעוט דגוססים לחיים, משום דהמיעוט גוססים שנשארים בחיים שזים לאיתנם צורך ג' ימים, וזה נמשכה גסיסו ג' ימים, וגוסס כזה חייתו הוה כחיות זכר הלעלך, והיה כבר כמת לכל הענינים ואשמו מותרת מיד ע"ש. וסיים שם, דאפי' להתלוקים על הב"ש, מ"מ רחוק הוא שגוסס ג' ימים יחי, ועפ"י צירף שם צידונו מה שהעידו שחי' גוסס במשך ג"י, להא שאלא אח"כ איש יהודי מת על הדרך הקרובה לשם ע"ש.

אולם בתפארת צבי סי' קי"ז חמה על הב"ש [כפי מה שהבין בפשיטות דהב"ש מיירי בגוסס ג"י רצופים], דברי מדברי ברא"ש סוף מו"ק בשם מהר"ם [שזכו מקור דברי הב"ש] מוצא דלא מיירי שחי' בעד ג' ימים אלל הגסיסה, אלא מיירי שראוי רק שעה אחת כשהוא גוסס והכל משם והניח אותו גוסס וכיון ששעה ג' ימים בדרך מחלצים עליו מחמת דרוב גוססים למיתה, ואם לא שעה ג"י בדרך י"ל דילמא עדיין הוא גוסס דאין רוב

הנך דמעידין עליהם, כמו דנקט בדק"ה ע"ה דמן הארכובה ולמעלה חנשא אף דלא שריא התם אלא אחר י"צ חודש כמבואר בפוסקים ובשו"ע סעי' ל"ז ט), וראיית הי"ש ממה דלא חשיב לי' מהר"ם מרומנובז' לספיקא לענין אבילות, אינה ראי', משום דודאי דלענין כל מילי, מיעוטא כמאן דליתא ולא הוי בכלל ספק כלל, ומ"מ לענין להשיא הרי חיישין אף למיעוטא דמיעוטא כדאיתא בדק"ה ע"ה ובחוס' שם לענין נרצח מרבנן דנצט במשאלים. ובאות י"ז הוסיף לדון בזה ומסיק דלדינא עיקר דאין מעידין על הגוסס אפי' אחר ג"י, דכיון דלמרנין בגמ' שגוסס הוי רוצח למיתה, מהיבא היתי לומר דהאי רוצח עדיף משאר רוצי למיתה דאסרינן בזה, וגם מגוייד וללוב דהוי נמי רוצח למיתה, וברא"ש פ"ד דקדושין סי' ע"ז משמע דמגוייד וללוב דומים לגוסס, וכ"כ להדיא הר"ן בר"פ מי שחזו דמגוייד וללוב נמי גוססים הם, ומה דמעידין ששחטו בו רוב שנים שאני התם דאפי' מיעוטא לא חיי, משא"כ בגוסס דמיעוטא חיי ודאי אית לן למיחש למיעוטא לכתחלה, וללא כהי"ש והב"ש ע"ש. ובשאר בעל מנחת אהרן שחטו המשוש סי' ז' [וגדפסה חשו' זו גם צעק ע"ן אצות סי' ה'] כתב (בסוף החשו') על דברי הגר"ח מוולוז'ין הנ"ל דיפה כיון, ושגם בשו"ת זכרון יוסף [סי' י"א] בשם גיסו הגאון מו"ר דוד אצ"ד בזה"י השיג על הי"ש ע"ש.

ובפני משה ס"ק כ"ג כתב דודאי אין סברא להתיר להנשא [אפי' אחר ג"י] ע"פ עדות שהניחוהו גוסס, דברי מנ"ש בקיבור פסקי הרא"ש [בפ"ג דמו"ק סי' ל"ז] צוה"נ: הניחו גוסס ואלא, מספק יש לחוש שמה מה ולריך להתאבל עליו עכ"ל, מוכח להדיא דרק מספק לריך להתאבל עליו, וא"כ ודאי דלענין נשואין אין להתיר להנשא, דלפי"ג דאיכא רוצח דגוססים למיתה, מ"מ י"ל סמוך מיעוטא לחזקה אשת איש והוי פלגא ופלגא כמ"ש הרא"ש בצורות דף כ'.

ובמשכנות יעקב חיו"ד סי' ס"ט [השני] כתב דצור ומצור צמח ראיות צורות מהש"ס דאין מעידין על גוסס אפי' לאחר כמה ימים, משום דמיעוט חיים ומתרפאים, וגם ברא"ש במו"ק בשם מהר"ם מרומנובז' משמע להדיא דמיעוט חיים הם, וגם מהר"ם גופי' לא התיר לה להנשא, דאלי"כ עפי' הו"ל לאשמעין דאחר ג"י מותרת להנשא וממילא ידעין אבילות, איז צור דאסורה להנשא משום דחיישין למיעוטא. [גם צדק אהרן למוהר"א הלוי כתב בסי' ל"ד צה"ד דמהר"ם לא ה' מתיר להנשא]. וכ"כ בספרו קהלת יעקב סי' י"ד דאין סברא צעולם להתיר להנשא ע"י שהעידו על בעל שראוהו גוסס זה ג"י.

גם בנתיבות לשבת ס"ק ל"ה, ובתפארת צבי סי' קי"ז, ובדברי שאל ויוסף דעת מהדו"ת צו"ד סי' של"ט סעי' ז', ובישר יעקב צימנות ק"כ ע"כ (בד"ה ואותו), חממו על הב"ש ע"ש. ובמטה אפרים צדני קודש שער ד' אות י"א צאלף למטה כתב דגם מדברי הכות יאיר [סי' ר"ה] נראה דלא כב"ש. ובמשיב דבר סי' כ"ח כתב

בא"ה סי' שבי"ט סעי' ג' ס"ק ד' כתב שלא גזרו שלא להתאבל משום דקי"ל שאם נשאת לא תצא בדברים שרובם למיתה, ולהספיד ולקונן שאני משום שאינם חיוב כ"כ. וכ"כ בדבר אליהו [להר"א קאלצקין] סי' ס"ח בתו"ד ע"ש. מיהו בס' עמק המלך על הרמב"ם, בהשגחה להל' גירושין פ"ג ה"ה, כתב דהמעין בב"י ביו"ד סי' שצ"ה ובש"ד שם ס"ק ז' יראה דהחילוק בין אבילות להספד אינו מכוון, וכ"כ גם בעבודת הגרשוני סי' י"ח ע"ש. וכ"כ בתורת חסד [להרש"ז מלובלין] סי' ל', ועי' מ"ש בזה בשבות יעקב ח"א סי' ק"ב. ועי' מ"ש בתירוק הקושא הנ"ל, בובד טוב סוס"ק ק"ב, ובסוב טעם ודעת מהדו"ת ח"ב סי' רמ"ה, ובעצי חיים ט' י"ד, ובחל תלפיות שנת תרע"ז סי' ס"ה.

(ט) במשיב דבר סי' כ"ח מבואר דאי משום הא לא קשיא. משום ד"ל דהי"ש"ש לסעמי' ש' ביבמות שם דמהארכובה ולמעלה תנשא לאלתר ע"ש.

אוצר

ס"ק רנו אות כג—כד

הפוסקים

שעברו ג"י לאחר שהניחוכו גוסס כו', ומפשט לשון המשנה דקחני
אין מעידין עד שחלל נפשו שמעיד דאפי' כשנמשכה הגסיסה ג' ימים
ויותר, נמי אין מעידין עליו כיון דמי' עדיון לא ילאה נפשו ע"ש.
ועי' בפ"ט ס"ק קל"א שבי' דמדברי הב"ש לעיל סק"ח שבה"א דין זה
[לענין אם מותר להספידו] צשינו לשון וכחז שם דאם אומרים
"שה" בעלה גוסס זה ג"י" אמרין בודאי מח, משמע דלא צעין דוקא
שראוהו כל הג"י כשהוא גוסס, רק צעין שעברו ג"י מיום שראוהו
גוסס ע"ש. גם במשנת אג"ת דף י' ע"א תמך על הר"ב
פרענקול והשאלת ארי' הכ"ל מלשון הב"ש בסק"ח, והוסיף עוד דגם
ממה שהביא הב"ש שם את הדין הזה בשם הרא"ש והמרדכי, משמע
דמייירי שלפני ג"י ראוהו שה"י גוסס, וגם שראוהו שה"י גוסס ג'
ימים רלופים.

כד: אם בגוסס אפי' כשנשאת תצא. (הסוברים דתצא).
במהר"ש דני"א עור ד' נסחפק בזה דאמרין דאין מעידין
על הגוסס, אם אפי' כשנשאת תלא, או דדוקא לכתחלה אין
מעידין אצ"ל אם נשאת לא תלא משום דרוב גוססים למיתה כמו
דאמרין במשאל"ם דאם נשאת לא תלא משום דאזלין בחר רובא,
וכי' דלפי"מ דמבואר בתוס' ציבמות דק"כ ע"ב (בד"ה למימרא) שיש
משנה או צרייחא דקחני שם דאין מעידין על הגוסס [כמבואר לעיל
אות כ"ב ע"ש], לפי"ז נראה דאף אם נשאת תלא, דהרי כי הריב"ש
בסי' שעי"ט ובסי' תק"ה דכל הכי דקחני בזה במשנה או צרייחא
אין מעידין אם נשאת תלא [וכמבואר בלוח"פ סעי' כ"ט ס"ק רמ"ב
ע"ש], וגם ממה שהקשו החוס' הכ"ל מגוסס על מגויד, נראה קצת
שדין גוסס ומגויד שוה וכי הכי צצמגויד אם נשאת תלא כמי'ש
הריב"ש שם בזה"ל הכי בגוסס כו', שוב מלאחי ראי' ברורה עפי
ממי'ש החוס' צצכורות כי ע"כ והרא"ש שם אליבא דר"ת, דלעי"ג
דקוי"ל דלא חיישינן למיעוטא, מי'מ היכא דאיכא חזקה בזה"ל מיעוטא
חיישינן למיעוטא זולת היכא דהמיעוט לא שכיח כלל, וכחצו דה"י
אמרין במשאל"ם שאם נשאת צדיעצד לא מפיקין לה ולא אמרין
סמוך מיעוטא דנמלעים לחזקה חיסורא דאשת איש משום דמיעוטא
דנמלעים לא שכיח אלא דמשום חומרא דאשת איש מחמירין לכתחלה,
ובגוסס נמי לא אזלין בחר רובא להשיא את אשתו משום א'
דסמכין מיעוטא דחיים לחזקה אשת איש עכ"ד, הרי שכתבו
צצמשאל"ם לא סמכין מיעוטא דנמלעים לחזקה אשת איש ובגוסס
סמכין מיעוטא דחיים לחזקה אלא, והיינו ע"כ משום צצמשאל"ם
אם נשאת לא תלא משום דמיעוט נמלעים צצמשאל"ם לא שכיח
וכמי'ש הריב"ש בסי' שעי"ט, אצל בגוסס אם נשאת תלא משום דמיעוט
לחיים צצגוסס שכיח ע"ש. וכן צצספרו חרות חיים ח"ג סי' י' הוכיח
ע"פ הראיות הכ"ל צצגוסס תלא ע"ש. ועי' צצמשיב דבר סי' כ"ח
שדייק דהחוס' סברי צצגוסס תלא ממ"ש צצצמות ל"ו ע"ב (ד"ה הא)
דחיישי צצנן למיעוט דנפלים כמו צצמשאל"ם "דאשתו אסורה" וגוסס
"שאין מעידין עליו להשיא אשתו" כו', דמה דנקטו משאל"ם וגוסס
לאו בחד לישנא, היינו משום דמשאל"ם אינו אלא לכתחלה וגוסס
אפי' צדיעצד אעי"ג דתרוויכו הם משום חומר עריות לחוד ע"ש. גם
צצשו' מוהרי"ש רמב"ם שצאגודות אצוב מדברי סי' י"א דיוק כך
מכתוב

ה"ה בגוסס הוי כן, דהרי בודאי שם באותו שחזרת חיותו הוי ג"כ [פקודם]
רק עילוף והתבטלות הנשימה, ואפי"כ בג' ימים אמרין שבודאי לא ה"י
כן, ה"ה גוסס ג"י מדמה הב"ש לשם ע"ש. אולם ממה שהב"ש כתב כן בשם
הבית הלל, וכן מדברי הב"ש בס"ק י"ח, חזינן להצריא דכוונתו היא ליר"ד
סי' של"ט.

(א) תיבות משום כו' הם רק ברא"ש, והשיטה מקובצת הוסיף כך
גם בתוס'.

רוב גוססים למיתה שימות חיוק כו', ועכ"פ אף ש"ל מלד הסברה
שאם הוא גוסס [צצמשך] ג' ימים ודאי ימות, מי'מ אין להוכיח כך
מדברי מהר"ם והרא"ש, דהא לא מייירי בזה.

גם בשאלת ארי' החדשות סי' א', לפי"מ שבה"א צצ"ש כנ"ל, השיג
עליו וכי' דשיבוש הוא, דהרי ציו"ד סי' של"ט לא מייירי שה"י גוסס
כל הג' ימים, אלא מייירי שם שלפני ג' ימים ראוהו גוסס חזרה
זמן אפי' שעה אחת ובלבו אז מאללו והניחוכו גוסס, וכדמשמע ממה
דנקט צצ"ע ראינו קרובך גוסס "היום ג"י" דהיינו שהיום [יש כצר]
ג' ימים [מאז] שראוהו שה"י גוסס, וכן משמע מהעור שם, וכן
מבואר ברא"ש סוף מ"ק וצמרדכי שם, ומה שמהאבנים עליו היינו
משום דקוי"ל ר"ג למיתה ואזלין צצצילות בחר רובא כו', וא"כ כיון
שכתבו החוס' והרא"ש גופי' צצכורות כי ע"כ דאין מעידין על גוסס
להשיא אשתו, דלעי"ג דקוי"ל רוב גוססים למיתה, מי'מ משום חומרא
דאשת איש חיישינן למיעוטא כמו דחיישינן צצמשאל"ם למיעוטא
דנמלעים, א"כ אין לחלק לענין להשיא אשתו צין גוסס זמן מועט
לגוסס זמן מרובה אפי' הרבה ימים, כיון דאיכא מיעוט גוססים
שמתרפאים וחיים, וזהו דבר ברור ופשוט.

ובן השיג צצמר"ל סק"ז, וכחצ דמה שחלק הב"ש צין גוסס סתם
לגוסס [צצמשך] ג' ימים, אין לו מקום ע"ש. [ועי' לעיל אות
כ"ב מה שהוצא ממר"ל ס"ק קע"ז]. גם צצשאי' הרי"א ערינצארג
אצ"ד פרעמישלא צצסי' קצ זהב דף פ"ב תמך על הב"ש מנה לי
לחלק צין גוסס שעה אחת לצין גוסס ג"י. ועי' בהליכות אליהו
[להר"א פיינשטיין] סי' ט', צנידון שהעידו שה"י גוסס צצמול"ש וגם
ציום ג', שבי' (בד"ה עתה) שצצר השיגו כל האחרונים על הב"ש,
ושצצמח מבואר צצמה מקומות ההיפך מדבריו.

ובבית מאיר צצסי' ה', אחרי שבי' דא"ל ללמוד מדברי מהר"ם היתר
להשיא אחרי ג' ימים מעט שראוהו גוסס משום דאי אפשר
להחיר להנשא ע"פ רוב [וכמבואר לעיל אות כ"ב], כי דכ"ש צצמעיד
שראוהו ג' ימים גוסס והניח אותו גוסס (כדמשמע צצנן הב"ש צצסי'
ל"ד דמייירי בגוונא הכ"ל), משום דהרי ילא מן הרוב לדעת מהר"ם
שבי' שרוב גוססים אינם חיים ג' ימים, וי"ל נמי שהוא מהמיעוט וחי
מחולי זה, וגם ממ"ש החוס' צצק"כ ע"ב דאין מעידין על הגוסס
ודחקו עלמס צצקושייתם [שהקשו ע"ז דממה דקחני צצצילות דגוסס
אינו מטמא משמע דהא מחוי לא חי ע"ש] ולא מוקמי דגוסס דקחני
התם מייירי צצגוסס ג' ימים, שמע מונה דאין לחלק כלל ע"ש. [גם
צפ"ט ס"ק קל"א כתב דלפי"מ הרא"ש דרוב גוססים אינם חיים
ג"י, א"כ זה שראוהו כל הג"י כשהוא גוסס, אין זה מעלה לומר
שמת, אלא אדרבא זוהי ראי' שהוא מהמיעוט דחיים ע"ש]. ועי' מי'ש
צזה צצספר הר אצל ענף ח', וצמה שהשיגו עליו צצצרי שאלו ויוסף
דעת מהדו"מ ציו"ד סי' של"ט סעי' צ' וצצצית עמודי אש [להר"י
איינשטיין] סי' י"ט ס"ק ו', והו"ד להלן אות כ"ו ע"ש.

ובחן טוב ס"ק קי"ב דק"י ד' כתב מהעטמים הכ"ל דעי"כ גם הב"ש
עלמו לא מייירי צמי צצנמשכה גסיסוהו ג' ימים רלופים, דהא
צצרא"ש ובמרדכי וצצ"ע סי' של"ט לא נזכר מזה (*), אלא ר"ל

(*) ועי' בקב וזהב דפ"ב ע"א שבי' דנראה לישב קצת את דברי הב"ש,
דמי'ש הב"ש דאם הוא גוסס ג' ימים מעידים עליו "כמי'ש ביר"ד", כוונתו
להא דאיאת ביר"ד סי' שצ"ד סעי' ג' יוצאין לבית הקברות ופקודים על
המתים שלשה ימים שם עדיון הוא חי, ועפי"ז סובר הב"ש דנהי דלא קיי"ל
כדעת ה"ר יואל שהובאה בר"ן ריש פ"ו דגטין דגוסס הרי הוא כמת ע"ש,
י"ל דהיינו רק אם לא ראינו שהוא גוסס במשך ג"י, אבל אם ה"י גוסס
במשך ג"י, כיון דמבואר ביר"ד שם דנחברר לחו"ל דבמשך זמן כזה בודאי
לא תחזור חיותו אפי' באחד מאלף, שלכו אחר ג"י אין פקודים יותר, א"כ

אוצר

סיק רנו אות כד—כה

הפוסקים

מהתוס' הג"ל ע"ש. וגם בבית הלוי ח"ב סי' ח' אות ט' פ"י כך
בתוס' הג"ל וברא"ש בצבורות ע"ש.

גם בפרשת מרדכי סי' י"ט דע"ג ג' כתב דנראה דאפי' דיעבד
לא סמכין על רוב גוססים למיתה עפ"י דמבואר בריב"ש
סי' שצ"ט דמתן חן מעידין עד שחלל נפשו, והיונו דאין מעידין
על גוסס, פשיטא ל"י דאין כאן עדות מיתה כלל ואם נשאת תלך,
והוסף דכן מבואר גם ממ"ש הרמב"ם בפ"ו גירושין הכ"ה דהמביא
גע והניח את הצעל גוסס ה"ז ספק גירושין, ומשמע מזה דאם
נשאת ליבס או לכהן מולידין אותה לפימ"ש שם בפ"י ה"ג דכל מקום
שאמר בצבור הזה "ה"ז ספק גירושין" לא תנשא ואם נשאת תלך,
ואע"ג שהזכיר שם בפ"ו הלכה הג"ל לשון "שרוצ" גוססים למיתה,
מ"מ לנכון הדיון דינו כספק ממש, (וכמו דחזין גם בפ"ט גירושין
הכ"ה, דאע"פ דקטע שם לשון "שרוצ" הנשים זכות הוא להן כו', מ"מ
דינו כספק ממש ואם נשאת תלך ע"ש), וכן לפי"מ דבבב"ר הרי"ף
ב"רש האשה בתלך והרמב"ם בפ"ג דיבוס הכ"ז ורבינו האי גאון
שהו"ד בצעל המאור לקדושין ג' ע"ב והרמב"ם במלחמות שם ור"ת
בצבורות כ' ע"ב והרמב"ם ביו"ד סי' שצ"ז סע' ג' והשו"ע בזהב"ע
סי' קנ"ו דאפי' לרבנן דר"מ סמכין מיעוטא לחזקה ע"ש, בודאי
דייל לכל הני רבנותא דמכיון דלא התפרש שום מקום שהמיעוט
גוססים לחיים הוא מיעוט דלא שכיח סמכין המיעוט לחזקה והייל
ספק אשת איש, ואפי' להתוס' בקדושין פ' ע"א דבבב"ר דרבנן דר"מ
לא סמכין מיעוטא לחזקה, וי"ל דאסרינן בגוסס אפי' דיעבד משום
דייל דרוב גוססים למיתה הוא רוב שאינו גמור, וצדק שאינו גמור
סמכין לכר"ע מיעוט לחזקה כמ"ש התוס' שם, וגם ממ"ש [הרב
המגיד] בצורת נשים סקס"א מבואר דס"ל בפשיטות שבגוסס תלך
ע"ש. ועי' במהר"ל ס"ק קט"ז ובפ"ת ס"ק קל"א שכי' דגם בשו"ת
רדב"ז ח"א סי' תקכ"ו מבואר שבגוסס תלך. גם בשיירי כנה"ג ביו"ד
סי' של"ט בזהב"ע אות ו' כתב בחו"ד שבגוסס תלך.

וגם בחשו' צעל מנחת אהרן שצנען ע"ן אבות סי' ה' [וגדפסח תש"ו
זו גם בחוט המשולש סי' ז'], כשהשיג על מ"ש הגר"ח מוהללזין
דכל היבא דיש רוב למיתה אם נשאת לא תלך, כ' חוץ שר דבב"ר דלא
רק הריב"ש ס"ל דאפי' היבא דאיכא רוב למיתה כמו בגוסס וכדומה
אם נשאת תלך, ומשום דאיכא ז' חזקות נגד הרוב, אלא דגם ר"ת
בבתוס' צבורות כ' ע"ב סובר שבגוסס אם נשאת תלך, ומשמע
דאיכא דאיכא חזקה נגד הרוב אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והייל
פלגא ופלגא, וכמו שפי' מהרש"א בתוס' הג"ל, וכמ"ש הרא"ש שם ב'.
גם באמרי אש סי' כ"ג (ד"ה חמס) ובעל ילקוט הגרשוני צהל
תלפיות שנת תרע"ו סי' קמ"א כתבו דמהר"ל בצבורות משמע

שבגוסס תלך, והשיגו על המעלה יו"ט [המבואר להלן אות כ"ה]
שכי' להיפך, ע"ש.

וכן צ"ל עמק המלך על הרמב"ם, בהשמטה לפי"ג גירושין ה"ה,
כתב דדוקא במשאלים לא תלך משום דהמיעוט הוא מיעוטא
דמיעוטא, אבל בגוסס כיון דהמיעוט לא הוי מיעוטא דמיעוטא, וכמו
שהוכיח הרב צעל אבן העזר ביו"ד [דדפי' שטעטעין תרכ"ד] סי'
של"ט סע' ז' מהרמב"ם פ"ו גירושין הכ"ה והשו"ע אה"ע סי'
קמ"א סע' ס"ה ומהתוס' וברא"ש בצבורות כ' ע"ב ע"ש, אמרינן
סמוך מיעוטא לחזקה, ואפי' כשנשאת תלך, ודלא בצעל חוספת שבת
דס"ל שבגוסס וכן צשאר הדברים שרובם למיתה לא תלך, ע"ש. וכן
בבב"ר אליעזר סע' ה' ס"ק כ"ב, אחרי שהאריך מאד בזה, מסיק
דנראה עיקר לדיוט שבגוסס תלך. גם בתפארת צבי סי' קי"ז נועה
לומר שבגוסס תלך ע"ש. ועי' בדגול מרצבב בסע' ז', דאחרי שהשיג
על מ"ש הב"ש דאחרי ג' ימים מעידים על הגוסס [ובמבואר לעיל
אות כ"ב], כ' דאפי' אם נשאת לריך תלמוד.
[ועי"ע להלן אות כ"ו, ד"ה דהאיסור בגוסס הוא מדאורייתא,
ולפי"ז בודאי דאפי' אם נשאת תלך].

כה. הסוברים דלא תצא. ע"י במעלה יו"ט בצבורות פ"ג סי'
ז' אות ט' שכי' דמלשון הרא"ש שם דמדה גוסס
למשאלים נראה דרק לכתחלה אין מעידין על גוסס אבל אם נשאת
לא מפיקין. גם בשאגת ארי' החדשות סי' א' כתב שבגוסס (לא שנת
בגוסס זמן מועט לא שנת בגוסס זמן מרובה) לא תלך עפ"י
שדיומו התוס' וברא"ש בצבורות גוסס למשאלים. וכ"כ שם גם צ"ח
י"ח דס"ז ג' דממה דמדמו התוס' והפוסקים צ"ח דממה מקומות גוסס
למשאלים משמע שגם בגוסס לא תלך. וגם בבית מלך צ"ח ה',
אחרי שהביא ממנהר"ש שבגוסס תלך, כ' דמהתוס' בצבורות וביבמות
משמע דגוסס שוכ' למשאלים דלא תלך. וכן בזית רענן ח"א תקי"ע
סי' א' אות ה' כתב בחו"ד, דמהתוס' בצבורות משמע להדיא שבגוסס
לא תלך ע"ש. ובקרבן נתנאל פט"ז דיבמות סי' א' אות ג', אף
בכתחלה כ' שם דבב"ר המעלה יו"ט הג"ל הס' חידוש דין להחיר
דיעבד מה שלא נזכר בכל הפוסקים, וגם חמה ע"ז מדב"ר הרא"ש
בדיבמות ע"ש, כ' אח"כ שאלא כדב"ר המעלה יו"ט בתוס' ביבמות
קכ"א ע"א ד"ה ולא, דממ"ש התוס' שם לענין משאלים דלא חיישינן
לרוב דלורצא מרבנן אי סליק קלא אית ל"י ולא תנשא לכתחלה כמו
גבי גוססין דאין מעידין עליהן אע"פ שרובן מחים, משמע שבגוסס
נמי רק לכתחלה לא תנשא ואם נשאת לא תלך (*), וכן הדיון, דמאי
שאל משאלים דדיעבד לא מפיקין מיני' דסמכין ארוב, ה"ל בגוסס
סמכין ארוב ע"ש.

גם

משם אינו מצוי, חיישינן למיעוט מיהא לענין לכתחלה ע"ש. ובחן טוב
סי' קי"ב דק"י ג' כתב דמדב"ר המהר"ש דלקמן [דנ"ח טור ב'] מבואר
שיש הוכחה לזה בפשט התוס', דאל"כ איך מביאים התוס' דא"י. מגוסס,
הלא ודאי דגוסס חמיר טפי משום דאין בו אלא רוב אחד ולא דמי לצורבא
מרבנן במשאלים שיש בו חרי' רובי. ועוד מה הצטרכו כלל התוס' להביא
מגוסס, הלא גם במשאלים בלא צורבא מרבנן איכא רובא. אי"ו דתחת
התוס' היא כנ"ל. גם בקרן אורה ליבמות פ"י כ' בכיונת התוס' ע"ש.
ובמהר"צ ס"ק קט"ז דצ"ט ד' כתב דאין דב"ר המהר"ש מחזירים ע"ש.
ועי' מ"ש בזה בדב"ר אליעזר סע' ה' ס"ק כ"ב. ועי"ע מ"ש בשיב דב"ר
התוס' האלו, בעדות ביהוסף ח"ב דף ק"ה, פרשת מרדכי סי' י"ט דע"ד
טור ב', זכרון כהונה דכ"ו ד', ברכת יוסף [להר"י לנדא] סי' ל' דס"ן
ג', ברית יעקב סי' ט"ז דף כ"ו, שערי ציון ח"ג סי' י"ד אות ה'—ה"ו, תל
תלפיות שנת תרע"ו סי' קמ"א וסי' קנ"ד, ובעוד אחרונים שיובאו דבריהם
בסע' ל"ב לענין אי מתירין בעגונה כשיש תרי רובי ע"ש.

ב) ובתחילה כ' שם, דגם מהר"ף ריש האשה בתרא והרמב"ם פ"ג
דיבוס חס"ו והטור אה"ע סי' קנ"ז מוכח דבב"ר כר"ת, אלא שאח"כ כ'
דיש לדחות הוכחה זאת עפ"י מ"ש הרשב"א שם דהא דאמרינן בקדושין פ'
ע"י גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דרבנן אמרי' דמיעוטא כמאן דליתא
ורובא וחזקה רובא עדיף, שאני החם שהמיעוט אינו מגרע כחו של הרוב
ממש אלא שהוא עומד לגמרי כנגד הרוב, מיעוט כזה אינו חשוב להצטרף
כלל, ולא דמי להא דהאשה בתרא דהמיעוט מרע להרוב ממש וזמן הרוב אתה
מסלקו, כלומר דמאותו חלק המרובה שמתעברות יש מקצתן שמפילות ע"ש,
דלפי"ז גם בגוסס ובכל רובא כדומה לו שהמיעוט עומד נגד הרוב ואינו
מגרע כחו של הרוב, אינו מצטרף עם החזקה ואמרינן דרובא עדיף מחזקה ע"ש.
(*) ועי' במהר"ש דנ"ו טור ב', דאחרי שהעלה שבגוסס תצא וכנ"ל באות
כ"ד, הקשה בעצמו ע"י מהתוס' ביבמות הג"ל, וכתב דנראה דכוונתם היא
דכמו דגבי גוסס חיישינן למיעוטא לענין דאפי' כשנשאת תצא, משום
דהמיעוט גוססים דלחיים הוא מצוי, ה"ג גבי משאלים אף דהמיעוט דגמלטים

אוצר

סי' רנו אות כה

הפוסקים

גם בתשו' טוהר"ח מוואלאוין שבעף ען אבות סי' ד' [וגדפסה גם צחוט המשולש סי' ו'] כתב (צחות ע"רי"י) שמהתוס' יצימות קכ"א משמע להדיא דמה שאין מעידין על הגוסס הוא רק מדרבנן ולכתחלה, והכי משמע נמו מהתוס' שם בדל"י ע"כ ד"ה הא, ומתמדי שם סי' כ', ומת"א"ש פ"ב דקדושין סי' כ', ומתמדי פ"ק דחולין סי' תקל"ב, ממה דמתו לגוסס ומשאלים בחדא מחתא, וכמ"ש בצ"ש צמ"ק ק"ב בשם רבינו ירוחם דאף הכן דקתני דכו לישא דאין מעידין עליהם לא מוכח דתלא, ודלא כריב"ש, ע"ש. וביאר שם צחות י"ז ובהגה"ה שם דדוקא אם נשאת לאחר ג' ימים לא תלא, אבל אם נשאת בתוך ג' יום בידיו לחלוק על מהר"ם מרומנוב' [הג"ל צחות כ"ב] דס"ל שבתוך ג' לא היו בכלל רובא דלמיתא דמשמע מ"ש דרובן לא היו אחר ג', ואף שהתוס' יצימות דק"כ ע"כ צ"ה למימרא כתבו דאיתו גוסס שסופו למות מת לאחר, י"ל דכך לאלתר הוא חוץ ג' ימים, ושפיר קרו ל' לאלתר נגד י"ב חודש דאיתו צה התוס' שם. [צמ"ש דלמהר"ם היו בכלל רוב למיתא לאחר ג' ימים, וס' להעיר דהיינו רק לפימ"ש במרדכי צמ"ק סי' תתס"ד בשם מהר"ם שרוב גוססים אינם חיים שני ימים או שלשה, וכ"ה בכל' שמחות למת"ם שגד' צליוורנו תקע"ט, צמ"י, ו' אבל לפימ"ש הרא"ש צמ"ק פ"ג סי' י"ז בשם מהר"ם שרוב גוססים אינם חיים ג' ימים או ד"י, וכן לפי מה דאיתא בכל' שמחות למת"ם שגד' צליוורני תקע"ה ג' ימים או ג' או ארבעה, וכ"ה בהגהות מיימוניות צפ"ד מה"ל אבל אית' א', לפי"ז לא היו רוב מוחלט למיתא אלא אחר ד' ימים. ובשפיר יזון ח"ג סי' י"ד אות ע"ד מבורר מתוך פירושו בכוונת התוס' יצימות קכ"א ע"ה ד"ה ולא, שגוסס אם נשאת בתוך ג' תלא, משום שבתוך ג' היו מיעוט דשכית שיחי, ובנשאת לאחר ג' ימים לא תלא משום דאחר ג' ימים היו מיעוט דלא שכית שיחי ע"ש].

גם בבב פורת ח"ב סי' ח' דכ"ז ד' כתב דנראה ודאי דמה שאין מעידין על הגוסס הוא רק מדרבנן ואם נשאת לא תלא, וכדמוכח מהתוס' יצימות ל"ו וקכ"א וברא"ש פ"ב דקדושין והמרדכי צמ"ק דחולין דגוסס דינו כמשאלים, והוסף דמה שכתבו התוס' יצימות ל"ו [והרא"ש והמרדכי הג"ל] צמ"שלים צלשון "אשחא אסורה", ובגוסס צלשון "שאין מעידים עליו להשיא אשתו", לשון המשניות נקטו, ולענין משאלים תנן אשחא אסורה, ולענין גוסס תנן אין מעידין אלא עד שתלא נפשו, דמשמע צה גוסס. גם בישרש יעקב יצימות ק"כ ע"כ (צ"ה למימרא) כתב דהמחור הוא דגוסס דינו כמשאלים. וגם בתוספת שבת עם מהדורא בתרא [שגד' צאלקווא תקס"ו] צמ"י שכת' סי' ג' ס"ק ד', ובעז ע"ס ודעה מהדור"ג ח"ב סי' רמ"ז, בתוך דצריכה לענין מה דאיתא צו"ד סי' של"ט שגוסס ג' ימים מתאבלים עליו, כתבו דמה דלא חיישין שמה תנשא ע"ז, היינו משום דקו"ל דאם נשאת לא תלא ע"ש.

ובתשובתו שם צמ"י ו' [וגד' גם צחוט המשולש סי' ח'] השיג על מ"ש בעל מנחת אהרן [שהו"ד צחות כ"ד] דלשיטת ר"ת שבתוס' בכוונת כ' ע"כ, תלא בגוסס משום דחיישין למיעוט כשיש חזקה בדי, וכתב דנראה דהנה דגוסס אינו תלוי כלל בצלוגתא אם חיישין למיעוט דבהדי חזקה או לא, דאטו מאן דחייש למיעוט דבהדי חזקה אינו מורה שצמ"שלים לא מרפין מיעוט לחזקה, ומאן יימר דגוסס חמור ממשאלים, ולא מציעה לשיטת הרמב"ן צדושיו לזה [י"ה ע"כ] ויצמות [ק"י ע"ה] והרמב"ם דקדושין [פ' ע"ה] ע"ש, לדידכו ודאי דלא חיישין לחזקה [דחיים] דגוסס כיון דתעביד צ"י מעשה הגסיסה, וכן לשיטת הרשב"א יצימות [ק"י ע"ה] ובמשמרת הצית דלא חיישין למיעוט קמא [דמיעוט שאין איה מסלקו מן הרוב אלא שטומד לגמרי כנגד הרוב אינו חשוב להלכך לחזקה ע"ש, לדידי ודאי דלא חיישין למיעוט גוססים לחיים], אלא אפי' איתא דהתוס' [בצכורות שם] דלא סברי לאפלוגי בכהי מדיכבי עממא דשריותא [צדיעצד] דמשאלים משום דהמיעוט אינו מלוי, מ"מ אכתי מאן יימר דמיעוט שגוססים מלוי יותר ממיעוט שצמ"שלים, ואדרבה צחוט יצימות קכ"א ע"ה (ד"ה ולא) מוכח להדיא דמיעוט שגוססים חשיב עפי לא שכית ממיעוט שצמ"שלים, דהרי דימו גוסס לזרעא מרבץ טעב צמ"שלים דאיתא שם תרי רובי לקולא, [ומכ"ש דאין להציו שום ראי' לכאן ממה דפסקו הר"ף צ"ה האשה בתרא והרמב"ם והעו"ש דהאשה שהלך בעלה ונרתח למדכ"י וצאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא ולא תתיבס משום דסמכין מיעוט לחזקה ע"ש, משום דהתם שאני דהרוב תלוי צמעה כמ"ש הרמב"ן שם וכו' : מדבריו להלן צו"ה ד'].

ובב"ש"ט מהר"ש [ענגיל] ח"ג סי' ז' כתב דלא מציעה להסבירים שצמ"שלים אם נשאת לא תלא אף כשלא שכה עד שתלא נפשו, צדא"י דגם בגוסס לא תלא, אלא אף להסבירים צמ"שלים דכשלא שכה עד שח"י תלא [כמבורר באלה"פ צמ"י ל"ד], מ"מ י"ל דהיינו דוקא צמ"שלים משום דיש מיעוט המלוי [שניולוס] ובהדי חזקה אשחא איש חוששים מן החורה, אבל בגוסס לא תלא משום דמיעוט דגוססים לחיים לא היו בכלל מיעוט המלוי, וראי' לה מ"מ"ה החום בכתובות נ"ה ע"כ (צ"ה לאחר) וצ"כ ע"ט ע"כ (צ"ה אימור) צאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שימות בעלך, שגוסס מקרי המיתא עבדא דאיתא, ומוכח מזה דמיעוט דגוססים לחיים אינו בגדר מיעוט המלוי, דאליכ לא ה' נחשב עבדא דאיתא, כמ"ש הרשב"א דקדושין ס"ב ע"כ שצאומר אם תלד אשתך נקבה לא חשיב עבדא דאיתא כיון שיש מיעוט מפילות כר', ומכיון דהמיעוט אינו מלוי לכן אף בהדי חזקה לא חיישין ל' אלא מדרבנן וכמ"ש מהר"ש דחולין י"ה ע"כ ע"ש, וא"כ אם נימא דלא כריב"ש [סי' שטיע] דס"ל דיש צ' חזקות [בכל עגובה, חזקה חיים של הבעל וחזקה אשה איש של האשה] אלא כו"כ [במהדור"ק סי' מ"ג] דס"ל דלא חשיבי צ' חזקות האיל דמקושרות צ"ז, ולא שגוסס ליכא אלא חש דרבנן ואם נשאת לא תלא, ובפרט ש"ל לפימ"ש צאגודת ארזב סי' ל' אות

ובתשובתו שם צמ"י ו' [וגד' גם צחוט המשולש סי' ח'] השיג על מ"ש בעל מנחת אהרן [שהו"ד צחות כ"ד] דלשיטת ר"ת שבתוס' בכוונת כ' ע"כ, תלא בגוסס משום דחיישין למיעוט כשיש חזקה בדי, וכתב דנראה דהנה דגוסס אינו תלוי כלל בצלוגתא אם חיישין למיעוט דבהדי חזקה או לא, דאטו מאן דחייש למיעוט דבהדי חזקה אינו מורה שצמ"שלים לא מרפין מיעוט לחזקה, ומאן יימר דגוסס חמור ממשאלים, ולא מציעה לשיטת הרמב"ן צדושיו לזה [י"ה ע"כ] ויצמות [ק"י ע"ה] והרמב"ם דקדושין [פ' ע"ה] ע"ש, לדידכו ודאי דלא חיישין לחזקה [דחיים] דגוסס כיון דתעביד צ"י מעשה הגסיסה, וכן לשיטת הרשב"א יצימות [ק"י ע"ה] ובמשמרת הצית דלא חיישין למיעוט קמא [דמיעוט שאין איה מסלקו מן הרוב אלא שטומד לגמרי כנגד הרוב אינו חשוב להלכך לחזקה ע"ש, לדידי ודאי דלא חיישין למיעוט גוססים לחיים], אלא אפי' איתא דהתוס' [בצכורות שם] דלא סברי לאפלוגי בכהי מדיכבי עממא דשריותא [צדיעצד] דמשאלים משום דהמיעוט אינו מלוי, מ"מ אכתי מאן יימר דמיעוט שגוססים מלוי יותר ממיעוט שצמ"שלים, ואדרבה צחוט יצימות קכ"א ע"ה (ד"ה ולא) מוכח להדיא דמיעוט שגוססים חשיב עפי לא שכית ממיעוט שצמ"שלים, דהרי דימו גוסס לזרעא מרבץ טעב צמ"שלים דאיתא שם תרי רובי לקולא, [ומכ"ש דאין להציו שום ראי' לכאן ממה דפסקו הר"ף צ"ה האשה בתרא והרמב"ם והעו"ש דהאשה שהלך בעלה ונרתח למדכ"י וצאו ואמרו לה מת בעלך לא תנשא ולא תתיבס משום דסמכין מיעוט לחזקה ע"ש, משום דהתם שאני דהרוב תלוי צמעה כמ"ש הרמב"ן שם וכו' : מדבריו להלן צו"ה ד'].

אוצר

סיק רנו אות כח—כו

הפוסקים

[אות י'] במשאלים דאם כבר עבר זמן רב ולא נשמע ממנו מאומה זכרי'ג לכו"ע אם נשאת לא תלך, אפי' בשלל שבה, דלפי' כ"ש בגוסס שער זמן רב ולא נשמע ממנו מאומה דבדאי שאל נשאת לא תלך כו'. ועפ"י כי דה"ה בנידון שהעד ראה שפג עליו הכדור בחזק עד שהורב למעלה ופגל בחזק לארץ וחי מונח כמו רבע שעה בלי שום תנועה ונשימה של חיים, דבדאי הוי בכלל רובן למיתה ובידענד לא תלך ע"ש.

ועי' במרה"צ ס"ק קט"ז שהאריך והעלה דין זה אם בגוסס תלך שנוי במחלוקת, דהתוס' ביצמות ל"ו וקנ"א וצבטורות כי והר"ש ביצמות ל"ו וצבטורות שם וצבטורות פ"ב סי' כי והמרדכי ביצמות ל"ו סברי דלא תלך, וגם במהר"ם מרומנובורג מוכח דס"ל כן ע"ש, חמ"ס הרמב"ם צפ"ו גירושין הכ"ה והטור והשו"ע אה"ע"י סי' קמ"א סעי' ס"ה סברי דתלך כדמוכח ממ"ש שם דהמציא גט והניח את הצעל גוסס ה"ז ספק גירושין, ולפימ"ס הרמב"ם שם צפ"ו ה"ג דכל מקום שנאמר בחזק זה "ה"ז ספק גירושין" אם נשאת תלך, ומ"מ גם לדעת הרמב"ם [והטור] והשו"ע מדאורייתא מותרת להנשא אלא דסברי דאעפ"כ עשאוהו כשל תורה דאפי' בידענד תלך, כדמבאר ברמב"ם פ"ז דנחלות ה"ג [ועבור] וצ"ע חו"מ סי' רפ"ד סעי' ד' דכל היכי דקתני אין מעידין אינה אסורה אלא מדרבנן ומ"מ אפי' בידענד תלך, וכן נראה להדיא מלשון הרמ"ם צק"ע דלכו"ע אין אסורה בגוסס אלא מדרבנן ע"ש, וא"כ י"ל דבדרבנן אזלינן לקולא בספק פלוגתא דרבנןא שלא להוציא אשה מצעלה, אלא דלמעשה ל"ע להקל בזה, שגם הרדב"ז ה"א סי' חקנ"ו תופס בפשיטות שגוסס אפי' כשנשאת תלך.

גם בשלחנו של אברהם צ"ה"ע סי' י"ז אות ו' כתב דין זה שנוי במחלוקת, דמהר"ם צבטורות נראה דתלך אצל מהתוס' שם וביצמות ל"ו ומהר"ם צבטורות מו"ק נראה דלא תלך ע"ש. ועי' מ"ש בזה בעמודי אש [להר"ם מראסין] דל"ב ד' והלכה.

כו. להסוברים דתצא, אם הוא מדאורייתא או מדרבנן. עי' בס' אורים גדולים למד קנ"ט [וגדפסא תשובתו גם צזרע אברהם סי' ד' ע"ש] שכי' בנידון, דמאחר שהניחיהו גוסס ולא ראהו מת, נמלא דאשתי בחזקת איסורא דאורייתא קיימא כו', דאע"ג דרוב גוססים למיתה אפי"ה לא אזלינן בזה רוצה משום דאיכה כנגדו תרי חזקות חזקת האיש שהוא קיים וחזקת האשה שהיא אשת איש כמ"ש מהר"ם צבטורות [ריש דף י"ז ע"ש]. ובנידוןא שלא הי' גוסס מחמת חולי אלא מחמת אלא שהי' במדרבנן מיס, הוסיף דנראה דצ"ד לא אמרינן רוב גוססים למיתה, דכלל גוסס כזה אם בא אחד ורוי למאנו חוזר לאיתנו הראשון, וכו' ספק שקול אם חי אם מת ע"ש.

גם במשיב דבר סי' כ"ז כתב דאליבא דהריב"ש שכי' דכלל הכי דתלך אסורי מן החורה א), יולא דגם בגוסס [מכיון דתלך אליבא דהריב"ש וכמבאר באות כ"ז ע"ש], אסורה מן החורה, מחמת דתרי החזקות חזקת חיים וחזקת אשת איש מפקי מהרוב דגוססים למיתה ע"ש.

ושם צ"ח כ"ח מבאר דדבר זה אם מעידין מדאורייתא על גוסס שנוי במחלוקת, ויסוד המחלוקת הוא אם הא דרוב גוססים למיתה הוא רוב גמור או לא, דהתוס' ביצמות ל"ו ע"ב (ד"ה הא) וקנ"א ע"א (ד"ה ולא) סברי דמדאורייתא מעידין על גוסס משום דרוב גוססים למיתה והוא רוב גמור כמבאר בשבטותא ל"ג ע"א

לפירש"י [ותוס'] שם, וכ"ה דעת הר"ם צבטורות מו"ק שכי' צ"ח מהר"ם מרומנובורג דכשהעידו שקרובו גוסס זה ג"י מתחלל עליו, אצל הרמב"ם שכי' צפ"ו גירושין הכ"ה שאל הניחו אותו גוסס ה"ז ספק גירושין, וצ"ע דתרומוה ה"ג דכשהניחה את צעלה גוסס והיא כהנת אשת ישראל לא תלך בחרומה, סובר דרוב גוססים למיתה אינו רוב גמור וכו', ולפי"ז יתפרש בזה דאיתא בשבטותא שם מהו דתימא רוב גוססים למיתה קמ"ל, דהיינו כשמעו דקמ"ל שאינו רוב גמור, ודלא כרש"י שם שכי' קמ"ל השתא מוכח הא לא שכיב ע"ש. ועי"ע מ"ש בזה בספרו הטמק שאלה סי' קנ"ט אות א'.

אולם באר"י דבי טילאי סי' ו' כתב דבדאי ליכא שום ספיקא דאורייתא בגוסס, דהרי במעדי יו"ע צפ"ג דצבטורות סי' ז' אות ט' דייק מהר"ם שם שגוסס אם נשאת לא תלך וכן פסק צקנן מתחלל צפ"ע"י ביצמות סי' א' אות ג' [וכמבאר לעיל אות כ"ה], ועכ"פ אף אם יומא דתלך וכו' [דע"ה זו מבוארת לעיל אות כ"ד], מ"מ זה צרור ופשוט בלי שום ספק כלל דאינו אלא מדרבנן, דהרי התוס' והר"ם צבטורות כי ע"כ וצ"ע מקומות כתבו דמה דלא אזלינן בגוסס בזה רוב גוססים למיתה היינו משום סמוך מיעוטא לחזקה, ומבואר שם בתוס' ור"ם דסמוך מיעוטא לחזקה לא הוי אלא מדרבנן ממה שכתבו דרק להחמיר אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה (כו"ב), וכמו כן לפימ"ס התוס' ביצמות ל"ו דמה דמחמירין בגוסס יבמשאלים הוא מחמת דהוי מיעוט המאנו, ג"כ אינו אלא מדרבנן. ובוסיף, דהא דמבאר באר"י העור צ"ד [שגד' שטעטעטין תרכ"ד] סי' של"ט סעי' ז' דממ"ס הרמב"ם צפ"ו גירושין הכ"ה והטור והשו"ע צ"ה"ע סי' קמ"א סעי' ס"ה דאם הניח את הצעל גוסס הוי ספק מגורשת, מוכח דהוי ספק מן החורה ע"ש, נראה דכוונתו היא דמשם מוכח דגם לאחר ג' ימים הוי ספק מגורשת מן החורה דשמא עדיין לא מת [בעת מסירת הגט] אלא נמשכה גסיסותו יותר מג' ימים ודלא כמ"ש הר"ם והטור צ"ח מהר"ם מרומנובורג דהזמן המוגבל להמיתה הוא ג' ימים ע"ש, אצל עכ"פ ליכא מאן דפליג שצ"עור ארוך [ויותר] דאי אפשר צ"ח אופן שחמש הגסיסות עד אז, דבדאי מותרת מדאורייתא להנשא משום דרוב גוססים למיתה, וכן מדרבנן אסורה משום דסמכין מיעוטא דגוססים לחיים לחזקה אשת איש. ועי' במהר"ל ס"ק קט"ז שה"ד לעיל אות כ"ה שכי' דאף שמהרמב"ם והשו"ע הני"ל מוכח שגוסס תלך, לפימ"ס הרמב"ם צפ"ו גירושין ה"ג דכל מקום שנאמר בחזק זה "ה"ז ספק גירושין" אם נשאת תלך, מ"מ מודו דאין האיסור בגוסס אלא מדרבנן, דמדברי הרמב"ם צפ"ו דנחלות ה"ג והשו"ע צ"ח"מ סי' רפ"ד סעי' ד' מוכח דכל היכי דקתני אין מעידין אינה אסורה אלא מדרבנן [כמבאר באר"י צ"ח כ"ט ס"ק רמ"ב ע"ש]. גם בחמדת שלמה סי' כ"ג אות ה' מבאר דס"ל דאף להרמב"ם דגירושין הני"ל אין האיסור בגוסס אלא מדרבנן ע"ש. ועי"ע בחשו' מוכריי אצ"ד ליסא שצ"ח כ"ד שם, באות ז'. גם בחשו' מוכריי אצ"ד ערינבארג אצ"ד פרעמישלא שצ"ח ספר קצ זהב כתב (צדפ"צ טור ז') דלפי"מ דמבואר ברמב"ם פ"ז דנחלות שצ"ח לגוב אריות וצ"ח וכו' אינו אלא מדרבנן, נראה דגם בגוסס אינו אלא מדרבנן, דהרי גוסס שוכה לבן כמו שגראה מהתוס' ביצמות ק"כ ע"ב ד"ה למימרא ע"ש. [אלא שכתבו הכ"ל, וכן בדברי שאול וקהלת יעקב ומעלה אר"י דלהלן, לא הוזכר אם בידענד תלך או לא].

וכן בדברי שאול ויוסף דעת מהדו"ת צ"ד סי' של"ט סעי' ז' כתב דנראה דכיון דיש רוב גוססים למיתה, אינו ספק דאורייתא, דאף

זהב מבואר (בדפ"ב ד') ד"ל דאף להסוברים דסמוך מיעוטא לחזקה הוי פלגא ופלגא מדאורייתא. מ"מ הכא שאני משום דחזקה דדייקא ומינסבא מרעה לחזקה כדאיתא בתוס' בתובות כ"ב ע"ב (ד"ה הבא) בשם ר"ת ע"ש.

א) עי' באוצה"ס בסעי' כ"ט ס"ק רמ"ב דהריב"ש לא כתב כך להדיא. והאחרונים נחלקו בדעתו.
ב) ובתשו' מוהרי" ערינבארג אצ"ד פרעמישלא שבסוף ספר קב

אוצר

סיק רנו אות כו—כח

הפוסקים

דמבואר בחוס' וברמב"ם: מדבריו הקודמים], אי"כ לא האמינו בזה לעד אחד, ונשאר הדבר על דין חורב דאין עד אחד נאמן בדבר שבערוה, וגם בלי זה י"ל דכיון דאסורה להנשא [עכ"ל] מדרבנן ואפי' דיעבד חלה, אי"כ חזין דזו שעמד ונשאת לא דייקא, ומנסבא בלא היתר, וכרי עיקר נאמנות העד הוא משום דהיא דייקא ומנסבא, ואי"כ הכא דלא דייקא ממילא דאינו נאמן אפי' מדרבנן, ולכן הולך ממזר מן התורה וי"ע, ע"ש.

מיהו ע"י צחמדת שלמה סי' ל"ג, שנידונו כי שעד אחד העיד שהניחיה גוסס, וכי שם (בסוף אות ו') דלע"פ דאסורה מדרבנן, מ"מ חזקה איסור [דאורייתא] אין כהן כיון דרובם למיתה כו', וגם צחשי מהר"א ערינצברג אצ"ד פרעמישלא שצסוף ספר קצ זהב, שנידונו כי שעד אחד העיד שהניחיה גוסס, כי שם (בדפ"ב עור ב') דהיתר דמכיון שילאח ע"י מחזקת אי"א דאורייתא נוכל לסמוך על הגוי שאינו מסל"ח שאמר שמה ע"ש. [ועי' צס"ב כ"ז סי"ק רכ"ט אות ז', צמה שנחלקו הפוסקים לענין דעת המקילים צספ"ק ג"י משום דמה שאין מעידין אחר ג"י הוא רק מדרבנן, האם הוא דוקא בשני עדים, ועי"ע מה שהביא הפ"ח צס"ב ל"ד סי"ק קל"ט לענין מה דקוי"ל שצנעב צמסאל"ס ילאח מאיסור דאורייתא, האם הוא דוקא בשני עדים].

כו. כשהניח אנשים גוססים ונודע על חלק מהם שהבריאו, האם נשי כולם אסורות מדאורייתא לכו"ע. ע"י צחזון איש צלקועים שצסוף ה"ל שבת סי' ס"ג אות ו', שכי' דאם הניחו עשרה אנשים גוססים ונודע שאחד מהם הבריא [ולא נודע מיכיו], אפשר ששם [כל] אחד מהם אסורה מן התורה, דכיון דאחד מהם הבריא יש להעמיד צעלה צחזקת חו ולומר דזהו שהבריא כו', ואפשר [לומר להיפך] דאפי' אם השעה הבריאו מותרת [מן התורה], דכשאלו דנים על צעלה אמרין רוב גוססים למיתה כו', ואפשר דברובא תליא מילתא כו', דאם רובם הבריאו יש כהן כה רוב גוססים למיתה אחרת כהן], אצל אם רק מיעוטם הבריאו לא חיתרע רובא דגוססים למיתה, וכן נראה עיקר.

כח. האם יש חילוק בין גוסס בידי שמים לגוסס בידי אדם. צ"ש סק"ד (וכו"ד צב"ע סק"ח) כתב צס"ס החוס' [יצמות ק"כ ע"ב ד"ה למימרא] דדוקא גוסס שאינו מגוייד אין מעידין עליו אצל גוסס שהוא מגוייד מעידין עליו א). וכי' צע"י ארזים סי"ק קכ"ט דמשמע צ"ש דקאי אפי' צמקוס שיש לחוש שנתגייד צסכין מלוצנת, או בידוע בודאי שנתגייד צסכין מלוצנת להמקילים צספ"ק מלוצנת, דאי מיירי דוקא צמקוס שאין לחוש לסכין מלוצנת או כשידוע בודאי שאינה מלוצנת, אפי' צמגוייד שאינו גוסס נמי מעידין.

ובצנעו

א) וכתבו החוס' שם, דכיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חיי"י גס בריטב"א שם מבואר בהחוס', דאצ"ג שבגוסס יש מיעוט גוססים לחיים, מ"מ במגוייד שהוא גוסס כולם למיתה ע"ש. ובפנים מאירות ח"א סי' מ"ח משמע דס"ל דמקור החוס' הוא מה דאיתא בסנהדרין ע"ח ע"א דרבנן דריב"ב סברי דאף שגוסס בידי שמים ההורגו חייב, מ"מ גוסס בידי אדם ההורגו פטור משום דמכיון דאתעביד ב"י מעשה דמי לטריפה ע"ש. גם במים חיים לבשל הפר"ח, בהדושי ליבמות [שנדפסו גם בסוף מ"ס ליבמות דפוס וילנא], ציין בתוס' הנ"ל להג"ה דסנהדרין הנ"ל, ועי' בהת"ס חו"ד סי' של"ח שתמה מהג"ה הנ"ל על מה דמבואר בפ"י הרא"ש בגזיר דף ד' ע"ב להיפך דגוסס בידי אדם אינו קרוב למיתה כ"כ כמו גוסס בידי שמים. ועי' מ"ש בתירוצ תמיהה זו במהרי"ץ חיות בגזיר שם, ובקב חוב סי' ה', ובמשנת אליעזר מהר"ת דרוש א' דף ט' סוף ע"א, ובמשנת אברהם ח"ב ריש סי' ט' בשם אבני גזר ע"ש.

דאף אם נימא סמוך מיעוטא לחזקה, הא לדין כל סמוך אינו חלה מדרבנן כו', וגם מחוס' צבורות כי ע"כ נראה דרק משום חומר אי"א אין מעידין על גוסס, והשיג בזה על מ"ש צאנן העוזר הנ"ל שצגוסס כזה ספק דאורייתא.

ובקהלת יעקב [להר"י מקרלין] סי' י"ד כתב דממ"ש הרא"ש צסוף מו"ק והעוזר [והשו"ע] צו"ד סי' ש"ט צס"ס מהר"ם דאם אמרו לאשה ראינו צענך גוסס זה ג"י חייבת להחלצ' [כדכונה לעיל באותיות כ"ב כ"ג ע"ש], מוכח דמדאורייתא הוי צחזקת מת, וכן משמע בחוס' יצמות קכ"א ע"א דרוב גוססים למיתה חשיב רוב עפי מרוב צמסאל"ס, וכן איתא צר"ש פ"ב דקדושין סי' כ'. ועי"י צ' שם צנידונו, דכיון שהעידו העדים שראוהו מסוכן מאד עד כי לא הי' יכול לדבר כהוגן מכובד חליו וגם ראו צו סימנים מוכיחים על קירוב מותו וכי', דאשה זו ילאח מחזקת אי"א דאורייתא ע"ש. ועי' גם צמל"ה ארי' חניינא קרית ארבע סי' מ' דף מ"ב ג', שכי' דהיתר צנידונו דמכיון דהעד אמר שפלוגי הי' חולה מסוכן ונוטה למות, ומה שאמר נוסח למות אפשר שהוא צכלל גוסס, וקוי"ל דרוב גוססים למיתה, אי"כ מן התורה היא מותרת ע"ש.

ובנאמן שמואל סי' מ"ו דף ב' כתב דמבדרי מהר"ם צק"י"ע דני"ו עור א' וד' נראה דאין הפרש בין משאל"ס לגוסס חלה צמסאל"ס לא חלה משום דהמיעוט לא שכיח וגוסס חלה משום דהמיעוט שכיח, אצל האיסור הזה צעניהם דאינו חלה מדרבנן ע"ש. וכי"כ צמרה"ל סי"ק קט"ז. וגם צחן עוב סי"ק קר"ב דק"י עור ג' כתב דהרמ"ש הענה שצגוסס חלה אף דלא הוי חלה מדרבנן ע"ש.

ועי' צס"י ה"ר אצל ענף ח' שכי' נחלק, דאף שצגוסס דעמל"ה ילאח מאיסור דאורייתא, משום דרוב גוססים למיתה, אצל צגוסס שנמשכה גסיסותו ג' ימים ילא מרוב גוססים למיתה, עפ"ימ"ש החוס' ציצמות ק"כ ע"ב (ד"ה למימרא) דאוחו גוסס שסופו למות מת לאלתר, ואי"כ אין כהן עדות כראוי אפי' מדאורייתא. [ועי' לעיל אות כ"ג דגם צבית מאור סעי' ה' וצפ"ח סי"ק קל"א כתבו צב"ר זו שצגוסס שנמשכה גסיסותו ג"י ילא מרוב גוססים למיתה ע"ש]. אולם צצברי שאל ויוסף דעת מהדו"ת צו"ד סי' ש"ט סעי' ב' תמה עליו ממ"ש הפרישה [צו"ד סי' ש"ט] שכן דרך הגוססה להמשך ג' ימים ע"ש. גם צשו"ת עמודי אש [להר"י חיונישטיין] סי' י"ט סי"ק ו' תמה עליו ע"ש. [ועי"ע לעיל באות הנ"ל, דיש סיבבים דגוסס שנמשכה גסיסותו ג' ימים עדיף ומעידין עליו].

דיש שכתבו לחלק, דאם ב' עדים העידו שהוא גוסס האיסור הוא מדרבנן, ובעד אחד הוא מדאורייתא. צנאמן שמואל סי' מ"ו הנ"ל, אחר שכי' צנידונו היתר לסמוך על העד שהעיד שמה צמלחמה אף שלא אמר קצרתיו, משום שגודע לנו שהאיש הכוא הי' גוסס, דאף שצגוסס אפי' כשנשאת חלה מ"מ אינה אסורה חלה מדרבנן כו', כי דאינו חוקע עצמו בזה מפני שחושש דלרוך ששני עדים כשרים יעידו שהי' גוסס, מה דליכא צני"ד, ואע"ג דמה שראוהו שהי' גוסס הוי עכשו [צצירוף עם מה שהעיד העד שמה] להיתר אשה ובהיתר אשה הקילו [דלא צעין שני עדים כשרים], מ"מ כיון שצעת ראייתם שהי' גוסס לא היתה עדותם מספיקה להחזירה, כג כי האו לא אמרין דהקילו. [ועי' בהשמועות שצאל"ה"פ כרך ג', מהדו"ב, צדף ב', צמה שהובא שם מהפוסקים שדנו צנידונים שונים אם חכמים האמינו לעד אחד או לעד פסול גם כשאינו מעיד על עצם המיתה חלה על ענין אחר הנלך לצ"ד להוכחה על המיתה].

ובתשו' מהרי"ש רעפהיש שצאגודות ארוב מדברי סי' י"א כתב (צדף ג' עור ד') דלכאורה יש מקום לומר דאם העיד עד אחד שהניחיה גוסס ועמדה ונשאת הולך ממזר מן התורה, ואף דמן התורה חלוקין צחר רוב, ורוב גוססים למיתה, ורק צצנן החמירו דלא ניזיל צחר רוב, אפי"ה כיון שהחמירו דאפי' דיעבד חלה [לפי"ע

אוצר

סיק רנו אות כח

הפוסקים

ובלבושי מרדכי הנייח ס' ע"ז כחצ' לז היתר ע"פ הב"ש, צידון שירו לחוד צענו והי מקלה דמו מצענו וכשהעמידו לא זז אבר ועינו נהפכו לחיורי והדפק לא הי נוקף ומשכחו כהדם מת וגם לא הרגישו חיות בתנועת גופו ע"ש. וע"ש שם עוד לז היתר משום דליכא צרכי חרי רוצי למיתא, דרוב הנפלים צדרי צטן כו' למיתא, ורוב גוססים למיתא. ועיקר דין חרי רוצי יוצא צטן ל"ב.

ועי"ע להלן אות ל' ממנה אחרונים שכתבו היתר ע"פ החוס' הנ"ל, בגוסס ע"י מים, משום דחושבים זאת כגוסס בידי אדם.

אולם בחשו מוה"ר דניאל אישערופה שם ירך אברהם ס' ד' דס"ד ד' הביא דמוה"ר יוסף הלמן כתב צידונו שאין להתיר עפ"מ"ש החוס' שגוסס מגוייד מעידן עליו, משום דמכיון שפצרת החוס' לא נמלאת בשום אחד מהפוסקים משמע דאינם מחלקים [לדינא] צין גוסס לחוד לגוסס מגוייד, וכ' ע"ז דדבריו נכוחים למצין.

ובגתיות לשבת ס"ק ל"א כתב דדברי הב"ש אינם מוכרחים, משום דהחוס' לא כתבו חלל דליצא דהמקשה בע"כ ל"ל פן, חלל לפי"מ דמשני אצוי דמתני' דיצמות כר"ש צן אלעזר ומתני' דהלכות כרצון י"ל שפיר דל"ש צן אלעזר דחס' מתני' דיצמות אחי' כותבי' אין מעידן אפי' צמגוייד שהוא גוסס משום דיוכל ליכרות ולחיות, וכן לרצ' דמוקים למתני' דיצמות צסכין מלוצנת אפי' מגוייד שהוא גוסס וכול לחיות ב). וכ"כ צירש יעקב ציצמות ק"כ ע"צ. וגם בחשו מהר"ש נאטאצון שצטערי עזרה ס"ע ל"א דף ע"ד ד' דהכ' כע"ז את ראיית הב"ש ע"ש.

ובעצי ארזים ס"ק קכ"ט אחרי שחמה על הב"ש בהתייבות לשבת הנ"ל, הוסיף ד"ל עוד דמה שהולכו החוס' לומר דגוסס דמתני' דהלכות קאי אצמגוייד, היינו רק אליצא דהמקשה שם דלא נחית לסבא שגוסס איכא איסור דלהללו, חלל לפי"מ דמצואר צמזור מ"ג ע"א דכין מוזכר על הגוסס מקרא דלהללו ע"ש, לפי"מ י"ל שפיר דגוסס דמתני' דהלכות לא קאי אצמגוייד, ומ"מ אלעזר שפיר נאשמועין דאין חייבים עליו משום לאו דעומאכ אע"פ דאיכא צי' להללו ע"ש. גם צקבלת יעקב [להר"י מקרלין] ס' ע' כתב צחוק שאר דבריו דלפי סוגיא דמזור הנ"ל אין הכרח כ"כ למ"ש החוס' דגוסס ע"י אדם לא חיי ע"ש.

ובפני משח ס"ק קי"ט הקשה על הב"ש, דהא החוס' לא כתבו צן חלל צתירולס הראשון, משא"כ לפי חירולס השני אין הכרח כלל לחלק צין גוסס צידי שמים לגוסס צידי אדם ג), וחלוצה מהגמ' צמגדרינ ע"א ח' והחוס' שם [צד"ה צגוסס צידי אדם] מוכח להדיח דגם צגוסס צידי אדם אינו ודאי שימות, וליכא צז חלל רוצ למיתא כמו צשאר גוססים, דהא החוס' שם תמכו דאותו שטעא גוסס אמאי פטור [כשצא אחר והרגו] וכלל רוצ גוססים למיתא וצידינ נפשות הולכים אחר הרוב כו', ותירלו דכיון שהקילה עליו תורה שחוצטין אותו ואע"פ שאמדוהו למיתא אין הורגין כל זמן שהוא חי וצימנין נמי דאומדין למיתא וחי כלכך כיון צצא אחר

גם בבבית יעקב ס' י"ז דכ"ט טור צ' תמה על הב"ש, דמכיון שצחוס' דמגדרינ הנ"ל מוכח דגם צגוסס מגוייד חיי רק רוצ' למיתא, ח"כ לפי"מ צצחת ח"ש דלא חלוצין צה צחר רוצ', גם צגוסס מגוייד אין מעידן, ואפשר שהחוס' דמגדרינ צברי כחירון שני צצחוס' דיצמות דלא מחלקי צז, וא"כ לא חיי להצ"ש להעתיק צן להלכה ד). וצהשמוט שצסוף הספר הוסיף, דאפשר לומר דגם מ"ש החוס' דיצמות דגוסס מגוייד ודאי לא חיי, הוא רק אליצא דהמקשה שם, חלל לשנינו דאצוי ורצ' אפי' גוסס מגוייד אין מעידן עליו וכמ"ש החוס' דמגדרינ. ועי' גם צשאל ומצינו מהדור"ל ח"א ס' ק' שכתב כך, דלפי"מ החוס' דמגדרינ, אפשר דגם צעגונה נחשוב את הגוסס צידי אדם כחי ולא סמכין שמת. וגם צנכור שרג' דיצמות ק"כ ע"צ [צד"ה עי' צחוס'] כתב דדברי הב"ש ל"ע ע"ש.

ובפרשת מרדכי ס' י"ט דף ע"ג ע"ד, אחרי שהביא מהב"ש, כי דמהר"ש מוכח להדיח דגם צגוסס מגוייד [אין מעידן ואפי' חס' נשאת] חלל, דהרי כ' צסי' שט"ט דכלל חיי דקחני צמתני' אין מעידן חס' נשאת חלל דומיא דמאי דתן אין מעידן עד שחלל נפשו דחס' נשאת חלל דהרי אין כלן עדות כלל, וליכא למימר דאין מעידן עד שחלל נפשו קאי אמאי דקא צעי למיתא ואפי' מגוייד וצמגוייד חס' נשאת לא חלל כו', דא"כ כידי מקשינן צגמ' ומי מלית מוקמת לה כר"ש צן אלעזר וכה' קחני סיפא כו', חלל שמת מינה דר"ש צן אלעזר דינא דאורייתא קאמר שאין מעידן כלל על המגוייד ואם נשאת חלל עכ"ד, וא"כ מוכח דהריצ"ש ס"ל דאין לחלק כלל צין גוסס צידי שמים לגוסס צידי אדם, דא"כ הרי נסתר לגמרי מה שהוכיח הריצ"ש דכלל איכא דקחני אין מעידן ר"ל דאפי' כשנשאת חלל, דלמא אין מעידן עד שחלל נפשו היינו רק מדצנן ולכחלה משום דקאי על ואפי' מגוייד, ומדאורייתא מעידן משום דגוסס ע"י אדם לא חיי וכו'. וכ' שם עוד דאפי' אליצא דהחוס' יש לדון, ד"ל דמ"ש החוס' דגוסס ומגוייד עדיף [מגוסס צידי שמים], היינו רק לענין דיעבד ה), ור"ל שצגוסס מגוייד המיעוט שחי הוא לא שכיח, ודרי גם צמשאל"ס דהמיעוט שחי הוא לא שכיח לא תנשא לכחלה ע"ש. וצדף ע"ה הוסיף דאף דלענין דיעבד יש מקום להקל גם להריצ"ש, משום ד"ל דמה דמוכח מהריצ"ש דאפי' צגוסס מגוייד חלל, היינו רק לר"ש צן אלעזר דס"ל דמגוייד [צארכוצה ולמעלה] אינו עריפא [כדלחית צחולין מ"צ ע"צ] וגם ס"ל צחולין דף ו' דחיישינן למיעוט, חלל לדידן דקוי"ל דמגוייד [צארכוצה ולמעלה] חיי עריפא וגם קוי"ל דלא חיישינן למיעוט, לפי"מ מלרפאין הרוב למיתא שצגוסס [אל הרוב למיתא שצמגוייד] והי"ל חרי רוצי כו', מיכו לענין לכחלה י"ל דלא עדיף כך לירופא ממיעוט דלא שכיחא שים צמשאל"ס וכו', וע"כ לענין לכחלה ל"ע למעשה.

ועי'

ויש להוסיף שבחדושי הריטב"א תירץ רק כחירון הראשון שבתוס' ד) וע"ש שרצה להוכיח דלא כהב"ש גם מהירושלמי סוטה פ"ט ה"א דאם ראוהו מפרפר ואח"כ באו שם ולא מצאוהו אין עורפין משום דשמא נעשו לו נסים וחיי' כו' ע"ש. ועי' בדבר אליהו [להר"א קלאצקין] ס' ס"ח שדחה הוכחה זו.

ה) ולפי"מ צ"ל שצגוסס בידי שמים צברי החוס' דאפי' כשנשאת חצא, ועי' בזה לעיל אות כ"ד כ"ה.

ב) עי' בפני משח ס"ק קי"ט מה שחידן על קושיא זו.

ג) ועי' בפנים מאירות ח"א ס' מ"ח שם דמ"ש הרמב"ן והרשב"א והשו"ע בסע' ל"ב במה דקחני דמן הארכובה ולמעלה תנשא דהיינו רק לאחר י"ב חודש. מוכח דסברי כחירון הא' שבתוס' הנ"ל, משום דלחירון הב' שבתוס' הי' להם לומר דתנשא לאלתר ע"ש. ועי' בברכת יוסף [להר"י לנדא] ריש ס' ל' שדחה הוכחה זו. ובמרה"צ ריש ס"ק קצ"ו כתב בתו"ד, דאע"פ שהחוס' כתבו תירוצ' שני' מ"ם לדינא לא פליגי על מה שכתבו בחירוצם וראשון שצגוסס מגוייד מעידן [דאפשרי פלוגתי לא מפשינן].

אוצר

סיק רנו את כח—

הפוסקים

שחת ממנו וקרא לו בשמו ולא יכל להשיבו ורק בעין אחת כי מרפק מעט ואין שום ספק אללו שזרעו שכלך משם מת, דבריו החוס' והצ"ח אינם ענין לנ"ד, משום דלאו קימה במכה במקום שאינו נעשה עריפה ואעפ"כ שכיח שיהי' הדם שחת ממנו ושיחלש מאד לשעתו ואח"כ הדר בריא, וגם מי יודע צבירור שהי' גוסס, וזה פשוט וצורר. ועי' בהש"י מוה"ר דניאל אישערושע שצ"י ירך אברהם סי' ד' דף ס"ד ד', שכי' דבנו [הרב] דוד חידש דאפשר דעד כאן לא כתבו החוס' להחיר אלא בגוסס מגוייד דהיינו שנחתכו גידיו [וכמו שהוצא פי' זה במאורי בסוגיון וכמ"ש לעיל אות א' ע"ש], אבל בשביל הכחות אחרות אעפ"כ שהם ע"י אדם לא ראינו שכתירו, ודי לנו להחיר מה שפירשו צ"ח, ונראה דיפה כיון.

כט. האם להמקילים בגוסס מגוייד יש להחיר גם בעד אחד או דוקא בשני עדים. עי' בהאמרי יוסף ח"צ סי' כ"ט, צנידן שהעיד עד אחד ששמע קול החפוללות ברעש גדול וראה אח"כ שפלוגי מונח ארלה ובגדיו קרועים וסחוצים ודם ולא מגופו מחזרו ומצני מעיו וכאשר הלך מאתו הי' גוסס וקרוצ למיתה, שכי' (צאות ה') דאין להחיר צניד עפ"מ"ש החוס' והצ"ח שגוסס מגוייד מעידין עליו, משום דנראה דהחוס' והצ"ח, וכן הפנים מאירות ח"א סי' מ"ח שהחיר בנפל למשאלים ויחזר צנורו משום דהוי' בגוסס בידי אדם [כמוצא להלן אות ל'], מיירו רק כששני עדים העידו כן, וכדקיי"ל דשני עדים לא יאמרו צדדמי, אבל צניד שרק עד אחד העיד כן, יש לחוש צמה שאמר שהי' גוסס לצדדמי, שנדמה לו כן מחמת ששמע ההתפוללות וגם ראהו פלוע, וכדאיתא צס"י ל"ג דבשומר שנהרג במלחמה לריך לומר קברתיו וכלי זה חיישינן לצדדמי, ואפי' אם לא שמע ההתפוללות ורק ידע צבירור שהוא [נפלט] מהתפוללות ג"כ חיישינן לצדדמי כמ"ש הנוצ"ק סי' כ"ח [לענין שמע הטביעה] כו', ואין לומר דדוקא כשמעיד שמת שייך צדדמי, אבל כשמעיד שהוא גוסס ע"י שראה סימני גסיסה לא שייך צדדמי, משום דזהו דבר שאי אפשר כשמעיד שראהו פלוע במלחמה וגוסס חיה מותרת להנשא, וכשמעיד שראהו מת במלחמה חיה אסורה להנשא (*), וע"כ דגם כשמעיד על גסיסה אומר צדדמי, אלא שצנידו כחז' דיש לסמוך ע"ז שנמצא אח"כ במקום שהוא אדם מת ונקבר כיון דמבואר צס"י ה"ל דעיקר ענין צדדמי הוא רק חשש צרצן ומדאורייתא שריא, ע"ש.

ל. גוסס ע"י מים אם חשיב בגוסס בידי אדם, ואם טובע שהמים מבעבעים בגרונו חשיב בגוסס. צצית יעקב [להר"י מליומר] סי' ט', צנידן שגוסס"ת אמר שפלוגי נפל למים ונחזו צסירה וירד ועלה כמה פעמים ואח"כ ראה שהוא נועה למות, כי דאם נפרש צמ"ש שהוא נועה למות דר"ל שהי' קרוצ למיתה כמו גוסס, יש לצדד היתר עפ"מ"ש החוס' שגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חי, וע"כ דטעמם הוא כיון שגוססו עליו יסורים דמגוייד ואיכא צי' לערע עפי' מגוסס בידי שמים [לא חי], וה"כ צניד שהי' נועה למות ונוסף עליו לער המים שהחישו כחו כוי כמו

(*) דבריו צ"ע, דהרי י"ל שפיר דדוקא כשמעיד שמת במלחמה בעינן קברתיו משום דיש לחוש שנתעלף ונדמה לו שמת, אבל כשמעיד שמת במלחמה אחרי שנהי' גוסס בידי אדם, וכן אפי' כשמעיד רק שנהי' גוסס בידי אדם, לא בעינן קברתיו, משום דבמה שמעיד שהוא גוסס בידי אדם לא שייך צדדמי, ומותרת משום דאין ידעינן דגוסס כזה ימות בודאי, (ועי' כע"ז בסע' י"ז ס"ק קל"ז אות ל"ב). ומה שכת' שהפנים מאירות מיירי רק בב' עדים, תמוה דהלא בגב"ע שם מבואר שרק עד אחד העיד על הניחור בגרון ע"ש. ועי' מ"ש בזה במנחת עני' סי' ג"א שהר"ד להלן אות ל'. ועי' בבית יעקב שהר"ד באות הנ"ל, דאף שבצנידו הי' רק עד אחד גמסל"ת מ"מ כ' שם היתר מטעם גוסס ע"י אדם.

ועי' בזהלכות אליהו [להר"א פיינשטיין] סי' ט' שכי' צנידו (שהי' גוסס ע"י שברוצים פלחו רקחו) ל"ד היתר להנשא מאיסור תורה ואם נשאת לא תלך עפ"מ דמבואר בסנהדרין ע"ח דרבנן דריב"ז דקיי"ל כוותיהו מדמים גוסס בידי אדם לעריפה דהכורגו פטור, ועפ"מ"ש החוס' ציצמות שגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חי, ולכן מהני מה שצנידו העיד הגוי' שמת אף שזה הי' ע"י שאלה ע"ש.

ועי' במשיב דבר סי' כ"ח שכי' אליצא דהרמב"ם, דאף דסי' שגוסס בידי שמים ליכא רוב גמור למיתה ואסורה להנשא מדאורייתא [כמבואר לעיל אות כ"ו], מ"מ בגוסס בידי אדם מודה הוא דיש צו רוב ממש למיתה ורק משום חומר ערוה אין מעידין עליו וכו', וכמבואר בסנהדרין ע"ח דרבנן סברי דאף דהכורג אח' הגוסס בידי שמים חייב מ"מ הכורג אח' הגוסס בידי אדם פטור דדמי להורג אח' העריפה, וגם החוס' צצ"ק פ"ה ע"ב (צד"ח חרשו) כתבו דיש נפקא מינה לענין רפואה צין חרש בידי שמים לאחר צידי אדם וכמו שפי' דצריכס צנוצ"ק אה"ע"ז סי' י"ג, וכן מלאנו ציצמות ע"ה ע"ב לענין סרים, וצחולין י"ה ע"ב לענין ריאה שלמקה. [ומשמע שם מצבריו הקודמים, דאף שגוסס בידי אדם יש צו רוב ממש למיתה, מ"מ החמירו צו חכמים דאפי' כשנשאת תלך ע"ש].

ויש שחילקו בין מי שנעשה גוסס ע"י שנתגייד במקום שנעשה טריפה לבין שאר גוסס בידי אדם. צצ"ל [החדש] סי' כ"ט אות ז' העלה דל"ל דמ"ש החוס' ציצמות שגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חי, וזהו דוקא בגוסס שהוא מגוייד דהיינו שנעשה גוסס ע"י שחתך אותו במקום שטעמו עריפה, אבל שאר גוסס בידי אדם ע"י שכתבו וכה"ג [ולא טעמו עריפה] הוה אפשר שחי', דאליכ קשה על החוס' ה"ל מה שהקשו החוס' בסנהדרין ע"ח דאיתו שטעמו גוסס אמאי פטור ממיתה ויתרלו דגם בגוסס ע"י אדם איכא מיעוט דחי' ע"ש), וחו' דגם ממה דפריך שם בגמ' מאי טעמא לא מדמה גוסס בידי אדם לגוסס בידי שמים כו' משמע דגם בגוסס בידי אדם איכא מיעוט דחי' (ז), ולכן ל"ל צדעת החוס' ציצמות כנ"ל, וכן משמע מ"מ"ש הריטב"א ציצמות צזה"ל י"ל דהכא צמגוייד שהוא גוסס דכולס למיתה וכו' קאמר ואפי' הוא מגוייד ואפי' זה המגוייד גוסס עכ"ל, הרי דעיקר הטעם דכולס למיתה הוא מפני שהוא מגוייד וגוסס ולא משום סתם גוסס בידי אדם, ע"ש.

גם בנחור שרגא ציצמות ק"כ ע"ב (צד"ח שחט) כתב דאין סתירה מהחוס' דסנהדרין להחוס' דיצמות משום דהחוס' דיצמות מיירי צמגוייד צמקום שעושה עריפה וכמ"ש החוס' שם צס"ח ר"י. ועי' גם צישרש יעקב ציצמות שם שכתב לתרץ מה שקשה מסנהדרין, דלאו כוונת החוס' דיצמות היא דדוקא גוסס מגוייד לא חי ע"ש. וכ"כ צברי צסמים ח"ג סי' י"א ע"ש.

גם בשו"ת רמ"ן סי' ט' אות ג' כתב דמ"ש החוס' והצ"ח דגוסס שהוא מגוייד מעידין עליו היינו עכ"פ צמקום שעושה אותו עריפה כמבואר שם צצ"ח, ועפ"ז כי צנידן שאמר שראהו מונח והדם

(ו) והוסיף שם. דאף דלדברי הראב"ד פ"ה דרובצת ח"ב דמשה דין מיתה לדין גלות דכמו שבשוגג אינו גולה בשחט בו שני סימנים אע"ג דודאי ימות הנשחט, משום דחיישינן שמת ע"י פרכוס או ע"י הרוח, כמו כן במייד אין ממתים אותו, לפי"ז לק"מ קושית החוס' דסנהדרין, אמנם הרי הרמב"ם והגמ"י והס"מ שם והחוס' בגיטין ע' ע"ב ויבמות ק"כ ע"ב בד"ה חיישינן סברי דדין מיתה חלוק בזה מדין גלות כו'.

(ז) ועי' בפנים מאירות ח"א סי' מ"ח שכי' בתו"ד, דבסנהדרין ע"ח מוכח דגוסס ע"י אדם אפי' במקום שאינו עושה טריפה גברא קטילא הוא וסופו למות, ודבריו צ"ע.

אוצר

סיק דנו את ל

הפוסקים

דאף שבתחילת המים להכנס לגרונו כו', מ"מ אם היו מוליאים אותו חייב ומיד ה' פורש לחיים גם בלי שום תרופה, או עכ"פ ע"י תרופה. וצ"ח ה' כחצ עור, דדברי הפנמ"א חיים נכירים משום דאע"פ שעיני הגוסס הוא שקול גרונו נשמע בשעת המיתה כמ"ש הרמב"ם בפ"ה"מ בערכין פ"א מ"ג וה"ד בחו"ע שם, וגם בנידון הפנמ"א ה' נשמע קול גרינו, מ"מ לא דמו כלל להדדי, משום דגוסס הוא רק מי שכבר נחלשו כחות גופו עד שנטה למות, אלא דהסימן ע"ז הוא מה שמוליא קול מגרונו שזה מסובב מחמת שנטה למות, וכמבואר ברמב"ם ה"ל ופ"א דהלכות מ"ו ובה"ל ר"ח פ"ב ה"ז וצ"ח אע"פ ה' ק"ח א"ע ז' [בהגבה] וח"מ ה' ר"ח א"ע ז' [בהגבה] ע"ש, ומה ענין זה לנדון הפנמ"א שהשמעת גרונו דהתם אינה מסובבת כלל מחולשת הגוף כי אם מחמת כניסת המים גרונו חולת זה הוא צריך וזחזק כו', ולכן קל להגלל מסיבה זה, כגון אילו נזדמן לו דף וכיוצא שלא יכנסו לו המים עוד, וה"ז ממש כהחוקק את חצירו וכשמוליא אותו ממנו ערס שנחנק הרי הוא צריך לגמרי והשמעת קול גרונו מחמת שרלא לחנקו לאו כלום היא שאינה מסובבת מן המיתה אלא אדרבה וכו' ענין הבא לסבב את המיתה, אבל כל גופו שלם חזק וצריך כו', ולכן נראה צורך דאף למ"ד שגוסס [אפי' בידי שמים] אם נשאת לא תלך [כמבואר לעיל אות כ"ה], מ"מ בנידון הפנמ"א אף אם נשאת תלך (אם לא ראו שנטע ע"י). גם בסי' ע"ח שם (צ"ח ג') חמה בן על הפנמ"א, וכחצ דמה שהחירו שם חכמי הדור הבהו כמבואר בפנמ"א, רחוק. לומר שהחירו הוא מלד דהוי כגוסס, ואפשר שהחירו הוא מטעם אחר שה' בנידון הבהו ע"ש. וגם צ"ח מהרש"ם ח"ב סי' ל"ז נראה דכ"ל שאין לסמוך על הפנמ"א ה"ל ע"ש.

ובע"ז כ' בדברי חיים [להר"י חו"ע רבאך] סי' ז', [וגדפסב] חסובתו גם במנחת עני סי' ס"ז צ"ח ד' ה', דדברי הפנמ"א חמוכים, דשאני גוסס ע"י אדם שכבר התחיל החולי בגופו ולר"ד רפואה ע"י מעשה כו', אבל צ"ח צ"ח צ"ח ע"י ע"י חולי הוא ע"י המים שצפו והא' יכול להריק המים מפיו וצ"ח כך כשהוצא למחילה של דגים ב) ממילא בזה התרופה ע"ש.

ובברית יעקב סוס"י י"ז, אחרי שהוכיח דאפי' בגוסס מגוייד אין מעידין [וכמבואר לעיל אות כ"ח ע"ש], ושלפ"ז גם מ"ש הפנמ"א ח"ו, הוסיף עוד דלכ"ה לא דמי גוסס ע"י מים שחונקים אותו לגוסס מחמת פלעוס ומכות, משום שגוסס ע"י מים איכא למיחש דלמא אחרמי ל' הלכה ע"י דף של ספינה או דגלי אשפילוחו וחריקו המים מעליו כמו שטשים תחבולות להנעצעים צמים, וכיון דחיישין להלכה חיישין גם להא'.

ובז"ח

בנידון הפנמ"א שה' מבורר שם ששהו עליו כדי שתצא נפשו. ד"ל דלכך סמך שפיר על העד של חניקת המים משום דבמיד דרבנן לא בעינן דיוקא דידה כלל וכו', ואף דדיוקא דעד בעינן, סובר הפנמ"א דכיון שאומר שראה גוסס מחמת המים דהוי כגוסס בידי אדם ואנן סהדי דלא חיי, מפילא לא תהי' לו אח"כ שום התנצלות לתרץ דבריו אם ימצא שקר, וזה חשיב דיוקא דעד ע"ש. ובאות ד' מסיק דגם בנידון שלא העיד אלא שראה איך שהמים היו חונקים אותו כדרך הגטבעים, אע"פ דבזה יש לו מקום להתנצל ולומר שלא התכוון לגוסס ממש, וכבר מתרמי לפעמים שהגטבעים עולים וחיים, מ"מ מהני משום דבמשאל"ס דרבנן סמכין אדיוקא וז"ל דידה במקום עד אחד אפי' איכא דליכא דיוקא דעד ע"ש. וע"י מ"ש בזה בזה רענן ח"א תק"ע סי' א' אות ז' ד"ה גס.

ב) וע"י לעיל בדברי הפנמ"א שכי' דלמחילה של דגים אין לחוש משום דלא שכיחא, ובסע' ל"ב יובא באוצה"פ מחלוקת האחרונים בזה.

כמו גוסס בידי אדם, ואפי' אח"ל שגפרש כהעדות שאינו חלל כמו חולה ולא גוסס, מ"מ יש להחירה מטעם דהוי חרי רוצי למיחש כו' [וכמו שיתבאר בסע' ל"ג]. וע"ש מה שכי' דאף שגדונו ה' בעד צהול על נפשו, מ"מ ליכא למיחש צמ"ש שהוא נוטה למות לצדדמו וכו' [וכדיבואר בסע' ל"ד].

ובפנים מאירות ח"א סי' מ"ח [וכבואר ק"ח דבריו בפ"ה צמ"ש ל"ב סי' קל"ג], בנידון טרבע שחחר שפל לעומק המים בל למעלה והתחיל "לו גארגלין מיט דעס האלז" [לנחור בגרון] ולא יכל כבר לדבר בגלל המים שצלו לגרונו, כ' ל"ד היתר עפ"מ"ש החוס' שגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חיי, ומוכח בסנהדרין ע"ח דגוסס ע"י אדם אפי' במקום שאינו עושה עריפה גברא קטילא הוא וסופו למות [וכמבואר לעיל אות כ"ח ע"ש], דה"ל דמה שהמים צאים לחוך גרונו וחונקים אותו וכו' סימני גסוסה וקירוב מיתה, וא"כ לא גרע מגוסס ע"י אדם, ועדיף מיני, שגוסס ע"י אדם אין המכה מתרבה יותר ממה שנטעשה בו, אבל הכה המים הולכים וגוזרים תמיד יותר וחונקים אותו צודאי לא חיי, ואין לחוש אלא שמה נזדמנה לו מחילה של דגים, בזה אמרינן דמחילה של דגים לא שכיחא צרעא זה, ואין לומר דהכא נה הוי בכלל גוסס דהא חנן שאין מעידין על אלו, ואין לך מי שהתחיל להחנק יותר מן אלו, משום דהרי הצ"ח כ' דדוקא על אלו בידי ח"ו מעידין אבל אלו צ"ח צ"ח מיד [וכמבואר לעיל סי' ק"ח אות א' ע"ש], ואף שהח"מ חולק עליו, מ"מ טעמו הוא משום דחיישין שמה מערונתא עברה עליו כדאיתא צירושנמי, אבל הכה דליכא למימר הכי וצודאי ימות בזמן קרוב מעידין עליו כו', א"כ ראו"א) לסמוך ע"ז במקום עיגון וצפרט במשאל"ס שהוא דרבנן, אבל חלינה לסמוך להחיר [למעשה] עד שסיכמו זקני הדור כו', וסיים דאחר זה שמע שהחירו חכמי הדור לאשה ה"ל ולא ידע אם מעטמו או מעטמים אחרים.

ובצ"צ [החדש] סי' נ"ע אות ב', אחרי שהעלה דמ"ש החוס' דגוסס ע"י אדם לא חיי היינו דוקא כשנטעשה גוסס ע"י שחחר אותו במקום שטעשו עריפה אבל שאר גוסס בידי אדם אפשר שיחיי [וכמבואר לעיל אות כ"ח ע"ש], כ' דלפ"ז מ"ש הפנמ"א דכשנכנסו מים לחוך גרונו לא גרע מגוסס ע"י אדם וצודאי לא חיי, אין דבריו נכונים כלל כו', וגם החוש מחשש את זה, דהא מ"ש החוס' דגוסס ע"י אדם לא חיי היינו דלא מהני ל' שום רפואה, ובנידון הפנמ"א פשיטא דאף שיתר גרונו מ"מ אילו הו"לואו מהמים ערס שנטעשה ה' חיי, דהרי אפי' מי שנטעשה ממש וכבר נראה שנתמלא מים, עכ"ל לפעמים יכולים להחיותו ע"י תרופות כו', וא"כ כ"ש צמי שלא נטעשה עדיין,

(א) וע"י במנחת עני סי' נ"א אות א-ג שכי' דלכאורה דברי הפנים מאירות תמוהים מאד, דשם מבואר שרק עד אחד העיד שהמים היו חונקים אותו, וא"כ קשה איך התיר לכתחילה, הלא מבעיא לן בדקטיו צ"א עד אחד במלחמה מהו ולא איפשטא, ופסקו הרמב"ם בפ"ג דגירושין ה"ט והשר"ע בסע' ל"ג דלכתחלה לא תנשא, ואיתא בגמ' שם דמים כמלחמה דמי, איברא דלפ"מ דסברי הרי"ף והרמב"ם והשר"ע דהאבעיא היא רק אם נימא דעד אחד אומר בדדמי, אבל למשקר במזיד לא חשדינן ל', ולפ"ז במת וקברתיו דלא שייך בזה בדדמי לא מבעיא לן כלל דודאי נאמן, לפ"ז אפשר לומר דהפנמ"א סובר דמה שאמר שהמים היו חונקים אותו חשוב כאומר מת וקברתיו כו', אלא לפ"כ דסברי התוס' וסייעתם דהאבעיא היא אם חשדינן ל' למשקר במזיד כו', ולפ"ז שייכת האבעיא אפי' במת וקברתיו אי חשדינן ל' למשקר במזיד כיון דליכא דיוקא דידה, א"כ לפ"ז הכא גמי אימור דשקורי קמשקר כו', אולם אחר העיון יש להעמיד דברי הפנמ"א באופן שיהיו מוסכמים אפי' לשיטת התוס' [וסייעתם], עפ"מ שנראה

הפוסקים

סיק רנו אות ל—ג

אוצר

הרצ בעל פנמי"א וכתב שהכמי הדור הסכימו להחליט. (ועי"ש דרי"ש דף כ"ו מה שהביא סעד להפנמי"א מהא דמשני הש"ס אליבא דרי"ש בן אלעזר דמיה מרזו מכה. ועי' ציוני סי' ל"ד דני"י מור ג' שמה (אח"כ).

גם בברכת יומם [להר"י לנדא] סי' ל, צידון כזה, אחרי שפקפק על דברי הפנמי"א והבית יעקב ע"ש, כי צד"י ד' דמי' כדאי הם לסמוך עליהם כ"ג).

וכן במערכי לב סי' פ' הסתייע צידונו מדברי הפנמי"א והסוברים כמוהו, וכתב דאף דכל"ל [החדש] שדא צד נגא, מ"מ במקום טיגון גדול כדאים הם לסמוך עליהם נהקל ע"ש.

וכן בבית יצחק [להר"י שמעלקיט] ח"א סי' ע"ג, ובחולדות יצחק [להר"י מו"ל דמאליב] סי' א', ובעמק שלמה סי' י' דקל"ו טור ז', ודבר אליהו [להר"א קלארקין] סי' ס"ח, ובזית מרדכי [להר"מ פרענקלין] סי' ס', ובמשנת אליעזר מהדו"ת סי' ע"ז אות ח', כתבו צידוניהם ל' היתר ע"פ הפנמי"א ע"ש. [וכי"כ במנחת עני סי' י"א וסי' שכו"ד לעיל בהערה ע"ש]. ודבריו ישכר סי' קל"י וקל"ז כתב צידונו ל' היתר להחיר [עכ"פ] מלאווייתא עפומ"ש הפנמי"א שצוהר צגרונו הוי כמו גוסס ע"ש. וכן מצוהר דמשק אליעזר סוס"י ע' ע"ש. ובמכרי"מ פאדווא סי' מ"ג כתב דמכיון שצידונו יאהב מאיסור דאורייתא משום ששבו עליו כדי שחלא נפשו כו', יש לנו לסמוך להחיר אפי' מדרבנן עפומ"ש ששמעו קול המים המהפכים צגרונו ע"ש.

ועי' בעולת יצחק [להר"י ליוני] סי' קל"ב ד"ט ג', [וגד' השו"ת] גם צדיק של שמחה סי' ו', שצידונו ראו בנענע חולשת הגוף שלא היה יכול לדבר, אבל לא ראו שיתר צגרונו, ועי"ז כי שיש ללמד קלה להחיר ע"פ הפנמי"א ולתלות דמה שלא היה יכול לדבר זה היה מחמת חניקה המים. ועי' מ"ש צידון כע"ז דברי בשמים ח"ג סי' י"א.

לא. גוסס מחמת חולי שנפל למים, עי' צ"ל [החדש] סי' נ"ט אות ה' שדן אם יש להקל בזה מעט מיה מרזו מכה. ודין גוסס שנפל למשאל"ס יתבאר אי"כ בסעי' ל"ב.

לב. האם יש להתיר בגוסס שאבד זכרו משום דהוי תרי רובי להתירא, עי' להלן סעיף ל"ב ס"ק ר"ס אות ז'.

לג. כשמלבד העדות שהוא גוסס הותרה כבר ע"י עדות אחרת לענין שלא תצא כשנשאת. נשוי"ת מהר"ש [ענגיל] ח"א סי' פ"ח כתב, דכיון שצידונו עכ"פ אם נשאת לא חלא, עפומ"ש שצוה מכל"ת העיד שמת ועצרו כמה שנים, שוב יש ללמד לזה את הרוב דגוססים למיחה ולהחיר אף לכתחלה, ובפרט לפימ"ש צפ"ח [ס"ק קל"א] דלשעת כמה פוסקים בגוסס אם נשאת לא חלא, ולפי"ז יש כאן שני דברים להיתר שכלל ל' לתור אם נשאת לא חלא, וי"ל דצד"י וצד"י מותרת אף לכתחלה כו'.

[ועי' בקי"ע למוכר"ל בסעי' זה, באסיפת הרועים אות ח', שכי' דנראה דמכני מה שהעידו שכי' גוסס, כשיש מעידים על מיתתו אף שלא ראובו חלא אחר גי' למיתתו, דברי רוב גוססים למיתתו, וכה דאין מעידים על הגוסס י"ל דהוא משום דלויכא נגד זה צ' חזקות, חזקת חי וחזקת ח"א, וא"כ כשמעידים שהכירוהו אחר גי' למיתתו, עכ"פ ילא מכלל ודאי חי ונקים לכלל ספק שמה אחר הוא ונשאתה לזרחה לזרחה בעלה, וא"כ איתרע עכ"פ חזקת חי גשאררה רק חזקת ח"א, ואוליין ממילא בחר רובא דרוב גוססים למיתתו כו', בן נראה להלכה ולא למעשה, ע"ש].

כשהגים

משום דהוי בגוסס בידי אדם, ולא הזכיר כלל את זה, אלא היתרו הוא דמיה שנכנסו המים בגרונו ונחנק בהם מוכח שכבר חש כחו ושוב אי אפשר לו לשוט כו', ויבואר אי"ה בסעי' ל"ב.

ובזית רענן ח"א תק"ע סי' א' אות ח"כ כתב דיש לשדות נגא דצד"י הפנמי"א עפומ"ש החוס' [וחת"י] אין מעידים על הגוסס, וי"ל צודאי דמחבואים בזה להא דקתני אין מעידים חלא עד שחלא נפשו [ובמבואר לעיל אות כ"ב] וא"כ כיון דקתני צדק"ל ע"א צמטש דסומא צמט"ל"ס [ושכו כדי שחלא נפשו] והשאלו את גשוהיהם, משמע נמי למעט גוסס, ומוכח דאין זה בגוסס צד"י אדם, ואף אם נימא דשאני בין מה דקתני אין מעידים חלא עד שחלא דהוא דרך שלילה דזולת זה לית ב' ממש, לבין מה דקתני ושהו כדי שחלא והשאלו כו' דהוא דרך חיוב, מ"מ עדיין קשה למה מצוהר בכל הפוסקים לענין משל"ס דבעינן שיעורא רבה עד שחלא נפשו דוקא, לכי נן בשיעורא זוטא עד שיעשה גוסס, דכלא טרם שימות נעשה גוסס בחור המים, [וצ"כ ז' אות א' הוסיף בזה, דכלא בדרך כלל נודע שרק הדברים הנעשים ע"פ גם משתנים בפחיתא, אבל כל הדברים הטבעיים משתנים לאט לאט כו' ונודע היטב שמתחילה המניקה עד סופה יתמשך זמן מה כו', ועוד דברי במכרי"ע ח"א סי' קל"ט נשאל צידון שהמעיד ראוהו שכי' נחנק בחור המים, ונחשבתו שם לא עשה מזה יסוד כלל, וס"ל דכל זמן שלא שבו עד שחלא נפשו לא ילחא מחזקה ח"א דאורייתא, ומצוהר מזה להדיא דהמכרי"ע לא ס"ל כלל כהפנמי"א], אי"ו דעי' מים לא דמי לגוסס צד"י אדם כו', ועוד כו', ולפי אומר לו שגם הפנמי"א לא חידש דמים דמי לצד"י אדם חלא לעדופי מיתתו, אכן עיקר טעמו הוא משום דאף בגוסס צד"י שמים כו' מתיר צמט"ל"ס היכא דשכח כדי שחלא משום דאיכא תרי רובי כו' [ויצוהר בסעי' ל"ב], ותו דמכיון שכבר יאהב מחשש דאורייתא כששכח כדי שחלא, מהני בזה רוב דגוססים למיחה, עפומ"ש דאיתא בחש"י הרא"ש [כלל ז' סי' ע"ז, ובמבואר באוה"כ סי' כ"ד ס"ק קפ"ח אות ז' ע"ש] דסי' אמצעי מהני באיסור דרבנן, דברי רובא דגוססים למיחה עדיף מסי' אמצעי, דהא בסי' אמצעי אף אם נשאת חלא למחן דס"ל סימנים דרבנן כו' [במבואר באוה"כ סי' כ"ק כ"ל, בזה ד' ע"ש], וברוב גוססים למיחה אם נשאת לא חלא אפי' כשהוא רק גוסס צד"י שמים לפי"מ דמשמע בחוס' בבורות כי ע"כ וכו' [שכמבואר לעיל אות כ"ה], צד"י דעת כ"כ סקל"י דגוסס צד"י שמים מעידים עליו לאחר גי' וכו' [במבואר לעיל אות כ"ב ע"ש]. ובאות ז' הוסיף, שצידונו שהעיד שראה איך שהמים היו חונקים אותו בדרך הנעצעים, ע"ר האט געארבעט מיט דעם האל"ו [טעם ועמל צגרון] במשך חצי שעה בערך [ולא העיד שלא היה יכול לדבר], עוד גרע מידון הפנמי"א, דצידון הפנמי"א כיון שהעיד שלא יכל לדבר, צע"כ איירי שראה והבין שראה לדבר כגון ששמע ממנו קול נבונה. בעלמא וכדומה ולא יכל להוציא קול ע"י יחור גרונו, אבל מה שהעידו צד"י, זה יכול להזדמן אף במי ששוכח ציס ללמא וצאו לגרונו יותר ממדתו, ובפרט שאמר להדיא "כדרך הנעצעים". [גם בחש"י כרי' אויערבאך בעל דברי חיים, שצממח עני סי' ס"ו, כתב בזה ג', דהידון כ"ל אינו דומה לידון הפנמי"א ע"ש. מיהו בעל המנחת עני בסי' י"א ובעיקר בסי' ס"ז, כי היתר צידון כ"ל ע"פ הפנמי"א ע"ש].

אולם הרבה אחרונים פסקו כהפנים מאירות או שזירפו דעתו לסקיף. בקבלת יעקב [להר"י מקרלין] סי' ע' דכ"ה ג' [והוצא צפ"ח בסעי' ל"ב ס"ק קל"ג] כתב צידונו בזה שמתחיל לצענע צגרונו חור המים, [דאף] שאין הכרח כ"כ לומר בגוסס ע"י אדם לא חיי כו', וכ"ש לדמות י"ד לגוסס צד"י אדם, אך כבר הורכ זקן

ג) ומה שהוסיף דכן משמע גם פמ"ש הדרכי נועם סי' י"ג דכשאמר שחי' עושה. "בבקב" [כלומר שנכנסו המים בגרונו ונשמעה בליעתו] ואח"כ נטבע ולא עלה עדות מעליה היא כו'. כתב בן עפ"מ שהובאו דבריו בקיצור בקי"ע שבסוף מכתב מאל"ה, אולם בדרכי נועם עצמו מבואר דאין היתר

אוצר

ס"ק רנו אות לד-לו

הפוסקים

ועד אחר העיד שהוא הוליד איש אחד (ולא הזכיר אותו ולא בשמו לבד) מהפאססע וקצר אותו, שכי' לו היתר לכיון דע"פ עדות הראשון היתרעם בודאי חזקת חיים שלו, עוב יותר לחלות הקלקלה במקולקל ולומר שהאיש שהוא מהמים ונקצר הוא אותו האיש שהעיד עליו הראשון, ממא שנאמר שהוא שבודאי היתרעם חזקת חיים שלו ולא משם ונשאר חי, וזה המא הוא איש אחר בו, ומא שאמרו שאין מעידין על הגוסס, היינו רק אם לא ידעו כלל אם מת [שם הוציא איש], אבל צ"ד מנ"ל לומר דזה שנמא שם מת הוא איש אחר, כן נראה ברור, וכמה מעליא הא שמעתיא לתקנת עגונות בו.

אולם עי' בשו"ת רמ"א סי' נ"י אות ז' ח' שכתב עליו וכתב דמוכה מכמה מקומות בש"ס ופוסקים דלא שרינן אשת איש בזהאי סברא קלה דחולין הקלקלה במקולקל שנאמר רק בשאר איסורים וצדרכן, ולא באיסור אשת איש בו ע"ש.

לו. האם יש לצדד סניף היתר מזה שהנאבד הגיע כבר לגבורות. [הנה צגיטין כ"ה א' לענין שליח המצוי גט והניחו זקן או חולה נותן לה בחזקת שהוא קיים, סובר רצ"ב (**). שצוקן שהגיע לגבורות וכן בגוסס לא יתן לה ע"ש, וצ"ע סי' קמ"א ס"י הוציא בשם יש מי שאומר דפוסק כן להלכה דמנ"ל פ' עד בן ק' דינו בגוסס ע"ש, ועפ"י דנו האחרונים המוצאים כאלו אם יש לנרץ קולא לענין עגונה מה שהנאבד הגיע לגבורות].

עי' בפרשת מרדכי ריש סי' י"ט שהוציא דברא השולל לידד צנידותו בכתא דהיתר, דמאחר שיש אומדנא שמה מכיון שנשכח זכרו, חזי לאצטרופי בזה"י מה שהגיע לגבורות דהיתרעם חזקת חיים שלו כדליתא צגיטין כ"ה, ויש להחירע עכ"פ צדיעבד, דלא גרע זה מגוסס שג"כ נראה צדיעבד לא תלא.

[ועי' צ"ע בנסת חכמי ישראל קונט' ח' סי' קמ"ה אות א', שהרצ אלכסנדר משה לפידות נסתפק צוקן שהגיע לגבורות שנפל למשאלים [לענין להחירע להנשא לכתחלה], ד"ל דלא חששו במשאלים אלא מחמת חזקת חי, אבל בהגיע לגבורות לא חששו משום דליכא חזקת חי בו ע"ש].

אולם הפרשת מרדכי עלמו השיב שם ע"ז (צ"ל וצ"ע קרע), דכך היתר דהגיע לגבורות לא יתכן כלל מכמה עשמים, חדא דברי איתותא רבא וקיי"ל דלא כותי' לרוב הפוסקים, ועוד דגם לרמ"ה דפוסק ברבא [כדליתא צ"ע וצ"ע סי' קמ"א], מ"מ ברי [אפי'] רבא עלמו לא קאמר אלא דלא סמכין ליתן כגע או שחאל בתרומה כשהגיע לגבורות משום דחיישינן [לחומרא] דלמא מת, אבל היכן רמיא להקל ולחלות שמה להחירע, ועוד דברי לא הזכיר רבא לשון רוב אלא גבי גוסס אבל לא בהגיע לגבורות, ועוד דאפי' בגוסס שנזכר בו לשון רוב גוססים למיתא נראה דג"כ לא סמכין על רובא אפי' צדיעבד בו [כמבואר לעיל אות כ"ד ע"ש].

גם בתפארת צבי סי' קי"ז כתב דחילוק להקל שלא תלא בשנשאת ע"פ סברא דבן שמונים דינו בגוסס, משום דמלבד שבגוסס גופא מי יכול לדמות גוסס למשאלים בו, ברי בלתי סברא זו דבן שמונים דינו בגוסס חלוי בברי לשיני שצגיטין כ"ה, וכו' שתי דעות צ"ע אפי' סי' קמ"ה, לכן חלילה לנו להקל בזה ע"ש.

ובאבני צדק [להר"מ פאנעט] סי' ס"ב, צנידון בן פ' שנפל למשאלים ושהה כדי שחאל נפשו, כי דח"ו לצדד בזה"ג ולהחירע במה שזכר חז"ל שלא להחירע [לכתחילה] בנפל למשאלים בשום ענין, והוסף דברי ציומא נ"ה ע"צ בתורה וכתבן מבואר דאפי' לחומרא לא חיישינן להאי סברא דהגיע לגבורות אלא מחמת חומרא אשת איש ע"ש, וא"כ כ"ש שאי אפשר לעשות סניף מבשרא זו לצדד היתר בחומר אשת איש, וזה פשוט.

ועי' בנסת חכמי ישראל קונט' ע' סי' ק"פ אות א', צנידון צעירה שנשאת לזקן בן פ"ט שנים ונעלם ויוצאה עגונה שלש שנים

לד. כשהנניח שני אנשים אחד מת ואחד גוסס ולא ידוע מי המת ומי הגוסס, אם יש להתיר נשי שניהם מבח ספק ספיקא. באורים גדולים למד ק"ט כתב צנידון כ"ל, דכל אחת מהן בחזקת איסור דאורייתא קיימא [היינו לפי"מ דס"ל שבגוסס איכא איסור דאורייתא, וכמבואר לעיל אות כ"ז] כחתיכה משתי חתיכות, ואין לומר דאם צלו לשחול כל אחת מהן [לחוד] יש להתיר מכה ספק ספיקא, ספק אם זאת אשת המת או אשת הגוסס, ואח"ל שהיא אשת הגוסס אפשר וקרוצ לומר שמה בו, משום דתרווייכו משם אחד הם אם בעלה של זאת חי או מת וספק אחד הוא בו, ודמי שפיר למ"ש החוס' בכתובות ע' ע"א ד"ה ואי דליכא החס' ס"ס משום דשם אונס חד הוא ע"ש, וכן הראש"ה בח"א סי' כ"ז כ"כ בפשיטות צנידון דירי' [דאין להקל מעטס ספק ספיקא משום] דכשני ספיקות הם משם אחד הם חי אם מת ע"ש.

ובתשובתו צנידון כ"ל שד"י צורע אברהם סי' ד' כתב (צדק ע"י) מטעם אחר דאין להתיר צ"ד מכה ספק ספיקא, משום דכשספק אחד הוא בתערובת וספק שני הוא בגופו לספיקא חד חשצין ל"י לסברא ר"י שצריש צ"ל ודפסק צ"ע יו"ד סי' ק"י [ס"י ע"י] ע"ש, ועוד דכיון דהספק הראשון הוא חד צדד כל חד חשצין ל"י בגופו של איסור ואפי' ר"ת דפליג על ר"י מורה הכא דלא אמרינן צ"י ספק ספיקא להתיר כמ"ש הרשב"א בח"ה הארוך. וצדק י"ע ד' כתב דאף דעדיין חי מקום לסמוך צ"ד על דברי הערבי האחר [שנראה כי ג"כ באותה שירה] שאמר שהמלכות שהי' לצום בו הוא מהיכודים המתים, ולהחירע מכה ספק ספיקא, ספק אם אלו היכודים שהערבי מלאם מתים הם הם אותם שאמר הראשון שהי' אחד מת ואחד גוסס, שהגוסס גם הוא מת אח"כ בו, ואח"ל שאחרים הם, עדיין יש לנו ספק עלום דאפשר וקרוצ לודאי דגם בגוסס מת, דאי לא עבר עליו אדם וזרע למאנו (*) או לא נעשה לו נס, בודאי הוא מת, וא"כ הא איכא הכא צ"י ספיקות חזקים, מ"מ כד דייקין שפיר, לא היא, דכיון דב' ספיקות חזקים לשם אחד ספק חי ספק מת ספיקא חדא מקרי בו ואין צידינו להשתמש בו ע"ש. [ועי' בשער אשר ח"א סי' כ"ה דף פ' עור צ' ודף פ"ב עור צ' מה שכן צדדי צורע אברהם האלו]. וצ"ע קרע דין אם יש להתיר בעגונה ע"י ספק ספיקא, עי' באוה"פ כרך ג' ס"ק קכ"ג מאות ע' והלכה.

לה. כשהי' גוסס ואח"כ נמצא שם אדם מת, האם תלינן דוחו אותו שראוהו גוסס. במחנה חיים ח"ב חור"מ סי' ל', צנידון יחזיק שחי' גוסס צמשך ג' ימים לילה ויום, וערלית ספירא שאיש אחד לקח את הגוסס משם להוצילו לקבלת ישראל, וגודע שציימים ההם נמא על הדך להקבלה הקרובה יחזיק מת וקצתו, אחרי שהאריך להלדיק את מ"ש הכ"ש צסק"ל שבגוסס ג"י מעידים עליו [וכמבואר לעיל אות כ"ג], כי דצ"ד יש גם לנרץ להחירע את דברי הערלית כ"ל, וגודע בכל הקבלות הקרובות אם לא הוצא שם צאחיו זמן יחזיק חולה, דהגם שהש"ס צמעתחא ז' [פ"י] כתב דאם נאבד חי ונמא מת הוב כנאבד ככר ונמא פירורים ע"ש, היינו רק כשהנאבד איש בריא ואומץ כח, אבל בגוסס ג"י מעל"ע המובנ בעגלה בלי כמות, בודאי ראוי לחלות שהוא הוא אותו שנמא מת בדרך כזו, דהא גוסס ג"י רחוק שח"י אפי' להחליקם על הכ"ש, ע"כ נראה דמותרת אם יסכימו גדולי ישראל עמי.

ועי' בשואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' קכ"ה, צנידון שהעיד העד שפלוני חי מונה בהפאססע [כנראה דהיינו חפירה] ונשפך ממנו הרבה דם וקרא לו ולא יכל להשיב לו ורק בעין אחת הי' מזוז קלה,

(*) משום דצנידון דיד' לא הי' גוסס מחמת חולי אלא מחמת צמא

שהי' במדבר בלי מים.

(**) בחדושי הרשב"א שם גרס רבה.

באר הגולה

ו ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש (צח) יוצאה בנטילתו כגון מוחו

או (צט) לבו או בני מעיו הרי זה מעיד עליו שמת:

ראוהו

ב חומרה דאוקומתא דרב
הדעה אמר שמואל ס

באר היטב

גוסס כשהוא מנוידין ועידין עליו חלל גוסס שאינו מנוידין אין מעידין עליו ואם הוא גוסס ג"י מעידין עליו כ"כ ב"ד וכ"כ בה"י:
(צט) לבו. וה"ה אם העידו עליו שהכח צמקל על קדקדו עד שיצא המוח לחוץ אשתו מותרת. הרש"ך ח"א סי' ע"ד *.

* צ"ל הרש"ך ח"ב סי' ע"ה.

הפוסקים

סי' רנו אות לו—סי' רנח

אוצר

ובאפי זוטרי סי' קמ"ח כתב שאם ראו שפגע בדור של קנה הכריפה בראש האדם ויאל מעבר לעבר, מעידין עליו, דהויל נפחמה גלגלתו וזולתי ניקב ג"כ קרום של מוח והמוח יאל לחוץ דרך הנקב. ובלבושי מרדכי הנייח סי' כ"ט, צידון שהעיד שרסים של פללה פגע בראשו, והרב השואל דן אם כוונתו נגד המוח או בצדו, לפימ"ש הב"ש בסק"ד שאם ירו חלים במקום שהאל נפשו מעידין עליו, השיב ע"ז דאין נפקא מינה בזה, משום דגם נגד הצדעים שכיב המוח ע"ש.

ובחזון איש לאהע"ז [תשו"ת] סי' כ"ח אות א', צידון עדות שורה בראשו ונפל על הארץ צמחאלו בקצות בני בעיר שילאו להריגה ע"י חיל הגרמנים, כ' דנראה ללד להקל דלא חיישין שניגול, שצליח המוח ע"י ירי הוא לפי מוח בשעת מועטות אם לא ימכרו לו טיפול רפואי חיוק, ולפי תנאי המקום ה' מן הנמנע שיעסקו בו מילים כו', ועוד שהמוח הוא אבר שהנשמה חלוץ בו ואח"כ צימחם שצמקום שנפשו יולא מעידין עליו, ואף אם נמא דמות לא מקרי מקום שנפשו יולא, מ"מ יש להחיר אחר י"צ חודש, ואף שיש טריפות שחללו לכן צימחם אחרונים רפואה, כמדומה שצירי צמח גם כיום הוא בחזקת שאין לו רפואה.

ועי' בחבצלת השרון סי' כ"ג שבי צידון שהעיד שראה שנפל חלים צמחאלו ונפל על הארץ באין נודד, דמכין שלא הזכיר לשון מיחה או הריגה אין כאן עדות כלל דהרי ע"כ כל שלא נפל מוח וכל לחיות וכו', אך אפשר לומר דע"כ יאל מחזקת חי וא"כ שוב מהני מה שהעידו הערכאות שמת כו'.

ועי' בשו"ת הב"ח סי' נ"ז, צידון שראה הפד שכו' מורים אחרי פלוגי צקה הכריפה [בצרכה] וראה שהכדור ה' חחוד צגבו ונפל על פניו ובשעה שנפל על פניו יאל ההצל מפיו כו', ש"כ לכל זה אינו כדאי להחיר, דכבר אפשר שלא ה' ש"כ כי אם התעלפות, והמכה צגבו לא היתה צמקום שפועה אותו עריפה, והיינו ממש מה ששינו שאין מעידין אפי' כשראוהו מנוידי כו', דאע"פ שזוע ומפורסם שאותם שהוכו צגבם צקה הכריפה רוצם למיתה, מ"מ מאחר שצמחאלו שמועו וצמחאלו ראוהו שמת ומהם לא היתה המכה עוצרת בזה בחלל הגוף צמקום שפועה אותו עריפה, וע"י סממני דקצצו לכו חיי, אין מעידין עליו, וזה פשוט.

ועי' במשחא דרבוחא צמח"ה כרצ שלמה אלפאסי שצדק ל"ה [השני] עור ב', (שן לענין שלא אמר בגוי קצרתיו, וכחצ) דאף שאמר דע"י שהכוהו יאל ריחונו נופח ופרכס צרגלו, מ"מ אינו מוכרח שמת, דאימא שלא ה' פרכס של יולא נשמה אלא דמחמת גודל הצער והכאז של המכה ה' מכה צרגלו, ומה שהריחא היתה נופחת לא ה' כך מחמת שניקבה ומצוצצת אלא מחמת שילא ממקומה האם לחוץ עשה כך כנפחת, ואע"פ שגוראים הדברים שמת, מידי ספיקא לא נפיק. גם צמח"ה כרצ מהשד אלפאסי שם צדק ק"ג [כרש"ש] עור ג' כתב צידון ה"ל דאין צד כדאי להחיר, דמנא ידעינן שניקבה הריחא כו', והוסף דאף שצמחאלו הער שהעיד שהריחא נפלה מחבצת כמו בהצרגלו, אם נבין דבריו כפשוטם שפלה הריחא לארץ, ודאי לא חיי, מ"מ אם נבין דהיינו כמו העדויות באחרות

(צח) יוצאה. וה"ה נדקדקוהו או ירה צו חלים אם נעשה צמקום שחלל נפשו ונעידין עליו חלל אם נעשה צמקום שלא חלל נפשו אפי' אם נעשה טריפה אין מעידין עליו אפי' אחר י"ב חדש דלא כב"ח. ח"מ ג"ש. וכ"ז חייבי כשהוא אינו גוסס חלל אם הוא גוסס כחצו תוספות

שנים, שרצ אחד כ' ללד קולא דלא חיישין שחי עדיון עפ"י שפירש"י צגיטין כ"ה ע"א דחשעים שנה קרוי הפלגה כו', והרב חנוך הענדל פרידלנדר כתב ע"ז, דנראה דאין מקום לקולא זאת, משום דאפי' אם נמא דרובא אין מפליגים לחיות יותר מחשעים שנה, הלא גם בגוסס אף דרוב גוססים למיתה, מ"מ אין מחירין אשתו להנשא, וכמה פוסקים סברי דאפי' כשנשאת חלה, וכ"ש צ"ד דהרי אפשר דלא אמרינן כך סברא דהפלגה אלא לסייע לחזקת חיים, חלל לא נגד חזקת חיים וחזקת אשת איש, ותו דהרי רוב הפוסקים צ"ה"ע סי' קמ"א סברי דלא כרצ שחילק בין הגיע לגבורות ללא הגיע, ולדידכו לוכא כלל סברא דהפלגה, דרק רצח מכיון דחיים למיתה צהגיע לגבורות והיינו משום דס"ל דרוב מחים קודם חשעים, להכי אמר דחשעים מקרי הפלגה מדרך כל הארץ, דהא רוב האנשים אינם חיים חשעים שנה, חלל לדידן דלא חיישין למיתה אפי' אחר שמונים, וצ"כ לדידן לוכא כלל רוב מחים משמונים עד חשעים, ח"כ ממילא דחשעים לא מקרי הפלגה מדרך כל הארץ כו', ותו דאפי' הרמ"ה שפסק ברכה, היינו לאו משום דפסיקא ל' הכן, דהרי צליגנא קמא שצמ"י אחיחצת רצה, אלא שהשם רק להחמיר בלישנא צחרה כמבואר להדיא צ"י ע"ש, וא"כ איך נוכל להקל מחמת סברא זאת, ותו דהלא הרמ"ה ה"ל כתב דדוקא מאה שנה קרוי הפלגה, וא"כ איך נוסף עוד יותר לומר דגם חשעים שנה קרוי הפלגה מחמת דעה רש"י והלא לא מלאנו שרש"י פוסק כהך לישנא צחרה כו'. [וע"ש] שסיים שצנפל למשאלים יש ללד מה שהגיע לגבורות לסיקף לשאר ביחורים משום דצדצנן פסקין בלישנא צחרה ואכמ"ל].

רנח. במקום שהנפש יוצאה בנטילתו כו'. נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אם הנפש יוצאה בהם. עכ"כ סק"ט מ"ש ממחש"ך דאם העידו שהכחו צמקל על קדקדו עד שיצא המוח לחוץ אשתו מותרת. וכע"ז כתב באפי זוטרי סי' קמ"ד דאם נפל מן הגג ונחבסה גלגלתו ונפסק קרום של מוח והמוח יאל לחוץ, או שנצקעה כרסו ויאלו צני מעיו וכיוצא באלה שאינם חיים, ודאי דמעידין עליו.

ובמ"ז סוס"ק מ"ד כתב דשנחבצל ונעשה חחוד צמחאלו שנתרחצ, פשיטא דגם להטור [הסובר דאפי' צמקום שפועה אותו עריפה אין מעידין עליו] הנשא, דהוי כמו שהט רוב שנים.

ובעצי הלבנון סי' פ"ט, צידון שהעיד שראה צרו שצמחאלו חלף חן צמחאלו ושכ"י כרס מקלה ממוחו, כ' דאפי' אם לא ה' מעיד מפורש שאח"כ ראה שחי מה, היתה עדותו מועילה שפיר, מטעם היות המוח אבר שהנשמה חלוץ בו, כמו שמתבאר מהש"י ס"י ל' וכמו שפסק הב"ש סק"ד להדיא לענין ירית חלים (*), ומכ"ש צ"ד שהעיד מפורש שאח"כ ראה שחי מת.

וב"כ בעבודת השם סי' ט' דע"ז עור ב' צידון שהעיד שהגוי חתך חלי ראשו כסכו ע"ש.

(*) יש דהעיר דמהב"ש הג"ל משמע שלא כתב שכנפצע מוחו מעידין עליו אלא אליבא דהסוברים דמי שנתגייד במקום שנעשה טריפה מעידין עליו ע"ש.

אוצר

סיק רוב

הפוסקים

דנראה פשוט להחיל, משום דלשון זה מורה שמתוך לחיובות באופן שא"ל לחיות בשום אופן, ודמי לשחט בו שנים.

ועי' בשו"ת ב"ח החדשות סי' ס"ח, דאחרי שבי' שנידונו הו"ל מגוייד שפסקו רוב הפוסקים דאין מעידין עליו משום דחיישין שמה סבין מלוצנת היחא כו', הוסיף דאף שאמר עוד שבוטאו חלב מצטנו, גם מזה אין הוכחה על מיתחו, דהרי צצ"מ פ"ג ע"ב היחא שכן עשו לר"א דר"ש, ואע"פ דהתם אשקויהו סמא דשינתא ועיילוהו לביחא דשישא, י"ל דסמא דשינתא הוא רק כדי שלא ילעג, וביחא דשישא הוא שיחי' בודאי ולא חזיק לו הכוח כלל, וצ"ל ביחא דשישא איכא דמת מחמת הכוח ואיכא דחי, וכדמוכח מגיעין ע"י ע"ב וכו'.

ובמהר"ם אלשיך סי' ל"ה, צידון שהעיד בעד שכתב את פלוני מכות גדולות מכות מות עד שילא רוק מתוך פיו ופרכס צידיו ורגליו ולא הספיק לראות אם מת לגמרי, כי דממ"ש בעד מכות גדולות מכות מות משמע שמלכד היותן גדולות היו של מות דהיינו במקומות שהנפש יולאה בהם ע"ש.

ובמהרשת ח"ב סי' ו' אות ב', צידון שהעידו שנפלט במלחמה וכו' נועק "הושעו בניי מת" ולא הי' יכול לזוז ממקום בפילתו, כי דכדומה שיש לפתוח בהלכה פורחא, משום דמכיון שהי' נועק כנ"ל ולא הי' יכול לזוז ממקומו הרי הדבר מוכיח שהכדור פלט אותו במקום מסוכן ונפגע באבר שהנשמה תלויה בו, דא"כ הי' יכול עדיין ללכת ברגליו ולצרות משם, דהרי לפי דברי העדים נפלט באוירו או בצטנו כו', וגם דממה שנועק כנ"ל מוכח שהרגיש בנפשו שאפסו כוחותיו והוא הולך למות דלכ' יודע מרת נפשו כדאיחא ציומא פ"ג ע"א [ועי' בזה באוה"פ סעי' כ"ג סי' קע"ח], והרי צרמז"ס פ"ז דנחלות ה"ג מוכח דמה שאין מעידין על נדקר במלחמה כשאינו יודע אם נדקר באבר שהנשמה תלויה בו אינו אלא מדרבנן, דמן החורה כיון שנדקר ונאצד זכרו מותרת להנשא כו', א"כ צ"ל שהעידו שנדקר במלחמה וגם נאצד זכרו א"כ ובפרט דמוכח ממה שהי' נועק כנ"ל שהי' גוסס צידיו אדם, ילאנו עכ"פ מחשש איסור דאורייתא כו'.

[ועי' לעיל סעי' י"ז סי' קל"ו אות כ"ע-ל"ב, נידונים כאלה וכיוצא בהם, שדנו בהם הפוסקים אם הוו מיתה ודאית, לענין שיועיל בעדות גמסל"ת או במלחמה מה שהעיד שמת אף שלא אמר קברתיו].

האחרות שאמרו רק שהריחא ילאה, עדיין הספק במקומו עומד כו'. ובאפי' זוטרי סי' קנ"ה כתב צח"ד, דאם דקרוכו בדופן החמישים [היינו במקום שמרה וכנד תליון בו, כדאיחא בסנהדרין מ"ט ע"א] או כנגד הלכ ממש ונחצרו לו שהדקירה עמוקה עד שנגע בלב מעידין עליו.

ובמערבי לב סי' פ"ה, צידון שהעיד ראה במלחמה שחדר חץ אל תוך החזה כנגד הלב ועשה שם חלל גדול עד שנתגלו הריאה וכלב ששפטו דס', כתב דזה הוי עדות ברורה שהגידו נעשה בפנים הריאה וכלב שהנשמה תלויה בהם, וא"כ יש להקל במקום עיגון גדול כנ"ד, ואפי' אם היינו יודעים ברור שהחץ הי' מלוצן, ואע"פ שלא אמר קברתיו כו', ואפי' אם נבוא נחשש שמה לא פסק החץ לגמרי את הריאה והלב, ולא עשה בהם אלא נקב שנעשה רק עריפה עי"ז, ויש רבוחא דסברי דלגבי עריפה מועילה סבין מלוצנת [כמבואר לעיל סי' רנ"ז אות ע"ו], אחרי שאני נ"ד, משום דנראה ברור שצח"ל המלחמה אין מקום כלל לחשש לניבון כו' [וכמוכח בס"ק ה"ל אות ח' ע"ש].

ובמהר"ם לובלין סי' ח', אחרי שבי' שנידונו טעם שהועיל למירה מת במלחמה אף צלי קברתיו, הוסיף שנידונו שאמר שראשו הי' תלוי בקנה וושט, לא גרע מראוהו שנשחטו בו שנים או רוב שנים, דנשברה מפרקתו לא חי, וראי' מעני' [הכנה, עי' חולין כ"א ע"א]. גם באפי' זוטרי סי' קנ"ד כתב דנראה דאם חתכו לו המפרקת ורוב בשר עמה מעידין עליו, דהרי הו"ל נצילה דא"ל לו לחיות כי אם שעה מועפת, וזה נכלל במ"ש הרמב"ם [בה"ל י"ז] והשו"ע בסעי' ו' שכלל הדברים שא"ל שיחי' אלא ימות מיד בזמן קרוב מעידין עליו.

ובמהר"ם לובלין סי' קל"ג, צידון שהעיד שהגזלנים "האצין איכס לו שטיקן גיהאקט" [החכוהו לחיובות], אחרי שבי' דאפי' להסוברים דגם בסממא חיישין שהסבין היחא מלוצנת מ"מ צ"ל אין להחמיר משום דאין סבדי שהגזלנים לא היחא סכנים מלוצנת כו' [וכמבואר לעיל סי' רנ"ז אות ו'], כתב ועוד דנראה פשוט דהלשון כנ"ל מורה שהחכוהו לחיובות דקות באופן שמת ואי אפשר לחיות בשום אופן.

גם בזמן אחר [להר"א ואלקין] ח"א סי' ע"ג, צידון שהעיד שנקרע לגזרים ע"י יריית חותה, כי ע"פ מהר"ם לובלין ה"ל

הערות לסעי' כ"ט ול"א, מהגראי אונטרמן שליט"א הרב הראשי לתל-אביב יפו

א.

מפני לא פלוג רבנן, אלא עצם הדין לא תלוי כל כך במדת קריבה למיתה, מפני שבכל אופן הנטבע בסכנה גדולה מאד ורובן למיתה. ולכן מסתבר לומר שלהריב"ש ודעימיה ישנה הגדרה אחרת המחלקת בין משאל"ס לבין הסכנות האחרות המפורשות כאן.

ג.

ומסתבר לי לומר כי היסוד שיש לאסור במשאל"ס הוא רק כמו שפירשו האחרונים, מפני שישנן כאן שתי חזקות לאיסור חזקת אשת איש וחזקת חיים של הנטבע ולכן אעפ"י שההצלה היא בגדר מיעוטא דמיעוטא שגם ר' מאיר אינו חושש (כמפורש בתוס' גיטין דף ב' ד"ה סתם ספרי) החמירו חכמים שאין להתיר את אשתו. ואם מפני לתא דחזקת חיים קאתינן עלה הלא במשאל"ס נפקעה כבר חזקת חיים שלו מפני שמצבו העכשוי הוא כזה שאי אפשר לו להמשיך בחייתו אלא זמן קצר בלבד, כל זמן שהוא מתאמץ ושוחה להחיותו ראשו למעלה מן המים. התקוה להצלה היא לאיזה דבר שיבוא מן החוץ, כמו דף של ספינה שנצולו בזה ר' עקיבא ור' מאיר או איזה דבר דומה, ומכיון שהצלה כזו לא שכיחא כלל הריהו במצב העכשוי בלי חזקת חיים לגמרי.

אכן בנפל לגוב אריות התגיון הוא בהיפך מזה. במצבו העכשוי האדם הוא חי ובחזקת חיים נמצא. מאי אמרת, הרי האריות והנמרים עומדים על ידו ושוחרים לטרף, אבל הרי סבה חיצונית זו המסכנת את חייו אינה ברורה בהחלט, מפני שאפשר שהם אינם רעבים ולא יאכלוהו, וכיון שכן עדיין נשאר בחזקת חיים שלו, אעפ"י שבמצבו רובן למיתה.

וכן הוא גם ביתר הדברים שרובן למיתה שבגופו לא שלטה עוד הסכנה אלא היא צפויה שתבוא מבחוץ, ולכן אלמלי היה הדבר מוחלט בלי צד ספק היו מעידין עליו שמת; אבל כל זמן שישנה איזו אפשרות שהיא של הצלה עדיין הוא בחזקת חיים שלו.

ואפילו במגויד וצולב ג"כ הגיון הדבר כך הוא. דאם הוא מגויד בגופו עדיין חיותו שלמה ואפשר לו לחיות כך. אמנם ע"י הפצעים אפשר שיתפתח מצב חדש, כמו שיצא כל דמו וכדומה, אבל מכיון שזהו דבר העלול להתחדש או אם יש אפשרות להתרפא (כדברי הגמרא להכוות ולחיות) עדיין חזקת חיים שלו קיימת.

סוף דבר, כי החילוק הוא בין אם במצבו עכשיו אי אפשר לו לחיות אלא אם כן יתחדש דבר מן החוץ שיצילו שאז אין לו חזקת חיים ובין אם עכשיו עדיין חיותו שלמה והסכנה היא שיבוא גורם מחוצה לו ויקפח את חייו שאז אם אין הדבר בטוח וישנה אפשרות של הצלה הריהו בחזקת חיים שלו.

ולכאורה יש מקום לשאול הלא גם ביתר הדברים הקרובים למיתה ישנה ריעותא בחזקת חיים מפני הסכנה הגדולה הקרובה אליו. אולם עצם הדין של ריעותא בחזקה שנוכח בש"ס כמה פעמים הוא דרבנן, אמנם גבי זרק לה גט ספק קרוב לה ספק קרוב לו אמרינן איתרעי חזקת אשת איש, אבל לא בכל הספקות אמרינן כן. דאם מסר לה שליח גט ואח"כ ישנם עדים האומרים שהגט מזויף ושנים מכחישים ואומרים שהגט כשר מעמידין האשה בחזקת א"א כמפורש בגיטין דף ט' ולא אמרינן דנתינת גט מרעא לחזקה. ובס"ק הריעותא היא מפני שהגט כורת האישות וגם נזק לשם גירושין אלא שמסופק הדבר אם נפל קרוב לה, זה נקרא שרק במקרה קל אירע הספק, ואין

הנה רבותינו גדולי הפוסקים נחלקו בדבר, אם לכל אלה המפורשים בסעי' כ"ט ול"א שאין מעידין בהם יש אותו הדין של נפל למים שאין להם סוף, דמפורש להלן בסעיף ל"ד דבדיעבד אם נשאת לא תצא, או יש הבדל ביניהם והכא גם אם נשאת תצא משום דאסורים מדאורייתא. ויש גם הסוברים דגם אלה המפורשים כאן הם רק מדרבנן ובכ"ז אם נישאת תצא, ודברים אלה מפורשים ומבוארים יפה באוצר הפוסקים לסעיף כ"ט ס"ק רמ"ב.

ברם יש כאן נקודה יסודית שצריכה בירור והגדרה, כי יש מחברים הסוברים דלשיטת המחמירים ההבדל בין אלה למשאל"ס הוא רק בזה שהללו אינם קרובים כ"כ למיתה כמו משאל"ס, היינו כי שם יש אחוז יותר קטן של אפשרות הצלה מאשר כאן. ואם נימא כך יוצא כי בנוגע לסכנות אחרות המתחדשות בעולם צריכים אומר עד כמה הסכנה קרובה לזה או לזה וקשה מאד לקבוע את המדה. למשל אם אוריון של נוסעים נתקלקל באוויר והנוסעים קפצו למטה ויש שלא נמצאו כלל על הארץ — האין נדון בהם? האם יש מקום להסתפק שמא בדרך נפילתו נאחו בעץ וניצול וכדומה או לא?

וספק כזה יותר שכיח באוריון של צנחנים שנתקלקל, אבל כשהאסון בא פתאום יש שלא מספיקם לפתוח את המצנח, ויש גם שהמצנח מתרסק כשפוגע בבנין גבוה, או גופל לנהר וכדומה, וכשלא מצאו את האיש אם יש עליו דין משאל"ס או דין נפל לגוב אריות וכדומה.

ונראה לענ"ד לתת קצת הגדרה שתועיל לגבי דיון בעניינים כאלה, אלא שאין אני קובע מסמרות בדבר ועדיין צ"ע בהלכה למעשה.

ב.

נראה לענ"ד כי לא מפני הבדלים בקרבת הסכנה סובר הריב"ש ודעימיה כי אלה המפורשים כאן חמורים יותר ממשאל"ס (מן התורה או מדרבנן, לפי דעות המחברים המפורשים בס"ק רמ"ב), אלא מטעם אחר, ויש ראיה לדבר.

שהרי נאמר בברייתא נפל לחפירת נחשים ועקרבים, ופירש"י (בברכות דף ל"ג) שהכוונה היא נחשים או עקרבים, והן ידוע כי עקרבים יותר מסוכנים מגחשים, כדאיתא בגמ' בברכות שם, והאין זה כללם בכלל אחד? כי מפורש בפוסקים שדווקא בחפירה צרה מעידים עליו, כדאיתא בגמרא משום איצא, אבל בבור רחב אין מעידין עליו משום דלא בטוח שהיוקוהו, — ומדוע לא חילקו בין נחשים לעקרבים, שאצל עקרבים גם כשלא דוחק אותם מזיקים?

וכן גם בנפל לגוב אריות מוסיפים הרמב"ם והשו"ע "ונמרים", מה שלא נזכר בברייתא ולא ברי"ף ולא בטור, (וגם ברמב"ם הלכות נחלות פ"ז מפורש "אריות ונמרים"), וכנראה סוברים הרמב"ם והשו"ע שאין כל הבדל ביניהם, אעפ"י שחכמי הטבע אומרים כי הנמר יותר מסוכן מהארי גם כשהוא שבע.

ובעצם גם במים שאין להם סוף לא מצינו שחילקו בין אם היו להאיש אמצעי־הצלה (כמו ששכיח בזמננו כי לכל נוסע באניה נותנים חגורת הצלה שעל ידה נשאר משך זמן על גבי המים, וכל שכן שלהימאים ישנן חגורות הצלה תמיד) או לא. ובודאי זה לא

ואם נתפוש בשיטה זו כי הגדרת החילוק בין זל"ז הוא לא במידת הקריבה אל סכנת המוות, יוצא כי במקרה של סכנה שאינה נזכרת בהלכה ואנו באים לידון לענין היכא שנישאת בדיעבד, אם להשוותה למשאל"ס או ליתר הסכנות השנויות כאן לשיטת הריב"ש ודעימיה, אז יש לבחון את הענין מתוך הכלל של חזקת חיים שלו. ולכן אם מצבו בשעה זו הוא שאינו יכול לחיות אלא אם כן תבוא הצלה בלתי שכיחה כלל ממקום אחר אנו אומרים כי חזקת חיים שלו נפסקה. אבל אם כח החיות שלו לא נפגע עדיין וכשיניחוהו כך ימשיך לחיות אלא הסכנה אורבת לו מאיוז התחדשות הקרובה מאד לבוא, כמו אריות ונחשים (במקום שאין דוחק) או מכה בגופו לא מסוכנת שעלולה להתפתח בה סכנה — אז אמרינן שיש להעמידו בחזקת חיים.

ובגווני שציירנו קודם, כשאיש קפץ או נפל מתוך אוירון, ואפילו כשיש לתלות שהי' לו מצנה, יש מקום דיון לכאן ולכאן וצריך עיון רב. אפשר לומר כי במצבו שהוא נופל ממרומי האויר אינו יכול לחיות כלל וההצלה הקטנה האפשרית היא רק בגורם שיבוא מן החוץ ולכן דומה למים שאין להם סוף. ברם יש מקום לומר גם לאידך גיסא כי עצם הנפילה אינה מפקיעה את חיותו אלא ההכאה שתבוא כשיגיע לארץ ומכח החבטה קרוב מאד שימות. ומכיון שעדיין ישנה איוז אפשרות רחוקה של הצלה הרי זה דומה ליתר הסכנות המפורשות כאן שנחלקו הפוסקים לענין דיעבד היכא דנשאת, ולענ"ד נראה דמסתבר כהסברא הראשונה ולמעשה צריך עיון והמיקל לא הפסיד, שהרי דעת רבנו ירוחם ודעימיה שגם בגוב אריות דינא הכי.

כאן מקום להאריך. גם בחזקת חיים של הנמצא בסכנה גדולה ישנו אותו ההבדל בין אם הוא נמצא במקום שאי אפשר לחיות בו ואפשרות הצלה היא רק כשיודמן איוז גורם חיצוני ובין אם עצם הסכנה היא ע"י גורם חיצוני, שאמנם ברוב המקרים פוגע, אבל עדיין אין זה ודאי, כי אז חזקת חיים במקומה עומדת.

ד.

ולפי האמור נבין ברווחא שיטת רבנו הרמב"ם ז"ל, דבפ"ז מהל' נחלות ה"ג השווה כל אלה שרובן למיתה לענין דהיורשים נכנסים לנחלה על פיהן אעפ"י שלענין עגונה יש חילוק ביניהם. ומסתבר מאד דאין להביא ראיה מהרמב"ם שם דס"ל כי אם נשאת לא תצא, שהרי הריב"ש לא מביא את דברי רבנו שלענין נחלות, וגם הב"ש בס"ק ק"ב לא מביאו ומזכיר רק כי מדברי הב"י כאן משמע שרי"ז לא ס"ל כהריב"ש ואינו מציין מה שהמחבר פוסק בחו"מ סוף סי' רפ"ד כדברי הרמב"ם לענין נחלות.

והטעם הוא משום שאין ההבדל בין סכנות אלו למים שאל"ס בזה שאינם כ"כ קרובים למיתה, אלא מפני לתא דחזקות, ואכן חזקת אשת איש אינה מעכבת את היורשים מלרדת לנחלה, כי חזקה אינה בגדר הוכחה וחזקת אשת איש שלה אינה שייכת לענין נחלות ולכן אזלינן בתר רובא (ופירש הגר"א באבן העזר סי' י"ז ס"ק קט"ז) בדבר זשכיח גם שמואל מודה דבממון אזלינן בתר רובא).

מפתח

ס"ק	אות	דף טור
סעיף כו.		
אין מעדיין עליו אא"כ מצאוהו תוך ג' ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו.		
ר"ט	מקור הדין.	א
ר"י	וכשזמן מיתת הנמצא לא ידוע רק שמצאוהו תוך ג' מהעלמו של בעלה האם אפשר לחשבו לתוב"ע ע"י בסעיף כ"ז ס"ק ככ"ט אות ל"ז.	א
ב	וכשתפח תוך ג'.	ב
ג	וכשהי' חבול והי' זמן קור אם יש לחוש כה"ג לשינוי. ע"י ס"ק רי"א אות ל"ז.	ג
אבל אחר שלשה אין מעדיין עליו.		
ר"א	ואם הוא דאורייתא או דרבנן, ע"י ס"ק רכ"ט אות א' וס"ק רכ"א אות א'.	א
ב	אם עכו"ם מסל"ת נאמן לומר שהוא לאחר ג'.	ב
ג	ואם דוקא כשעברו ג' מעל"ע מזמן המיתה.	ב
ד	וכשהכירוהו ב' עדים.	ג
ה	וכשכבר יצאה מאסור תורה מצד אחר.	ב
ו	וכשהוכר גם ע"י סימן אמצעי או ע"י בגדיו או כליו.	ג
ז	וכשנמצאו רק סימנים גרועים בצירוף טב"ע לאחר ג'.	ה
ח	וכשהמציא על ההכרה הי' מכירו היטב ורגיל עמו בחייו.	ה
ט	וכשהי' קבור בקרקע, ע"י ס"ק רי"ז אות ו'.	ז
י	בזמן קור אם מעדיין לאחר ג' ימים.	ז
יא	להמתירים, אם בעינן שיהא ניכר שהוא נקפא.	ט
יב	זמני קור שונים שדנו בהם הפוס' אם מהני.	ד
יג	אם דוקא כשמת בזמן קור, או דסגי כשהקור בא תוך ג' ימים למיתתו.	י
יד	בלא ידוע מתי מת או נהרג הנמצא, אם חיישינן שמא הי' ג' ימים לפני זמן הקור.	יד
טו	אם מעדיין בשהה בקור יותר מה' ימים.	ג
טז	מקום קור בקיץ או מונח על קרח או כלי מקרר.	ד
יז	כשהי' חבול אם מהני זמן קור.	יא-א
יח	כשהי' קבור בזמן קור.	
יט	מה הדין בפסק הקור זמן מה בין מיתתו למציאתו.	ב
כ	ובפסק פסק הקור בינתיים לכמה ימים.	ג
כא	כשהופשר הגוף מהקור, כגון הוכנס במקום חם, עד מתי מהני הכרתו.	ד
כב	כשנפטר הקור ועדיין הוא תוך ג' למיתתו.	
כג	להמתירים בזמן קור, מה הדין כשהועד שלא נשתנה פניו משהי' תוך ג'.	
מפני שפרצוף פניו משתנה.		
ריב	וכשמעיה שלא נשתנה.	יב
בד"א ביבשה אבל טבע במים והשליכוהו ליבשה אפי' אחר כמה ימים אם הכירוהו מעדיין עליו.		
ריג	וכשמת ביבשה ואח"כ הושלך למים.	ב

ס"ק אות	דף סור
רכב ד כשישנה הכחשה בין העדים אם היתה בו מכה ונידונים שונים בזה.	כא ב
ה וכןשנרפאית המכה מחיים.	כב א
ו ובנחתרפאית המכה והוא תפוח הרבה.	ג
ז ומכה שנעשית לאחר מיתה.	ד
ח ובספק אם נעשית המכה לאחר מ.	ה
ט וכשהמכה מלוכלכת בדם אם הוי הוכחה שנעשית מחיים.	ו
י וכשהוציאוהו מהמים לפני ששה שיעור שת"ג ומצאו בו מכה.	ז
יא וכשנעשית המכה מחיים והושלך למים לאחר מיתה.	ח
יב ובנעשית המכה מחיים ויש ספק אם הושלך למים אחר לה מיתה.	ט
מיני הכאות ופצעים נשדנו בהם הפוסקים אי חשיבי כמכה לענין שמהמים מקלקלים אותה ומשתנה.	י
יג קילוף עור, שריטה, או פצע קל וכדומה.	יא
יד בהרות כחולות וחומות מתחת לעור או חבורות, והעור עליהם שלם.	יב
באיזה מקום תהי' המכה כדי שנאמר שגורמת לשינוי הפנים.	יג
טו הסוברים דוקא כשהמכה בפנים אין מעידין.	יד
טז ואם לשיטה הנ"ל מקלקלת המכה דוקא כשהיא באחד מאברי ההכרה, או אפי' כשהיא בשאר הפנים.	טו
יז וכשאמר העד שהי' כל גופו מוכה אם תשינון שהי' חבול גם בפניו.	טז
יח אופנים שיש לאסור לשיטה הנ"ל גם כשהמכה במקומות אחרים מחשש שהגיע גם לפנים.	יז
יט הסוברים בדמכה שבשאר אברי הגוף נמי משתנה הפרצוף.	יח
כ הסובר דלא נאמר מיא קרוי מכה אלא בנחתכו רגליו, והחולקים על זה.	יט
כא אם מיא מרזי מכה אפי' כשהוא תוגי' למיתתו.	כ
כב ובספק אם הוא תוגי'.	כא
כג וכששתה במים פחות משעה.	כב
כד וכשהכירוהו ב' עדים.	כג
כה ובצירוף סימן אמצעי.	כד
כו וכשדקדק היטב להכירו, אי שהעד נשלח בכונה לברר הענין.	כה
כז ובידוע וניכר למעידיו מחיים.	כז
כח ובנופו שלם ולא ראה הטביעה.	כח
לפי שהמים מקלקלים המכה ונופה ומשתנה.	כט
א כשרק מקום המכה מונח במים ושאר הגוף בחוץ.	ל
ב אם ביצות המים וכה"ג מרזי מכה.	א
ג וכשהוציאוהו מהמים וניכר שצדדו הצינה.	ב
ספק אם נשתתה או לא אולינן לחומרא	ג
א דעות הפוסקים בזה.	ד
ב להמקלין בספק אשתהי מה הדין כשתפת.	ה
ג להמחמירים, אם יש לחוש גב בסתמא כשמצאוהו במים שמה נפלט לפני זה ואשתהי והוחזר למים.	ו
אופנים שדנו להקל אף להמחמירים בספק אשתהי.	ז
ד כשהכירוהו ב' עדים.	ח

ס"ק אות	דף סור
ריט ג הסוברים דמהני הכרה עד שעה משהועלה מהמים.	כא ב
ד ויש מחלוקים בזה לפי הענינים (כששייך בדומי, באינו שלם, וכיו"ב).	כב א
ה יש שכתבו דמהני הכרה עד ב' שעות.	ג
ו ע"ד הגי' ברמב"ם: כמה שעות, שעות, י"ב וכ"ד שעות.	ד
ז אם גוי נאמן לומר דלא אשתהי ביבשה, וכמה אופנים בזה.	ה
ח ביש ספק דשמע דלא אשתהי, מעד הפסול בעיגוגא.	ו
אבל אם ששה אחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו.	ז
א מקור הדין.	ח
ב אם גם כשלא נראה שום תפיחה בגוף אין מעידין כששתה.	ט
ג ואם דוקא כשמת במים משתנה לאחר ששהה, או אפי' כשמת ביבשה והושלך אח"כ למים, ע"י ס"ק רכ"ב אות ד.	י
אם מדאורייתא אין מעידין או רק מדרבנן.	יא
א וקשנשאת אי תצא להסוברים דאין מעידין מדרבנן.	יב
ב ובשיצאה כבר מאיסור תורה ע"י שראו טביעת בעלה במשאל"ס, או שאחרע חזקת חיים של בעלה.	יג
ד כשנוסף לטב"ע הוכר גם ע"י סימנים שאינם מובהקים או בבגדיו.	יד
ה כשנמצא מת זה שהוכר במקום שנשבע בעלה.	טו
ו כשצריך לחוש לכמה מקרים שנזמנו יחד כדי לומר שזהו אחר.	טז
ז כשנקבר בחור שעה משהוציאוהו מהמים.	יז
ח באשתהי בזמן קור או בשלג משהוציאוהו מן המים.	יח
ט כשהוציאו מקברו המים.	יט
י כשהכירוהו ב' עדים.	כ
יא ולהסוברים דב' עדים מהני אף באשתהי אי מהני גם כשתפת.	כא
יב כשהוכר ע"י גוי מסל"ת.	כב
יג כשידוע שלא נשתנה מכפי שהי' תוך שעה בעליתו מהמים.	כג
יד כשדקדק היטב להכירו, או שאמר שהכירו היטב.	כד
טו כשהיו הנטבעים רבים והוכרו.	כה
טז כשהוכר אחד מתוך רבים.	כז
יז אם מהני הכרת הברית אף באשתהי [באופן שלישראל אחר אין להסתפק רק לגוי], ע"י באוצה"פ סעיף כ"ד בלוח הסימנים אות כ"ט.	כח
אפילו תוך ג'	כט
א מקור הדין ודעות הראשונים בזה.	ל
ב דעת האחרונים להלכה.	א
ג וכשאסורו רק מדרבנן.	ב
ד וכשהושלך לאחר מיתה במים.	ג
ה ובספק אם הושלך למים לפני שהוציא נשמתו או כשכבר הי' מת, ע"י להלן ס"ק רכ"ה אות כ"ד.	ד
ו וכששתה במים פחות מיום אחד.	ה
ז ולהמקלין באשתהי כל שהוא תוגי' למיתתו האם יש להקל גם בספג"י כמו בספג"י ביבשה.	ו
אם היה בו מכה אין מעידין עליו.	ז
א מקור הדין ודעת הפוסקים בזה.	ח
ב אם יש לחוש בסתמא שהיתה בו מכה אעפ"י שהעד לא מירש.	ט
ג ואם יש לחוש למכה כשירו עליו כדי להמיתו בעת שקפץ לים.	י

רכו א מקור הדין ודעת הפוסקים בזה.
 ב האם להמקילין יש להקל בכל סי'מ, או שיש לחלק בין מזו א
 סימן לסימן.

[illegible]

ס"ק אות	דף סור	ס"ק אות	דף סור
רלו א	הפוס' (מהראשונים) החולקים על ר"ת.	אם מהני צירוף הכרת הכגדים כמו סימן.	דף קו ד
ב	בדעת הב"י בשו"ע ובתשובותיו, ובדעת הרמ"א.	וכשמלכד ההכרה בטב"ע ידוע ג"כ שהמת הנמצא השתייך קצו ג	קו ד
ג	הכרעת הפוס' האחרונים אם לסמוך ע"ד ר"ת.	לחוג אנשים מסוים שאליו השתייך גם בעלה.	קז ג
ד	(להחמירים) אם יש צ"ע לצרף דעת ר"ת להחיר עם עוד סברות וצדדי היתר.	כשאמר קברתיו אם מועיל כמו סימן.	קח א
ה	אם אפשר לסמוך ע"ד ר"ת בעגונה שיצתה מאיסור תורה (ע"י אומדנות או בגנף למשאל"ס).	אם יש להקל כשהעד לא פירש שהכירו גם בסי' והלך לו.	קט א
ו	אם יש לסמוך ע"ד ר"ת כשכבר נשאת ע"פ חכמ, ע"י באוצה"פ לסעיף כ"ה ס"ק ר"ח אות י'.	וכשהמעיז הוא עכו"ם מסל"ת.	קט א
ז	אם להחולקים על ר"ת מועילה ההכרה שיהי' לכה"פ כספק שהוא פ', ע"ש בס"ק ואות הנ"ל.	כשהעד רק ידע מהטביעה אי הוי כראה.	ק"י א
ח	ואם חשובה ההכרה לדידהו להיות לכה"פ כסימן, ע"ש באות ט"ו.	כשהעד שמע הטביעה מפי איש שאמר זה ג"כ עפ"י קיב ד	קיב ד
ט	אופנים שונים ד"א דבכה"ג יודו גם החולקים על ר"ת דמהני אחר ג"י כשהי' שלם.	השמועה.	
י	כשהעד הכירו היטב מחיים וזרזוהו לדייק היטב בהכרתו.	כששמע הטביעה מגוי מסל"ת.	כ"ו
יא	כשכל רואהו הכירו [תיקן] שזה בעלה.	וכשמע מגוי שאינו מסל"ת.	כז
יב	כשהוכר בט"ע בפ"ם וגם בט"ע דגופו השלם, (ונפ"מ להסוכרים דלר"ת מהני בא' מהם, וכנ"ל).	ידיעה מקול הברה.	כח
יג	כשהוכרו גם כל בגדיו.	כשרק ידע שנעלם.	כט
יד	ואם מודים החולקים שיעזיל בצירוף סי' בינונים.	ידע שנהרג והכירו כשהוציאוהו מהנהר.	ל
	ויש מחלקים דמי שהי' אצלו כשנטבע אע"פ שהי' שלם אינו מעיד עליו, אבל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י טביעת עין והוא שלם מעיד עליו.	אם גם בהכרת בגדים שייך חשש בדמי כשראה הטביעה.	לא
		וכשהעד רק שמע מהטביעה ולא שמע אם נטבע בבגדים קטו א	לב
		אלו.	
		וכשהכיר רק מקצת בגדי נטבע.	לג
		אי שייך חשש בדמי בהכרת כתב יד בעלה.	לד
		אופנים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם משום ראיות או ידיעת הטביעה.	
		ראה הטביעה ולא שהה כדי שתצא נפשו.	לה
		ראה ששטפו גהר.	לו
		ראה שהפיל עצמו מהספינה כדי להנצל.	לז
		כשלא ראה טביעת פ' ביחוד רק טביעת הספינה שהיה בה, או שראה הספינה הפוכה וכי"ב.	לח
		כשראה הטביעה לא ראהו בפניו אלא הכירו בסימניו.	לט
		הכירו בשעת הטביעה בקולו כשצעק הצילו.	מ
		ידיעת הטביעה ע"י הכרת בגדי הנטבע.	מא
		כשמע נמצא פ' טבוע (כשהלך להכירו), ולא שמע מעצם טביעתו מקודם.	מב
		וכשמע טביעת פ' הלך לברר אם נכון הדבר, והכירו.	מג
		שמע שננטע איש סתם, ועלה במחשבתו מיד שזה פ'.	מד
		אומדנות שונות על טביעת פ' שדנו הפוסקים אם יש לחוש בהם לבדדמי.	מה
		אם יש לחוש בסתמא שהעד שהכיר את הנטבע מת ראה או ידע מהטביעה.	מו
		וכשהוכיר העד גם מעשה הטביעה אלא שלא פירש להדיא שראה אותה או שמע ממנה, ונדונים שונים בזה.	מז
		נדונים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם הוכחה שהעד קיח ראה או ידע מהטביעה.	מח
		אופנים שיש לסמוך על טב"ע לחוד אפילו כשראה הטביעה.	
		כשראה הטביעה ולא זו משם עד שראה את הנטבעים יוצאים לחוץ מתים.	מט
		וכשנמצא בתוך המים.	נ
		כשהיו הנטבעים רבים והוכרו.	נא
		כשהוכר אחד או מקצת מתוך רבים.	נב
		כשנמצא המת רחוק ממקום הטביעה.	נג

ס"ק אות	דף סור	ס"ק אות	דף סור
רלו א	הפוס' (מהראשונים) החולקים על ר"ת.	אם מהני צירוף הכרת הכגדים כמו סימן.	דף קו ד
ב	בדעת הב"י בשו"ע ובתשובותיו, ובדעת הרמ"א.	וכשמלכד ההכרה בטב"ע ידוע ג"כ שהמת הנמצא השתייך קצו ג	קו ד
ג	הכרעת הפוס' האחרונים אם לסמוך ע"ד ר"ת.	לחוג אנשים מסוים שאליו השתייך גם בעלה.	קז ג
ד	(להחמירים) אם יש צ"ע לצרף דעת ר"ת להחיר עם עוד סברות וצדדי היתר.	כשאמר קברתיו אם מועיל כמו סימן.	קח א
ה	אם אפשר לסמוך ע"ד ר"ת בעגונה שיצתה מאיסור תורה (ע"י אומדנות או בגנף למשאל"ס).	אם יש להקל כשהעד לא פירש שהכירו גם בסי' והלך לו.	קט א
ו	אם יש לסמוך ע"ד ר"ת כשכבר נשאת ע"פ חכמ, ע"י באוצה"פ לסעיף כ"ה ס"ק ר"ח אות י'.	וכשהמעיז הוא עכו"ם מסל"ת.	קט א
ז	אם להחולקים על ר"ת מועילה ההכרה שיהי' לכה"פ כספק שהוא פ', ע"ש בס"ק ואות הנ"ל.	כשהעד רק ידע מהטביעה אי הוי כראה.	ק"י א
ח	ואם חשובה ההכרה לדידהו להיות לכה"פ כסימן, ע"ש באות ט"ו.	כשהעד שמע הטביעה מפי איש שאמר זה ג"כ עפ"י קיב ד	קיב ד
ט	אופנים שונים ד"א דבכה"ג יודו גם החולקים על ר"ת דמהני אחר ג"י כשהי' שלם.	השמועה.	
י	כשהעד הכירו היטב מחיים וזרזוהו לדייק היטב בהכרתו.	כששמע הטביעה מגוי מסל"ת.	כ"ו
יא	כשכל רואהו הכירו [תיקן] שזה בעלה.	וכשמע מגוי שאינו מסל"ת.	כז
יב	כשהוכר בט"ע בפ"ם וגם בט"ע דגופו השלם, (ונפ"מ להסוכרים דלר"ת מהני בא' מהם, וכנ"ל).	ידיעה מקול הברה.	כח
יג	כשהוכרו גם כל בגדיו.	כשרק ידע שנעלם.	כט
יד	ואם מודים החולקים שיעזיל בצירוף סי' בינונים.	ידע שנהרג והכירו כשהוציאוהו מהנהר.	ל
	ויש מחלקים דמי שהי' אצלו כשנטבע אע"פ שהי' שלם אינו מעיד עליו, אבל מי שלא ראה טביעתו ואומר שמכירו ע"י טביעת עין והוא שלם מעיד עליו.	אם גם בהכרת בגדים שייך חשש בדמי כשראה הטביעה.	לא
		וכשהעד רק שמע מהטביעה ולא שמע אם נטבע בבגדים קטו א	לב
		אלו.	
		וכשהכיר רק מקצת בגדי נטבע.	לג
		אי שייך חשש בדמי בהכרת כתב יד בעלה.	לד
		אופנים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם משום ראיות או ידיעת הטביעה.	
		ראה הטביעה ולא שהה כדי שתצא נפשו.	לה
		ראה ששטפו גהר.	לו
		ראה שהפיל עצמו מהספינה כדי להנצל.	לז
		כשלא ראה טביעת פ' ביחוד רק טביעת הספינה שהיה בה, או שראה הספינה הפוכה וכי"ב.	לח
		כשראה הטביעה לא ראהו בפניו אלא הכירו בסימניו.	לט
		הכירו בשעת הטביעה בקולו כשצעק הצילו.	מ
		ידיעת הטביעה ע"י הכרת בגדי הנטבע.	מא
		כשמע נמצא פ' טבוע (כשהלך להכירו), ולא שמע מעצם טביעתו מקודם.	מב
		וכשמע טביעת פ' הלך לברר אם נכון הדבר, והכירו.	מג
		שמע שננטע איש סתם, ועלה במחשבתו מיד שזה פ'.	מד
		אומדנות שונות על טביעת פ' שדנו הפוסקים אם יש לחוש בהם לבדדמי.	מה
		אם יש לחוש בסתמא שהעד שהכיר את הנטבע מת ראה או ידע מהטביעה.	מו
		וכשהוכיר העד גם מעשה הטביעה אלא שלא פירש להדיא שראה אותה או שמע ממנה, ונדונים שונים בזה.	מז
		נדונים שונים שדנו הפוסקים אם יש בהם הוכחה שהעד קיח ראה או ידע מהטביעה.	מח
		אופנים שיש לסמוך על טב"ע לחוד אפילו כשראה הטביעה.	
		כשראה הטביעה ולא זו משם עד שראה את הנטבעים יוצאים לחוץ מתים.	מט
		וכשנמצא בתוך המים.	נ
		כשהיו הנטבעים רבים והוכרו.	נא
		כשהוכר אחד או מקצת מתוך רבים.	נב
		כשנמצא המת רחוק ממקום הטביעה.	נג

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
רלז נד	כשהכירו אחרי עבור זמן רב מהטביעה.	קט ג	דף טור
נה	כשדוקק היטב להכיר.	רמה ב	אם בעינן שהחפירה תהי' מלאה.
נו	כשאין ידוע לנו שראה הטביעה אלא מפיו, אם נאמן במיגו קכ ד	ג	אם בעינן שהחפירה תהי' עמוקה.
	שהיה אומר שלא ראה הטביעה.	ד	בדין המקומות שבהם ארס הנחשים ועקרבים אינו ממית.
		רמו	אם בעינן דוקא שיהיו שם נחשים ועקרבים ביחד.
ס ע י פ כ ט .			
אין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו כשמת ודאי ואין בו ספק.			
רלח א	אם בעינן שהמעיד על האדם שמת יבדקנו בחוטמו או קכא א בלבו.	רמז א	כשידע שיפלוהו לשם, אם חיישינן שמא חבר הוא וניצול ע"י לחש.
ב	וכשלא נתבררה לעד המיתה רק ע"י בדיקה, אם מהני כשבדק רק בלבו ולא בחוטמו.	ב	למה לא חיישינן דאחרי שנישן נתרפא ע"י רפואות, נואם יש לחלק בזה בין שני עדים לעד אחד.
ג	אם מהני ראית המיתה מרחוק	ס ע י פ ל .	
ד	אם מהני ראית המיתה בלילה.	נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו כו'.	
ה	נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אם חשובים כראוהו שמת ודאי.	רמח א	דעת הירושלמי דאין מעידין בכבשן האש, משום דחיישינן לנס, ולהלכה.
רלט	אם מהני כשיש תרי רובי למיתה, או ספק ספקא למיתה.	ב	כשנפלו שנים לכבשן האש, ואחד מהם ניצל בנס, אם קכת ב חיישינן שגם השני ניצל בנס.
כיצד ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהם אין מעידין עליו.			
רמ א	בטעם החילוק מהפירת נחשים ועקרבים שבסמוך, ומה הדין כשהגוב הי' צר, או שראו שמלא אריות, או ראו שנפל עליהם.	ג	הי' במקום שאינו יכול לצאת משם, ונפלה שם אש, אם דמי לנפל לתוך כבשן האש.
ב	אם מעידין כשהגוב עמוק ואינו יכול לעלות משם בעצמו.	ד	נפל למדורה אם מעידין עליו.
ג	היש לחלק בין נפל אחד לגוב לבין נפלו רבים.	ה	מה שאין מעידין בנפל למדורה, האם היינו מדאורייתא, קכט ב או רק מדרבנן, ואם תצא כשנשאת.
רמא	ביאור במה שהוסיף השו"ע "נמרים וכיוצא בהם".	ו	כמה צריך לשהות במדורה כדי להעיד עליו.
רמב אה	הא דאין מעידין בנפל לגוב אריות, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא כשנשאת.	ז	כשמעיד שנפל למדורה ולא פירש אם שהה עליו, ואין העד לפנינו, או בעמפ"ע.
ו	אם מהני עדות שנפל לגוב אריות לענין איסור יבמה לשוק ואחות אשתו [להסוברים דהא דלא מהני לענין איסור אשת איש היינו מדרבנן].	ח	כשהעיד שנפל למדורה ונשרף.
ז	אם מותרת בנפל לגוב אריות בגזנא שיש רובא למיתה בעצם הנפילה (מבלי החשש של אכילת האריות).	עניני שריפה כשנמצא אח"כ גוף שרוף או עצמות.	
שמא לא היו רעבים ולא אכלוהו.			
רמג א	מקור הטעם דשמא לא היו רעבים, ובדעת הירושלמי קכו א דחושש לנס כדניאל.	ט	מקור דינים אלו ותמצית הדעות בזה.
ב	אם מעידין כשידעין שהיו רעבים, (כגון שנפל מיד עוד אחד לשם וראינו שאכלוהו, או כשראינו שהאריות שואגים לטרוף טרף, או כששהה בגוב זמן שבדאי נהיו האריות רעבים).	י	כשידוע שבעלה היה בבית בשעה שפרצה בו השריפה ולא הוחזק שם אחר ואח"כ מצאו שם גוף חרוך או עצמות חרוכים.
רמד א	למה לא חיישינן דאע"פ שלא היו רעבים מ"מ הרגוהו להצניע.	יא	וכשידוע רק שלפני השריפה היה בעלה באותו הבית קלד א שנשרף.
ב	אם מעידין כשראו ששלטו בו האריות.	יב	וכשידוע רק שבעלה הלך למקום השריפה להציל רכושו אבל לא ידוע אם נכנס לשם ממש.
ג	אם מעידין כשנמצאו אח"כ עצמות אדם בגוב.	יג	וכשלא ידענו שבעלה היה במקום השריפה רק עפ"י עכ"ם שאינו מסל"ת.
ד	כשהעיד עד אחד שראהו אח"כ מונח מת בתוך הגוב, אי שייך בזה בדמיי להצריך קבריתו.	יד	הסוברים לחלק בין שהיה המקום בדוק מעצמות לפני השריפה לבין אינו בדוק, והחולקים על זה.
אבל אם נפל לחפירת נחשים ועקרבים מעידין עליו.			
רמה א	כשנפלו שם שנים ביחד ואחד מהם ניצל בנס, אם חיישינן שגם השני ניצל בנס, נובדעת הירושלמי דסובר דאין מעידין כלל בנפל לחפירת נחשים ועקרבים.	אופנים שאף המחמירים באותו י' דנו להתיר.	
טו	כשראו שכבר נאחזה האש בבעלה, או שראוהו בבית קלה א השריפה כשהבריחה משם היתה בחזקת סכנה.	טז	כשהוכר הנשרף ע"י סי' אמצעי או ע"י בגדיו.
טז	כשהוכר הנשרף ע"י סי' אמצעי או ע"י בגדיו.	יז	ענינים שונים המוכיחים שבעלה היה במצב כזה שקשה לו להנצל.
יז	ענינים שונים המוכיחים שבעלה היה במצב כזה שקשה לו להנצל.	יח	וכשהעיד עד אחד שפ' מושלך שרוף ואין העד לפנינו לבודקו איך ידע.

ס"ק	דף	אית
רנב	ג	וכשראו שהחיות אכלו בו בהיותו בתוך גיב שלהן. קמד
ד	ה	הא דאין מעידין כשח"י או עוף אוכלים בו, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא כשנשאת.
ה	ה	לשונות שדנו בהם הפוסקים אם משמעותם היא שאכלוהו קמה א לגמרי.
רנז	א	ביאור לשון השו"ע שכי' אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים, ואם הוא דין מגוייד שבמשנה.
ב	ב	אם מעידים על המגוייד, מקור הדין ותמצית דעות הפוסקים.
ג	ג	אם יש להתיר כשידוע שנתגייד בסכין שאינה מלובנת, או שיש לחוש שמא נכזה אח"כ.
ד	ד	להמקילים, מה הדין כשידוע ודאי שנכזה אח"כ. קמו
ה	ה	וכשיש ספק שמא נתגייד בסכין מלובנת. קמז
ו	ו	ויש שכתבו לחלק לענין ספק מלובנת בין מגוייד ע"י קמח א המלכות למגוייד ע"י לסטים.
ז	ז	הסוברים דבזה"י יש להקל שלא לחוש בסתמא לסכין מלובנת, והחולקים עליהם.
ח	ח	אם כלי הנשק המופעלים ע"י חמרי נפץ יש להם דין סכין מלובנת.
ט	ט	כשהעיד שהכירוהו, האם גם כזה יש לחשוש שמא הכוהו בכלי ברזל מלובן.
י	י	האם יש לחוש לסכין מלובנת גם כשהעיד העד להדיא "שנהרג" ע"י הסכין.
יא	יא	הא דמתירים במגוייד, האם היינו דוקא כשנתגייד במקום שעושה טריפה, או אפי' במקום שאינו עושה טריפה.
יב	יב	הא דמתירים במגוייד, האם היינו לאלתר או רק לאחר קמט ב י"ב חודש.
יג	יג	באופנים דאין מעידים על המגוייד, אם יש להתיר עכ"פ לאחר י"ב חודש כשנתגייד במקום שנעשה טריפה. צורי הספק ותמצית הדעות.
יד	יד	דעת הב"ח וס"ז המקילים בזה.
טו	טו	החולקים על הב"ח וס"ז ומחמירים.
טז	טז	המקילים כהב"ח וס"ז.
יז	יז	ויש שמחלקים בין טריפה שמחמת חיתוך האבר לבין קנא א טריפה שמחמת נקב.
יח	יח	להמחמירים במגוייד במקום שעושה טריפה, אם יש להקל במגוייד במקום שהנפש יוצאת.
יט	יט	מה שאין מעידין במגוייד, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא כשנשאת.
כ	כ	מגוייד שנפל למים. נידונים שונים שדנו להתיר במגוייד קנב ג שלא בסכין מלובנת, משום שנפל למים.
כא	כא	ומגוייד בסכין מלובנת (או בסתם סכין להחיששים שמא היתה מלובנת) שנפל למים.
כב	כב	אם מעידים על הגוסס.
כג	כג	כשראוהו גוסס במשך ג' ימים רצופים. קנד
כד	כד	אם בגוסס אפי' כשנשאת תצא. הסוברים דתצא. קנה
כה	כה	הסוברים שלא תצא.
כו	כו	להסוברים דתצא, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, (ואם קנו ג יש חילוק לענין זה בין ב' עדים לבין עד אחד).
כז	כז	כשהניח אנשים גוססים ונודע על חלק מהם שהבריאו, קנז ב האם נשי כולם אסורות מדאורייתא לכו"ע.
כח	כח	האם יש חילוק בין גוסס בידי שמים לגוסס בידי אדם, (וכן בין נעשה גוסס ע"י שנתגייד במקום שנעשה טריפה לבין שאר גוסס בידי אדם).

ס"ק	דף	אית
רמח	ט	וכשמלכד הגוף החרוך נמצא אבר מושלך לחוד, ויש ספק אם הוא מהגוף החרוך או שהוא מאדם אחר שנשרף ממנו רק האבר.
כ	ז	וכשמוכרה שהאבר שהמושלך אינו מהגוף החרוך, האם יש לחוש שמא מבעלה הוא וערק לעלמא והגוף החרוך הוא מאחר.
כא	כא	וכשראו לבעלה ברחוב כשהוא משתדל לברוח מהאש שאחזה בכל העיר והוא ע"פ ויגע, ואח"כ נמצאו גופים חרוכים ברחובות העיר וגוף אחד במקום שהשאריו לבעלה.
		או לתוך יורה רותחת מליאה יין או שמן או מים מעידין עליו כו'.
רמט	א	אם בעיניו שתעמוד עיניו ע"ג האש.
ב	ב	אם מעידין גם כשנפל ליורה שאינה עמוקה, ולא שהו קלח א עליו.
רנ	ג	אם "מליאה" דוקא.
רנא	ד	מקור הדין שמעידין ביורה של מים, ודין שאר משקין.
		או ששחטו בו שני סימנים או רובן אפי' עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות.
רנב	א	אם בעיניו שנדע שהסכין שנשחט בה לא היתה מלובנת.
ב	ב	אם מעידין גם כשנשחט בבייתא דשישא ולא פרכס. קלט
ג	ג	ביאור למה לא חיישין דעביד סתמרי וחי'. (ואם יש חילוק קמ א בזה בין שני עדים לעד אחד).
ד	ד	כשאמר סתם ששחטוהו, אם חיישין שמא לא נשחט בו רוב שנים.
רנג	ג	ביאור דמעידין לאלתר בכל הדברים האלה ולא צריכים להמתין בעדותם זמן-מה.
		וכן כל כיוצא בזה וכו'.
רנד	ד	כפתוהו והפילוהו ממקום גבוה, והעולם אומרים שאי אפשר לו לחיות, אם מעידין עליו.
		ס ע י פ לא.
		ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו או ירו בו חצים אין מעידין עליו שמת.
רנה	א	הא דאין מעידין בצלוב, האם הוא בנצלב בידי או בנצלב קמא א בצוארו, ואם יש חילוק בין נצלב ע"י לסטים לנצלב ע"י ערפאות.
ב	ב	האם יש לחשוש להצלה גם כשנצלב במקום שאין עוברים קמג א ושבים כלל.
ג	ג	הא דאין מעידין בצלוב, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, ואם תצא כשנשאת, (ואם מועילה עדות שנצלב לענין איסור יבמה לשוק ואחות אשתו).
ד	ד	כשנצלב ואחר כמה ימים נמצא שם צלוב מה, האם תלינן ב דוהו אותו שראוהו שנצלב.
ה	ה	וכשהכירוהו כשמצאו אותו, אלא שהוא באופן דההכרה קמד ב לבה אינה מועילה.
ו	ו	צלוב שחי' אוכלת בו והוא גם מגוייד.
רנו	א	בטעם הרמב"ם והשו"ע דנקטו עוף במקום חי'.
ב	ב	כשחי' או עוף אוכלים מאדם שאינו צלוב והוא חפשי להניע את אבריו, אם הוי היכחה שמת.

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
רנז כט	האם להמקילים בגוסס מגוייד יש להתיר גם בעד אחד או קנת ב	רנז לר	כשהניח שני אנשים אחד מת ואחד גוסס, ולא ידוע מי קנט ג
	דוקא בשני עדים.		המת ומי הגוסס, אם יש להתיר נשי שניהם מכת ספק ספיקא.
ל	גוסס ע"י מים אם חשיב כגוסס בידי אדם, ואם טובע שהמים מבעבעים בגרונו חשיב כגוסס.	לה	כשהני גוסס ואח"כ נמצא שם אדם מת, האם תלינו דזהו אותו שראוהו גוסס.
לא	גוסס מחמת חולי שנפל למים, ודין גוסס שנפל קנט ב למשאל"ס.	לו	האם יש לצדד סניף היתר מזה שהנאבד הגיע כבר לגבורות.
לב	האם יש להתיר בגוסס שאבד זכרו משום דהוי חרי רובי להתירא.		ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו כו' הרי זה מעיד עליו שמת.
לג	האם יש להתיר כשמלבד העדות שהוא גוסס הותרה כבר ע"י עדות אחרת לענין שלא תצא כשנשאת.	רנת	נידונים שונים שדנו בהם הפוסקים אם הנפש יוצאה בהם. קס א

מפתח לענינים שהובאו בהשמטות והוספות

ס"ק אות	דף טור	ס"ק אות	דף טור
ריא ו	לענין הכרה לאחר ג' ימים ממיתתו, אם מהני כשהוכר גם ע"י ס"י אמצעי או ע"י בגדיו או כליו. קסז ג	רל ה	בענין יצא קול שנהרג, ונמצא אחר ג"י מהקול, דכתב בשו"ע דמותרת, אם הוא אפי' להמחמירין בספק ג"י. קסט א
	כשהיו כמה הרגים והוכרו.	ו	בענין קול שנהרג בתוך ג"י למציאתו דלכו"ע מותרת. אם מהני כשהכירוהו אותם ששמעו הקול.
ח	כשהמעיד היה מכירו היטב ורגיל עמו בחייו.	רלא	ע"ד הסוברים כר"ת דבגופו ופרצופו שלם מהני ההכרה אפי' לאחר ג"י.
י	בענין זמן קור אם מהני ההכרה לאחר ג"י.	רלב	א כשחסרו העינים אם אכתי חשיבא פ"פ שלם.
[יא/א]	אם צריך שיהא הכפור על פניו.	ד	לענין חסרו קצת מצדעיו.
יב	לענין איזה תקופה חשיבא זמן קור.	א	לר"ת, אם צריך הכרה מיוחדת בגוף.
יד	בענין אי חיישינן שמא מת ג"י לפני הקור.	ט	כלא הכירו בט"ע אלא בס"י מראה כל אבריו.
טו	ע"ד שהה בקור יותר מה' ימים.	י	בהיה תפות.
טז	בענין מקום קור בקיץ.	יג	בענין הי"א ובצורה שלמה לחוד מהני לר"ת.
יז	[אם מהני זמן קור בתפות].	יז	אם גרע בזה כששמע העד מהריגתו, שנחוש לבדדמי.
יח	לענין קבור בזמן קור.	א	לענין אם מהני ההכרה בגוש"ש לאחר ג"י גם בנטבע.
[יח/א]	כשנמצא בזמן קור במרתף המחבוא.	ה	מה הדין בזה כשאסורה רק מדברנו.
ריד א	בהכרה דנטבע לענין כשהיה במים יותר מה' ימים.	ב	לענין דעת הבי"א אם לפסוק כר"ת.
ריז ו	לענין קבור אם מהני ההכרה אחר ג"י. [להסוברים דמהני מה הרין באשתהי' מזמן הוצאתו מהקבר עד שראוהו].	ג	בהכרעת האחרונים ע"ד דעת ר"ת.
רית ב	בהכרה דנטבע, לענין שהה זמן מרובה במים ותפח.	כ	בהכרה דנטבע ד"א דלא מהני ט"ע לחוד אלא בצירוף סימנים.
ג	בתפח קצת.	ג	אם בגופו שלם אין צריך סימנים.
[ה/א]	להמחמירין בתפות אף שראוהו תוך שעה, אם העד צריך לפרש שלא היה תפות.	ח	כלא ראה העד הטביעה אם סגי בלא ס"י ואפי' אשתהי.
ריט ז	לענין אם גמסל"ת נאמן דלא אשתהי משהוצא מהמים בנטבע דאשתהי, אם מהני ההכרה כשיצאה מאיסור תורה.	יד	אם חשש בדדמי דראה הטביעה גרע משאר בדדמי, שאפי' נשאת בעדות זו, תצא.
רכא ג	וואם מהני כשהכירוהו ב' עדים.	טז	לענין איזה ס"י בענין לצירוף ההכרה דנטבע.
רכג א	בענין מיא מרזי מכה — בדעת הטור.	[טז/א]	אם מלבד הגדת חסי', צריך גם הכרת ס"ע בסימן.
ג	בהיה לו מכה, אם מהני ההכרה כשיצאה מאיסור תורה.	כב	בראה הטביעה להסוברים דצריך ס"י, מה הדין בב' עדים.
יד	[הוכה במקלות (בלא פציעה) אי חשיבא מכה].	[כב/א]	להמחמירין גם בב' עדים, מה הדין בהכירוהו כל רואיו.
טז	בענין הסוברים דדוקא כשהמכה בפנים אין מעידין.	כו	בענין ידע הטביעה כששמע רק מעכ"ס שאינו מסל"ת.
כ	ע"ד הי"א דדוקא כשהמכה בגוליו אין מעידין.	כח	כדבר ידיעה ע"פ קול הברה ואומנא.
כז	בענין היה לו מכה אם מהני ההכרה כשדוקק היטב להכירו, או שנשלח במיוחד להכירו.	לא	אם שייך בדדמי משום ראה"ט או ידע, בהכרת בגדים.
רכה ו	בענין ספק אשתהי, בנטבע במשאל"ס, וכלא שהו עליו כדי יציאת הנפש.	מו	בענין אם לחוש בסתמא שמא ידע העד הטביעה או ראה.
יג	בענין ספק אשתהי כשהיה גופו שלם, והעד לא ראה"ט.	מז	אם לחוש לזה, כשהוכיר העד ענין הטביעה בעדותו.
יט	לענין העיד דכשראהו אחר שעה מראה ראשונה, תפח, אם מוכח מזה שמקודם ראהו תוך שעה.	ג	בנפל לגוב אריות, לענין אם מעידין כשנמצאו שם אח"כ גוף או עצמות אדם.
כג	בענין ספק נמצא תוך המים אי ביבשה.	רמח טז	בנפל לדליקה, בענין הוכר הנשרף ע"י סימן אמצעי או ע"י בגדיו.
רכז ב	בענין סימנים דמהני באשתהי, אם יש ס"מ דלא מהני.	רמט ב	בנפל ליורה רותחת, בענין כשלא היתה עמוקה.
רכט א	בענין ספק ג' ימים בהכרה דמת ביבשה.	א	בענין תלוי בידי, וע"ד תלוי שנתחבב מיתה בדיניהם.
ידה	ע"ד הוכחות שנהרג לפני ג' ימים.	יז	בגדקר במקום שנעשה טריפה, באיזה אופן מעידין.
לא	ע"ד ספק ג"י כשהפרצוף שלם ולא נחבל.	כג	בענין גוסס ג' ימים רצופים, אם מעידין שמת.
		כה	בגוסס, ע"ד הסוברים דבנשאת לא תצא.

רשימת הספרים •

שהובאו באוצר הפוסקים בכרך זה

(מלבד ספרי הראשונים שעל הש"ס, ונ"ל הרי"ף הרמב"ם הטור והשו"ע.)

א

אבי עזר (שבמשניות תפא"י)
אביר יעקב
אבן העזר (לשו"ע)
אבן יקרה
אבן עזרא
אבן שמואל (לשו"ע)
אבני גזית (לשו"ע)
אבני משפט (לשו"ע)
אבני נזר
אבני צדק (טיטלבוים)
אבני צדק (פאנעט)
אבני שהם (גרינוולד)
אבני שהם (פרץ)
אגודות אוזב מדברי
אגודת אוזב (לבעל מרה"צ)
אדרת אליהו (בשני המאורות הגדולים)
אהל אברהם (שאג)
אהל יוסף (מולכו)
אהל משה (תאטין)
אהל משה (שוחט)
אהל יצחק (חסיד)
אהלי יעקב (מהריק"ש)
אור גדול
אור המאיר
אור זרוע
אור נעלם
אור פני משה
אורי וישעי
אורים גדולים
אורין תליתאי (תאומים)
אחיעזר
אילה שלוחה (קלאצקין)
אילת אהבים
אמונת שמואל
אמירה נעימה
אמר שלמה
אמר שמואל
אמרי אש
אמרי דוד (פעדער)
אמרי יושר
אמרי נועם
אמרי שפר (קלאצקין)

אפי זוטרי (לשו"ע)

אריה דבי עילאי
ארץ טובה
ארץ צבי
ארץ צבי ותאמי צביה
(לשו"ע)
אשדות הפסגה

ב

באר המים
באר יצחק
באר מים חיים (אבולוה)
באר משה (דנישבסקי)
באר משה (ירושלימסקי)
באר עשק
בארות המים
בגדי ישע
בגדי כהונה
בגדי שש (לשו"ע)
ביאור מנחם (לשו"ע)
בית אפרים
בית דוד (לר"י דוד)
בית דוד (לר"ד טעביל)
בית דינו של שלמה
בית הלוי
בית הילל (לשו"ע)
בית חדש (תשובות)
בית יוסף (תשובות)
בית יעקב (מצויזמר)
בית יצחק (שמלקיש)
בית לחם יהודא (ליו"ד)
בית מאיר (לשו"ע)
בית מרדכי (פרענקיל)
בית משה (לשו"ע)
בית משולם
בית נפתלי
בית רידב"ז
בית שלמה (חסון)
בית שלמה (מסקאלא)
בן פורת
בני אברהם
בני דוד (פלקון)
בני יעקב
בני משה (שלטון)

בנימין זאב

בנין של שמחה
בעי חיי
בר ליואי
ברית יעקב
ברך יצחק
ברכות מים
ברכת יוסף (לנדא)
ברכת דצה
בשמים ראש
בת עמי

ג

גאוני בתראי
גבעות עולם
גבעת פנחס
גבעת שאול
גדולת מרדכי (בויסק)
גור אריה (עה"ת למהר"ל מפראג)
גור אריה יהודא
גליא מסכת
גנת ורדים

ד

דבר אליהו (מפולאב)
דבר אליהו (קלאצקין)
דבר הלכה (קלאצקין)
דבר משה (אמארייליו)
דבר משה (תאומים)
דבר שמואל
דברי אברהם
דברי אליעזר
דברי חיים (אורבך)
דברי חיים (מצאנו)
דברי יעקב (שור)
דברי יששכר
דברי מרדכי (לוריא)
דברי מרדכי (פרידבורג)
דברי ריבות
דברי שאול ויוסף דעת
(ליו"ד)
דברי שמואל (עמאר)

ה

דופקי תשובה (לשו"ע)
דמשק אליעזר
דרישת ארי (לשו"ע)
דרך המלך (על הרמב"ם)
דרך יבחר
דרכי חיים
דרכי נועם
דת אש

האלף לך שלמה
הון רב
היכל יצחק
היכלי שן
הליכות אליהו (פיינשטיין)
המאסף (ירחון)
העמק שאלה
הר אבל
הר המור
הרי בשמים

ו

ויאמר יצחק
ויען אברהם (פאלאג'י)
ויען אברהם (רייז)
ויקרא אברהם
ושב הכהן

ז

זבד טוב (לשו"ע)
זבחי צדק
זיו הלבנון
זית רענן
זכר יהודה
זכרון יוסף
זכרון כהונה
זכרון צבי מנחם
זקן אהרן (להרב אליהו הלוי)
זקן אהרן (וואלקין)
זרע אברהם
זרע אנשים
זרע חיים

ח

חבצלת השרון

חדות יעקב

חוט המשולש (חשב"ץ)

חוט המשולש (לר"ח

מואלוזין)

חוט השני

חזון איש

חזון יחזקאל (על התוספתא)

חידושי הרי"מ

חיים ושלום

חיים של שלום

חינוך בית יהודה

חכם צבי

חכמת שלמה (קוועטש)

חמדת שלמה

חן טוב (לשו"ע)

חסד לאברהם (תאומים)

חסדי דוד (על התוספתא)

חקרי לב

חשבה לטובה

חשק שלמה

חשרת מים

חתם סופר

ט

טוב טעם ודעת

טור האבן

י

יגדיל תורה (ירחון)

יד אהרן

יד אליהו

יד המלך (על הרמב"ם)

יד יוסף (דייטש)

יד יוסף (שטרנבורג)

יד ימין

יד מאיר

יד יצחק (גליק)

יד רמה (פוקס)

ידי דוד

ידיו של משה

ים של שלמה

יעב"ץ (סידור)

יריעות האהל

ירך אברהם

ישועות יעקב (לשו"ע)

ישועות יעקב (שו"ת)

ישרש יעקב (יבמות)

כ

כהונת עולם

כוכב מיעקב

כור הבחינה

כנסת הגדולה

כנסת חכמי ישראל (ירחון)

כנסת יחזקאל

כפי אהרן

כרם שלמה (אמארייליו)

כתב סופר

כתר כהונה

ל

לב שלמה

לב שמח

לבוש

לבוש מרדכי (עפשטיין)

לבושי מרדכי

לחם רב

לקוטי חבר בן חיים

מ

מאזנים למשפט

מאיר נתיבים

מאמר מרדכי (איטינגא)

מאמר מרדכי (איסרלן)

מגן אברהם (אור"ח)

מגן גבורים

מגן שאול

מוצל מאש

מחנה חיים

מטה אפרים

מטה יוסף

מטעמים (לשו"ע)

מילי דאבות

מים חיים (לבעל פרי חדש)

מים חיים (רפפורט)

מים קדושים

מים שאל

מימר חיים

מכתב מאלהו

מכתב סופר

מכתב שלמה

מלאת אבן

מנוחת אשר

מנחה חדשה

מנחת אלעזר

מנחת הקומץ

מנחת יצחק (ווייס)

מנחת משה (ירושלמסקי)

מנחת עני

מנחת פתים (לשו"ע)

מעיל שמואל

מעין גנים

מערכי לב

מצות כהונה

מצח אהרן

מצפה זאריה

מר ואהלות

מראה כהן

מראה משה (פירסט)

מראות הצובאות (לשו"ע)

מרחשת

מרפא לנפש

משאת בנימין

משאת משה

משברי ים

משחא דרבנותא

משיב דבר

משיבת נפש

משכנות יעקב

משנת אברהם (פרייס)

משנת אליעזר (מישעל)

משנת ר' אלעזר (ברכהן)

משפט וצדקה ביעקב

משפט צדק

משפטי צדק

משפטים ישרים (חסון)

נ

נאמן שמואל

נדיב לב

נהור שרגא (יבמות)

נהרי אפרסמון

נודע ביהודה

נודע בשערים

נחלה ליהושע

נחלת אבות (איסרלן)

נחלת יהושע

נחלת צבי

נחלת שמעון (זרחי)

נחפה בכסף

נטעי נעמנים

נכח השלחן

נפש חיה

נתיבות השלם (לשו"ע)

נתיבות לשבת (לשו"ע)

ס

סדר אליהו רבה (סא"ר)

סוגה בשושנים

סם חיי

ספר הישר לר"ת

ספר חסידים

ספר יהושע

ע

עבודת הגרשוני

עבודת הלוי (הורביץ)

עבודת השם

צ

צדקה ומשפט

צוף דבש

צור יעקב

עדות ביהוסף (אלמושנינו)

עולת יצחק (ציוני)

עונג התורה (לשו"ע)

עונג יו"ט

עזרת יהודה

עזרת ישראל

עזרת נשים

עטרת חכמים

עטרת טוביה

עיון יעקב

עיטור

עין הבדלה

עין יצחק

עין משפט (לר"א הלוי)

עמודי אור

עמודי אש (אייזנשטיין)

עמודי אש (מאיישישק)

וראסיין)

עמודי אש (שבס' פסקי

הגר"א)

עמק המלך (על הרמב"ם)

עמק שאלה

ענף עץ אבות (מבריסק)

ענף עץ אבות (מינקס)

עצי ארזים (לשו"ע)

עצי הלבנון

עצי חיים

ערוך השלחן (לשו"ע)

ערוך לנר (יבמות)

ערוך לחם (לשו"ע)

ערוך שי (לשו"ע)

פ

פאת נגב

פורת יוסף (אלפאנדארי)

פלגי מים (על איכה)

פני אהרן

פני האריה החי

פני יהושע (שו"ת)

פני יצחק (אבולעפיא)

פני משה (בנבנשת)

פני משה (מקלעוואן)

פנים מאירות

פרח מטה אהרן

פרח שושן

פרי השדה

פרשת מרדכי

פתחי עזרה

פתחי שערים

שׁוֹת ריב"ש	שׁוֹת מהר"ח"ש	שׁאילת דוד	צידה לדרך
שׁוֹת רלב"ח	שׁוֹת מהר"י באסאן	שׁאילת שלום	ציוני
שׁוֹת רמ"ץ	שׁוֹת מהר"י הכהן	שב יעקב	צל הכסף
שׁוֹת הר"ן	שׁוֹת מהר"י הלוי	שב שמעתא	צלוחת דאברהם
שׁוֹת רעק"א	שׁוֹת מהר"י ווייל	שבות יעקב	צמח השדה
שׁוֹת רשב"ש	שׁוֹת מהר"י מברונא	שדה יצחק	צמח צדק
שׁוֹת רשד"ם	שׁוֹת מהר"י קצבי	שדי חמד	צמח צדק (החדש)
שׁוֹת רש"ז (בעל התניא)	שׁוֹת מהר"א אסאד (יהודה יעלה)	שואל ומשיב	צפנת פענח
ת	שׁוֹת מהר"א הלוי	שיבת ציון	צרור הכסף
תבואות שור (ליר"ד)	שׁוֹת מהר"א"ז עגזיל	שלום דוד	ק
תולדות יצחק (ממאהליב)	שׁוֹת מהריב"ל	שלחנו של אברהם	קב זהב
תומת ישרים	שׁוֹת מהר"ט	שם אריה	קדושת יו"ט
תוספות אנשי שם (למשניות)	שׁוֹת מהר"ט צהלון	שם טוב	קהלת יעקב (מליסא)
תוספות חיים	שׁוֹת מהר"ט פאדווא	שמן המר	קהלת יעקב (מקארליון)
תוספת שבת (לאו"ח)	שׁוֹת מהר"ק	שמן רוקח	קול שחל (ושאג"א)
תועפות ראם (טויבש)	שׁוֹת מהר"ם אלשיך	שמש צדקה	קונטרס עגונות למהר"ל
תורה מציון (ירחון)	שׁוֹת מהר"ם אלשקר	שני המאורות הגדולים	קרית מלך רב
תורת חיים (לרח"ש)	שׁוֹת מהר"ם בן חביב	שערי אפרים	קרן אורה (יבמות)
תורת חסד (מלובלין)	שׁוֹת מהר"ם די בוטון	שערי דיעה	ר
תורת חסד (פרחיא)	שׁוֹת מהר"ם זיסקינד	שערי עזרה	ראב"ן
תורת יקותיאל	שׁוֹת מהר"ם מינץ (מאובן ישן)	שערי ציון	ראש משביר
תורת נתנאל	שׁוֹת מהר"ם מלובלין	שערי רחמים	רב פעלים
תל תלפיות (ירחון)	שׁוֹת מהר"ם פאדווא	שפת הים	רבינו ירוחם
תפארת יוסף	שׁוֹת מהר"ם שיק	שפתי אברהם	רוח חיים
תפארת יעקב (יבמות)	שׁוֹת מהר"ש (ענגיל)	שׁוֹת ר' אליהו מזרחי	רועי ישראל
תפארת ישראל (משניות)	שׁוֹת מהר"ש הלוי	שׁוֹת ר' ברוך אנגיל	ש
תפארת צבי	שׁוֹת מהר"ש"ך	שׁוֹת הרא"ם (מרגליות)	שאגת אריה (החדשות)
תרומת הדשן	שׁוֹת מהרש"ם	שׁוֹת ר' חיים כהן	שאגת אריה (וקול שחל)
תשב"ץ	שׁוֹת ראנ"ח	שׁוֹת הרי"מ (מגור)	
תשובה מאהבה	שׁוֹת רדב"ז	שׁוֹת מבי"ט	
תשובות לשואל	שׁוֹת רד"ך	שׁוֹת מהר"א ששון	
תשורת שי			

לוח ראשי תיבות

שנתוספו בכרך זה.

צ.	כ.	ח.	א.
צוה"פ. צורת הפנים.	ס"א. סימנים אמצעיים.	חא"א—חזא"א—חזקא"א.	א"א. אי אמרת.
צו"פ. צורת פניו.	כה"י—סה"י"ש. ספר הישר	חוקת אשת איש.	אפי"ת. אפילו תימא.
צו"ש. צורתו שלמה.	ע.	ח"ג. חזו גבראי.	אחכמ"י. אחר כמה ימים.
צל"פ. צריך לפרש	ע"מ. על דרך משל.	י.	א"מ. אין מעידין.
ר.	עפ"ד. על פי דבריו	ימוה"ג. ימות הנשמים.	ג.
ראה"ט. ראה הטביעה.	פ.	כשת"נ. כתי שחצא נפשו.	גוצ"ש. גופו וצורתו שלמה.
ש.	פרו"ח. פדחת וחוטם.	כ.	ו.
שאי"ז. שאין זה.	פפע"ה. פרצוף פנים עם החוטם.	מ"מ. מ"א מרזי מכה.	יב"ע. ובערוך ערך.
שפה"י. שפת הים.	ת.		
ת.	תוג"י. תוך ג' ימים.		

השמות והוספות

סעיף כו ס"ק ריא אות ו—ד

מיירי כשהיה רואהו בחייו לפרקוס, ואינו מורגל עמו כ"ב, כדמדיק לשון, שכתב, דאוריז שהגוי הכירו כבר בחייו ועכשיו כשנמלא הרוב נסתפק והכירו ע"י סימנים כ"י [י' דר"ל מדלא כתב הכירו "היטע", וגם ה' חזינן דנסתפק], ובה' הוא דקאמר התה"ד להכריז ובר"ש גרע הכר כזה ממי שאינו מכירו כלל ונתן סימנים, ובה' אפי' מהר"ם מודק דגרע, אבל דצרי מהר"ם מיירי כשהיה מכירו בחיים ביהר שאת שהיה רגיל עמו ביותר, דלא אחר מותו-במיטע הסתכלות זו יכול להכירו היטב בע"ע אפי' אחר כמה ימים כ"י. וע"ש מה שהאריך בזה.

שם אות י, דף ט' טור ז' אחרי קטע א'. וכע"ז כתב בזרע יעקב (לר"ש ינינו) ס"י ד' דקס"א ע"ג, דאין לומר דהר"א צ"ל פסק כריז"ב כ"י, דא"כ הו"ל לפסוק כמותו גם לענין שטי' דאדם ומקום, לכן נראה דג"כ פסק כרצון, אלא דאיבר דהשגה דשמה תפח גזירה דרצון היא משום חומרא דא"א, ואמנם גם רצון מודו דהסביר כריז"ב דלא כל כ"י שוים, אלא דכיון דתלוי בהשערות, ועדות לכל מסורה ולא כל אדם בקי בזה, יש לחוש שיטעו, לכן בחילוקים דאדם ומקום דא"א לז"ד למיקם אס העדים לא עשו, כשוו גזירותיהם, משא"כ בחילוק דקין וחורף שאינו תלוי בהשערה מודו דמפלגין בהכי כ"י, וכדאשכחן דמודו לענין מיא נמתי דכיוני לא כל המקומות שוין, וע"כ דעממיהו משום דאינו תלוי בהשערה העדים, מה' למד הר"א צ"ל דמודו לחלק בין קין לחורף, וכוס"ף, אלא שצריך שיעיד ג"כ שמואל דמקום יונה, וכמדויק בלשון כ"י, וכיון שהוא ימור"ג סמכין על השערה העד שהיה מקום יונה, משא"כ בימור"ג לא סמכין על מה שאמר שהיה מקום יונה כ"י (ורק בימור"ג כשאמר שהיה מורה במקום הם חיישין לדבריו לחומרא). וע"י בתשובות לשאל ס"י ט' קרוב לסופו מה שישב דברי המ"צ וראייתו מהירוש'.

ושם בזרע יעקב כתב לדוננו, דיש מקום להקל אחר ג"י כיון שהיה ימור"ג מעצת ואילך שהוא זמן הקור, ואף שבנדון המ"צ היה שלג וקרח משא"כ צ"י [הנדון היה בלפת בזמן הרעש בתק"י], מ"מ הא יש צ"י גם מה שהיה עמון חחת גל המפולת דחשיב בקצורה, והכנס"י הוכיח דהו"ל כמ"א [עס"ק רי"ז אות ו'], ואף שהוא עלמו לא מלאו לצו לסמוך ע"ז היינו משום שהיה צ"י, משא"כ צ"י שהיה צעצ' וצצט, וגם היה עמון בארץ דהוי בקצור, וצ"י, כיון שהאצנים והעפר היו מונחים עליו ממש ואין שום חורר מפסיק, פשיעא דמעמידו, ובנגון דא כ"ע מודו דר"א ללמוד על הר"א צ"ל, ולהתיר עדות אחר ג"י, וכ"ש דמהני בהלמד שאר העצמים כ"י, וכ"ש דצ"י כ"י רק איסור דרצון כ"י. וע"ד היתר דקור בקצור ע"י צפנים בלוח י"ח.

שם. [יא/א]. אם צריך שיהא כפור על פניו. ע"י צפנים אות ע"ז ד"ה וצו"ה, ובהשמות להלן אות ו"ח/א.

שם אות יב. ע"ש בהשמה ללוח י' ד"ה ושם **שם אות יד**, דף י' טור ז' אחרי ד"ה ובר"א. ובחומר בקודש ס"י ע"י דצ"י ע"ד, כשדן צ"ל היתר דמן קור, כתב, ואף דצ"י עברו ל' יום ממנו שנאצד פ' עד שנמלא בהרוב, ושמה נהרג שלא בזמן קור, מ"מ לא גרע מספק חור ג"י דתולין לקולא להצט ר"ת, [דצ"י קאי ל' היתר זה רק לשיטת ר"ת דעכ"ה, משום שחם היה הפרלוק וההיכר היה רק בגופו], וכן מובאר יותק

לפעיף כו ס"ק ריא אות ו, בסוף קטע הראשון, להוסיף: וסוים, לכל דבריו הם להנכה ולא למעשה עד שוסכים עמי הגר"ש חז"ד דפרקפירט. ושם בס"י ל"ז צדון שהכירוהו לאחר ג"י, כתב, דצ"ע ע"ס ס"י כלום וס"י גוף נראה לסמוך עליהם, ובכר בא לידו דקון זה והסכים עמי הגר"ש [הג"ל], וכו' צעל. אמונת שמואל, כמ"ש בצעצ' שאל ס"י ד'.

שם, דף ד' ע"א סוד"ה ובכנסת, להוסיף: וע"ע בכנסת יחזקאל ס"י מ"ז ד"ז ע"ד, דנראה דמ"מ צ"ק לדברי העצוב"ג.

שם בסוף האות, להוסיף: וע"י גם צדנדי כהונה ס"י ח', שצ"ק היתר העצוב"ג ה"ל בין שאר היתריו, ומס"ק בסוף, דמכל הנך היתרים בהשערות יחד י"ל להתיר בלי פקפוק, אך באופן שיכסים עוד גדול א' בהוראה ומפורסם. וע"ע בס"ק רכ"א אות ד' דכמה פוסקים סביר בעצוב"ג גם לענין השתהי' דמים.

שם. [ז/א]. אם מהני הברה לאחר ג' ימים כשהיה שם כמה הרגים. עס"ק רכ"א אות ע"ז לענין השתהי' דמים, דנחלקו הפוסקים דכשהיו נעצפים רבים וכו', אס מהני בהכרה, ולפי סברות מחלקותם אולי י"ל כן גם לענין ההכרה בכה"ג לאחר ג"י דצ"ע. וע"ע בזה לענין ראה"ט, בס"ק רל"ז אות נ"א. וצדנדי נועם (לר"ש הורצין) ס"י י"ד דן בזה בל' היתרית, צנמלא פ' וצנו הרגים צנמק [מרתף מחצול] שנחצו שם, וזה היה אחר ג"י משחרור העיר, אחר שדן דכיון שהכירם היטב ומסתמא היו תמיד צנמלא שם זה ושם מלאם שניהם הרגים, י"ל כאן נמלא ובאן היו וזה הם כ"י, הוס"ף, ועוד דהוי כמו סימן צמה דנמלא יחד ע"ס צנו והכיר שניהם, ועמ"מ סק"ה צמה שדן בס"י דמלצושים וכתבים, איך אפשר דזדמן יחודי ממקום אחר ולקח כל צדויו כ"י ונשתנה פניו דומה ממש לצעל המלצושים כ"י, וה"ג איך אחרמי דאז וצנו יחד יחרמו להם ז' אנשים אחרים בתפחת פניהם בתואר זה של האז וצנו כ"י. ומתני' דאין מעידין לאחר ג"י שפיר יל"פ ביחיד שמה, ואף דסתמא תנן, פ"כ לאו דוקא בכל גווי מיירי, דהא צמים ובימות הקור מעידין גם לאחר ג"י. [ולא הזכיר ממחלוקת הפוס' בהשערה, ה"ל]. ומציא שהרב המשיב [צעל מספר הסופר] העיר ע"ז ממ"ש צמדש [המוצא בס"ק רל"ד אות י"ג] דאציה העמיד שומרים על ההרגים ג' ימים קדו, שלא יוכלו להכירם, ע"ש, וא"כ הרי היו שם הרבה הרגים ואפשר להכיר גם אח"כ, וע"ש מה שתי בזה. [וצל"ה י"ל דהעיקר קפיד אציה על כלל ההרגים שלא יוכלו להתיר נשותיהם, ובכללותם שהיו הרגו מלחמה ומדוכים צפנעים, צודאי נעשעש ל"פ וא"א ה' צכלל להכירם, ובמ"ש המדרכי המוצא בס"ק ואלו ה"ל, ואם זדמן באופן רחוק שא' הפיר לשנים יחד, וכגוונא דלעיל, הרי צלמח לא ה' יכול למוע ההכרה, כדלא היה יכול למוע הכרה ע"י ס"י מוצהקים].

שם אות ח, דף ו' ע"ג אחרי קטע א'. ובזרע יעקב (לר"ש ינינו) ס"י ד' דקס"א ע"ג, כתב נמי (שם צעצ' הג') להקל צדנדי עפ"ד מהר"ם, דצ"י היה ידוע ויכר לכל ג"י העיר דהוי שכי' גצ"יכו עובד כידוע, והנך גוויס שהעידו היו צודאי מלאגו העיר, וכדנראה מדבריהם שעל הידוע ויכר להם דצרו כ"י. והציא קושיא הרא"ה [המוצא צפנים] דמהכח"ד מוכה להיפך כ"י, וישב דיש לחלק בין הכרה מעליא להכר דרך ארעי, דהכח"ד

סעיף כו ס"ק ר"א אות ד — ס"ק ר"ח אות ב

לפ"ק ר"ד אות א, דל"ה חולם, בסו"ד הר"מ, וע"ש מ"ה
שהוכיח מלשון הגמ' ופוס', דד' וכו' לאו דוקא.

לפ"ק ר"ז אות ו, אחר ד"ה ודרכי, וע"ש בהשמטה לס"ק ר"א
אות י' דל"ה וס', מ"ש בזה בזרע יעקב.

שם לסוף האות. ובשו"ת מהר"ן סי' קכ"ה, אחר שהאריך בדברי
הכנס"י, ויישז משה"ק כפ"ת ס"ק ק"ד משלבי יצמות כו',
דלא קשח משום דהתם ודאי לא קצתו הפונדקית צרכין, כתב,
ד"ש להסתפק לפי דברי הכנס"י אם קרקע כו' כמים דוקא לקולא
לענין דלמית, או גם לחומרא לענין דבעינן חזיונו בשעתיה כשהולאחור
מהקרקע, ואם לאו, חיישין דנתפח. חולם ע"י שו"ת מהר"ש עגיל
ח"ג סי' י"א, שכתב בפשיטות דלהכנס"י כשהולאחור מהקרקע ולא
חזיונו בשעתיה, לא מהני.

לפ"ק ר"ח אות ב, לדל"ה ע"ד, אחר ד"ה וצ"ש. גם בנאות דשא
ח"ה כרך ב סי' קס"ג ע"י קל"ו עור ב, מוכיח כן בדעת
הרמב"ם, ושי"ל דגם החולקים עליו לענין לא תפח דאשחתי וסביר
דלא מהני, מודו דתפח בלא אשחתי מהני כו', והוסף, דאין
לומר דלהחולקים יש ראיה מהגמ' להיפך, דכיון דקצרי דאשחתי
אפי' לא תפח אין מעידין, ח"כ לא ה"ל להגמ' לומר לא
דאשחתי אין מעידין ולמה הזכירו תפח, אפי' לבורות (דתפח
עליו חששא היא) דאף תוך שעה היכא דחזין דתפח לא מהני,
הא ליחא, דהש"ס הזכיר תפח לנהיגה ע"ש דמשי"ה אין מעידין
דע"י דתפח משתנה, עוד נ"ל רא"י מהש"ס לפי שיטת הרמב"ם,
דבתוך השיעור לא גרע מה שתפח, דהא לרמב"ם ודאי גם
ביצעה לאחר ג"י אם רואין שלא נתפח, מעידין, (דלא ביצעה
לאחרי ג"י נמי הטעם משום דתפח, וכמובאר ברש"י ורמב"ן שזמנה
דג' ימים, וכלל הפוס'). וא"כ איך פשטו בדקב"ה א' דריב"ב
לקולא פליג, דילמא מיירי התם בלא תפח, אע"כ לדידיה ידוע
לכס העובדא דתפח, וא"כ אי לקולא פליג מאי כו', אפי' דבתוך
השיעור לא גרע התפוחה, ואח"כ משני דאח"כ מיה דלמתי, ואפי'
אחרי כו' כבתוך ג"י ולא גרע התפוחה, ואף שלשון רש"י שם
שכתב "ולמתי ואין מניחין לתפוח" אינו מיושז לפ"י, אין צדק
כלום, דרש"י סבר ככל הפוס' דפליגי על הרמב"ם בזה (דסובר
דבלא תפח לאחר הזמן נמי מהני הע"ש), וסביר דאחר השיעור
אפי' לא תפח אין מעידין, ומיירי הש"ס כפשוטו אפי' לא תפח,
וע"כ לשיטת הרמב"ם מוכח בזה"ל דבתוך השיעור לא מגרעא
התפוחה, ולא מנינו מי שחולק עליו בסבירא ז.

וע"ש שמוכח שבי"ד הגוז"ק סי' כ"ח כו', ובתב, עוד נ"ל ראיה
בזרע מהמהר"י ח"ב סי' ל"א (הובא בס"ק רכ"ט אות
ל'), שכתב דאף באוסרין בספק ג"י מודים דברואים שלא נתפח
שריא, דחזקה שהוא תוך ג"י, ודבריו סותרין למ"ש הכנה"ג שהוא
בצ"ה"ס סקפ"ת, דנתפח גם המתירין בספג"י מודים ד"ש להחמיר,
דלא למהר"י בלא נתפח גם האוסרים מודים להחמיר, וא"כ
במאי פליגי, וע"כ ס"ל למהר"י דנתפח פליגי, דהאוסרין סביר
דחלינן שהוא לאחר ג"י, והמתירין סביר דאף שנתפח אכתי חלינן
מספיקא שהוא תוך ג"י, (ותמכני על הכנה"ג שלא הזכיר דדברי
המהר"י הם היפוך דבריו), וע"כ"פ מוכח בצירור דלמהר"י נתפח
תוך השיעור שרי, ואפי' בספק ג"י שרי להמתירין אף בנתפח,
והאוסרין [נמני] לא אסרי אלא משום דהוא ספיקא דאורייתא
חיישין שהוא אחר השיעור, אבל היכא שצרי לן שהוא תוך
השיעור שריא לכ"י אף בנתפח. [וע"ס"ק רכ"ט אות ט' דדברי
החן עוז שצירא להמהר"י באופן שאינו סותר להכנה"ג כ"ל,
ולציונרו אין ראיה מדברי מהר"י גם לנ"ד]. והוסף, שבי"ד

בתשובה

יותר במשאלה צנימין הביאו הכנה"ג חות חכ"ב, דדוקא
בספק אשחתי דמים חלינן לחומרא [וכברמ"א דבסמוך], אבל בשלג
וכפור כל שיש ספק בין הריגה למילתא אי פסק הקור חלינן
לקולא, אם לא שידעין דודאי פסק הקור כו'. [כמובא בפנים
אות כ', מיהו ע"י דדברי המ"ש שנתחילת אות י"ט שכתב ע"ש
אחר לקולא זו דלא שייכא בנ"י].

שם סוף אות פו. ע"י בחבליים צנימייים שבהשמטה דבסמוך.

שם אות פז. ובחבליים צנימייים ח"ג סי' ע"ה, אחר שכתב דהיתר
ע"פ ר"ת, הוסיף, והכא יש עוד מעלה שהיה מונח כל הזמן
מה' ניסן עד י"ג בו בחדר המקרה במרחק שהאוויר מלא קרח
ונעשה ציחוד לחבליים זו שהקוף יעמוד צנינו ולא ישתנה, לכ"י
מהני ע"ש אחר ג"י, וכמ"ש הכ"ש והראש"ן כו'.

שם סוף אות יז. בחומר בקודש סי' ט', (בגדון שהכירוהו רק
בגופו, כשדן בלד הכותר לדעת ר"ת דסע"כ דמהני ההכרה
אף שחבר הפרטוף), כתב דכ"ו ע"ג דאף שהעדים שראוהו אמרו
שצברו התעבה ונתפח אח"כ, לדעתי יכול להיות שנתעבה ונתפח
מחמת קרירות ואין זה כשאר נפוח, וכ"ש לפמ"ש הראש"ן. וכמ"כ
דצמת צימי הקור מעידין אפי' לאחרי כו'. [וכנה מביא עוד,
ממ"ש בקו"ט סי' ש"ה, דכשנהרג בזמן הקור כו' ונתקשה בעין
מ"מ אפשר לומר תפח ולא להשתנות צורתו בכל זמן שהוא נקרא
ונגדל, ע"כ. וכנה"ה שמה מוכיח דאף שתפח מ"מ בזמן קור
אינו גורם להשתנות, אבל יש להעיר שבקו"ט יש טעות הדפוס,
דשם כרי זה מובא מהמ"כ הנ"ל, והנה צמ"כ עליו כתוב:
ונתקשה בעין וא"י אפשר לומר מתפח תפח ונשתנית
צורתו, שהקור כו' אינו מניחו לתפוח ולא להשתנות
צורתו בכל זמן שנקרא].

שם אות יח. ע"י בהשמטה לאות י' ד"ה וס'.

שם. [יח/א]. בשנמצא בזמן קור במרתף. דרכי נועם (לר"ש
הורב"ן) סי' י"ד, מביא מהרב בעל מספר הסופר, דל"ד להא
דבראצ"ן שכתב דהיה מועל במקום ל"נה, והיינו שנמצא בזה
שנגדל גוף המת באויר מגולה, וכעובדא דהמ"כ, משא"כ בנ"ד
שמלאוהו במחצות במקום מכוסה, שם אין שולט כ"כ הקור שיהיה
גוף המת נקרא ונגדל, לכן אין לצרף טעם זה להיתירא. והמהר"ר
השיב, דאכתי לא בלא צד לזכות הכותר, דמסתבר דגם במרתף
אזי צונקער אם פתחו פתוח או שיש צו חלון שיכנס האוויר, הרי
בקור גדול ג"כ יכול ליקרש גוף המת ונתקרה ולא תפח, והפוסקים
לא התנו רק שלא יהיה במקום חם, כגון בחדר שמסויקין צו
לחממו, אבל כו' לא הזכירו התנאי שהיה מונח ע"פ השדה או
בקריה חלונית, רק שהיה מקום ל"נה, ואפי' תחת גג בית צודאי
אינו תופח מחמת הקור, לכן יש להחזיק דהיתר זה בתקופה
עבת בקור גדול, [הגדון היה בצודפסט. וע"ש דדברי הח"ס המובא
באות כ' בפנים, מ"ש לענין הולאחור מבור עמוק בזמן קור].
והוסף, אמנם מהר"ש עגיל [המובא בפנים אות ע"ז] מלריך
שיהיה הגלוד והכפור על פניו כמו בהיתר דמים כו', וזה כסדרת
הדר"ג, מיהו מלשון הראש"ן אינו מדבר שם, ובאמת מלשון הראש"ן
יש לדייק דהבבאחי לעיל, ויש להסביר דבשלמא גבי מים אם אין
מכסין כל פניו ומקלחו באויר אזי נתמעטה פעולה כה המים ואינה
מעכבת ההתפחה, אבל בקור בתקופה עבת שולט הקור בכל גופו
ממילא ומעכב ההתפחה, וגם צמים י"א דמועיל כשרק מקלח
גופו צמים [ע"ס"ק ר"א אות ה'], אף דלענין מים יש דלא רצו
לסמוך ע"י, אבל בקור שהאוויר הקר ממילא סובב ומלמית כל הגוף,
י"ל דא"ל דוקא שיהא כפור וגלוד מונח על הפנים.

שם פות אות יד. וע"ע בהשמטה לחות ג' מ"ש הפנ"י בהוכה במקלות.

סעיף כז ס"ק רכט אות א — סעיף כח ס"ק רלד אות י

לפ"ק רלד ב' ס"ק רלג, תחילת דף ס"ט, לפני הסוגר, לריך להוסיף: וכ"כ במשיבת נפש המוצא בס"ק רל"ב אות א' ד"ה וכ"כ בפני.

לפ"ק רלג סוף אות א. צפנים מאירות ח"צ ס"י ס"ה, בתשרי הרא"ה עפשטיין ח"צ רעכנין, כשון צהיאר דר"ה, כתב, חף דנ"ד חסרו העינים כבר כתב הרמ"ה [הגו' צפנים] שאין משגיחין על העינים. [והמחבר שם לא דחה היחור אלא משום שצנ"ד] ה"כ רק הראש, ודעתו דכח"ג לא בחיר ר"ה לאחג"י.

ובאגודת אוזב (לבעל מרכ"ל) כשון צהיאר דר"ה צנזון שחסרו העינים, הביא מהרב המשיב דאין לחוש, לפ"ד הרמ"ה כו, ואחר שכתב ע"ז דל"ד כלל, דהרמ"ה מירי צהיאר דאין ג"י כו, חלל מה שהקיל ר"ה להעיד לאחג"י, צפין שיכא גופו ולורתו שלמה לגמרי, וכדוכויה הראש"ה כו [כמוצא צפנים], וא"כ אפשר דצפין שגם העינים יהיו קיימים, הוסיף, חיצור דמלשון הראש"ה בקור' שם שכתב ע"ז דצפין שיכא ל"ש עם שפתים וסגור, ולא התנה גם על העינים, משמע דאין קפידא צפנים כ"א צפנים וסגור שחסרוס הוא ע"י חלל ומכה שמקלקל העינים, והוא בכלל חבול צפניו שהזכיר ר"ה, משא"כ בחסרון העינים מעצמם, וכן צמדניו [שצפנים תחילת ד"ה וכשחסרון] לא הזכיר עינים כו, וא"כ כדאי הוא ר"ה לסמוך עליו צשעת הדחק כו וכ"ש צנזורף שאר אומדות כו.

שם אות ד. ובחסד לאברהם (לר"א תאומים) ס"י י"ה, כשון צהיאר דפ"פ שלם, וחשש למה שצנז"ע כחוב דחסר קצת מצדיו, אם זה חסוב שלם ויפה, מסיק, דכיון דכתוב דלא נחסר רק קצת מהצדדים, הרי נדעו לאו בכלל פדחת נינהו כו, וכדכסכים הכנס"י [המוצא צאנז"פ לסעכ"ד ס"ק קפ"צ אות ד'], אולם יש לחקור עוד הפעם חולי נחסר גם קצת מהפדחת, עוד לריך לחקור חולי לא נחסר מהצד רק שהעור נקלף, וכבר הוכיח צנ"ד דבקליפת העור הוי כלא נחבל, [ובמוצא שם ס"ק קפ"ה אות ז', וע"ש שיש חולקים צה].

לפ"ק רלד אות א, אחר ד"ה ועיין. והצ"ח צק"א שגל העור, כתב צסד"ה צד"א, דמ"ש העור ע"י ט"ש של גופו ולורתו, והוא מלשון הראש"ה, נראה דצא להורות דכשהוא שלם צנז"ו וצפניו חין הכרח שיכא לו ע"ש בכל גופו וגם צורתו, אלא יכול להכירו צע"ש דגופו או צע"ש לצורתו, כיון שאינו נחבל צפניו, משא"כ צנחבל צפניו דאינו יכול להכירו אלא צע"ש דגופו [אז] אם אין לו ע"ש צנז"ו אלא צורתו ודאי דמשקר, דכיון דחבול צפניו א"א שיכירו צע"ש לצורתו, וכ"מ מלשון הראש"ה צהדיא, שכתב שיוכלו להכירו כו ע"ש, והפרישה כתב על קושיא זו (דלמה הזכיר כאן גופו ולורתו יותר ממה שהזכיר מקודם), ויולא מדצרו חלוקי דיינים לא שערס הראשונים, ע"ש.

שם סוף אות ב. ל"ל: ושם צד"ה עוד, הוסיף, דאפשר עוד דלר"ה כה"ג גרע, כיון שכל הגוף והאזנה קיימים ואעפ"כ אין להבדל צו ע"ש גמור, אפשר דלא מהני דיש ריעותא כו ועע"ש צה.

שם אות י, אחר ד"ה גם. ובאמרי חש ס"י כ"ט, כשון צהיאר דר"ה וחשש מפני שהיה פניו קצת חפוח, מציא להגוייר דסכ"ד המוצא צפנים, דצבעיד שדויק להכירו גם הראש"ה מודה דמהני, וכתב, וא"כ צנ"ד דחוקף כששמע מהצדד נסע לשם ושכר חנשים כדו להצילו, שידע שחלו צה היחר הענוה ממכה שנים, וכן מכל דצרוי נראה שדקדק [צבהרתו] וכיוון להעיד, הרי לדצרו [דכגור"ר] ה"כ אפשר להחירה צעדוהו צלצד, אולם שם ה"ו עוד לדדים, גם מ"ש דאף הראש"ה וס"י מודים צדקדק בעד,

הרי ודאי ישחנו, חלל אם מ"מ לא נשתנה ומכירים אותם חלל שאנו חוששים פן נשתנה כל כך שיש לו צורה חדשה ונראה כמו בעל חשק זו, זה לא ה"ו חשש דאורייתא כו, והא דהציא המדרש כך דאין מעידין הוא רק לראיה דאחר ג' ימים נשתנה.

שם ס"ק דאות הני"ל, דף כ"א עור א' סוד"ה ועי', להוסיף: שו"ת מהר"ם מרומנובורק האחרונים חו"ד ס"י ג', פני יחזק (להר"א צהר"ד) ס"י ט"ז, חדושי מהר"א (חופעצב"ד) ס"י י"א, וירחון חל חלפיות שנת תרע"ו ס"י קל"ד אות ו'.

שם ס"ק רכט אות יז, דנ"ה עור צ' אחר ד"ה וצשערי, להוסיף: ובגילוי מסכת ס"י י' כתב דאין להקל צנידו מעטם ספק ג' ימים, דצנ"ד נראה קרוב לוודאי שהוא אחר ג' ימים, שהרי מיום שילא מהעור ה"כ צערך צ' שבועות, וידוע שבאותו זמן היו רבים המתפרנים והיו חורגים צלא דין ומשפט, שאילו ה"כ להם תוק ומשפט ה"כ אפשר לומר שמתמילים הדין ומציאים אותו לבית המשפט, [משא"כ צנ"ד], וא"כ צוודאי חוקף כשהתפס לידם לא יחזיקוהו, וצפרט צנ"ד שנסרה וגשת עור פניו, ודאי עברו עליו ג' ימים ללא ספק.

שם אות יח, אחר הקטע הראשון, להוסיף: ובתכס צני ס"י קל"ד צנידון ח"ש שנסע דרך יער ונעלם, וחששו צוודאי נהרג ע"י הצרפחים שלחנו אז שם עם הצשכמים, ולאחר ח' ימים נמלא הרוג קשור לעץ, כתב דאף שנמלא ח' ימים אחר העלמו, י"ל דהצחכים החזיקוהו חי עד חוד ג' ימים למציאתו ואז הרגוהו, צאופן שנמלא חוד ג' ימים להריגתו.

שם אות לא. להוסיף: ע"י צהצוה ה"ר אברהם עפשטיין ח"צ"ד רכנין צפנים מאירות ח"צ ס"י ס"ה שכתב ג"כ להחיר צנידון ספק ג' ימים ופ"פ שלם, עפ"י דצרי מהרשד"ם והצ"ש המוצאים צפנים דבספק אשתחי אחר שכוועלה מהמים ופ"פ שלם יש להחיר משום דכ"ו ס"ס, שחא לא אשתחי ושחא הלכה כר"ה וכו'. אולם הפנים מאירות שם כתב ע"ז, דשא"כ צמשאל"ס דלויכא אלא חיסור דרצון, לכך מלרפים סצרת ר"ה לס"ס, חלל צנ"ד שהוא חיסור חורב דחיישין דילמא חזיל לעמלא, לא מלרפים סצרת ר"ה לעשות ס"ס. ובחסד לאברהם (להר"א תאומים) ס"י י"ה כתב צנידו עפ"י דצרי הצ"ש הני"ל, דאם ה"כ פ"פ שלם כולו ודאי יש לסמוך על היחר זה בצפק ג' ימים, אלא שצנ"ד ל"ע אי מקרי פ"פ שלם.

שם ס"ק רל אות ה. אחר ד"ה ועי' פת"ש, להוסיף: ועי' צפני יחזק (להר"א צהר"ד) ס"י ט"ז דף מ' ע"כ שכתב להציא ראייה לדצרי הנוצ"י, דקול מרע לה לחזקה, מהא דאמרינן צכתוצות כ"א ע"א כגון דמוחזק לן צאצוב דכאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דצן גרועה או צן חלואה הוא כו, וע"ש צחוס' דקול מגרע כה החזקה יותר מע"א.

שם אות ו. לפני הקטע האחרון, להוסיף: ובפני יחזק הני"ל צנידון דומה, כתב ג"כ דאפילו המחמירים יודו דחלינן שחלואהו צחוד ג' ימים, דכא הנוצ"י [המוצא צפנים צאות הקודם] כתב להקל צינא קול אפילו כשנמלא לאחר ג' ימים, משום דע"י הקול חיהרע חזקת א"א, וכ"ש צנ"ד שהקול אינו מכריח שהוא אחר ג' ימים, ודאי אמרינן שהוא עדיין צחוד ג' ימים. ועי' גם צדין אמח חלק השו"ת ס"י ד'.

שם ס"ק רלא. להוסיף: וכ"כ צמראות הוצאות ס"ק קי"ד המוצא צפנים צס"ק רל"ז אות כ"ה, וצנכרי אפרסמון ס"י כ"ז דקל"ץ ג'. ועיין בצשע"ק כ"ד ס"ק קפ"ד אות ל"ב שכן מצויר צעוד אחרונים, אם כי לא הזכירו להדיא דין זה דצשע"ק כ"ז. אולם ע"ש ממכה פוסקים שחששו לצדדמי מחמת הקול אפילו צוודאי חוד ג' ימים.

סעיף כח ס"ק רלד אות י — ס"ק רלז אות טז

זה רלזון ולא באומר שזה דומה לרלזון, וזה מ"ש החוס' בצולין
ל"ז, ד"ש צ" ט"ע כו', והאריך בזה, כתב, ועכ"פ עיקר הגדר
אם אומר שזה פ' מהני דעכ"פ אומר שפ' מה כו', וצפרע כאן דכו
רק ספק ג"י כו', לכן יכולים להחריב.

לפ"ק רלז אות ב, סוף קטע א'. ובה"מ ח"א ס' פ"ח דס"א א',
מבואר דהא דבעין לדעת ה"ה גם ס' משום דחוששין
לדדמי, אינו אלא חששא מדרבנן, וכדדמי שם למשאלים, ואם נשאל
[צדוות ט"ע בלא לירוק ס'] לא תלא.

שם סוף אות ג, וכתב במכתב סופר ח"ב ס' ד', דמ"ש ה"ה
שמחירים נשי בטבועים צ"ע כשג"ש, [ואפ"י בראשית,
מדבריו להלן], עכ"ל דהיינו אפי' בלא שכו עליו שיעור כדי וליחא
נפשו צערת בטבועה, דהוי ספיקא דאורייתא, מ"מ סמכין אט"ע,
דכיון דכל גופו ופפ"ח שלם, ל"ח לדדמי כלל, דהא צ"ע למפשת
החם בגמ' ממה שהתיר רבי [וכרי ל"ח] דולמא החם עמדו עליו
כשיעור שחל נפשו ואינו אלא חומרא משאלים מדרבנן, לכן התיר
רבי החם אף שיש חשש צדדמי, אפי"כ ל"ל דידעו שהמעשה היה
שלא עמדו כשיעור שהל"ג, וכו' ספק דאורייתא כו', אלא דדמי בגמ'
דע"כ מיירי דהספיקו, א"כ אפשר דהוי צו גם ס' כו', [וע"ז מחלק
ה"ה דהא דנהגו להתיר צ"ע בלא ס' מיירי בגמ'].

שם אות ה, דקד"א א' אחר ד"ה וצנז"ק, ונבואות דשא ח"א כד
צ" ס' קס"ג, אחר שהאריך לדחות הוכחה הנו"צ מהא דגלגל
דלא כהר"ש והטור, ומסיק, וא"כ דברי הטור חוזרין ונראין, הוסיף,
גם מה שהמליץ הנו"צ לחלק בין "לאלתר" ו"לשעתיד", דאחר שעה
מודה ה"ה דבאמת משתנה לחומר איש אחר ולא מהני [ט"ע
לחוד] אף בלא ראש"ט, אין דבריו מתקבלין על הדעת למעין, וכו'
דבר חדש לא שערס הראשונים, ואין כדאי בזה לדחות דברי הטור.

שם סוף אות יד, גם נבואות דשא ח"א כד כו' ס' קס"ג דקל"ג
א', אחר שזן דחשש צדדמי הוא מדרבנן ויש להקל בצפיקו
כו', הוסיף, דאין לפקפק דאלו הצדדמי דהא הטבועה הוא צדדמי
גדול (ע"ש הוכחה), וא"כ אף שהוכחתי מהרמב"ם הרמב"ן
והר"ש דכל צדדמי לא תלא, י"ל דהיינו צדדמי דאורייתא אינו
בזה, כגון מלחמה וכיו"צ, והר"ש מיירי לענין צדדמי של השכירה
על הטבוע צשיעור כדי וליחא נפשו, משא"כ צדדמי דראש"ט
דולמא הוא דאורייתא, מיהו זה אינו, דהא חזין דעת הר"י
ורוב הפוס' הוא להיפך, דכלל צדדמי היישי צע"א ולהר"י גם
צ" עדים, ונבאוי צדדמי דראש"ט לא חיישי כלל, וכן מוכח
מהב"ש ועוד פוס' שכתבו בראש"ט צ" עדים ליכא צדדמי, הרי
דאינם מחלקים בין ה"ה צדדמי לשאר צדדמי, דא"כ מנ"ל ה"ה
מילתא דילמא צדדמי דראש"ט גרע טפי וחיישין אפי' צ"ע,
אלא ודאי דבצרי דשון הם.

שם אות טז, לסד"ה ובחמדת שלמה, ושם בלות י' הוסיף, דצ"ד
דהוי צ" עדים יש להתיר אף לחי ה"ה דהתיר דבעין ס' מזהבקים
(אף שצ"ד הוי רק ס' אמלעיים) משום דצ"ע ל"א כלל צדדמי
כו', [ובמובא בפנים אות כ"צ ד"ה וכ"כ].

ושם בסי' מ"ב אות י"א, אחר שכתב ג"כ דלחוס', וכדעתיו
הב"ש, מהני ס' אמלעיים אף בראש"ט, וא"כ ה"ה צ"ד יש
ס"א, הוסיף ולבאור יש מקום עיון, ולפי"מ שהקשה הב"ש צ"ס
קמ"ג על החוס' שכתבו דצ"ד יורוק ט"ע [וס"א] מהני, א"כ ע"כ
ראו הסימנים בחייו ולא היו במקום המונע, וא"כ אמאי מהני,
כיון דמים כמלחמה ולא דייקא, ע"ש, ודבריו ל"ע, נהי שיש ט"ע
צנז"פ צ"ע שראבו בחייו, מ"מ ה"ה [הא שפיר י"ל] שהוא במקום
המונע מנ"ל שראב וע"כ מוכח שאינו משקר, ולכן היה נ"ל דצ"ע
מפרש [מ"ש החוס'] א"כ מהני ע"פ ט"ע, דהיינו מלמד איכות
בסימן

ל"ע, דהרי הריב"ש סוס"י ע"ה כתב דדמי דעת ר"ה משום דלדבריו
אין פשטו בגמ' הריב"ז לקולא פליג, מדכתירו צע"א דכרמי
ודגלת, הא י"ל דהתם שלמים היו, ע"כ, וא"כ ה"ה נ"מא דהם
מודים בהצ"א וס"ע דמהני היכא דקדקו היטב בהכרח, א"כ
גם לדבריהם אין לפשות משם, דילמא התם דקדקו העדים היטב,
מיהו עכ"פ ארווח לן דל"ה וס"ע סברי דאף בשחפח מחיה.

שם אות יג, דע"ע טור צ' אחר ד"ה גם. וכ"כ בפנים מאירות
ח"ב ס' ס"ה, דמשמע מהחוס' דאפי' ל"ה חס אין גו"ש
אין מעידין לאחג"י, וכ"מ מהש"ע כו', ולכן צ"ד שדברי הטור
ה"ה היה נחלק לצי חלקים, השדרה צ"ע וחלק האחורי צ"ע,
א"כ הוי כאלו אין שם אלא הראש, ואפי' ר"ה מודה דאין מעידין
לאחג"י, ובלא"ה הרי כל האחרונים חולקים אר"ה.

שם אות יז, דצ"פ ע"ג סוף שורה ד'. מיהו הכנס"י עלמו בסי'
מ"ו דנ"י ע"ג, אחר שהזכיר מ"ש כאן [צפנים], וגם חשש
להסתפק דגם צ" עדים שיוך צדדמי כה"ג, הוסיף, אך מרוב
חשובות האחרונים משמע דהר"ש והטור סברי לגמרי כר"ה, ועוד
י"ל דבר חדש דל"ד לאשכחי כשהוליוהו מהמים, דבזה גם ריב"ז
מודה [דלא מהני] ואין מי שחולק, בזה מחלק הר"ש וס"ע בין
ראש"ט וכו', משא"כ ציבשה דפליג ריב"ז דלאו כל אדם שוין כו',
וצירוש' פסק רב כריב"ז [עס"ק ר"ע אות א'], אפשר דבגו"ש
[סברי] חכמים כריב"ז, ובזה מודה הר"ש והטור לגמרי לר"ה,
וזכ לדעתו צדור כשמש, אף שראיתי קצת חשו' שכתבו שידעו
ההריגה שזה לידעו הטבועה, לענ"ד יתא. [ומסיים כדדמו, אעפ"כ
לא נסמך על היתר זה לצד כו'].

ובגליא מסכתא ס' י', כשזן צ"ד היתר לדעת ר"ה, הציא להחוששים
להר"ה, וכתב, א"כ צ"ד שהעד שהעיד על הכרתו ידע
וראה הליכחו של פ' למקום סכנה, יש לחוש שאומר צדדמי, וצ"מ
סוס"ק מ"ה מבוא מהש"ג דמלחמה דומה לטבועה, חמם בצפיקו
י' מבוא הרמ"א דל"ה צמלחמה [לצדדמי דהכרה וסגי ט"ע בלא
ס'], וכבר תי' המר"ל סוס"ק ק"ג דטבועה שאני דמשום דהמים
משנים הלוה כו' ע"ש, וא"כ צ"ד שהיה חבול בפניו דומה לטבועה,
וצ"ב הבהן חולק באופן אחר שקומתי נמי מנפשא, דטבועה
ראה רק לזה האחד שטבע משא"כ צמלחמה ירדו רבים כמותו,
ואם לא הכירו צודאי אינו מעיד, וא"כ צ"ד שלא הלך לאותו
מקום מסוכן רק זה האיש לצדו, בפשטות יש לחוש כמו גבי טבועה,
גם בלא"ה כל הבאים אחרי ר"ה לא נתחוררו צענייהם פסק זה.
ועיי"ע לענין חשש צדדמי בהכרה צידר למלחמה, באזה"פ לסעיף
ל"ג ס"ק רע"ז אות ד'.

לפ"ק רלז אות א, דפ"ד ד' אחר ד"ה גם. והרשד"ם חחו"מ ס'
שפ"ב, כדדמו שהסתפק שחא מלאוהו לאחר זמן משהוליוהו,
אחר שצ"ר שצדדמי הוי רק אסד"ר, ודן בלשון העדים ד"ל
שמלאוהו צמים ולכ"ה ח"ק כשפולג, הוסיף, וכ"ש לדעת החוס' פוס'
[ולא הזכיר ר"ה או ר"ה] שנהגו להשיא אשה נעצב כשגו"ש
אפי' נשחבה.

שם סוף אות ה, וע"י צ"ס"ק רכ"א אות ג' ובשמות לשם, דיש
שדנו להקל באסד"ר באשכחי ודאי בלא לירוק דגו"ש.

לפ"ק רלז אות ב, אחר ד"ה והוסיף, וכן מבואר דעת הב"י,
בחדש ה"ה העשל מקראקא שצד"ע חיים ס' א', שכתב
דאף שהאחרונים חולקים אר"ה, הא כתב הב"י בחש"י ס' ו'
מהר"ק דכשהגוף שלם עם הפנים, י"ל דטו"ע מודים לר"ה,
משמע דבצ"י הסכים להר"ק.

שם סוף אות ג, בלפנת פענח (ירושלים חשכ"ה) ח"א ס' ל"א,
אחר שצ"ר דל"ה דמעידין לאחג"י צפרוף שלם, היינו באומר

סעיף כח ס"ק רלו אות טז—כו

מכונות התוס', והנראה בזה, דודאי במחשבותם להעיד אזי אפי' כו"ע ומשה ואהרן בנייהם לא יוכלו להכחיש צי' עדים, אך דבר הניכר וידוע לכל בלי כוונת עדות, וכל רואיהם יכירו דכן הוא גדול וקטן נשים וזכרים, כבר רמז סברא זו בש"ך בשם מהר"ק, דבכ"ג דלא נחשבו להעיד אזלין בחר רוב דיעות, ונכי דתוס' בכו, בות לא סברי לחלק בכך, דברי כתבו דכולי עלמא אינם יכולים להכחיש, ו"ל דהיינו להכחיש העדים בהכחש גמורה, דהני אמרי שהוא עצד וכו' אמרי שלא כן הוא, אבל דבר התלוי בכו"ע והכירא, דלא אתו להכחיש סהדי אלא אומרים טעיתם בכו"ע, ונכי דאילו העידו כן בתורת עדות דזה הוא האי גזר, אינם יכולים להכחיש להצי' שאומרים אינו זה, מ"מ כו"ע שאינם צאים בתורת עדות ואומרים בדרך היכר וכו"ע, אמרינן דהני תרי סהדי טעו בדמיונם, אבל מה שניכר לכל לא שייך טעות בדמיון, ובכ"ג מודו למחרי"ק דעדיפי מצי' סהדי, (וצגמ' שם כדפריך ארז, הומ"ל לשא"י דאיידי שלא אמרי בכו"ע, אלא כגון שהעידו שהלכנו עמו תחת ידינו, אלא דעדיפא משני התם, ע"ש), ולפי' הוי נ"ד ק"ו, דאם מהומינן לכו"ע נגד צי' סהדי שהעידו צ"ל, כ"ש היכא דהמעידים צ"ל וכו"ע המסיתים לתומם כולם לדבר אי' נחשונו, ק"ו צ"ל דק"ו דלא נחוש לצדדמי, ואע"ג ד"ל דתוס' [בכתובות] לא כתבו כן אלא דניחוש להחמיר לענין דתלא כו' ולא להקל, מ"מ כיון דלהרמזין וכו"ע בכל צי' סהדי ל"ח דצדדמי, א"כ ו"ל דהרי"ק לא פליג פלוגתא רחוקה כ"כ. וצגמ' דסי' קמ"ב הוסיף, וצ"ל שכל רואין הכירו שזהו פ' וגם צי' מהם העידו צ"ל בתורת עדות ממע' ליכא למיחש לצדדמי לכו"ע. [ובסי' קל"ז אינו מזכיר פרט זה, ומוסיף, וכ"ש צ"ל שכו' גם סי' אמצעים, דכתב הצי' דבכ"ג ל"ח לצדדמי, ומאריך לבאר זאת].

ובעמק שאלה סי' מ"ט הביאו, וכתב דל"ע, דכיון דחרי כמאה ואם צי' יכולים לטעות משום שידעו הטביעה ואמרו צדמיון כי הוא זה, ה"נ נאמר בהרבה אנשים שטעו עליו שהוא זה משום שידעו מהטביעה, וברא"י מהתוס' דיימות ושכחן הוי ק"ו, לא ידענא מאי ק"ו, הא יכול להיות דגם כאלן אם היו רואין אותו מאה אנשים שלא ידעו מהטביעה היו מכירים דאלו העשרה או יותר שאומרים שהוא זה, עושים צדמיונם, ומה ראייה משם שלא נאמר כמו שצי' עושין מחמת זה שידעו מהטביעה ה"נ יותר מצי', ואם היו צלמח רואים אותו הרבה אנשים שלא ידעו מהטביעה והכירוהו, היה מתברר להיפך מדבריהם, והיו אזלין בחר רוב שאומרים שאינו זה, וצגמ' דן להתיר מלד אחר.

שם סוף אות כז. וצנאות דשא ח"א כרך צי' סי' קס"ג צעמ' קל"ז, כתב מתחילה, דהיה מקום לומר דאפי' היה מסלית, והעילוי דבריו שאמר שראו עוצב לענין שיאחז מאיסור תורה, אפי"ה לא מקרי ידע הטביעה, לדעת הרשב"א והרד"ך דגמסלית מועיל רק להתיר ולא לאסור [ומוצא בזה"כ"פ לסעכ"ז ס"ק שכ"ג], ואף להרמזין והר"ן החולקים ע"ז, כתב בנכס"י סי' מ"ט דצדרי הרב השולל, דהיינו דוקא היכא שגם ההיתר צא ע"י הגמסלית ממילא צריכים לקבל דבריו גם לאיסור, אבל כשההיתר צא ע"י ישראל, [כצ"ד], מודים דאין הגמסלית מועיל לאיסור. מיהו אחר שכתב דהא ליתא [צ"ד], דאם תועיל לנו עדותו להוציא מאיסור דאורייתא [ובדכתב לעיל שם דע"ז יבא היתר מרווח], א"כ מוכרחין להאמינו גם לאיסור לדעת הרמזין והר"ן, סיים, וגם אפי' לדעת הרשב"א יש לחלק וק"ל, [אולי הכוונה דאף דלדינא אין לקבל הגדה גמסלית לאיסורא, היינו הצ"ד או הרב הן צדדן העונה, אבל סתם בני אדם נוטים להאמין לדברי הגוי לכה"פ כשהוא מסלית, וא"כ הוי ידע"ט, ומש"ה מסוק ד] עכ"פ קאי מה שכתבתי מקודם דאם נאמר שלא היה מסלית לא מקרי ידע הטביעה.

הסימן. כגון רשע או פלע וכיו"צ דהוי סי"א, יש לו גם ע"ע בהסימן גופי, שיראה הסי' ותמונתו נדמה לו לגמרי כהפלע או הרשע שיהיה צי' שמעידין עליו, וע"י הכערפות [הגדה] גוף הסי' ו[הכרת] תמונתו נעשה סימן מוצק, וצנאות קלת יש לדיוק כן מלשון התוס', שכתבו, א"כ מהני ע"פ ע"ע, ולא כתבו, מהני עם ע"ע, משמע שאינם צי' ענינים נפרדים, רק הסי' גופיה מהני אם יש לו ע"ע בהסי' ג"כ, וע"כ הקשה הצי' שפיר דכיון דיש לו ע"ע בהסי' גופיה ע"כ דראו בחייו, ושז קשה דילמא משקר, וא"כ צ"ל שאין ע"ע בהסי', ו"ל דלא מהני ברה"ט, אמנם אפי' נחוש לפי זה עפ"י הצי', מ"מ הלא הצי' עלמו העלה בסקפ"ז דצי' עדים אין חשש צדדמי ברה"ט, וצ"ל הא הכירוהו כמה עדים, ואע"ג דלא חזירו לאלתר, מ"מ הא קיימין השתא [בביתר זה] נשיעת ר"ח דצגמ' א"ל לאלתר, וא"כ גם ראה"ט אינו מפסיד כיון שכו' צי' עדים כו'.

שם. [טז/א]. אם מלבד הגדת הסי' צריך גם הכרת הסי' בכו"ע. עי' בזה בהשמטה לאות הקודם, ד"ה ושם.

שם אות כב. אחר ד"ה וצמ"ס. וצנאות דשא ח"א כרך צי' סי' קס"ג, אחר שהאריך ליישב דעת הרא"ש והטור דכלא ראה"ט א"ל לאלתר, ומשום דהוי רק חשש צדדמי אף לאחר שעה, וכי"ל בהשמטה לאות ח', מסוק בדק"כ אי' צא' בהיתרים, דכיון דחומרא דראה"ט הוי רק משום צדדמי, וא"כ בתרי ליכא צדדמי ומהני אף בראו הטביעה ואפי' אשתהו, זה מה שיש מקום היתר צ"ל. וע"ש שצגמ' שראוהו צי' גמסלית לאלתר, אלא שראו הטביעה, דן שחועל ההגדה לכו"ע, להרי"ק משום דראוהו לאלתר ולדידיה הא מהני אפי' ברה"ט כו', ולברא"ש מהני משום דצי' ל"ח צדדמי, וכשיטת הריב"ל והמצי"ע דצגמ' גם צפסולים ל"ח צדדמי, אמנם הגוי"צ הקשה ע"ז כו'. ואחר שהאריך בזה הענין [המוצא בזה"כ"פ לסע"ף ח' ס"ק ש"ה], מסיים צעמ' קכ"ח, דמ"מ אין צדינו לדחות, וצפרע שהגוי"צ עלמו כתב שכתאים לסמוך עליהם צנוקס דחק ועיגון, ואין יותר מקום עיגון מני"ד שלא היה עד יותר מהמבואר בצ"ט, וצפרע שאינו צריכים להיתר זה אלא להסבירים ברא"ש דכלא ראה"ט נמי צעין לאלתר ומשום שהמת משתנה, דלדידהו ליכא היתר הקודם כו', וא"כ אפשר דוכל לסמוך אהיתר דמחריב"ל ומצי"ע, מאחר דלשאר הפוס' שריא בלא"ה. ואחר שהאריך לבאר דנדונו הוי רק אסור דרבנן, הוסיף בדק"ל, דלפי' יש לסמוך על היתרים אלו ברווחא כו', וצפרע ש"ל שצ"ל לא חשיבא ידע הטביעה כו'.

שם. [כב/א]. להמחמירים גם בבי' עדים, מה הדין בשביל רואיו הכירו שהוא פ'. כתב צמ"ס ח"ב סי' קל"ז וקמ"ב, נראה דאפי' להרי"ק דהיינו צי' עדים לצדדמי כו', היינו צי' עדים או אפי' עוצב שצאו להעיד, אבל באופן שכל רואיו יכירו כי זה הוא פ' ואין אי' מאלו שאינו מכירו, וכדבא בשאלה שכל היסודים והגוים שפגמו שם הכירוהו מיד בכו"ע שהוא פ', בזה לא שייך צדדמי, וסברא זו משמע. לי' מדבריו התוס'. דיימות דפ"ח אי' ד"ה אחא, דצגמ' שם אמר רב דניסח ע"פ צי' עדים שבעלה מת, ואח"כ צא בעלה לא תלא, ופריך, בעלה קאי ואת אמרת לא תלא, ומשני לא צריכה כו', והקשו בחוס' דכיון דצי' אומרים שפי' מת, א"כ אפי' איכא מאה דאמרי שזהו בעלה מאי מהני, הא תרי כמאה, וכתבו, ו"ל דלגבי דבר הנראה וידוע לכל לא היה אומר רב דצי' עדים לא תלא, [אלא כדמשני צגמ' דמיידי ששאנו ניכר לכל כו'], והנה כבר תמה בש"ך בחו"מ סי' מ"ו סקס"ו, ממש' התוס' בכתובות דכ"ב אי' ד"ה תרי, שכתבו (בקושיהם על רש"י שם) דכיון דצי' אומרים שהוא עצד איך יתברר הדבר לעולם, דהא כל העולם אין יכולים להכחישם, ועמ"ש בזה צנז"ק חאה"ט סי' ס"ב כו', והוא רחוק

סעיף כח ס"ק רלו אות כח — סעיף לא ס"ק רנו אות כח

לסעיף כח ס"ק רמד אות ג. דף קכ"ו ג' בסוף האות, להוסיף: ובהפארת יוסף סי' ו' צידון שנפל שלשה אנשים לבור עמוק מאד חמה ולאחר זמן נמצאו שם שלשה גופים שלא הכירו, וכתב דיש לחדד להחיר עפ"י דברי הב"ח [המוצא בפנים] דאם נמצא אח"כ עצמות בחור גזר האריות דאמרינן שאכלוהו ולא חיישינן לאחר, והגם שהב"ח השיג עליו הנה בחצורי יושבתי את קושיית הב"ח, וא"כ צ"ל דא"כ ג"כ מנין דנמצאו ג' אנשים צדאי יש לזקק דעת הב"ח להחירה, דנפילה לבור עמוק ק' חמה רובן למיתה יותר מנפילה לגזר אריות וכו'. וע"ש שהיו לו עוד דלדי היתר.

לסעיף ל ס"ק רמח אות מז בסוף האות, להוסיף: ונפש חיה סי' ח' כתב דה היתר כשהוכר הנשרק ע"י סימן חמאשי וידוע שהא"ש הלך למקום השריפה. [ודבריו בכללות הוצאו בקונטרס התשובות שצוה"פ סוף כרך ח' דף ע"ב עמוד צ"ו].

שם ס"ק רמח אות ב, סוד"ה וכן הרח"ש, להוסיף: וע"ע בדברי המהר"ל לעיל ס"ק רמ"ח אות ה' שכתב בגלל לחור יורה שאינה עמוקה ולא שבו עליו דאם נשאת לא תלך.

שם סוד"ה וצירש יעקב, להוסיף: וכן צורע יעקב (להר"ש נייני) סי' ד' דק"ה ג' כתב דגם לרש"י לא צעין שיהיה עמוק, דהו בעמוק למח כתב רש"י צמקו רגליו בל"ה לא יוכל ללכת, והוכיח מח' דלרש"י ל"ח להלכה ע"י אחרים.

לסעיף לא ס"ק רנה אות א, דף קמ"א עור ד' הערה ג', אחרי דברי האבן עזרא, לכתוב: מיכה בלצני שהם (להרש"מ רובינשטיין) בהערות שבוסף הספר הביא ראיה להב"ח דצידס קאי על הנחלים, ממש"כ הפייטן בקניות ליל ע' בלצ שרים צידס ניהלו כי גזל הצני חמסו, כלומר שלקו צידס מזה כנגד מזה על שחמסו צידס. וע"ע בשם הגדולים ערך רבנו שירא גאון.

שם דף קמ"ב עור ד' סוד"ה וצנר ליואי, להוסיף: ובלצני שהם (הב"ל) סי' ע', חור שכתב דמדברי הח"מ והע"ז משמע דמפרשי משנה זו דאין מעידין מיירי צנידונים שנתחייבו מיתה, ותמה ע"ז מדברי הר"ש [המוצא בפנים בחזון איש], כתב דנראה דמש"כ דאין מעידין על המגויד ולצו אינו מיירי בל"ח הוצא ליהרג צדוני נפשות חלל ע"י רוחים, דצנר שדוהו לא שייך טעמא דנחתך החבל ולא שמעוניתא פלחתו וכו'.

שם ס"ק רנו אות יז בסוף האות, להוסיף: וע"י צשארית ישראל סי' כ"ג.

שם אות כג סוף ד"ה וצמחה חיים, להוסיף: וצאגרות משכ סי' מ"א ענף ד' הסביר ג"כ את דעת הב"ח צראורו גוסס ג' ומים, ויישב איך הוכיח הב"ח את דינו מיו"ד שם, ומסקין דאף שיש אולי מקום לחלוק דאפשר דגם הוא בכלל גזר דגוסס, אבל עכ"פ שיעת הב"ח מתורלת צטוי.

שם אות כח, דף ק"ה עור ד', בסוף בהערה מתחת לקו, להוסיף: וע"ע צאגרות משכ סי' מ"א ענף ד' מה שיישב שלא יקשה מהחוס' יצמות דף קכ"א להסבירים דגוססם אם נשאת אשתו תלך.

שם אות כח, אחר ד"ה וצנרת, וצנרות דשא ח"א כרך ז' סי' קס"ג בדקל"א ח' (והו התשו שהזכיר הב"ח שצפנים מהלבושי שרד), כתב, דמשודל דפנתם שצח"מ ישנה חמסם הוכחה ידיעה ע"פ אומדנה ל"ח ידע הטביעה, דהא חסם אף דהקול דעצב פנתם נחבטל ע"י שחמרו שהנעצב היה גוי, מ"מ אח"כ כשראו בכפר שהוא יהודי, נחבטל קול השני ונשאר קול הראשון, ומ"מ כתב הח"מ דהטור שריא כיון דלא רה"ט, הרי אף דשמעו הקול דנעצב פנתם מ"מ בדליכא ידיעה צורה לא חשיבא ידע הטביעה. וע"ש מה שהוכיח כך עוד מהכ"מ. וצמח"ל קל"ב ח' כתב, איצורא דהכנס"י [המוצא בפנים בל"ח כ"ד], כשהולך ידע מהטביעה הוי רק קלח כרה"ט וסגי בל"ח לחר גלל סי', כתב צמח"ל, משום דסובר דאפשר דלא נעצב וקול בעלמא הוא, משמע דסובר דקול בעלמא מקרי ידע לענין דצעין עכ"פ ללכת, ואין דבריו נראין, מכל הראיות שהבאתי, (ומ"ש שם הכנס"י משם הדרישה אינו כלל בהדרישה), ויותר נ"ל דגם הכנס"י כוונתו ששמע ממנו צבירור, רק דמ"מ מסתפק קלח [השומע] צדעמו דאפשר לא אמר העד שהוא שסגיד לו חלל ע"פ קלח בעלמא כו', דצנר יורה הכנס"י דאינו נכנס כלל בצנר ידע הטביעה, וכדלמח.

שם אות לא, צד"ה וצמחה, אחר שורה י', להוסיף: ובסוף התשו שם אחר שכתב דכיון שנתברר שילא מאיסור תורה, ושלפ"כ סמך על כמה היתרים שמקודם השם לסמוך עליהם, כתב דגם יש לסמוך ח"ע דצדדים.

שם סוף אות מז. וע"ע בדברי הפני"מ שבהשעמה הסמוכה.

שם אות מז, אחר ד"ה וצנרת, ובפני משכ ח"א סי' מ"ב, צמח"ל בגמס"ח שילכו להוציא פ' שנעצב שגופו נמצא צמקוס פ' על שפת הים, השם שלשון זה אפשר שמורה שקדמה לו ידיעה שנעצב, דה"ק פ' שנודע שנעצב נמצא צמקוס פ', וזן אח"כ שצדדונו ילכא מאיסור תורה ע"פ עדות אחרת, וצדק"ז עור ז', כתב, דיש לדחות ספק זה, דאין לצדות מלצני שקדמה לו ידיעה שנעצב כל זמן שלא ידענו צבירור ששמע מהטביעה, דוגמא לזה כתבתי בהא דהשם הכה"ד [המוצא בצוה"פ לסעיף י"א סק"ל אות צ"ו] צמח"ל פ' נהרג שמה אמר כן ע"פ הקול, וכתבתי דהיינו צידעין שצדדונו ילכא קול כו', והכא נמי די לן שחוש צידעין צבירור שידע מהטביעה ולא על ד' הספק, ומלשנו ה"ל אין להכריח שידע, וכדס"ד לעיל, שעדיין יש לבאר דבריו שצ"פ ראייתו עכשיו לגופו על שפת הים ושראשו תחוב שם בחול, מח' ידע שנעצב, ובכלל הגדלו לשומעים סיפר ג"כ שנעצב [ולא שהיה ידוע שם מקודם] ויכין הוא שריו, מה גם שהמגיד אינו לפנינו, שדבריו שמענו מעדות הכנים שהעידו משמו, וצדד מפי עד חלין מדלחמ כ"כ בפשיטות שילכו להוציא לפ' ל' ג', ודאי דהכירו הכרה מעליהם, דל"כ מנא ליה לומר הדבר כ"כ בפשיטות, ואף שאמר שראשו תחוב בחול ופניו למטה, מ"מ לא יצטר שהכירו ע"י שהפכו לראותו כו'. וע"ש מה שצמח"ל פלוגתא אם יש להקל צדד מפי עד, ושכח"ג שאין מוסיפין על דבריו י"ל דגם המתמירין יצדו להקל, וצפרט שצ"ד ילכא מאיסור תורה כו'.

Copyright by OTZAR-HAPOSKIM
Jerusalem, P. O. B. 5110

Printed in Israel
JERUSALEM

OTZAR HAPOSKIM

SYSTEMATISED REASONED DIGEST OF ALL EXTANT
RABBINIC RESPONSA BEARING UPON JEWISH LAW AND
RITUAL, ARRANGED IN THE ORDER OF THE SHULCHAN
ARUCH.

Compiled and edited by a staff of distinguished scholars under
the presidency of His Eminence the Chief Rabbi of the Holy
Land, ISAAC HALEVI HERZOG, מ"ק M.A., D. Litt., the super-
vision of the Dean of the Yeshivoth, Rabbi ISSER ZALMAN
MELTZER מ"ק and under the auspices of the Relief Committee
for Refugee Rabbis, Jerusalem.

Volume 6.

Shulchan Aruch Eben ha-Ezer XVII
(§ XXVI—XXXI)

SECOND EDITION